

OPĆINA BOSANSKI PETROVAC

UNSKO – SANSKI KANTON

PROSTORNI PLAN

OPĆINE BOSANSKI PETROVAC
ZA PERIOD 2013-2033. godine

PROSTORNA OSNOVA

IPSA INSTITUT, SARAJEVO

PROSTORNI PLAN OPĆINE BOSANSKI PETROVAC

za period 2013-2033.godine

PROSTORNA OSNOVA

Nosilac pripreme	Nosilac izrade
OPĆINA BOSANSKI PETROVAC	IPSA INTITUT
Bosanska 110 77 250 Bosanski Petrovac 037 88 37 51 prostorno@bosanskipetrovac.gov.ba	Put života bb 71000 Sarajevo 033 27 63 40 ipsage@ipsa-institut.com

Stručni planerski tim:**Odgovorni planer i koordinator:****mr Lejla Hajro, dipl.ing.arh.****Prostorni planeri i saradnici:**

Andrea Pavlović, dipl.ing.arh.
mr Lejla Hajro, dipl.ing.arh.
Adna Omerbegović, Ma, dipl.ing.arh.
Damir Lukić, dipl.ing.arh.
Senad Dervišević, dipl.ing.saob.
Elvir Alić, dipl.ing.građ.
Azra Hajro, dipl.ing.el.
Prof.dr.Muhamed Bajrić, dipl.ing.šum.
Jasmin Meškić, Ma, dipl.ing.arh.
Almas Trtovac, Ma, dipl.ing.arh.
Adi Muminović, dipl.ing.arh.
Mirza Bašalić, dipl.ing.arh.

Broj ugovora:

13/ 7695

Direktor IPSA Instituta:**Enko Hubanić, dipl.ing.građ.**

Sarajevo, decembar 2014.godine

Sadržaj Prostorne osnove Prostornog plana općine Bosanski Petrovac

I – Tekstualni dio

1. Snimak postojećeg stanja
2. Analiza i ocjena stanja
3. Opći i posebni ciljevi
4. Osnovna koncepcija razvoja

II – Grafički dio

0. Izvod iz plana višeg reda
1. Karta namjene zemljišta
  - 1.a. Karta pedologije
  - 1.b. Karta šuma i šumskog zemljišta
2. Karta stanovništva i njegov raspored u prostoru
3. Karta postojećeg stanja saobraćajne infrastrukture
4. Karta prirodnog i kulturno – ististorijskog naslijeđa
5. Karta voda i vodnih površina
  - 5.a. Karta vodne infrastrukture, odvođenja i tretmana otpadnih voda
6. Karta ležišta, pojava, potencijalnih prostora za istraživanje mineralnih sirovina, aktivnih i neaktivnih površina za eksploataciju
7. Karta postojećih deponija otpada
8. Karta postojećeg stanja energetske infrastrukture
9. Karta objekata privrednih i društvenih djelatnosti
10. Karta sistema naselja
11. Karta ugroženih područja
12. Karta sinteznog prikaza stanja u prostoru općine Bosanski Petrovac
13. Osnovna koncepcija razvoja

SADRŽAJ

UVOD	9
METODOLOGIJA IZRADE PROSTORNOG PLANA OPĆINE BOSANSKI PETROVAC	10
RAZLOZI I CILJEVI IZRADE PLANA	11
IZVOD IZ PLANA VIŠEG REDA	12
1. SNIMAK POSTOJEĆEG STANJA	16
1.1. Prirodni uslovi	16
1.1.1. Geografski i geoprometni položaj	16
1.1.1.1. Administrativno ustrojstvo	18
1.1.2. Osnovne geološke karakteristike	18
1.1.2.1. Geomorfologija i hipsometrija područja	18
1.1.2.2. Geotektonske karakteristike područja	19
1.1.2.3. Seizmotektonske karakteristike	21
1.1.2.4. Geološke karakteristike područja	22
1.1.3. Karstološke odlike Bosanskog Petrovca	25
1.1.4. Hidrogeološke karakteristike	26
1.1.5. Klima i klimatski uslovi	28
1.1.5.1. Klimatski pojasevi	30
1.1.5.2. Koepen – Geigerova klasifikacija klime	30
1.1.6. Stabilnost terena	31
1.1.7. Biodiverzitet	32
1.1.7.1. Diverzitet flore	32
1.1.7.2. Diverzitet faune	35
1.1.7.3. Reliktni pejzaži	36
1.2. Namjena prostora	37
1.3. Prirodni resursi	39
1.3.1. Poljoprivredno zemljište	39
1.3.1.1. Kategorije poljoprivrednog zemljišta	39
1.3.2. Pedološke karakteristike zemljišta	40
1.3.3. Šume i šumska zemljišta	45
Posebna ograničenja u sistemu gazdovanja	48
Površine	48
Vodozaštitna zona izvorišta «Smoljana»	51
Plan gazdovanja šumama unutar vodozaštitnih zona	52

1.3.4.	Mineralne sirovine.....	55
	Nemetalične sirovine.....	55
	Metalične sirovine	56
	Eksploatacione površine.....	58
1.3.5.	Hidrološki resursi.....	58
	1.3.5.1. Rijeke i vodeni tokovi	58
	Zaštita voda	60
1.4.	Karakteristike privrednog razvoja	62
	1.4.1. Kretanje i struktura bdp –a.....	62
	1.4.2. Poduzetništvo	62
	1.4.3. Poslovne i proizvodne zone.....	64
	Poslovna zona Gorinčani – opis iz regulacionog plana.....	64
	Poslovno/proizvodna zona u urbanom području grada – opis iz Urbanističkog plana	65
	1.4.4. Kretanja na tržištu rada	65
	1.4.5. Glavne privredne djelatnosti	66
	1.4.5.1. Rudarstvo.....	67
	1.4.5.2. Industrija.....	67
	1.4.5.3. Trgovina	69
	1.4.5.4. Turizam i ugostiteljstvo	71
	1.4.5.5. Poljoprivreda	72
	1.4.5.6. Potencijali općine za razvoj poljoprivrede.....	78
1.5.	Stanovništvo	79
	1.5.1. Brojnost i starosna struktura	79
	1.5.2. Gustina naseljenosti	79
	1.5.3. Koeficijent starosti i indeks starenja stanovništva	80
	1.5.4. Stopa nataliteta i mortaliteta	80
	1.5.5. Vitalni indeks stanovništva	81
	1.5.6. Migracije	81
	1.5.7. Stanovništvo prema naseljenim mjestima	82
	1.5.8. Domaćinstva	83
1.6.	Karakteristike razvoja naselja.....	85
	1.6.1. Veličinske grupe naselja	85
	1.6.2. Tipologija naselja	86
	1.6.3. Administrativni sistem i polovi razvoja.....	87

1.6.4.	Stanovanje i stambena izgradnja.....	88
1.6.5.	Bespravna gradnja.....	94
1.7.	Društvena infrastruktura i djelatnosti	96
1.7.1.	Obrazovanje.....	96
1.7.1.1.	Predškolsko i osnovno obrazovanje	96
1.7.1.2.	Srednjoškolsko obrazovanje	99
1.7.2.	Sistem zdravstvene zaštite	100
1.7.3.	Socijalna zaštita i socijalna inkluzija	101
1.7.3.1.	Stanje u oblasti izbjeglih i raseljenih osoba i povratnika.....	102
1.7.4.	Kulturne djelatnosti.....	103
1.7.4.1.	Organizacije, kulturno – umjetnička društva, udruženja	104
1.7.5.	Sport i rekreacija.....	105
1.7.6.	Općinska uprava i pravosuđe	106
1.7.7.	Sakralni objekti	106
1.8.	Upravljanje otpadom.....	108
1.9.	Infrastruktura	110
1.9.1.	Transportna infrastruktura i saobraćaj.....	110
1.9.1.1.	Cestovna infrastruktura i saobraćaj	110
1.9.2.	ICT tehnologije / komunikacije i veze.....	112
1.9.3.	Vodosnabdijevanje	113
1.9.3.1.	Stanje vodosnabdjevanja	114
1.9.3.2.	Bilans količina proizvodnje i potrošnje vode	118
1.9.3.3.	Bilans rezervoarskog prostora	119
1.9.3.4.	Hidrantska mreža.....	120
1.9.4.	Odvodnja otpadnih voda	120
1.9.5.	Energetska infrastruktura.....	121
1.9.5.1.	Potrošnja električne energije	121
1.9.5.2.	Proizvodnja električne energije	122
1.9.5.3.	Prenos i distribucija električne energije	122
1.9.5.4.	Napajanje Općine Bosanski Petrovac	123
1.9.5.5.	Utvrđivanje problema u prostoru i uređenju prostora	124
1.9.6.	Toplifikacija.....	125
1.9.7.	Komunalna infrastruktura	130
1.9.7.1.	Groblja	130

1.9.7.2.	Stočna pijaca i stočno groblje	130
1.9.7.3.	Zelena pijaca i druge komunalne službe	130
1.9.7.4.	Vatrogasna služba i policija	130
1.10.	Prirodno i kulturno – istorijsko naslijeđe	131
1.10.6.	Prirodno naslijeđe	131
1.10.6.1.	Geomorfološke cjeline.....	131
1.10.6.2.	Dendrološke cjeline	132
1.10.6.3.	Nacionalni park Una	132
1.10.7.	Kulturno – istorijsko naslijeđe	133
1.10.7.1.	Stanje kulturno-istorijskog naslijeđa	133
1.11.	Karakteristike razvoja turizma na bazi prirodne i kulturno – istorijske baštine.....	140
1.12.	Strateška procjena uticaja na okoliš (SEA)	142
1.12.6.	Vode.....	143
1.12.7.	Zrak	145
1.12.8.	Tlo	146
1.12.9.	Odlaganje otpada	147
1.12.10.	Zagađenost minama i drugim neeksplodiranim ubojitim sredstvima.....	148
1.12.11.	Uticaj sistema planiranih osnovnom koncepcijom razvoja na okoliš općine Bosanski Petrovac	148
	Saobraćajna infrastruktura.....	148
	Energetika.....	151
	Eksploatacije.....	152
	Deponije	153
	Industrija.....	153
1.13.	Prevenција i ograničavanje efekata prirodnih nepogoda i katastrofa	154
1.13.6.	Prirodne nesreće	154
1.13.6.1.	Poplave	154
1.13.6.2.	Zemljotresi.....	154
1.13.7.	Atmosferske prirodne nesreće.....	155
1.13.7.1.	Visoke temperature zraka	155
1.13.7.2.	Suša.....	155
1.13.7.3.	Visoki snijeg i snježni nanosi.....	155
1.13.8.	Tehničke i tehnološke nesreće	155
1.13.8.1.	Veliki šumski požari	155

1.13.8.2.	Ostali požari i eksplozije	156
1.14.	Mjere zaštite stanovnika i materijalnih dobara od prirodnih i ljudski izazvanih nepogoda i katastrofa, ratnih djelovanja, u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine F BiH“, broj: 39/03, 22/06 i 43/10) i drugim propisima	157
2.	ANALIZA I OCJENA STANJA	159
2.1.	Mogući pravci razvoja zavisno od prirodnih i radom stvorenih uslova, kao i uslova ekonomskog razvoja, utvrđenih različitim međunarodnim, državnim, entitetskim ili kantonalnim razvojnim dokumentima/strategijama razvoja	163
3.	CILJEVI I SMJERNICE PROSTORNOG UREĐENJA	164
3.1.	Opći ciljevi prostornog razvoja	164
3.1.1.	Posebni ciljevi prostornog razvoja.....	167
3.2.	Smjernice za izradu osnovne koncepcije razvoja općine Bosanski Petrovac	171
4.	OSNOVNA KONCEPCIJA RAZVOJA	174
4.1.	Osnova razvoja stanovništva, sistema naselja, društvene infrastrukture i privrede	175
4.1.1.	Stanovništvo	175
4.1.2.	Sistem naselja	175
4.1.3.	Društvena i privredna infrastruktura.....	177
4.2.	Osnova prostornog razvoja infrastrukturnih sistema	180
4.2.1.	Saobraćaj	180
4.2.2.	Vodovod i tretman otpadnih voda	182
4.2.3.	Energetika.....	185
4.2.4.	Upravljanje otpadom.....	190
4.3.	Osnovna koncepcija razvoja prirodnog i kulturno – istorijskog naslijeđa	191
	LITERATURA:.....	202

UVOD

Na osnovu Ugovora o pružanju usluge „Priprema i izrada Prostornog plana općine Bosanski Petrovac za period 2013 – 2033.g.“, u daljnjem tekstu Plana, koji je sklopljen između Općine Bosanski Petrovac i IPSA Instituta iz Sarajeva, pristupilo se izradi I faze Prostornog plana općine Bosanski Petrovac – Prostorne osnove.

Izrada Prostorne osnove je urađena u skladu sa sljedećim zakonskim aktima:

Zakon o prostornom uređenju i građenju Unsko – sanskog kantona – prečišćen tekst („Službeni glasnik Unsko – sanskog kantona“, broj 12/13)

Zakonom o prostornom uređenju i građenju uređuju se načela za plansko uređenje prostora, organizacija sistema prostornog uređenja, vrste, sadržaj, način izrade i postupak donošenja planskih dokumenata, planova i pravila provođenja planskih dokumenata, vršenje nadzora nad provođenjem ovog Zakona, te kaznene odredbe.

Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10)

Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine („Sl. novine FBiH“, br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10) uređuje planiranje i korištenje zemljišta na nivou FBiH kroz izradu i donošenje planskih dokumenata i njihovo provođenje, vrsta i sadržaj planskih dokumenata, korištenje zemljišta na nivou Federacije, kao i nadzor nad provođenjem planskih dokumenata od značaja za Federaciju.

Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata („Službene novine FBiH“, broj 63/04, 50/07, 83/10)

Vlada Federacije BiH je na prijedlog Federalnog ministarstva prostornog uređenja donijela Uredbu o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja. Ovom Uredbom utvrđuje se postupak pripreme, izrade i sadržaj dokumenata prostornog uređenja na svim nivoima prostornog planiranja u FBiH.

Uredba o sadržaju i nosiocima jedinstvenog informacionog sistema, metodologiji prikupljanja i obradi podataka, te jedinstvenim obrascima na kojima se vode evidencije („Službene novine FBiH“, broj 33/07 i 84/10)

Ovom Uredbom propisuje se sadržaj i nosioci jedinstvenog informacionog sistema (Geografski Informacioni Sistem), metodologija prikupljanja i obrade podataka, te jedinstveni obrasci na kojima se vodi evidencija na svim nivoima prostornog planiranja na području FBiH usvrhu uspostavljanja jedinstvenog informacionog sistema (GIS-a). Uredbom se određuje okvir za pripremu programa uspostave i razvoja jedinstvenog informacionog sistema u oblasti prostornog planiranja i korištenja zemljišta i zaštite prostora FBiH na svim nivoima.

METODOLOGIJA IZRADE PROSTORNOG PLANA OPĆINE BOSANSKI PETROVAC

Metodologija izrade ovog Plana određuje se u svemu prema Uredbi o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata. Vodeći se Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata Prostorni plan općine Bosanski Petrovac realizirat će se u dvije faze:

- a. Priprema i izrada Prostorne osnove,
- b. Izrada prednacrt, nacrt i prijedloga Prostornog plana.

Prostorna osnova obuhvata:

1. Snimanje postojećeg stanja i problema u prostoru i uređenju prostora, njegovu analizu i ocjenu mogućnosti daljeg razvoja,
2. Opće ciljeve prostornog razvoja,
3. Posebne ciljeve prostornog razvoja,
4. Izradu osnovne koncepcije prostornog razvoja, odnosno, smjernice planiranog prostornog razvoja, koje obavezno sadrže načela, ciljeve prostornog razvoja i planska opredjeljenja, temeljena na zakonskim odredbama, relevantnim dokumentima Ujedinjenih naroda, Vijeća Evrope, Evropske unije i dr.,
5. Izradu Studije ranjivosti prostora.

Prednacrt, nacrt i prijedlog Prostornog plana obuhvata tekstualni i grafički dio.

Tekstualni dio se formira tako da ima četiri dijela:

1. Opći i posebni ciljevi prostornog razvoja,
2. Projekcija prostornog razvoja (razrada usvojene osnovne koncepcije razvoja),
3. Projekcija razvoja prostornih sistema,
4. Odluka o provođenju Prostornog plana.

Grafički dio prezentira se na odgovarajućem broju tematskih karata, u svemu prema Uredbi o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata.

Sadržaj prostornih planova kantona, definisan je Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata, članovi 31 – 36., te članovima 10 – 26, koji se odnose na sadržaj prostornog plana višeg reda – Prostornog plana F BiH.

Analitičko – dokumentaciona osnova je načinjena na osnovu raspoloživih podataka, dokumenata, studija, strategija, prostornih planova višeg i nižeg reda, informacija koje su korištene u izradi Prostorne osnove Prostornog plana Unsko – saskog kantona, koji je prethodio izradi ovog dokumenta, a u čijem prikupljanju su sudjelovali i timovi zaduženi za koordinaciju podataka između Nosioca izrade oba razvojna dokumenta.

Snimkom postojećeg stanja stvorila se adekvatna podloga za Analizu i ocjenu stanja, koja je sumirala sva prikupljena saznanja, te je na osnovu utvrđenih Smjernica za razvoj općine Bosanski Petrovac, moglo se pristupiti utvrđivanju Ciljeva i smjernica prostornog uređenja.

RAZLOZI I CILJEVI IZRADE PLANA

Projektni zadatak predviđa izradu prostornog plana općine kao dugoročnog plana, za period 2013-2033. godine.

Planski dokument treba da odredi svrsishodno organiziranje, korištenje i namjenu zemljišta, te mjere i smjernice za korištenje i zaštitu prostora. U skladu sa zakonskom regulativom, planiranje na svim nivoima vlasti u Federaciji mora biti usklađeno sa posebnim propisima iz oblasti zaštite okoliša, kulturno–istorijskog, graditeljskog i prirodnog naslijeđa, tla, zraka, šuma, voda, zdravlja, kao i zaštite energetske, rudarske i industrijske objekata, infrastrukturnih objekata i objekata veze, te zaštite sportskih, turističkih, namjenskih i sigurnosnih objekata i njihove infrastrukture.

U okviru izrade planskog dokumenta neophodno je ostvariti slijedeće ciljeve i rezultate:

- ostvariti formalnu i plansku pretpostavku za osmišljen razvoj, organizaciju i uređenje prostora, u skladu sa deklarisanom politikom i razvojnim opredjeljenjima na principu održivog razvoja
- uravnotežen prostorni razvoj i racionalno korištenje prostora
- unapređenje kvalitet življenja na području cijele općine
- stvaranje preduslova za ublažavanje depopulacionog trenda, poboljšanje uslova za privređivanje od strane lokalnog stanovništva, kompatibilnog sa zaštitom prirodnog naslijeđa
- zaštitu javnog interesa i identifikaciju i zaštitu javnih dobara.

IZVOD IZ PLANA VIŠEG REDA

Prostorni plan Unsko – saskog kantona, koji je prema hijerarhiji plan višeg reda za razvojne koncepte općinskog nivoa, u svojoj je izradi.

Prostorna osnova, koja je predstavljena široj javnosti, odnosno, koja je stavljena na javni uvid i finalizirana javnom raspravom u julu 2014.godine, još uvijek čeka svoju potvrdu od strane Vlade i Skupštine Unsko – saskog kantona.

Ipak, kako na samu osnovnu koncepciju, ali i snimak postojećeg stanja, nisu nikada pristigle suštinske primjedbe, a Prostorna osnova je pak usklađivana sa Prostornim planom Federacije BiH, odnosno, usvojenim fazama tog razvojnog dokumenta, onda se u pregledu dokumentacije koja je uslov za izradu općinskog Plana, ona svakako mora uvažavati, a smjernice razvoja za općinu Bosanski Petrovac preuzeti i staviti na daljnju razradu, u okvirima koje općinski razvojni dokument treba da zadovolji.

Prema navedenom, o općini Bosanski Petrovac planovi višeg reda kažu sljedeće:

„Analiza sadašnjeg stanja u prostoru potvrđuje ranije uočene procese stagnacije razvoja na pravcima sjeverozapad - jugoistok, paralelno pružanju Dinarskog masiva. Na ovim područjima došlo je do najintenzivnijih privrednih i demografskih stagnacija koje upućuju na opasnost atrofiranja njihovih dijelova. To se posebno odnosi na dijelove Federacije BiH na pravcu Bosanski Petrovac – Ključ – Jajce – Donji Vakuf – Bugojno – Gornji Vakuf – Prozor.“¹

Opsežne analize koje su uslijedile u snimku postojećeg stanja u okviru kantonalnog plana, otvorile su prostor za nove ideje, a koje su izražene kroz osnovnu koncepciju razvoja.

Tako se koncepcija razvoja PPUSK –a opredjeljuje za uspostavu sistema tematskih gradova/općina, tj., za „kreiranje karaktera centara“, brendiranje gradova, te uspostavljanja modaliteta njihovih najjačih aduta, uzimajući u obzir zaključke analize postojećih prirodnih i stvorenih uslova. U tom kontekstu, Bosanski Petrovac se karakteriše i izdvaja kao „grad/općina šuma i zimskog turizma“. Vrlo bitno znati i shvatiti da predložena karakterizacija ne znači isključivost drugih funkcija, niti negiranje stvorenih uslova koji već postoje i razvijaju se unutar naselja i općine, već se njome naglašava pravac razvoja koji je izgledan i koncentrira svoje snage na jednom mjestu, čime se zauzima jednakopravan položaj u okviru sistema centara cijelog kantona.

U skladu sa tematizacijom koja je predložena Prostornim planom Unsko – saskog kantona (Prostorna osnova), usklađivani su i ostali dijelovi Plana, odnosno, pokušalo se ukazati na prednosti koje ovakav vid posmatranja prostora ima na cjelovit sistem. Tako se u tematskim cjelinama privrede, društvenog razvoja, turizma, zaštite prirode, oslanjalo na početnu premisu karaktera grada/općine.

Šumska bogatstva, te klimatski i prirodni uslovi koji vladaju na ovom području, imaju vrlo širok spektar mogućeg uticaja i podloge za razvoj različitih industrijskih, društvenih i drugih kapaciteta.

Tako se u kantonalnom planu govori o prednosti šumskog područja i klime na razvoj zdravstva, odnosno, smještanja tzv. vazdušnih banja, što bi imalo uticaja na razvoj zdravstvenog turizma.

¹ PPFBiH, Prijedlog plana

Osim ove prednosti koju nudi prirodni resurs, turizam kao jedan od pokretača privrede današnjice, ima svoj potencijal u kulturno – istorijskom naslijeđu Bosanskog Petrovca. „Bosanski Petrovac ima svoje mjesto u „istorijskoj čitanci“, jer se na ovom prostoru nalaze tragovi još iz starog vijeka, a neki od najzaslužnijih književnika i umjetnika, potiču iz Bosanskog Petrovca (Skender Kulenović, Ahmet Hromadžić, Jovan Bijelić, Mersad Berber). Pitoreskni predjeli Bosanskog Petrovca zasigurno bi mogli inspirisati nove generacije umjetnika u umjetničkim kolonijama, što je još jedna od mogućnosti za ovu općinu.“²

Nadalje, za Bosanski Petrovac se predviđa i mogućnost razvoja ruralnog turizma, koji je relativno nov pojam na području naše zemlje, ali za koji u BiH postoji vrlo visok potencijal.

Naravno, zimski turizam je ono što Bosanski Petrovac treba graditi kao brend. Tako se za taj vid sezonskog turizma kaže: „Sezonski turizam, tj., aktivnosti koje se vežu za određeno godišnje doba, uz već spomenute rekreativne aktivnosti na rijekama, tiče se i zimskog turizma, koji se može i treba razvijati u Unsko – sanskom kantonu. Na području općine Bosanski Petrovac postoje potencijali i izgrađena infrastruktura za razvoj zimskog turizma, i to na području planine Klekovače – Oštrej. Iako su uložena sredstva i napor da se skijalište obnovi, još uvijek nije postignut značajan napredak, te je izostala obnova postojećih kapaciteta vikend naselja i ulaganja u zimski turizam u punom kapacitetu. Obzirom na blizinu Bosanskog Petrovca (grada), blizinu Drvara, pa čak i relativne blizine morske obale Republike Hrvatske, Oštrej treba u planskom periodu igrati važnu ulogu u razvoju turizma općine Bosanski Petrovac, te biti jedna od pokretačnih snaga za razvoj cjelokupnog područja. Naravno, bilo kakvoj konkretizaciji i realizaciji zimskog turizma na Oštreju ili čak proširenju postojećih kapaciteta skijaških staza i ostale prateće infrastrukture, mora prethoditi temeljito razminiranje miniranih površina u neposrednoj okolini. Turistička ponuda zimskog perioda treba se usmjeravati i na vansportske aktivnosti, tj., pored skijanja, boardanja, sanjkanja, u toku zimskog perioda posjetiocima treba omogućiti cjelodnevne i cjelovečernje zabavne aktivnosti, urediti površine za pasivni boravak na snijegu i otvorenom, kao i staze za šetnju, vožnju psećom zapregom i slično. Vrlo je zanimljivo i posmatranje centara za zimski turizam vansezona. Uspješno skijalište, tj., uspješan zimski centar, mora raditi tokom cijele godine: u periodu kada nema snijega, prostor se može veoma jednostavno pripremiti za avanturističke sportove (paintball, airsoft, avanturistički park), biciklizam, jahanje, izletišta itd.“

Iznimni prirodni predjeli su ocijenjeni kao zaštićeni u planovima višeg reda, tj., potrebno je uspostaviti sisteme zaštite i načine upravljanja njima. Bosanski Petrovac tek malim dijelom ulazi u područje Nacionalnog parka Una, ali predio planine Grmeč, koji je velikim dijelom unutar granica općine, buduće je zaštićeno područje, od kojeg Bosanski Petrovac može imati velike koristi. Grmeč nudi velike mogućnosti za razvoj adrenalinskog, planinskog, lovnog, eko i agro turizma, u čemu se obje općine mogu pronaći, te dati doprinos uspješnom razvoju ove privredne grane, koja u svijetu, ali i kod nas, poprima sve veći značaj.

Razvoj turizma, kako zimskog, tako i drugih vidova, ne može biti jedini razvojni pravac općine, tj., da bi turizam mogao uspjeti, potrebne su i druge, prateće funkcije. Prije svega, poljoprivreda Bosanskog Petrovca mora doživjeti svojevrsan preporod. Poljoprivredna djelatnost ima značajan potencijal i u Bosanskom Petrovcu, obzirom na nizak stepen izgrađenosti i naseljenosti područja. Već su učinjeni

---

² Prostorna osnova Prostornog plana Unsko – sanskog kantona, str.375

napori u oživljavanju poljoprivrede, a prepoznat je i potencijal za razvoj agroturizma, što je zasigurno jedan od pravaca u kojem Bosanski Petrovac treba ići. Poljoprivredna proizvodnja se može usmjeravati na sve popularniji organski uzgoj biljaka, što može biti i dio ponude poljoprivrednih gazdinstva koja se bave i ruralnim turizmom.

Šumarstvo je osnovna privredna djelatnost ovog kraja, koja na žalost, nije iskorištena u svom punom potencijalu.

Šuma i drvo su u ovoj općini kantonalnim planom prepoznati kao najjači aduti, te se u to ime kaže da „Bosanski Petrovac treba osnaživati kroz činjenicu da je upravo ta općina ono što možemo zvati „plućima Unsko – sanskog kantona“ Šumska prostranstva, kraški fenomeni vrtača, koji se susreću na svakom koraku, romantični predjeli i još uvijek vidljivi tragovi nekadašnjeg načina života, mogu pomoći ovoj općini, koja rapidno gubi svoje stanovništvo, da uspori taj negativni trend, te razvijaju pozitivno poslovno okruženje.

Veliko šumsko bogatstvo, osnova privrede ovog oduvijek rijetko naseljenog kraja, uvijek će biti važna pokretačka snaga. Međutim, u narednom periodu, Bosanski Petrovac treba iskoristiti svoj položaj najvećeg izvoznika drvnih sirovina, te promovirati šumu kao ono što oblikuje i urbanitet općinskog centra, te otvara vrata za veoma različite privredne djelatnosti, pored samog iskorištenja drvne građe.

U Bosanskom Petrovcu se drvo veoma malo ili gotovo nimalo ne obrađuje, već se u pilanama koje rade na području općine drvna građa tek primarno priprema i transportuje dalje. Takav trend u planskom periodu treba zaustaviti, te orjentisati se i na prerađivačku industriju, jer je sirovina u Bosanskom Petrovcu vrlo dostupna.

U pogledu obrade i proizvodnje finalnih proizvoda u općini Bosanski Petrovac ona treba da bude vezana i za budući turistički razvoj općine, gdje bi se drvo i šuma, kao najjači adut ove općine, brendirali, te bili uključeni u ponudu suvenira, ponudu agroturizma (stari zanati u turističkoj ponudi) i sl., ali i kroz složeniju obradu i izradu predmeta od drveta (namještaja, konstrukcije itd.).

Za općinu koja ima, kao što je rečeno na početku, nizak nivo gustine naseljenosti, te koja je izložena stalnom odlasku svog stanovništva, Bosanski Petrovac ima zaista potencijale za vrlo raznovrstan i bogat privredni razvoj, koji u svim svojim segmentima uključuje šumska bogatstva.

Infrastrukturalna opremljenost općine mora pratiti privredni i društveni razvoj, jer bez toga niti ovi aspekti prosperiteta nisu mogući. Osim prekategoriacije saobraćajnica, što je već usvajanjem odluke na nivou F BiH postalo važeće, postojeće stanje, kroz općinu se planira rekonstrukcija i djelomična dogradnja postojećih putnih pravaca i njihova kategorizacija u magistralnu cestu. To su dionice Bosanska Krupa – Krnjeuša, gdje se planira djelomična rekonstrukcija postojeće trase i izgradnja nove trase, te rekonstrukcija postojeće R 408b, dionica Krnjeuša – Vrtoče. Na ovaj način se dvije magistralne ceste (stara oznaka M 14.2 i M 5), međusobno povezuju i tretiraju kao zajednička trasa dvije općine, Bosanskog Petrovca i Bosanske Krupe.

Na magistralnom pravcu Bosanski Petrovac – Drvar, planirana je djelomična rekonstrukcija i izgradnja nove trase, uvođenje treće trake na usponima s ciljem poboljšanja horizontalnih i vertikalnih elemenata trase, te povećanja kapaciteta nivoa usluga.

Osim saobraćajne infrastrukture, planirani su i drugi infrastrukturni zahvati, koji imaju značaj i za kanton, ali i F BiH.

Projekti izgradnje novih transportnih/tranzitnih pravaca plinovoda su bazirani na rezultatima do sada urađenih studija razvoja gasnog sistema i tehničke dokumentacije, prema Strateškom planu i programu razvoja energetskog sektora Federacije BiH i planovima BH-Gasa, koji je supotpisnik Aneksa Ugovora o kupovini prirodnog gasa i potpisnik Ugovora o transportu kroz Mađarsku i Srbiju, zadužen za transport gasa unutar Federacije BiH na ukupnoj dužini od 132 km. Projekat gasifikacije Unsko-sanskog kantona je prepoznat kao značajan za širenje gasne transportne mreže, sa planiranom izgradnjom pravca Tržac – Bosanska Krupa sa odvojcima za Bihać i Veliku Kladušu, te u budućnosti nastavak pravcem Bosanski Petrovac – Jajce - Travnik i spajanje sa postojećim pravcem, što bi omogućilo gasifikaciju područja gradova Cazin, Bosanska Krupa, Bihać, Sanski Most, Velika Kladuša, Bužim, Ključ i Bosanski Petrovac. Planirano je priključenje predviđene trase na međunarodni gasovod Lička Jesenica RH (gasni čvor na gasovodu Pula - Karlovac) - Bihać BiH, sa ulazom iz RH u mjestu Tržac.

Kroz općinu je planirana trasa dalekovoda 400 kV.

U domenu vodosnabdjevanja, upravljanja otpadnim vodama, te zaštitom od voda, u planskom periodu se predviđa povećanje nivoa pokrivenosti uslugom vodosnabdjevanja, a razmatra se i mogućnost uvođenja regionalnog vodovodnog sistema, što je moguće ostvariti na teritoriji općine Bosanski Petrovac i to sa općinom Petrovac – Drinić, koja pripada RS –u. Koncept vodosnabdjevanja bi se zasnivao na razvoju postojećeg cjevovoda koji bi predstavljao magistralni cjevovod Sanica – Bosanski Petrovac, sa izgrađenim vodnim objektima, kao što je pumpna stanica u Sanici i prekidnih komora na trasi do Bosanskog Petrovca. Vodozahvat bi se vršio na izvorištu Sanica koje pripada općini Ključ. U Bosanskom Petrovcu je u toku izgradnja kanalizacione mreže za gradsko područje, te uspostava prečistača za tretman otpadnih voda. Zaštita od voda se treba bazirati na uspostavljanje odvodnih sistema u dijelovima Petrovačkog polja.

Na poslijetku, u općini se nalazi veći broj kulturno – istorijskih spomenika i prirodnog dobra, koji trebaju uživati visok stepen zaštite.

1. SNIMAK POSTOJEĆEG STANJA

1.1. PRIRODNI USLOVI

1.1.1. GEOGRAFSKI I GEOPROMETNI POLOŽAJ

Općina Bosanski Petrovac se nalazi u sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine, dio je Unsko – sanskog kantona, u koji ulazi sa još sedam općina, a koje su u taj administrativni okvir ušle po potpisivanju Dejtonskog sporazuma. Pripada regiji Bosanske Krajine, koja nema administrativni značaj.

Površina općine iznosi $P = 763 \text{ km}^2$, odnosno, čini 18,03 % od ukupne površine Unsko – sanskog kantona. Prije potpisivanja Dejtonskog sporazuma, površina općine Bosanski Petrovac je iznosila $P = 853 \text{ km}^2$, međutim, određen dio te površine ulazi u novoformiranu općinu Petrovac (Drinić) u Republici Srpskoj. Unatoč tomu, općina zauzima treće mjesto po veličini u Unsko – sanskom kantonu, odmah iza općina Bihać i Sanski Most.

Sjeverni dijelovi općine Bosanski Petrovac su omeđeni obroncima planine Grmeč, dok sa juga granicu joj čine planine Osječenica i Klekovača, koje općinu odvajaju od susjedne općine Drvar. Između ova dva masiva nalazi se prijevaj Oštrelj, koji je od davnina poznat kao vazдушna banja. Prostor između ovih planinskih obronaka ispunjavaju kraška polja, kao što je Medeno, Petrovačko, Bjelajsko i Bravsko polje.

Istok i zapad općine su reljefno nešto otvoreniji i to prema općinama Bihać i Ključ, s tim da se i na jugoistoku nalazi dio planine Srnetice, koji uokviruje granice općine Bosanski Petrovac.

U odnosu na Unsko – sanski kanton, općina Bosanski Petrovac se smješta u njegov južni „krak“, a okružuje se sa tri strane drugim općinama Kantona, dok na jednom dijelu granica je entitetskog nivoa.

Općina Bosanski Petrovac dio je geografske regije Bosanske Krajine, koja, kao što je napomenuto, nema administrativni značaj. Ipak, kao što se i u Prostornoj osnovi Prostornog plana Unsko – sanskog kantona, 2012 – 2032.godina navodi, to je regija „koja se pruža na oba entiteta, a koja, iako nema političku niti administrativnu ulogu i ustrojstvo, ima veliki značaj u istorijskom ,kulturološkom i ekonomskom pogledu.“³

TABELA 1 – KRAJNJE KOORDINATE

Krajnja tačka	X	Y
Sjever	6358438	4958496
Jug	6378944	4923835
Zapad	6347458	4949169
Istok	6393760	4932434

³ Prostorni plan Unsko – sanskog kantona, Prostorna osnova, str.18

Općina Bosanski Petrovac nalazi se na trasi važnog putnog pravca Bihać – Jajce – Sarajevo, odnosno, magistralnog puta M 5 (prema staroj klasifikaciji), koji preko prostora BiH povezuje na zapadu R Hrvatsku i na istoku R Srbiju, te je uvršten u evropsku mrežu puteva E 761.

U geografskom pogledu, odnosno, uslijed ograničenosti prostora planinskim masivima sa sjevera i juga, prometna struktura se i u najvećoj mjeri pruža pravcem istok – zapad, tj., prema otvorenim dijelovima općine, pa i neposredno, prema kantonalnom centru Bihaću i prema državnom centru Sarajevu.

Udaljenost općinskog centra Bosanskog Petrovca od ostalih općinskih centara, kantonalnog centra, te drugih važnih gradova, prikazana je u narednoj tabeli:

TABELA 2 – UDALJENOST OPĆINSKOG CENTRA OD NASELJA I GRADOVA U REGIJI I ŠIRE

BOSANSKI PETROVAC		
	Udaljenost (km)	Rang saobraćajnice
Bihać	53	Magistralna
Bosanska Krupa	49	Magistralna i regionalna
Bužim	78	Magistralna i regionalna
Cazin	79	Magistralna i regionalna
Ključ	37	Magistralna
Sanski Most	64	Magistralna
Velika Kladuša	110	Magistralna
Sarajevo	231	Magistralna
Banja Luka	104	Magistralna

Iako geografski ograničen, kao i ostatak Unsko – sanskog kantona, što rezultira određenim vidom izolacije i marginalizacije u odnosu na ostatak F BiH, prostor općine Bosanski Petrovac ima predispozicije za dobru otvorenost prema sjeveru i istoku, odnosno, prema Republici Hrvatskoj i prema RS –u, gdje prednjači relacija prema R Hrvatskoj, obzirom da je ista članica Evropske Unije i prva stanica na putu ka evropskim putnim, ekonomskim i društvenim koridorima.

S tim u vezi, panevropski koridor X, čiji je dio autoput Zagreb – Beograd, povezan je sa općinom Bosanski Petrovac putem mreže magistralnih i regionalnih kantonalnih putnih pravaca, a prvo uključenje na ovu važnu međunarodnu putnu komunikaciju je kod Okučana u Republici Hrvatskoj, na udaljenosti od cca 150 km.

Osim cestovnog prometa, u općini Bosanski Petrovac nisu se razvijali drugi vidovi saobraćaja.

Općinska saobraćajna mreža se uglavnom oslanja na lokalne asfaltirane saobraćajnice, ali nezanemariv je i visok postotak nekategorisanih saobraćajnica, koje su u lošem stanju.

Na području općine Bosanski Petrovac ima 100 km nekategorisanih puteva, 240 km lokalnih puteva, 60 km regionalnih i 50 km magistralnih puteva, od čega su samo magistralni putevi u dobrom stanju. U kategoriji lokalnih puteva asvaltirano je ukupno 60 km puteva.⁴

⁴ Strategija razvoja općine Bosanski Petrovac, str.15

1.1.1.1. ADMINISTRATIVNO USTROJSTVO

Općina Bosanski Petrovac je samoupravna, teritorijalna i administrativna jedinica unutar Unsko – sanskog kantona.

Općinske granice se poklapaju, odnosno, graniče sa općinama Bihać, Ključ, Sanski Most, Bosanska Krupa i Drvar u Federaciji BiH, te sa granicama općine Drinić u Republici Srpskoj.

Samo općinsko područje organizirano je u 13 mjesnih zajednica:

Mjesna zajednica	Površina (km)	Učešće u ukupnoj površini općine (%)	Naselja u MZ
MZ Bjelaj	99,71	13,05	Bjelaj, Busije, Bjelajski Vaganac, Cimeše
MZ Bravsko	133,8	17,52	Podsrnetica, Jasenovac, Janjila, Bunara, Klenovac, Bravski Vaganac, Drinić
MZ Bukovača	51,0	6,68	Bukovača, Bara, Vedro Polje
MZ Grad I	4,31	0,57	Bosanski Petrovac – grad dio, Dobro Selo
MZ Grad II	6,77	0,89	Bosanski Petrovac – grad dio
MZ Kapljuh	13,99	1,83	Kapljuh
MZ Kolunić	73,68	9,65	Kolunić, Medeno Polje, Revenik, Oštrelj
MZ Krnjeuša	175,7	23,0	Krnjeuša, Risovac, Brestovac, Lastve, Prkosi, Vođenica, Vranovina
MZ Rašinovac	8,5	1,11	Rašinovac
MZ Smoljana	79,3	10,38	Smoljana, Krnja Jela
MZ Suvaja	26,86	3,52	Suvaja
MZ Vođenica	60,4	7,91	Skakavac
MZ Vrtoče	29,81	3,90	Vrtoče, Oraško BRdo

TABELA 3 – ORGANIZACIJA MJESNIH ZAJEDNICA I NASELJENIH MJESTA

U odnosu na prijeratno stanje, Daytonski sporazum je doveo do određenih promjena u prostornoj i političkoj organizaciji i obuhvatu pojedinih općina u sastavu Kantona, pa tako i u općini Bosanski Petrovac, koja danas čini 90% od svoje prijeratne površine.

1.1.2. OSNOVNE GEOLOŠKE KARAKTERISTIKE

1.1.2.1. GEOMORFOLOGIJA I HIPSOMETRIJA PODRUČJA

Reljef općine Bosanski Petrovac dominantno pripada dolinsko – kotlinskim i planinskim tvorevinama, koje se međusobno uokviruju i prožimaju.

Dok su obodi općine predstavljeni na istoku kroz planinski sistem Grmeča (1605 m), koji se pruža pravcem SZ – JI, a na jugu i jugoistoku Osječenicom (1804 m), Srneticom (1378 m), Klekovačom (1961 m), središnji dio općine „prosječen“ je manjim kraškim poljima, koja su predstavljena morfostrukturama ulegnuća. To su Petrovačko, Medeno i Bjelajsko polje, koja se nižu jedno na drugo u smjeru istok – zapad, te Bravsko polje, koje se smješta između obronaka Srnetice i Grmeča.

Petrovačko polje, koje je ujedno i najveće, tipično je kraško polje koje se sreće u pojasu Dinarida, okruženo planinama Grmečom, Srneticom, Klekovačom i Osječenicom. Nadmorska visina polja se kreće između 630 – 710 m, a površina mu je $P = 46 \text{ km}^2$. Na njega se nastavlja Medeno polje.

Medeno polje je znatno manje, te mu površina iznosi $P = 15 \text{ km}^2$. Nadmorska visina polja se kreće između ___m. Na njega se nastavlja Bjelajsko polje.

Bjelajsko polje je malo kraško polje, izduženog oblika, dužine oko 35 km. Nadmorska visina polja se kreće od 570 – 670 m. Na dnu polja nalaze se mnogobrojne vrtače, uvale, odnosno, tipični morfološki oblici kraških polja.

Bravsko polje ima površinu od $P = 38 \text{ km}^2$, dugo je 18 km, a u polju su prisutne brojne vrtače, odnosno, boginjavi krš. Dno polja se nalazi na 790 m.n.v.

Cjelokupan prostor je blago nagnut od juga prema sjeveru i otvoren prema panonskim klimatskim utjecajima.

Hipsometrijski, prostor je dosta neujednačen, što se vidi i u narednoj tabeli:

TABELA 4 – HIPSOMETRIJSKA STRUKTURA

Općina	Hipsometrijska struktura u km^2			
	< 300 m.n.v.	300 – 600 m.n.v.	600 – 900 m.n.v.	900> m.n.v.
Bosanski Petrovac	-	50	455	359

Ovakvo dinamično smjenjivanje reljefnih karakteristika, sa izuzetno zanimljivim oblicima krša, te visokim planinskim vrhovima, u općini Bosanski Petrovac sažima prekrasne vidike, koji su uokvireni pitoresknim selima na obroncima planina ili na valovitim brežuljcima, što stvara nezaboravnu sliku kod svakog prolaznika ili posjetioca petrovačkog kraja.

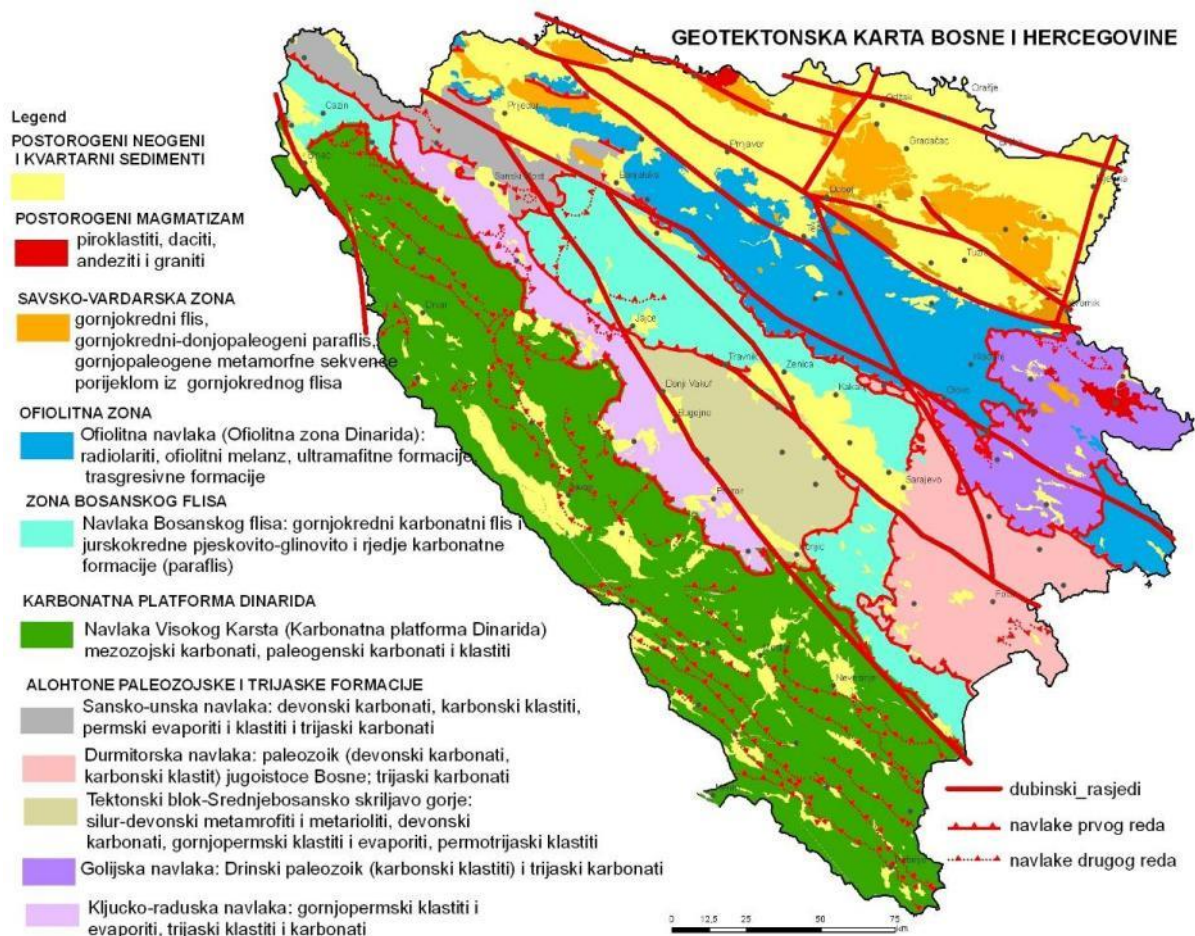
Iako ovakav reljef, ali i geološka građa nepogoduju zadržavanju vode u tlu i stvaranju vodotoka, pa je općina Bosanski Petrovac siromašna vodom, ta suprotnost u odnosu na ostale općine Kantona je ne degradira, već stvara vrlo unikatan krajolik, koji može parirati i ostalim ljepotama Unsko – sanskog kantona.

1.1.2.2. GEOTEKTONSKE KARAKTERISTIKE PODRUČJA

Područje općine Bosanski Petrovac, u geološkom i geotektonskom pogledu, ima nešto smireniji karakter, u odnosu na Unsko – sanski kanton u cjelosti.

Geološka građa, morfologija, te geotektonski odnosi, analizirani su na osnovu Osnovne geološke karte BiH, što je bila i polaznica za izradu ove tematske oblasti, a uključujući i podatke planova višeg reda, kao i studije i naučne radove koji se tiču predmetne tematike.

Široko posmatrajući područje, ono je dio makrotektonske jedinice Vanjskih Dinarida ili Vanjskog krša, a geotektonika je u najvećem dijelu predstavljena **Karbonatnom platformom Dinarida** – navlaka Visokog karsta (krša), mezozojski karbonati, paleogeoni karbonati i klastiti.

SLIKA 1 – GEOTEKTONSKA KARTA BIH

Prostor Vanjskih Dinarida odlikuje dugotrajna karbonatna sedimentacija, koja je trajala od srednjeg trijasa do srednjeg eocena, a ponegdje i gornjeg perma, što rezultira naslagama sedimenata koji ponegdje dosežu debljinu 4500 – 8000 m.

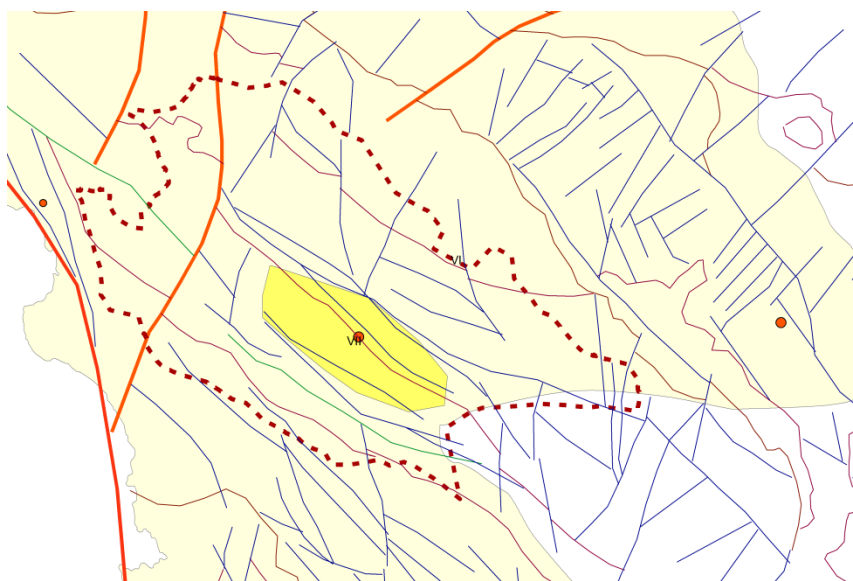
Druga formacija, koja je na području Bosanskog Petrovca prisutna u tek nekoliko izdvojenih, malih enklava, jesu **Postorogeni i neogeni kvartarni sedimenti**, koji imaju danas važnu ulogu u strukturi Dinarida. Proces transpresije započinje u vrijeme oligocena, a poslije finalne eocenske deformacije Dinarida, kao rezultat povlačenja Jadranske mikroploče pod Tisiju.

Uža podjela na strukturno – facijalne jedinice, na području općine Bosanski Petrovac, predstavljena je tektonskom cjelinom Grmeča.

Strukturno – facijalna jedinica Grmeča se pruža pravcem SZ – JI, od Cazinsko – bihačkog neogenog bazena, pa do Bosanskog Petrovca i Vaganca Bravskog. Prema zapadu i jugozapadu, teren izgrađuje SFJ Čemernica – Kulen Vakuf i Lička Plješivica, a prema istoku i sjeveroistoku, SFJ Slunj – Koprivna – Sanica (Slunj – Sanjani). U tom okviru, površina ove jedinice je blizu 2000 km², ako ne posmatramo područje omeđeno granicom Unsko – sanskog kantona. U njenom sjeverozapadnom dijelu, u jezgru strukture su karbonati srednjeg i donjeg trijasa, pa taj dio ima karakter razbijene antiklinale. U jugozapadnom dijelu je sinklinala Vranovina – Crni vrh i niz paralelnih nabornih i rasjednih struktura. Za cijelu SFJ Grmeča, karakteristična je blokovska građa, od kojih se navode blokovi:

- I. Bihac – Kulen Vakuf – Bosanski Petrovac, u kome je više manjih blokova, zatim sinklinala Osjenčice, navlaka Čave i dr.,
- II. Gata – Ostrožac – Srbljani, tektonska struktura izgrađena pretežno od trijasko – jurskih karbonata, sastavljena od više manjih blokova,
- III. Glogovac – Grmuša – Gomila,
- IV. Mali Radić i Lupin, sa karbonatima gornjeg trijasa,
- V. Naborne strukture jugoistočnog dijela Grmeča: sinklinala Suvaja – Bravski, antiklinala Krnja Jela, sinklinala Vranovina – Crni vrh, antiklinala Bobija, uz znatan broj uzdužnih i dijagonalnih rasjeda.

1.1.2.3. SEIZMOTEKTONSKE KARAKTERISTIKE

SLIKA 2 – SEIZMIKA OPĆINE BOSANSKI PETROVAC

Zemljotresi koji se javljaju u Dinaridima su nastali oslobađanjem energije izazvane podvlačenjem (subdukcijom) Afričke ploče pod Evropsku. Ova energija kao primarni izvor tektonskih napona, oslobađa se u zaleđu kao seizmička energija preko seizmogenih struktura. Pojavljivanje zemljotresa magnitude od 5 do 6,5° MCS, ukazuju na autohtone zemljotrese kao i na postojanje seizmogenih zona i struktura na području Federacije Bosne i Hercegovine. Prema rasporedu struktura, seizmogenih rasjeda i epicentara dogođenih zemljotresa izvršena je seizmotektonska rejonizacija na:

- Seizmogene zone i
- Seizmogene strukture.

Učestalost zemljotresa i koncentracija njihovog fokusa omogućilo je određivanje pozicija seizmogenih zona. Pojavljivanje različitih seizmogenih zona u Dinaridima Bosne i Hercegovine, vezano je za različite paleogeografske jedinice. Povećanje kretanja mikro-ploče prouzrokuje formiranje polja pritiska što prouzrokuje deformacije, kretanja i razdvajanje stijenskih masiva i formiranje seizmogenih aktivnih zona.⁵

⁵ Prostorni plan F BiH, Prostorna osnova, str.24

Seizmogene strukture su formirane kao posljedica pokreta segmenata Jadranske mikroploče, koji se razlikuju po svojoj veličini i iznosu kretanja i otpora Dinarske mase i vezane su za važne rasjede na površini. Područje Unsko – sanskog kantona većinom se nalazi u zoni Karbonatne platforme, koju karakterišu zemljotresi na dubini manjoj od 30 km.

Seizmogene strukture su aktivni rasjedi, koji predstavljaju linijske izvore seizmičke energije, čiji seizmoenergetski potencijal zavisi od dužine strukture i dubine zemljotresa koji se na njima stvaraju.⁶

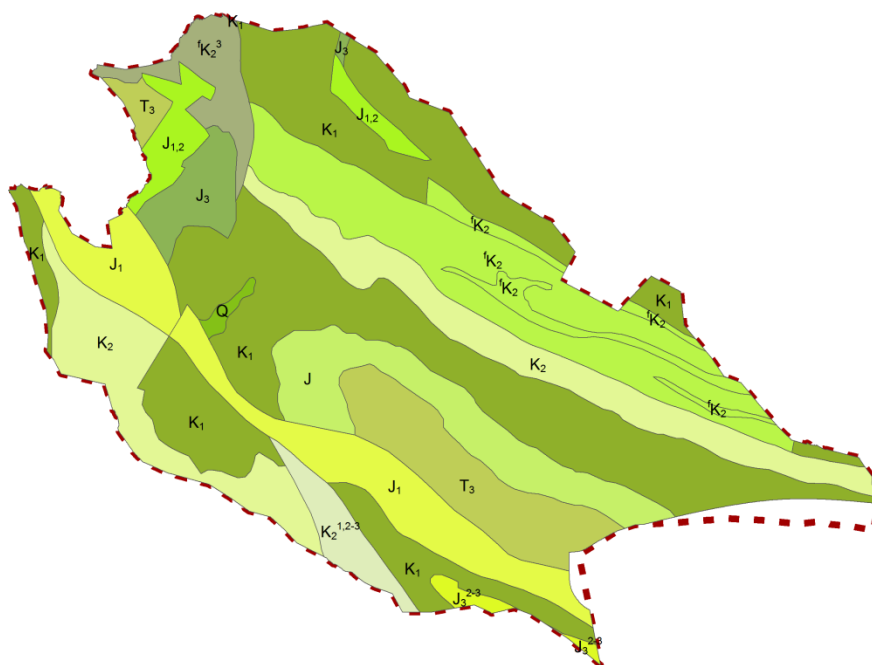
Na osnovu seizmogenih struktura, tj., njihovoj dužini i poziciji u tektonskom tenzionom polju, određena je magnituda makroseizmičnog polja.

TABELA 5 – SEIZMIKA

Naziv seizmogene strukture	Dužina (km)	Magnituda (M)	Dubina hipocentra h (km)	Intenzitet u epicentru I ₀ – MCS°
Bosanski Petrovac	9	4.5	10	8.3
Osječnica	19	4.8	15	6.75

Iako na području općine Bosanski Petrovac nema dubinskih rasjeda, na sjeverozapadu se pruža desni smičući rasjed, u dužini od cca 23 km, koji ima pravac pružanja sjeveroistok – jugozapad. Brojni su i drugoredasti rasjedi i navlake drugoga reda.

1.1.2.4. GEOLOŠKE KARAKTERISTIKE PODRUČJA

SLIKA 3 – GEOLOŠKA GRAĐA TERENA OPĆINE BOSANSKI PETROVAC

⁶ Prostorni plan F BiH, Prostorna osnova, str.25

Općina Bosanski Petrovac je predstavljena, kao i ostatak Kantona, u najvećoj mjeri stijenama mezozojske starosti, gdje su razvijene tvorevine trijasa, jure i krede.

MEZOZOIK

TRIJAS (T)

Izdvojene su tvorevine gornjeg trijasa.

GORNJI TRIJAS (T_{2,3})

Gornji trijas se javlja u jugoistočnom dijelu općine. U gornjem trijasu, naročito u karnijskom katu, sedimentacijski prostor se odlikovao dinamizmom i razuđenim reljefom, što je uzrokovalo facijalnu diferencijaciju. Zbog toga su, vjerovatno u dubljim dijelovima mora, donji dijelovi gornjeg trijasa predstavljeni klastitima taloženim na boksitima. U jugoistočnom dijelu se taložila serija koju čine krečnjaci, laporci, pješčari, rožnjaci i tufične stijene, sa sitnim megalodonima, slični „rabeljskim slojevima“ karnika. Kontinuitet depozicije nije prekidan, pa je u tom razdoblju stvorena debela karbonatna platforma, debljine i do 1400 m.

JURA

Sedimenti jure izgrađuju značajne dijelove terena u strukturno – facijalnim jedinicama Grmeča i Koprivne – Sanice. Cijeli period je predstavljen krečnjacima i, podređeno, dijagenetskim dolomitima. To govori o dugoročnoj stabilizaciji marinskog režima u ovom dijelu Tetisa⁷. Konstatovano je pristupstvo lijasa. Sadašnja debljina jurskih karbonata i drugih sedimenata ove oblasti, sa gips – anhidritskim i pratećim naslagama, iznosi oko 5000 m.

LIJAS (J₁)

Naslage lijasa su zastupljene na velikom prostorno u strukturno – facijalnoj jedinici Grmeča, zajedno sa karbonatima dogera. Kao poseban član su izdvojeni u antiklinali Bosanskog Petrovca, gdje dolomiti gornjeg trijasa kontinuirano prelaze u lijas. U višim dijelovima dolomitskog kompleksa nalaze se paketi tamnosivih krečnjaka. Debljina lijaskih karbonata je 400 – 500 m.

LIJAS – DOGER (J_{1,2})

Neraščlanjene tvorevine donje i srednje jure izdvojene su u sjeverozapadnom dijelu Grmeča. U većem dijelu terena, lijas – doger je predstavljen alohemijskim tipovima krečnjaka: intrasparitima, biointrasparitima, a znatno manje: mikritima, peletonosnim mikritima, mikrosparitima i oosparitima. Dolomiti su podređeno zastupljeni u faciji krečnjačkih i detričnih dolomita. Debljina ovih karbonata je 400 – 500 m, sa brojnim lokalnim odstupanjima.

U gornjem dijelu karbonatnog kompleksa lijas – dogera Doljanske strukture su bankoviti i slojeviti jedri krečnjaci (Medeno polje), debljine oko 500 m.

DOGER (J₂)

Posebno je izdvojen u bosanskopetrovačkoj strukturi, a u ostalim lokalitetima je izdvojen lijasom (J_{1,2}) ili sa malmom (J_{2,3}). Razvijen je pretežno u krečnjačkoj faciji. Debljina dogera varira od 200 – 500 m.

⁷ Tetis označava veliku morsku površinu, koja se prostirala između dvije kopnene površine na sjevernoj hemisferi i jedne kopnene površine na južnoj hemisferi, u paleozoiku, tj., permu. Tragovi Tetisa se raspoznaju na cijelom području današnjeg Balkana

MALM (J_3)

Gornja jura je raščlanjena na dva nivoa i u predjelu južnog Grmeča (Krnjeuša, Lipa), sa karakterističnim mikrofosilnim zajednicama. Međutim, u najvećem dijelu ove oblasti, gornja jura je razvijena u faciji sprudnih, masivnih, a rjeđe bankovitih krečnjaka. Dolomiti su u gornjoj juri podređeni član. Konstatovani su prekidi depozicije između srednje i gornje jure. Ovi diskontinuiteti su označeni jurskim ležištima boksita. Debljina neraščlanjene jure je u rasponu od 300 – 500 m.

Malm je takođe predstavljen neraščlanjenim starijim dijelom ($J_3^{1,2}$), koji lčine krečnjaci, dolomiti i glinovite breče. Debljina im je oko 500 m. Na sjevernoj strani Osječenice i kod Vrtoča, na njima su tanja ležišta boksita, a mlađi dio gornje jure ($J_3^{2,3}$) leži transgresivno na njima. U gornjoj juri zastupljeni su i krečnjaci sa rožnacima (Suvaja), debljine do 350 m, te dolomiti sa ulošcima klastita, što ukazuje na dinamičan marinski režim i razučeno dno mora. To je uslovalo i znatnu facijalnu raznovrsnost. Ukupna debljina malma na ovim terenima procijenjena je u širokom rasponu od 1700 – 3200 m.

KREDA

Sedimenti kredne periode izgrađuju najveći dio terena Bosanskog Petrovca. Dominantne su karbonatne facije i fliš. Zastupljene su tvorevine donje i gornje krede.

DONJA KREDA (K_2)

Naslage donje krede su izdvojene u predjelu Bjelajskog polja i čine osnovnu strukturu planine Osječenice i jugoistočnog dijela strukturno – facijalne jedinice Grmeča.

Donja kreda je na pretežnom dijelu terena izgrađena od krečnjaka. Dolomiti imaju zapaženije učešće u jugozapadnom dijelu, a laporci i intrabazenske breče su lokalna pojava. Karbonati donje krede su konkordantni na malmskim.

DONJA KREDA – GORNJA KREDA ($K_{1,2}$)

Naslage ove stratigrafske jedinice izgrađuju veći dio sinklinalne Grmeča. U njoj su izdvojeni najgornji dijelovi donje krede, uglavnom alb, a gornja kreda je zastupljena cenomanom i turonom. Niži dijelovi ove jedinice leže na krečnjacima s orbitolinama. Karbonatna serija započinje slojevitim i bankovitim dolomitima, nakon čega slijede krečnjaci, predstavljeni različitim mikritskim varijetetima. U njima je nađena mikrofauna, ali raščlanjivanje nije bilo moguće, jer su ove prelazne naslage na pojedinim mjestima sedimentacijski reducirane. Na drugim su erodirane, prije i u prvoj fazi taloženja fliša, a posebno u tercijaru, te su na mnogim mjestima dovedene u inverzan položaj, rasjednute, reversno kretane itd. Zbog toga se i debljina ovih naslaga procjenjuje u širokom rasponu od nekoliko metara do oko 500 m.

GORNJA KREDA (K_2)

Karbonati i klastiti gornje krede imaju značajno rasprostranjenje. Njih karakterišu razlike u facijalnom razvoju i starosti, zbog čega su posebno izdvojene pretežno karbonatne facije ($K_2^{1,2}$, K_2 i K_2^3) i fliš (K_2, K_2^3). Očit je neujednačen stepen proučenosti gornjokrednih tvorevina, što se odrazilo i u ovakvom stratigrafskom raščlanjivanju.

KARBONATNE FACIJE

Karbonatne tvorevine su izdvojene u navlaci – bloku Čava (1194 m), na jugozapadnom krilu Grmečke strukture (K_2). To su rudistni krečnjaci, koji čine poseban tektonski blok između Prkosa i Stijenjana,

prema zapadu navučen na starije, takođe gornjokredne karbonate. Rudistni krečnjaci (K_2) su izdvojeni između Brestovca, Krnje jele i Bravskog. Pružaju se pravcem SZ – JI, u pojasu dužine preko 20 km i širine 1,5 – 4,5 km. Oni su ubrani snažno rasjednuti. Transgresivni su na krečnjacima cenomanturona. Taj kontakt je obilježen ležištima boksita i bazaltnim brečama.

Flišne naslage su izdvojene kao gornja kreda uopšte (K_2), u okviru senonskog kata (K_2^3) i kao prelazne tvorevine između gornje krede i paleocena (K_2, P_c).

Gornjokredni fliš (K_2) je izdvojen u okviru strukturno – facijalne jedinice Koprivna – Sanica. To je biokalkarenitni fliš, sa veoma izraženim elementima turbiditne sedimentacije. Ove naslage su izdvojene južno od Suvaje. U ovim lokalitetima, fliš leži direktno na donjoj kredi. Smatra se da se fliš ovdje počeo taložiti i prije Grmečkog fliša. Pored različitih tipova krečnjaka, u ovom flišu je karakteristična facija laporaca i laporovitih mikrita. Pješčari nisu prisutni, ali se pjeskovita komponenta nalazi kao primjesa u nekim varijetetima laporca i krečnjaka. Debljina flišnog kompleksa gornje krede u jedinici Slunj – Slanjani iznosi oko 600 m.

Senonski fliš (K_2^3) je izdvojen u središtu Grmeča, između Mačije Grede, Krnjeuše, Lastve i Vranovine. Svuda je transgresivan na starijim naslagama krede, a kontakt je markiran tanjim ležištima boksita. U bazalnom dijelu se nalaze konglomerati koji mjestimično prelaze u breče. Konglomerati se u nižim nivoima pojavljuju u formi bankova, u kojima veličina zrna varira od nekoliko mm do 150 cm. Valutice su isključivo od karbonatnih stijena, a detrius je intrabazenskog porijekla. Ovaj, stariji paket senonskog fliša ($^1K_2^3$) ima debljinu oko 200 m. Pored konglomerata (kalcirudita), u sastavu sekvenci učestvuju krečnjaci, kalkareniti i laporci. Važno je napomenuti da starije naslage starijeg senona nemaju izražene odlike fliša. One se ispoljavaju tek u mlađem paketu ($^2K_2^3$), čiji se dobro otkriveni profili nalaze oko Risovca i Krnjeuše. Sekvence fliša izgrađuju klastično – karbonatni slojevi biomikrita i biosparita, u kojima preovladavaju fosilni detrius, te intramikrita i intrasparita, u kojima su dominantni alohemijski sastojci, a zatim laporci i pjeskoviti laporci, listasti i slojeviti. Sekvence su obično debljine oko 10 m. Gradacioni članovi su debeli oko 3 m, a na njima slijede slojevi sa horizontalnom laminacijom. U okolini Suvaje se nalaze sekvence debljine i do 50 m.

Mlađi dio senonskog fliša je bogat faunom i debljina mu je oko 400 m.

KVARTAR (Q)

Kvartar je zastupljen na veoma ograničenom području i maloj površini, što je i karakteristika za cijeli Unsko – sanski kanton.

Debljina ovih naslaga je relativno mala, do nekoliko metara, rijetko preko 10 – 20 m. Međutim, lokalno su oni vrlo značajna geološka tvorevina, naročito u urbanizovanim rejonima, zbog čega treba vršiti njihovo organizovano proučavanje, naročito u inženjerskogeološkom i geotektonskom smislu.

1.1.3. KARSTOLOŠKE ODLIKE BOSANSKOG PETROVCA

Iz prikazane geološke građe terena, zaključuje se da veliki dio od ukupnog geološkog supstrata, čine karbonatne facije, a koje su posebno dominantne u geološkoj građi Grmečke strukturno – facijalne jedinice.

Ovdje je formiran dinaridski, krški reljef, stvaran u gornjem trijasu, juri, kredi i paleogenu, koji obiluje fenomenima: kraškim poljima, kao što su Bjelajsko, Medeno, Bravsko, Petrovačko, te pećinama i

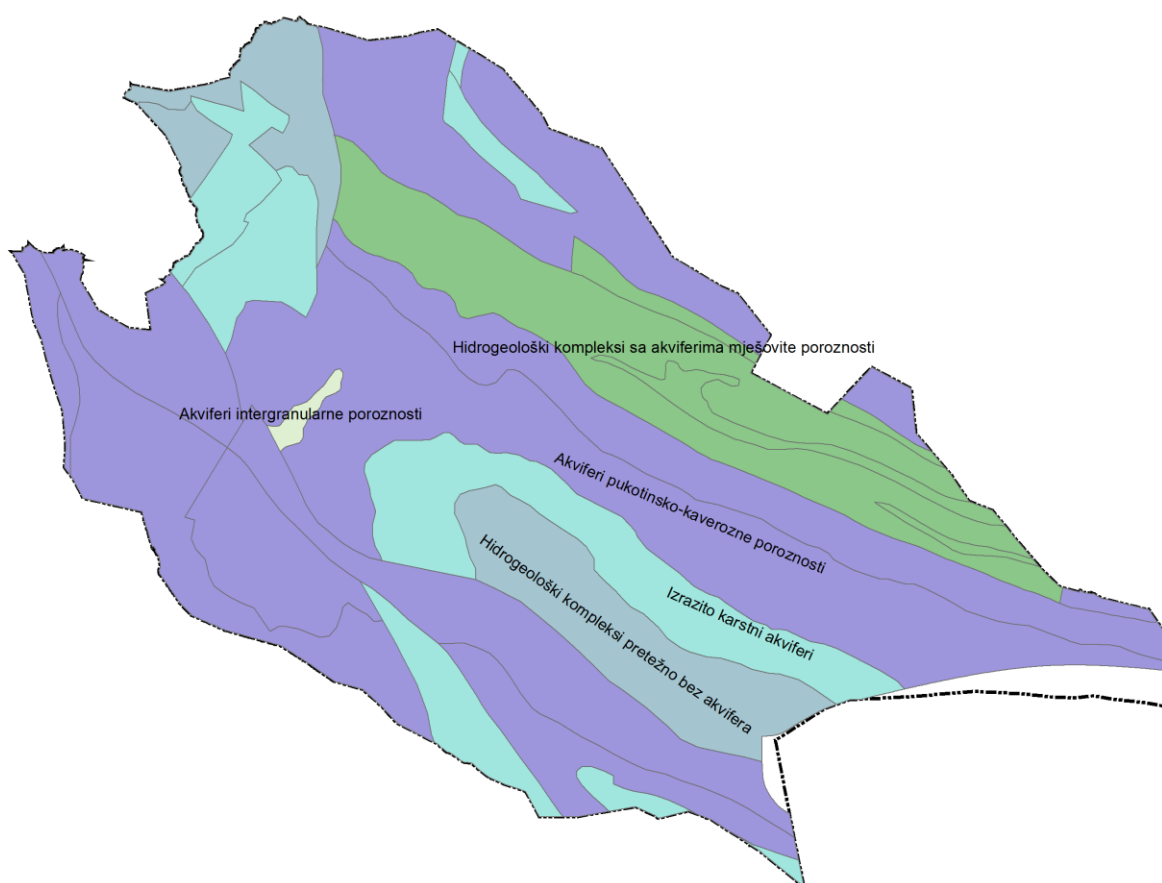
vrelima po stranama dolina i kanjona. Ovdje se nailazi i na tzv.viseće pećine, gdje je eroziona baza znatno dublja, zatim sukcesivno poredane površi, ponikve, višefazne vrtače, ponori, te cijeli niz prelaznih oblika od površine prema podzemlju.

Neotektonika područja je učestvovala u oblikovanju morfostrukture, pa su vidljiva izdizanja terena, u oblasti planine Grmeča, a s druge strane, vidljiva su spuštanja terena.

Cijela oblast je obilježena razvijenim karstom, tipa holokarsta i karstnom hidrografijom, gdje su vodna tijela, najčešće, duboka, izvori su rjeđi, ali jaki i, često, povremenog karaktera. Površinski tokovi, osim glavnih vodotoka, koji su zaslužni za vodno bogatstvo cijelog Kantona, su rijetki.⁸

1.1.4. HIDROGEOLOŠKE KARAKTERISTIKE

Studija ranjivosti prostora F BiH je iznijela podatke o hidrografskim karakteristikama područja cijele F BiH, a koji se dalje koriste u proučavanju tematike.

SLIKA 4 – HIDROGEOLOGIJA PODRUČJA

Općina Bosanski Petrovac, u tom pogledu, predstavljena je kroz:

- Akviferi intergranularne poroznosti (veoma mali dio na jugozapadu općine)

⁸ Naš krš, XX-XXI, 33-34, 2000-2001., str.20

- Akviferi pukotinsko – kaverozne poroznosti (zauzimaju najveći dio općine i pružaju se u smjeru istok - zapad)
- Hidrogeološki kompleksi pretežno bez akvifera (zauzimaju dijelove sjeverozapada i dio u središnjem prostoru općine)
- Hidrogeološki kompleksi sa akviferima mješovite poroznosti (dijelovi Grmeča)
- Izrazito karstni akviferi (mjestimično predstavljeni na prostoru cijele općine u većim blokovima)

Akviferi intergranularne poroznosti su predstavljeni dobro vodopropusnim stijenama, litološki su to šljunci, pijesci i podređeno gline. Nastali su u kvartaru.

Akviferi pukotinsko – kaverozne poroznosti, predstavljeni kategorijom dobro vodopropusnih stijena, litološki su gromadasti do debelo uslojeni krečnjaci, dolomiti, krečnjačke breče i rožnjaci, pješčenjaci i laporci, ovisno o periodu nastanka, koji se kreće od gornje i donje krede, te donje jure – lijasa.

Hidrogeološki kompleksi pretežno bez akvifera jesu vodonepropusne stijene gornjeg trijasa i gornje krede – senona, litološki predstavljeni uslojenim i bankovitim dolomitima, glinovitim i laporovitim škriljcima, pješčenjacima, tufovima, rožnjacima, krednim flišom.

Hidrogeološki kompleksi sa akviferima mješovite poroznosti, koji su vodopropusne stijene, litološki su predstavljeni karbonatnim flišom: lapori, pješčenjaci i krečnjačke breče, starosti gornje krede – senon, turon.

Izrazito karstni akviferi, karakteristike dobro vodopropusnih stijena, litološki su predstavljeni debelo uslojenim i gromadastim i grebenskim krečnjacima, dolomitima, rožnjacima i brečama, masivnim, bankovitim i sprudnim krečnjacima sa podređenim učešćem dolomita, ovisno o periodu nastanka, koji seže od gornje, srednje i donje jure, do gornje krede.

Na području općine Bosanski Petrovac nema razvijene hidrološke mreže, a nekoliko podzemnih ili nadzemnih izvorišta koja se javljaju u pukotinsko – karstnim sredinama, imaju uglavnom dobre karakteristike izdašnosti, što omogućava normalno snabdijevanje i korištenje vodnog resursa za razvoj sredine.

Jedno takvo vrelo, Smoljana, koje je podzemno vrelo u pukotinsko – karstnoj sredini, ima sljedeće karakteristike:

Opis izvorišta	Jedinica mjere	Količina
Minimalna izdašnost vrela	l/s	5,0
Maksimalna izdašnost vrela	l/s	>100
Kvalitet vode		Dobar

TABELA 6 – KARAKTERISTIKE IZVORIŠTA SMOLJANA

1.1.5. KLIMA I KLIMATSKI USLOVI

Iako cjelovito posmatrano područje Unsko –sanskog kantona pripada peripanonskoj regiji, na koju utječe kontinentalna ili srednjeevropska klima iz Panonske nizije, geomorfologija pojedinih područja utječe na stvaranje mikroklimata i prelaznih klimatskih zona.

U Bosanskom Petrovcu nema postavljene mjerne meteorološke stanice, ali se klimatološke karakteristike područja ocjenjuju na osnovu mjerenja i proučavanja višegodišnjeg niza meteoroloških stanica Bihać i Sanski Most, što je i standard Svjetske meteorološke organizacije.

Tako je područje općine Bosanski Petrovac u svom najvećem dijelu ocijenjeno kao područje umjereno – kontinentalne klime pretplaninskog tipa, gdje je srednja temperatura u januaru u intervalu $-1,0^{\circ}\text{C}$ – $7,0^{\circ}\text{C}$, a srednja godišnja temperatura se kreće u dijapazonu od $9,0^{\circ}\text{C}$ – $10,6^{\circ}\text{C}$, sa godišnjom sumom padavina od 991 - 1300 l/m². Bosanski Petrovac ima topla i kratka ljeta, sa najtoplijim mjesecom julom i srednjom temperaturom između 20° i 22°C .

Ostatak područja, a posebno dijelovi Grmeča, Osječenice, Srnetice, Klekovače imaju karakteristike planinske klime.

Srednja visina snježnog pokrivača je 50 cm, a period prosječnog zadržavanja na tlu je između 40 do 60 dana, a u planinskom pojasu do 90 dana.

Sa izraženim temperaturnim inverzijama, a naročito u zimskim mjesecima, Bosanski Petrovac spada u područje “vedrih polja” iako se nalazi u najoblačnijem dijelu Bosne i Hercegovine, a oblačnost je ispod 5,5. Najoblačniji je mjesec januar sa 6,9, a najvedriji august sa 4,0 pokrivenosti neba.

Vjetrovi su dosta jaki i pušu iz sjevernog i južnog pravca. Najvećih broj vjetrovnih dana je u novembru i decembru.

Generalno govoreći, klima područja Petrovačkog polja i šire je povoljna sa umjerenom vlažnošću, umjerenom temperaturom, znatnim osunčanjem, bez olujnih vjetrova i u osnovi povoljna je za razvoj naselja, privrede, turizma, proizvodnje hrane i sl.

Srednje mjesečne i godišnje temperature ($^{\circ}\text{C}$)

TABELA 7 – SREDNJE MJESEČNE I GODIŠNJE TEMPERATURE

Period 1961 – 1990.godine	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Srednje godišnje T
Bosanski Petrovac	-0.4	0.7	4.3	8.6	12.6	16.1	19.1	18.5	14.5	9.3	3.8	0.8	9.0

Takođe, u istom vremenskom periodu, zabilježene su apsolutne maksimalne i minimalne vrijednosti temperature zraka.

Apsolutne maksimalne temperature ($^{\circ}\text{C}$)

TABELA 8 – APSOLUTNE MAKSIMALNE TEMPERATURE

Period 1961 – 1990.godine	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Srednje godišnje
---------------------------	---	----	-----	----	---	----	-----	------	----	---	----	-----	------------------

													T
Bosanski Petrovac	10.6	12.8	18.8	22.3	26.6	29.1	31.6	31.0	27.5	22.3	17.1	12.5	31.6

Apsolutne minimalne temperature (°C)

TABELA 9 – APSOLUTNE MINIMALNE TEMPERATURE

Period 1961 – 1990.godine	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Srednje godišnje T
Bosanski Petrovac	-15.9	-13.6	-8.6	-3.1	-1.4	4.7	5.8	5.1	5.7	-3.4	-8.4	-17.1	-17.1

Vidljivo je da je najhladniji mjesec januar, a najtopliji su juli i avgust, što potvrđuje klasifikaciju područja u umjereno – kontinentalni pojas klime.

Ipak, mora se biti svjestan činjenice da su klimatske promjene stvarnosti, te da su sve izraženije u posljednjih nekoliko godina, čega smo i sami svjedoci. Vremenske nepogode, snažni vjetrovi, obilne kiše na područjima koja nisu karakteristična za takve klimatske prilike, sve su češći. Stoga je potrebno iskazati i novije podatke, koje obzirom na nepostojanje adekvatnog mjernog aparata na području općine Bosanski Petrovac, može se posmatrati na primjeru stanice koja je smještena u kantonalnom centru, Bihacu.

TABELA 10 – SREDNJE GODIŠNJE VRIJEDNOSTI KLIMATSKIH POJAVA

Srednje godišnje vrijednosti	2008	2009	2010	2011	2012
Temperatura (°C)	12.4	12.1	11.2	11.4	12.1
Pritisak zraka (mb)	987.7	986.1	985.0	989.8	987.9
Relativna vlažnost zraka (%)	71	72	73	71	69
Oblačnost (osmina neba)	5.8	5	5	4	4
Godišnje vrijednosti					
Apsolutna max. temperatura (°C)	36.2	37.1	38.0	39.6	40.4
Apsolutna min. temperatura (°C)	-10.1	-16.3	-14.2	-13.2	-21.0
Količina padavina (l/m)	1267	1298.6	1835.6	886.2	1358.3
Broj dana sa padavinama ≥0.1 mm	155	175	176	135	139
Broj dana sa snijegom ≥ 1cm	24	47	78	57	45
Max.visina snježnog pokrivača (cm)	25	45	37	41	54
Trajanje sijanja sunca (h)	2132	2041.9	1828.9	2148.6	2333.9

Količina padavina u umjereno – kontinentalnom pojasu klime kreće se, prosječno, u intervalu od 700 – 1100 mm/m².

TABELA 11 – PROSJEČNE MJESEČNE I GODIŠNJE PADAVINE PO OPĆINAMA

Period 1961 – 1990. godine	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Godišnja suma
Bosanski Petrovac	79	86	89	97	109	98	82	91	86	94	126	112	1149

Maksimalne visine snježnog pokrivača se bilježe u januaru i februaru, zadržava se oko 50 dana, a maksimalne vrijednosti mu mogu doseći i 1 m. Međutim, određena područja, a ovisno o orografiji, mogu imati smetove mnogo veće visine.

TABELA 12 – MJESEČNE I GODIŠNJE MAKSIMALNE VISINE SNIJEGA (CM)

Period 1961 – 1990.godine	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Max.godišnje
Bosanski Petrovac	40	64	84	51	17					13	38	34	84

Srednja relativna vlažnost zraka se kreće oko 80%, a najmanja je u julu, kada iznosi oko 73%. Najveća relativna vlažnost zraka je u decembru i tada iznosi oko 89%. Navedeno je u skladu sa karakteristikama umjereno – kontinentalne klime područja.

TABELA 13 – SREDNJA MJESEČNA I GODIŠNJA RELATIVNA VLAŽNOST ZRAKA (%)

Period 1961 – 1990.godine	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Srednja godišnja
Bosanski Petrovac	84	82	79	74	75	73	73	78	79	83	84	89	79

1.1.5.1. KLIMATSKI POJASEVI

POJAS UMJERENO – KONTINENTALNE KLIME PRETPLANINSKOG I PLANINSKOG TIPA

Ovisno o nadmorskoj visini, područja se dijele na umjereno – kontinentalnu klimu planinskog i pretplaninskog tipa.

- 400 – 800 mn.m – pretplaninski prelazni pojas umjereno – kontinentalne klime,
- 800 – 1600 mn.m. – planinski prelazni pojas umjereno – kontinentalne klime.

Područja iznad 1600 mn.m imaju planinsku klimu alpskog tipa.

U oblasti umjereno – kontinentalne klime pretplaninskog tipa, srednja godišnja temperatura kreće se od 9.5 – 10.0 °C, a za višegodišnji niz 1961 – 1990.godine, dok se u planinskom pojasu srednja godišnja temperatura kreće od 8.5 – 9.5 °C za isti niz godina.

1.1.5.2. KOEPEN – GEIGEROVA KLASIFIKACIJA KLIME

U posljednje vrijeme, uobičajeno pored klasične klasifikacije klime, područje posmatrati i prema Koppen – Geigerovoj klasifikaciji klime. Ova klasifikacija kao presudne parametre u određivanju tipova klime uzima dva elementa, odnosno, temperaturu zraka i padavine.

Generalno posmatrajući, cijelo područje Unsko – sanskog kantona je svrstano u Cfb kategoriju klimatskih uslova, što znači da je to područje umjereno tople vlažne klime sa toplim ljetom.

Karakteristike ove klime su, uglavnom, ravnomjeran raspored padavina tokom cijele godine, što je vrlo povoljno za razvoj šuma, posebice šume bukve, pa se ova klima nekada i naziva „klimat bukve“.

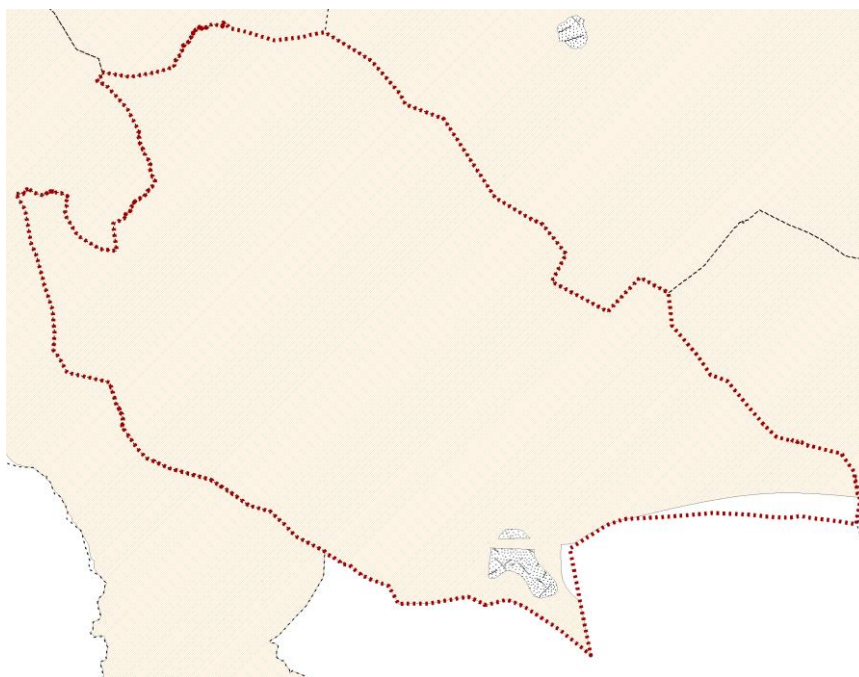
Uopćeno, najveći dio krajeva s ovom klimom nalazi se pod utjecajem ciklona koji dolaze s okeana i kreću se prema istoku, tako da raspodjela padalina u prostoru i vremenu najviše ovisi upravo o njima. Kontinentalna područja, koja su pod utjecajem Cfb klime, imaju više padavina u toplijem, nego u hladnijem dijelu godine.

1.1.6. STABILNOST TERENA

Obzirom da projekat izrade inženjersko – geološke karte BiH, koji je pokrenut još davne 2005.godine nije realiziran, segment stabilnosti terena se oslanja na rezultate koji su dobiveni za potrebe izrade planova višeg reda, odnosno, morfološkim, hidrogeološkim, geotektonskim karakteristikama terena i postojećim inženjersko – geološkim kartama.

Tako se došlo do klasifikacije na tri stepena stabilnosti terena: nestabilan teren, uslovno stabilan teren, te stabilan teren.

Na području općine Bosanski Petrovac, teren je u najvećoj mjeri stabilan, sa tek malim dijelovima uslovno stabilnog terena na krajnjem jugoistoku općine.

SLIKA 5 – STABILNOST TERENA

Uslovno stabilan teren podrazumijeva one površine koje su u prirodnim uslovima stabilne, međutim, zbog različitih složenih geoloških, geomorfoloških, strukturno – tektonskih i hidrogeoloških faktora, mogu se očekivati problemi sa stabilnošću, ukoliko se teren tretira djelovanjem čovjeka (neadekvatni građevinski zahvati). Svakako, ova kategorija terena ima predispoziciju da se kroz pravilan tretman prevede u stabilan teren, što buduća planska i detaljno – provedbena dokumentacija treba tretirati, a prije odobrenja za građenje.

Stabilan teren je površinski je onaj na kojem se ne očekuju niti širenja, niti aktiviranja klizišta. Veoma je pogodan za planiranje i izgradnju budućih infrastrukturnih sistema i ne predstavlja nikakvu prepreku za razvoj.

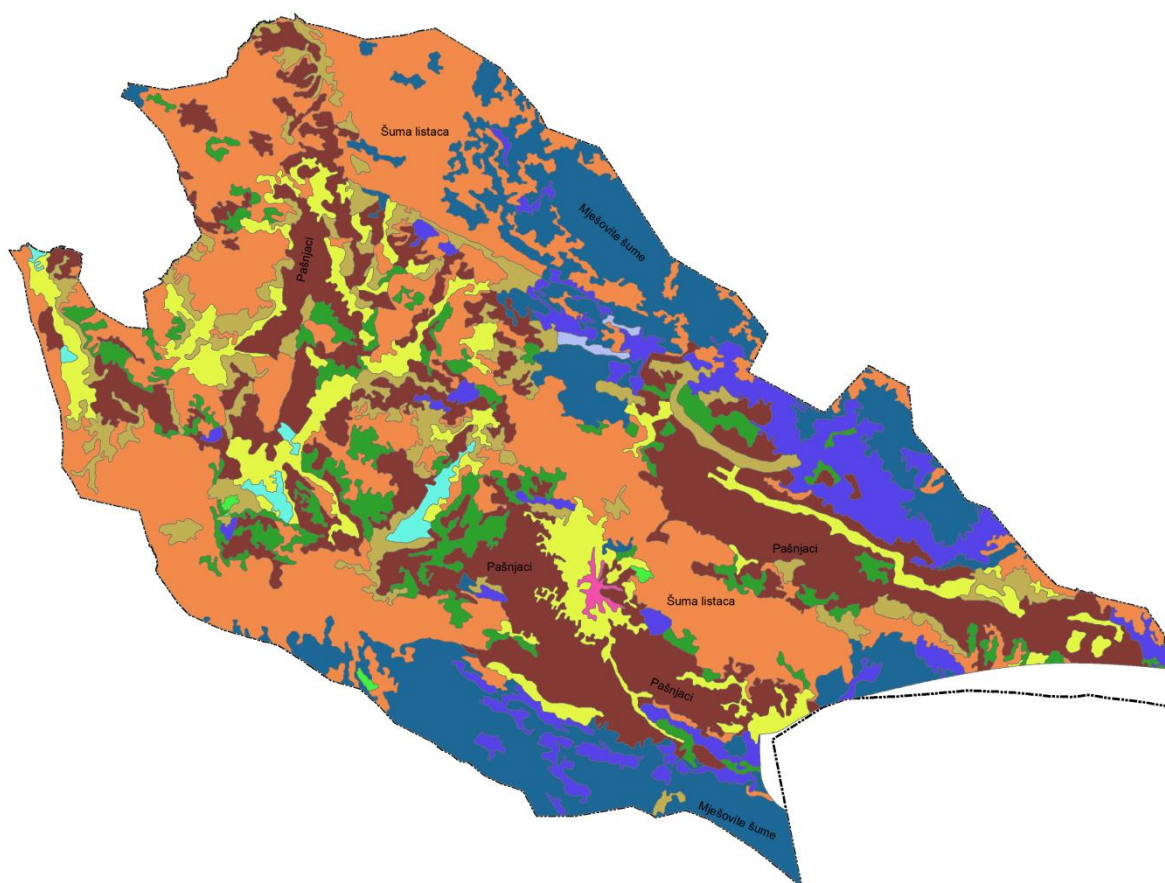

Katastar klizišta nije ustrojen u općini Bosanski Petrovac, kao niti u ostalim općinama Kantona, ali se prema dostupnim podacima smatra da na području ove općine nema aktivnih klizišta.

1.1.7. BIODIVERZITET

Biodiverzitet Bosanskog Petrovca je uslovljen reljefnom raznolikošću, klimatskim faktorima koji vladaju na prostoru, a što ima za posljedicu stvaranje raznolikog vegetacijskog pokrivača, koji utiče na razvoj i životinjskog svijeta.

Biodiverzitet ima značajnu ulogu u odvijanju ključnih ekoloških procesa na Zemlji – kruženju materije i protoku enregije. Različiti oblici biodiverziteta, fotosintetički aktivni organizmi organizirani u različite nivoe hranidbenih mreža u okviru producenata, obezbjeđuju organsku materiju bogatu energijom za sve biološke i ekološke procese u ekosistemu i planeti Zemlji.⁹

SLIKA 6 – VEGETATIVNI POKRIVAČ

1.1.7.1. DIVERZITET FLORE

Vaskularne biljke (mahovine, paprati, sjemenjače)

Obzirom na nepostojanje razvijene hidrografske mreže u Bosanskom Petrovcu, možemo govoriti o zajednicama čiji razvoj nije direktno vezan za riječna područja i tokove. To su paprati i sjemenjače.

⁹ Biodiverzitet BiH – stanje i mogućnosti upotrebe, dr.Sulejman Redžić

Paprati se javljaju na močvarnim staništima, na kojima dominiraju vrste iz roda preslice, vodenjare i izuzetno rijetke paprati. Posebno vrijedni elementi naših šumskih ekosistema su crvotočine, koje nastanjuju humozna zemljišta tamnih četinarskih šuma i pukotine ultrabazičnih stijena.¹⁰

Vrste paprati kao indikatori tipova staništa¹¹:

TABELA 14 – PAPERATI

Tip staništa	Vrsta
Hrastove šume	Gymnocarpium dryopteris
Bukove šume	Thelypteris phegopteris, Polystichum aculeatum, Dryopteris filix mas, Athyrium filix femina
Četinarske šume	Hupersia selago, Lycopodium clavatum, Blechum spicant
Vegetacija pukotina stijena	Ceterach officinarum
Kamenjari	Asplenium trichomanes, A.Viride

Sjemenjale su pak najzastupljenije, te su ujedno i najznačajniji biološki resursi, koji imaju dalekosežan uticaj na cjelokupnu etnogenezu, naseljavanje, pa i razvoj ljudskih zajednica.

TABELA 15 – STANIŠTA I ZAJEDNICE

Tip staništa	Vrste i zajednice
Mezofilne livade	Arrhenatherion elatioris
	Agropyro-Rumcion crispi (<i>Agrostietalia stoloniferae</i> , <i>Rorippo-Agrostetum Oberd</i> , <i>Potentillo-Festucetum arundinaceae</i> , <i>Mentho longifoliae-Juncetum inflexi</i> , <i>Trifolio-Agrostetum stoloniferae</i>)
	Bidention tripartiti
	Menthion pulegii
	Polygono-Chenopodion
	Arction lappae R. Tx. emend. Siss.
	Onopordion acanthii Br.-Bl.
	Artemision absinthii
	Polygonion avicularis Br.-Bl.
	Lolio-Plantaginetum majoris Breg.
	Poaetum annuae
	Polygonatum avicularis
	Pukotine karbonatnih stijena
Moltkeetalia petraeae	
Edraianthion	
Hyssopi-Crepidetum chondrilloidis	
Aspleno lepidi-Campanuletum unaensis – endemična zajednica	
Campanula unaensis – stenoendemična zajednica	
Centaureo deustae-Campanuletum pyramidalis	
Dianthi-Moehringietum malyi	
Thlaspeetea rotundifolii (<i>Drypeetalia</i>)	

¹⁰ PP F BiH, Prostorna osnova, str. 53

¹¹ Diverzitet vrsta, str. 7

Tip staništa	Vrste i zajednice
	<i>spinosa</i> (Quezel)
	Peltarion alliaceae
	Micromerio tymifolii-Corydaletum leiospermae
	Corydalis leiosperma – endem Dinarida
	Asplenio-Ceterachetum officinalis
Lišćarsko – listopadne šume i šikare	Quercetalia pubescentis-petraeae
	Asparago tenuifolii-Quercetum pubescentis
	Carpinion orientalis
	Quercion petraeae-cerris
	Quercetum cerris mediterraneo-montanum
	Ostryo-Carpinetalia orientalis
	Aceri-Carpinetum orientalis
	Quercetalia pubescentis
	Prunetalia spinosa
	Seslerio autumnalis-Ostryetum carpinifoliae
	Rusco aculeati-Ostryetum carpinifoliae – reliktna zajednica
	Aceri obtusati-Fagetum moesiaca
	Roso pendulinae-Pinetea mugo Theurillat
Subalpinski pojas	Pinetum mugii dinaricum (<i>Roso pendulinae-Pinetea mugo Theurillat</i>), Aceri-Fagetum subalpinum, Atropetum belladonnae, Telekietum speciosae, Campanuletum latifoliae
Brdski i gorski pojas	Fragaria vesca, Asarum europaeum, Myosotis silvatica
	Abies alba, Picea abies, Fagus moesiaca
	Fagus moesiaca, Ribes alpinum, Viola silvestris, Fragaria vesca, Helleborus odorus, Festuca heterophylla, Anemone nemorosa, Aposeris foetida, Crocus neapolitanus, Geranium robertianum, Cardamine bulbifera, Lactuca muralis, Poa nemoralis, Carpinus betulus, Pyrus communis, Acer campestre, Populus tremula, Carpinus betulus, Pyrus communis, Quercus robur, Coryllus avellana, Crataegus monogyna, Ligustrum vulgare, Rosa canina, Evonymus europaeus, Cornus sanguinea, Juniperus communis, Viburnum lantana, Prunus spinosa, Rubus fruticosus, Rhamnus frangula i Genista tinctoria
Aluvijalne zaravni	Querceto-Carpinetum, Salix alba, Populus alba, Populus nigra, Alnus glutinosa, Salix purpurea, Fraxinus excelsior
Strmine, klisure 750 – 1000 m.n.v.	Quercus pubescens, Ostrya carpinifolia, Ostryo-Quercetum pubescentis, Acer obtusatum, Fraxinus ornus, Cornus mas, Prunus spinosa, Clematis vitalba, Sesleria

Tip staništa	Vrste i zajednice
	autumnalis, Tamus communis, Asparagus tenuifolius, Carpinus orientalis, Cotoneaster tometosa, Pinus nigra, Quercus cerris, Carpinus orientalis, Crataegus monogyna, Acer campestre
Pojas bukve i jele 550 – 1600 m.n.v.	Fagus sylvatica, Abies alba, Acer pseudoplatanus, Ulmus glabra, Fagetum montanum, Picea abies

Na planinama Osječnici i Klekovači raste i endemska biljka runolist, te endemska vrsta leptira – Apolonov leptir.

1.1.7.2. DIVERZITET FAUNE

SISARI

Postojanje velikih šumskih prostranstava, pružilo je dom i brojnim vrstama sisara.

Najznačajnije vrste sisara su mrki medvjed (*Ursus arctos* L.), jelen (*Cervus elaphus* L.), koji vjerovatno migrira iz lovišta iz susjedne Hrvatske, srna (*Capreolus capreolus* L.), divlja svinja (*Sus scrofa*), zec (*Lepus europaeus*) – penje se i do 1200 m nadmorske visine, ali je mnogo brojniji u nizinskim dijelovima. Ovdje obitavaju i vuk, lisica, jazavac, kuna, bjelica i zlatica, tvor, ris, divlja mačka, lasica, hermelin i vidra. Unutar skupine glodavci (*Rodentia*) četiri su vrste koje bi takođe mogle obitavati na ovom području i to su alpski voluharić (*Microtus multiplex*), vrtni puh (*Eliomys quercinus*) i nutrija (*Myocastor coypus*). Dakle, broj očekivanih vrsta sisavaca gornjeg porječja rijeke Une i okolnih područja iznosi više od 70 vrsta.¹²

TABELA 16 – SISARI

Sisari	Vrste
Kukcojedi (<i>Insectivora</i>)	9 vrsta
Šišmiši (<i>Chiroptera</i>)	16 vrsta
Zvijeri (<i>Carnivora</i>),	13 vrsta
Parnoprstaši (<i>Arctiodactyla</i>)	3 vrste
Glodavci (<i>Rodentia</i>)	17 vrsta
Dvojezupci (<i>Lagomorpha</i>)	1 vrsta

Velik broj vrsta sisara smatra se ugroženim prema nekoj od IUCN kategorija ugroženosti i većina je pod nekim oblikom zaštite. Među tako ugrožene svojte mogu se ubrojiti mladica, vuk, ris, medvjed.¹³

PTICE

Na temelju podataka promatranja i proučavanja ptica na širem području Like i gornjeg Pounja na ovom je širem prostoru zabilježeno više od 120 vrsta ptica. Od tog broja više od 80 vrsta su gnjezdarice, dok nešto iznad 20 vrsta potpadaju pod selice. Usporedi li se ovaj broj s europskom ornitofaunom on čini oko 25% europske faune ptica, koja broji više od 500 vrsta.

¹² PP Općine Bihać, Prostorna osnova, str.22

¹³ Master plan razvoja turzima u NP Una, str.24

Temeljem literaturnih podataka i podataka o ornitofauni šireg područja Like i Pounja broj vrsta ptica prelazi 160 vrsta. Ptice područja gornjeg toka Une mogu se sistematizirati u 17 redova i 45 porodica.

Značajne vrste su veliki tetrijeb (*Tetrao urogallus* L.) i lještarka (*Tetrastes bonasia* L.) ili šumska jarebica koja je vrlo rijetka Bosni i Heregovini.¹⁴

1.1.7.3. RELIKTNI PEJZAŽI

PRAŠUMSKI REZERVATI

Prašumski rezervat Lom, jedan od tek nekolicine koji su registrovani na području BiH, nalazi se na planini Klekovači, na nadmorskoj visini od 1250 m.

Za općinu Bosanski Petrovac, prisustvo ovog vrijednog prirodnog rezervata je velika prilika za naučno – istraživački rad i turizam koji se veže uz to, te se može i vezati za buduću ponudu ove općine.¹⁵Osnovnu životnu zajednicu ovog rezervata čine bukovo – jelove šume i očuvane populacije gorskog javora, jarebice i brojnih drugih vrsta u višim spratovima. U spratu šiblja se najčešće javljaju kozokrvine, likovac, divlja ruža, ribizla i borovnica. Na Klekovači se može pronaći i rijetka alpska biljka runolist (*Leontopodium alpinum*).

Fauna ovog područja je takođe veoma bogata, a čine je medvjed, vuk, lisica, divlja svinja, zec, srna, ris, hermelin i vjeverica, dok su od ptica nastanjene tetrijeb, mali tetrijeb, jastreb kokošar i sivi soko.

Temeljne biološke vrijednosti područja se ogledaju u prašumama bukve, jele i smrče, gdje se mogu razlikovati zajednice:

- Šume sa učešćem bukve i jele (*Albieti – Fagetum dinaricum*),
- Šume jele i smrče (*Albieti – Piceetum illyricum*),
- Miješane šume bukve i jele sa facijesima smrče (*Albieti – Fagetum priceetosum abietis*).

Od biljnih vrsta koje imaju visoke biološke vrijednosti ovih ekosistema, izdvajaju se: *Lillium martagon*, *Vicia oroboides*, *Dentaria enneaphyllos*, *Gentiana asclepiadea*, *Saxifraga rotundifolia*, *Listera cordata*, *Goodyera repens*, *Platanthera bifolia*, *Galanthus nivalis*, *Polygonatum latifolium*, i više od 50 vrsta makromiceta.¹⁶

TABELA 17 – SPECIFIČNI PEJZAŽI

Specifični pejzaži	Žarišne tačke
Planinski pejzaži	Klekovača, Osječenica
Kraška polja	Bjelajsko, Medeno, Bravsko, Petrovačko

Nažalost, brojne biljne i životinjske vrste su danas ugrožene, a zbog sve većeg negativnog antropološkog uticaja, te nerazvijene ekološke svijesti.

¹⁴ PPPO Sliv rijeke Une, Prostorna osnova, str. 94

¹⁵ Klekovača je najviša planina ovog dijela BiH, sa najvišim vrhom Velika Klekovača (1962 m). Okružuju je Srnetica (1375 m), Grmeč (1604 m), Osječenica (1791 m), Lunjevača (1706 m) i Crna Gora, (1650 m). Klekovačom prolazi granici entiteta Federacije BiH i Republike Srpske. Granica entiteta ide preko vrha Velika Klekovača i spušta se klekovačkim grebenom do MaleKlekovače- <http://hr.wikipedia.org/wiki/Klekova%C4%8Da>

¹⁶ Gorski pejzaži Bosne i Hercegovine, str.70

1.2. NAMJENA PROSTORA

Najveće površine općine Bosanski Petrovac zauzimaju šume i šumska prostranstva, što je ujedno i najjači adut ovog područja. Slijedi ih poljoprivredno zemljište, koje se smješta u kraškim bosanskopetrovačkim poljima. Izgrađene površine zauzimaju vrlo mali procenat, kao i eksploatacije, dok su vode i vodne površine zanemarive, te uopće ne ulaze u bilans namjene prostora.

Prostorna osnova evidentira zatečeno stanje korištenja zemljišta na području općine, koje kao takvo koristi za analizu i ponuđena planska rješenja.

Obzirom na promjenu metodologije i tehnike izrade planskih dokumenata, a u odnosu na nekadašnje procjene namjene, koje su uglavnom počivale na topografskim kartama velike razmjere, bilansiranje površina u ovom Planu i u planu višeg reda, Prostornom planu Unsko – saskog kantona, zapravo predstavlja veliki napredak i iskorak.

Međutim, treba biti svjestan činjenice da postoji određen nedostatak podataka, te da svi zvanični registri nisu pravovremeno ažurirani za sve oblasti za 2013.godinu (orto – foto snimci datiraju iz 2008.godine).

Kako bi se dobila precizna slika o bilansu namjene prostora na području općine Bosanski Petrovac, u nastavku se daje upotrijebljena metodologija i sredstva koja su korištena za utvrđivanje namjene zemljišta:

- Za potrebe utvrđivanja šuma i šumskog zemljišta, korišteni su digitalni podaci šumsko – gospodarske osnove ŠGP Petrovačko, u GIS formatu;
- Izgrađeno zemljište je utvrđeno za potrebe Prostornog plana Unsko – saskog kantona, a koje je dobiveno na osnovu katastarskih podloga preuzetih od Federalne geodetske uprave, te orto – foto snimaka koji su rađeni za potrebe Prostornog plana Federacije BiH, s tim što nije izvršena diferencijacija između legalno i nelegalno izgrađenih objekata;
- Poljoprivredno zemljište je utvrđeno na osnovu katastarskih planova, topografskih karata, orto – foto snimaka, te podataka planova višeg reda;
- Vodene površine su utvrđene ortofoto snimkom, podacima sa topografskih karata MJ 1:25.000 i usaglašene za podacima Zavoda za vodoprivredu i plana višeg reda;
- Eksploatacione površine su preuzete iz plana višeg reda (Prostorne osnove PPFBiH 2008-2028) koja je potvrđena od nadležnog FMERI,
- Deponija Vaganac je uvrđena površinski na osnovu podataka dostavljenih od Nosioca pripreme Plana.

	NAMJENA:	Površina (ha)	Procenat %
1	Poljoprivredno	27 811	36
2	Šumsko	47 743	62
2.1	Državno	42 976	90
2.2	Privatno	4767	10
3	Vode i vodne površine	3	1
4	Građevinsko zemljište	833	1
4.1	Izgrađeno (naselja)	799	96

	NAMJENA:	Površina (ha)	Procenat %
4.3	Eksploatacije	15	2
4.4	Deponije	19	2
5	Ostala zemljišta	-	-
	UKUPNO:	76 390	100

TABELA 18 – NAMJENA POVRŠINA

1.3. PRIRODNI RESURSI

1.3.1. POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE

Poljoprivredno zemljište općine Bosanski Petrovac iznosi P = 27 811 ha, što čini 36 % od ukupne površine općine. Naravno, svo zemljište nije jednakog kvaliteta, te nema iste karakteristike za korištenje u poljoprivredne svrhe.

Obzirom da je klima područja humidna prema Gračaninu, ona ima tendenciju stvaranja crnice i smeđih zemljišta, koja nemaju potrebu za dodatnim navodnjavanjem, ako se uzme u obzir prosječna količina padavina.

U toku izrade Prostorne osnove, nije bila dostupna Karta upotrebne vrijednosti zemljišta, kako za općinu, tako i za Unsko – sanski kanton. Podaci kojima se potkrijepio ovaj segment su bili parcijalni i nisu mogli biti analizirani u postojećim software-skim programima, te je njihova interpretacija za bonitetne klase zemljišta izostala. Stoga se u ovom Planu upotrebna vrijednost zemljišta oslanja na podatke koji su dati kroz Prostornu osnovu Prostornog plana F BiH, a koji klasificira zemljište na agrozone, u kojima su sadržane bonitetne klase zemljišta.

U tom kontekstu, poljoprivredno zemljište u općini Bosanski Petrovac, ima sljedeće omjere:

I agrozona (ha)	II agrozona (ha)	III agrozona (ha)
8660	11941	7211

TABELA 19 – AGROZONE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

1.3.1.1. KATEGORIJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

Podaci koji su ustupljeni od Nosioca pripreme Plana, a koji se tiču kategorija zemljišta, kvantitativno se ne poklapaju sa utvrđenim površinama poljoprivrednog zemljišta, kako plana višeg reda, tako i ovog dokumenta. Stoga je u odnosu na date površine različitih kategorija poljoprivrednog zemljišta izvršena korekcija, te su površine date kao omjeri zemljišta utvrđenog unutar ovog Plana i podataka koji su brojčano dati analitičko – dokumentacionom osnovom.

TABELA 20 – KATEGORIJE ZEMLJIŠTA I VLASNIČKA STRUKTURA

Kategorija zemljišta	Površina (ha)				Ukupno	
	Privatno	%	Javno	%		
Općina Bosanski Petrovac						
Oranice i vrtovi	7162	87	1071	13	8232	29,62
Voćnjaci	228	93	17	7	245	0,88
Vinogradi	0	0	0	0	0	0
Livade	8788	79	2339	21	11124	40,05
Ukupno obradivo zemljište	16121	82	3484	18	19604	70,55
Pašnjaci	2790	34	5416	66	8207	29,45
Ribnjaci	0	0	0	0	0	0
Ukupno poljoprivredno zemljište	18911	68	8900	32	27811	100

Livade zauzimaju najveće površine poljoprivrednog zemljišta općine Bosanski Petrovac. Slijede ih oranice i vrtovi, pašnjaci te vrlo malo površina koje su namijenjene uzgoju voća.

Odnos privatnog i državnog poljoprivrednog dobra nije negativan, odnosno, preko 30% površine je u državnom vlasništvu, što može pogodovati ekstenzivnom razvoju stočarstva i ratarstva. U ostalim općinama Kantona, problem za organizacijom ozbiljnije poljoprivredne proizvodnje se uvijek svodi na usitnjeno i privatno poljoprivredno vlasništvo, u čemu općine Bosanski Petrovac može tražiti svoju šansu, obzirom da ima blagu prednost u tom pogledu.

1.3.2. PEDOLOŠKE KARAKTERISTIKE ZEMLJIŠTA

Kategorizacija pedoloških karakteristika zemljišta je izvršena na osnovu dostupnih podataka – pedološke karte BiH 1 : 50 000.

Tla koja se javljaju su većinski automorfna, koja nastaju u uslovima deficitarnog i normalnog vlaženja oborinskom vodom, koja se slobodno procjeđuje unutar profila. To su: Distrični i Eutrični kambisol, Kalkokambisol, Kalkomelanosol, Litosol, Luvisol, Rendzina, Regosol i Terra Rossa.

Mali je postotak hidromorfnih tala, koja su predstavljena Euglejom i Fluvisolom, a nastaju uslijed prekomjernog vlaženja oborinskom vodom ili drugim vodama, kao što su kapilarne, poplavne, procjedne ili visoke podzemne vode.

TABELA 21 – PEDOLOŠKA KLASIFIKACIJA

FAO klasifikacija ¹⁷	Nacionalna klasifikacija	Opis	Površina (ha)
Chromic Cambisols	Terra Rossa	Posmeđena srednja duboka crvenica	240,81
Chromic Luvisols	Luvisol + Regosol	Posmeđena srednje duboka crvenica na jedrim krečnjacima i deluvijalno tlo vrtača	1318,86
Chromic Luvisols	Luvisol	Posmeđena srednje duboka crvenica na dolomitima	1364,77
Chromic Luvisols	Luvisol + Kalkokambisol + Regosol	Posmeđena i opodzoljena crvenica, smeđe plitko tlo na jedrim krečnjacima i deluvijalno tlo vrtača	1447,33
Chromic Luvisols	Regosol + Luvisol	Posmeđena crvenica na jedrim krečnjacima i deluvijalno tlo vrtača	755,21
Chromic Luvisols + Humic Cambisols	Luvisol + Kalkokambisol + Regosol	Posmeđena crvenica i smeđe tlo na krečnjacima i deluvijalno tlo vrtača	2339,38
Eutric Cambisols	Kalkokambisol	Smeđe srednje duboko tlo na krečnjacima i dolomitima	7482,75
Eutric Cambisols	Kalkokambisol + Regosol	Smeđe pretežno duboko tlo na jedrim krečnjacima i deluvijalnim vrtačama	7633,82
Eutric Cambisols	Eutric Kambisol	Smeđe koluvijalno duboko tlo i smeđe bezkarbonatno tlo na laporima	3422,80
Eutric Fluvisols	Fluvisol	Aluvijalno – deluvijalno tlo	1012,51
Eutric Leptosols +	Kalkokambisol +	Smjeđe vrlo plitko i plitko tlo i	1053,8

¹⁷ FAO – Food and Agriculture Organization of UN – Organizacija za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda

FAO klasifikacija ¹⁷	Nacionalna klasifikacija	Opis	Površina (ha)
Chromic Luvisols	Luvisol	posmeđena crvenica	
Eutric Leptosols	Kalkokambisol + Regosol	Smjeđe vrlo plitko i plitko tlo na jedrim krečnjacima i deluvijalno tlo vrtača	2144,61
Eutric Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na dolomitima	3280,51
Eutric Leptosols	Kalkomelanosol + Regosol	Posmeđena rendzina na dolomitima i deluvijalno tlo vrtača	258,78
Eutric Leptosols	Kalkokambisol + Terra Rossa	Smeđe vrlo plitko i plitko tlo i posmeđena crvenica i deluvijalna tla vrtača	650,47
Eutric Leptosols	Kalkokambisol	Smeđe vrlo plitko i plitko tlo na krečnjacima	9397,94
Eutric Leptosols	Kalkomelanosol + Kalkokambisol	Rendzina i plitko smeđe tlo na jedrim krečnjacima i dolomitima	60,22
Haplic Luvisols	Luvisol	Smeđe degradirano srednje duboko tlo na laporcima	1529,62
Haplic Cambisols	Dystric Kambisol	Smeđe kiselo plitko i srednje duboko tlo na flišu i glincima	264,47
Humic Cambisols	Kalkokambisol + Regosol	Smeđe tlo na jedrim krečnjacima i deluvijalno tlo vrtača	78,90
Humic Cambisols + Chromic Cambisols	Kalkokambisol + Terra Rossa + Regosol	Smeđe duboko tlo i posmeđena crvenica na krečnjacima i deluvijalna tla vrtača	697,85
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol	Rendzina na jedrim krečnjacima	888,93
Lithic Leptosols	Kalkokambisol	Smeđe plitko i srednje duboko tlo na jedrim krečnjacima i vrlo plitko i plitko skeletoidno tlo na dolomitima	17926,10
Lithic Leptosols	Kalkomelanosol + Regosol	Smeđe vrlo plitko i plitko tlo i rendzina na krečnjacima i deluvijalna tla vrtača	577,05
Lithic Leptosols	Litosol	Sirozem na krečnjacima	1,95
Mollic Gleysols	Eugley	Mineralno – močvarno oglejeno tlo	117,01
Mollic Leptosols	Kalkokambisol + Regosol	Smeđe vrlo plitko i plitko tlo na dolomitima	2937,20
Rendzic Leptosols	Kalkomelanosol	Posmeđena rendzina na krečnjacima	1078,76
Umbric Leptosols	Terra Rossa	Posmeđena plitka crvenica na jedrim krečnjacima	196,23
Umbric Leptosols	Kalkokambisol + Kalkomelanosol	Smeđe plitko i srednje duboko tlo i smeđe degradirano tlo i rendzina na krečnjacima	173,93
Umbric Leptosols	Kalkokambisol + Luvisol	Smeđe plitko i srednje duboko tlo na krečnjacima	1442,01
Umbric Leptosols	Kalkomelanosol + Regosol	Posmeđena rendzina na jedrom krečnjaku i deluvijalno tlo vrtača	813,15
Umbric Leptosols	Kalkokambisol + Terra Rossa + Regosol	Posmeđena crvenica, smeđe tlo na jedrim krečnjacima i deluvijalno tlo vrtača	759,51
UKUPNO:			76 390

OPIS I KARAKTERISTIKE OSNOVNIH TALA ¹⁸

FLUVISOL

Aluvijalno tlo (Fluvisol)

Ova su tla razvijena u dolinama rijeka, a predstavljaju recentne riječne nanose u slojevima. Važno je istaknuti da na gornje dijelove profila utječe rijetka, ali jako kolebajuća podzemna voda. Kako su to mlana tla, formira se plići ili dublji (A) i Ap horizont. Osnovna značajka ovog tla je da se slojevi smjenjuju nepravilno u velikom broju kombinacija pa se za njih ne može dati tipičan prikaz profila. Takođe, značajka ovog tipa tla je prisutnost teksturno lakšeg i težeg materijala u slojevima. Osim neujednačene debljine i rasporeda slojeva tla na dnu profila, prisutan je skelet na različitoj dubini. Procesi pedogeneze slabo su izraženi zbog mladosti nanosa odnosno zato što sedimentacija nadvladava proces pedogeneze.

KALKOMELANOSOL

Vapnenačko dolomitna crnica (Kalkomelanosol)

Ovaj tip tla spada u klasu humusno-akumulativnih tala, A - R i A - C grane profila. Stvara se na čvrstim vapnencima i dolomitima, te na reljefima koji pogoduju eroziji. Prisutnost vapnenačko-dolomitnog matičnog supstrata, izražen reljef i visoke nadmorske visine, imali su odlučujući utjecaj na razvoj ovog tipa tla. Reakcija tla uglavnom se kreće u granicama blago kisele do alkalične. Sadržaj humusa je dosta velik. Prema teksturnom sastavu uglavnom su to ilovaste pjeskulje i pjeskovite ilovače. Ukupna se poroznost (volumen pora) kreće preko 50%, a vrijednost kapaciteta za vodu je takođe velika (preko 50%), što znači da su ova tla porozna, ali i s velikim apsolutnim kapacitetom za vodu. Dakle, može se reći da se radi o rahlom tlu, povoljnih značajki s aspekta ukorjenjivanja biljaka. Sa stajališta fizičkih i kemijskih značajki, vapnenačko-dolomitne crnice mogle bi se označiti kao povoljna tla, da nije drugih ograničavajućih čimbenika (plitkoća profila, stjenovitost i kamenitost i dr.), zbog kojih ona ipak nisu pogodna za neku intenzivniju biljnu proizvodnju.

LITOSOL

Litosol (Kamenjar)

Ova tla spadaju u klasu nerazvijenih tala, (A) - R ili A - (C) grane profila. Litosoli su jako plitka tla, koja su po svom razvoju vrlo blizu geološkoj podlozi, čija dubina nije veća od 20 cm. Njihova je pojava posljedica jako nagnutog terena, preko 50°, sa kojeg se, uslijed nepovoljnih klimatskih uslova (erozijom), odnose skoro svi produkti trošenja, čime se onemogućava intenzivnija akumulacija sitnice i humusa, a time i daljnja evolucija u razvijena tla. Tlo se stvara „*in situ*“ pretežito fizičkim trošenjem i erodiranjem (migracijom) finijih čestica. Na temelju karaktera stijena, litosol nastaje na kiselim, neutralnim i bazičnim stijenama, na peridotitu, te na krečnjaku i dolomitu. Dakle, to su ogoljele stijene ili prostori na kojima je stjenovitost veća od 90%. Kako su ovo suha staništa na njima je zastupljena slaba, uglavnom kserotermna vegetacija.

KALKOKAMBISOL

---

¹⁸Strategija gospodarenja poljoprivrednim zemljištem FBiH, Federalno Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, usvojena od strane Vlade F BiH, 24.01.2012. godine

Smeđe tlo na vapnecima i dolomitima (Kalkokambisol)

Ovo tlo spada u klasu kambičnih tala s moličnim Amo ili ohričnim Aoh humusnim horizontom, koji leži neposredno na kambičnom (B) horizontu koji je karakteristične smeđe boje. (B) horizont je nešto težeg teksturnog sastava, izraženije strukture i znatno manje humoznosti od površinskog horizonta. Budući da se vapnenci veoma sporo troše, formiranje tla na ovim supstratima je sporije, te je veća opasnost od njihove erozije. Morfološka grana profila je A - (B)rz - R. Dubina soluma varira, ali su to pretežito plitka do srednje duboka tla. Reakcija tla u površinskom horizontu kreće se od blago kisele do alkalične. U prvom horizontu su dosta humozna tla, ali humoznost naglo opada s dubinom tla. Po teksturnom sastavu površinski horizont spada uglavnom u ilovače. Cijelom dubinom tlo je uglavnom nekarbonatno ili neznatno karbonatno zbog utrusaka vapnenog skeleta. Prema fizičkim i kemijskim značajkama ovo nisu loša tla, ali zbog često izražene površinske stjenovitosti i kamenitosti, plitkoće tla, te velikih nadmorskih visina na kojima se formiraju, nisu prikladna za intenzivnu biljnu proizvodnju. Zato se uglavnom koriste kao livade i pašnjaci, odnosno nalaze se pod vegetacijom koja je već prilagođena danim ekološkim uslovima.

REGOSOL

Sirozem silikatno karbonatni (Regosol)

Regosoli su nerazvijena ili slabo razvijena tla na rastresitim supstratima, koja u pravilu nisu skeletna. Nastaju erozijom ranije stvorenih tala i inicijalnim procesima pedogeneze, koja još nije uzrokovala tvorbu humusnog A horizonta zbog mladosti, erozije ili utjecaja čovjeka. Ova inicijalna tla dosta su značajna u biljnoj proizvodnji, jer se biološki aktivna zona, koju predstavlja (A) horizont, produbljuje rastresitim C horizontom, koji takođe čini ekološki sposobnu sredinu za više bilje, jer je porozan, drži vodu i zrak, te omogućava ukorjenjivanje biljaka. Najprikladniji za biljnu proizvodnju su silikatno-karbonatni regosoli, posebno varijetet na lesu i nekim laporima.

EUGLEJ

Močvarno glejno tlo (Euglej)

Ovo tlo spada u klasu glejnih tala. Karakteristično za ova tla je duže ili kraće prekomjerno vlaženje dopunskom poplavnom vodom čitavom dubinom profila, što omogućava vrlo intenzivne procese hidrogenizacije i njezinu konstantnu prisutnost unutar dubine od 1 m tako da je morfološka grana profila A - Gso - Gr. Što se tiče kemijskih značajki ovog tipa tla, može se reći da su različite na pojedinim lokalitetima. Iako su ova tla pretežito nekarbonatna tla, bliže vodotocima ima i karbonatnih. Varira i dubina humusnog horizonta od slabo do vrlo jako humusnog horizonta. Takođe, na različitim lokalitetima različit je i teksturni sastav. U pravilu sadržaj glinovite frakcije raste s dubinom, kao i zbijenost, ljepljivost i plastičnost tla. Dubina do koje se spušta voda opredjeljuje sadašnji način korištenja ovih zemljišta, tako da se mjestimično koriste i kao oranice, a na pojedinim lokalitetima kao loši pašnjaci s dominirajućom hidrofilnom vegetacijom.

DYSTRIC KAMBISOL

Distrično smeđe tlo (Dystric cambisols)

Ovo tlo, za razliku od eutričnog smeđeg tla, nastaje na kiselim matičnim stijenama. Karakterizira ga humusni horizont koji je obično ohrični – Aoh ili umbrični - Aum (na višim nadmorskim položajima), ispod kojeg se nalazi kambični (B)v horizont. Dakle, morfološka grana profila ovog tipa tla je A - (B)v - C ili R. Stupanj zasićenosti ovog tla bazama ispod je 50%, a reakcija tla je kisela (što znači da je pH vrijednost ispod 5,5). U području F BiH ovo tlo je formirano na alevrolitima, pješčarima, filitima, glinama, glincima, keratofirima, spilitima, konglomeratima, kvarcu, riolitima, škriljcima, flišu, melafirima, rožnjacima, šljuncima i pijescima, kvarcdioritu i dr.

TERRA ROSSA

Crvenica (Terra rossa)

Nastaje na čvrstim vapnencima i dolomitima koji imaju malo netopivog ostatka. Crvenica je karakteristična za mediteransko i submediteransko područje, a fragmentarno se javlja i u kontinentalnom dijelu. Grana profila je A - (B)rz - R. U A horizontu javlja se ohrični humusni horizont, koji neposredno leži na kambičnom horizontu (B)rz, a ovaj na tvrdoj stijeni. Mehanički sastav je teži od ilovastog, a struktura je stabilna poliedrična. Crvenice nisu homogene dubine i zato plitke crvenice nisu sposobne da konzerviraju dovoljnu količinu vode za kontinuirano snadbijevanje biljaka vodom u ljetnom razdoblju. U kemijskom pogledu to su nekarbonatna tla, velikog kapaciteta adsorpcije. Zasićenost bazama je veća od 80%, od kojih prevladavaju Ca-ioni, dok Mg-iona ima manje, ali variraju u ovisnosti od dolomitne komponente u matičnoj stijeni.

EUTRIC KAMBISOL

Eutrično smeđe tlo (Eutric cambisols)

Eutrična smeđa tla formiraju se na vrlo različitim karbonatnim ili bazama bogatim stijenama. Ovaj tip tla ima molični Amo ili ohrični Aoh humusni horizont, koji leži neposredno iznad kambičnog horizonta (B)v. Stupanj zasićenosti bazama je veći od 50%, a pH vrijednosti su iznad 5,5 što znači da ovo tlo ima neutralnu do slabo kiselu reakciju. Prema dubini soluma ovo su uglavnom srednje duboka i duboka tla, iako ima i plitkih, naročito na kompaktnim matičnim supstratima. Na području F BiH ova su tla formirana na pješčarima, laporima, glinama, flišu, šljuncima i pijescima na čvrstim vapnencima ali i u zajednici s laporcima i rožnjacima, te na mekim vapnencima, filitima, konglomeratima i dr.

LUVISOL

Luvisol (Lesivirano ili Ilimerizirano tlo)

Luvisol je slabo do umjereno kiselo tlo, s ohričnim - Aoh ili umbričnim - Aum humusnim horizontom, ispod koga se nalazi eluvijalni (isprani) E horizont, a ispod njega iluvijalni (u koji se unose tvari gline iz ispranog horizonta), argiluvični Bt horizont pa iz tog razloga morfološka grana profila je A - E - B - C. Ispiranje glinene frakcije najpovoljnije je u uslovima pH 4,5-6,5. Premještanje čestica gline iz eluvijalnog u iluvijalni horizont dovodi do začepljenja sitnih i krupnih pora u profilu tla, a time i slabije perkolacije vode kroz tlo što izravno uzrokuje pojavu *pseudooglejavanja*. Ovaj se tip tla formira na silikatnim i silikatno-karbonatnim matičnim supstratima, kao i na krečnjačko-dolomitnim stijenama, na pješčarima, konglomeratima, riolitima, filitima, i dr.

RENDZINA

Rendzina

To je tip humusno-akumulativnih tala. Razvija se na rastresitim karbonatnim supstratima (na fluvio glacijalnim nanosima, na mekim vapnencima i dolomitima koji imaju dosta silikatne komponente, na jezerskim sedimentima i sl). Matični supstrat uslovljava neke specifičnosti po kojima ih razlikujemo od ostalih tipova iste klase. Ponajprije to su supstrati koji su već usitnjeni, klastični sedimenti ili se pak dosta lako fizički troše tako da se proces pedogeneze odvija na dubljoj karbonatnoj trošini. Rendzina ima molični horizont, koji se formira na rastresitom karbonatnom supstratu (C). Obično se može izdvojiti i prelazni AC horizont, pa je grana profila Amo - AmoC - C. Matični supstrat ima veliki sadržaj karbonata (preko 20%) i cijeli je je profil karbonatan, osim varijeteta izlužene i posmeđene rendzine.

1.3.3. ŠUME I ŠUMSKA ZEMLJIŠTA

Šume i šumska zemljišta općine Bosanski Petrovac zauzimaju najveće površine ove općine, ali su i najvažniji resurs koji je prisutan na tom prostoru. Ukupna površina pokrivena šumama i šumsko zemljište iznosi P = 47 741 ha, što je 62,49% od površine općine.

U državnom vlasništvu se nalazi P = 42 975 ha ili 90%, dok je u privatnom vlasništvu P = 4766 ha ili 10%.

Državnim šumama i šumskim zemljištem gospodari Šumsko privredno društvo „ Unsko – sanske šume“.

Prostorna organizacija šumskih područja podrazumijeva nekoliko jedinica, koje upravljaju određenim prostorom, pa se u Unsko – sanskom kantonu nalaze:

- Šumsko – gospodarsko područje **Drvarsko (dio)**,
- Šumsko – gospodarsko područje **Ključko (dio)**,
- Šumsko – gospodarsko područje **Petrovačko**,
- Šumsko – gospodarsko područje **Sansko**,
- Šumsko – gospodarsko područje **Unsko**.

ŠGP Drvarsko	ŠGP Ključko	ŠGP Petrovačko	ŠGP Sansko	ŠGP Unsko
199,32 ha	1095,51 ha	36 767,2 ha	940,31 ha	2683,55 ha

TABELA 22 – ŠUMSKO – GOSPODARSKA PODRUČJA

Obzirom da ŠGP Petrovačko zauzima najveće površine unutar općine, u nastavku će se dati i detaljan pregled šuma ovog ŠGP.

Petrovačkim šumskogospodarskim područjem prekinut je kontinuitet gazdovanja u smislu provođenja planova ŠGO u periodu od 1992. do 1995. godine, te se nakon 1995. godine nastavlja provođenje planova ŠGO sa periodom važnosti od 01.01.1993. – 31.12.2002. godine. Godine 2003. prikupljeni su katastarski, imovinski i pravni podaci, dok je u toku 2004. godine završena kompjuterska obrada podataka i donošenja novih planova za naredni uređajni period.

Šumskogospodarsko područje «Bosansko petrovačko» čini šest uređajnih jedinica:

- Grmeč Krnjeuša
- Grmeč Bosanski Petrovac
- Bobija Ribnik
- Klekovača Drinić
- Osječenica Bosanski Petrovac
- Osječenica Kulen Vakuf

Površina šumskogospodarskog područja nalazi se na teritoriji Unsko Sanskog kantona i prostire se na području dvije općine: Općina Bihać i Općina Bosanski Petrovac. Kako entitetska linija prolazi dijelom i kroz šumskogospodarsko područje «Bosansko Petrovačko» Dejtonskim sporazumom iz 1995. godine došlo je do promjene granica ovog šumskogospodarskog područja u skladu sa članom 19. stav 2. Zakona o šumama, te je veći dio gospodarskih jedinica Bobija Ribnik i Klekovača Drinić pripao Republici Srpskoj. Preostale površine navedenih gospodarskih jedinica su male, te sa uređajnog i gazdinskog aspekta nisu prihvatljive. Kao rezultat toga izvršeno je njihovo pridruživanje nedijeljenim gospodarskim jedinicama. U navedenom uređajnom periodu šumskogospodarsko područje «Bosansko Petrovačko» čine četiri gospodarske jedinice:

- Grmeč Krnjeuša
- Grmeč Bosanski Petrovac
- Osječenica Bosanski Petrovac
- Osječenica Kulen Vakuf

Pregled odjela koji su pripali teritoriji Republike srpske po gospodarskim jedinicama:

Red. br.	Gospodarska jedinica	Odjel
1.	«Bobija Ribnik»	92-142/1,143;
2.	«Klekovača Drinić»	20-27,31-105,107-114,121/1,122-134,136;

TABELA 23 – PREGLED ODJELA

Pregled odjela koji su ostali na području Federacije BiH po gospodarskim jedinicama:

Red. br.	Gospodarska jedinica	Odjel
1.	«Bobija Ribnik»	142/2,144,145,146/1,146/2;
2.	«Klekovača Drinić»	1-19,28-31,106,115-120,121/2,135,137-141;

TABELA 24 – PREGLED ODJELA

KRATAK ISTORIJAT PODRUČJA

Šumskogospodarsko područje «Bosansko Petrovačko» formirano je 1961. godine odlukom Izvršnog vijeća BiH (Sl. list NR BiH br.31/61). Od osnivanja do 1965. godine ovim šumskogospodarskim područjem gazduje Šumaska Uprava «Osječenica» Bosanski Petrovac, nakon čega ulazi u sastav Šumsko industrijskog preduzeća «Osječenica» Bosanski Petrovac. 1974. godine izdvaja se kao OOUR «Šumarstvo» Bosanski Petrovac, da bi 1977. godine ušao u sastav R.O. ŠIPAD «Oštrej». 1990. godine

formira se ŠIP «Oštrelj» a «OOUR Šumarstvo» Bosanski Petrovac transformiše se u RJ «Šumarstvo» Bosanski Petrovac.

Tokom ratnog perioda šumskogospodarsko područje «Bosansko Petrovačko» ušlo je u sastav JP «Srpske Šume» kao ŠGP «Oštrelj» Petrovac.

1996. godine uspostavljeno je preduzeće pod nazivom «ŠIP OŠTRELJ» d.d. U oktobru 1997. godine dolazi do razdvajanja «ŠIP OŠTRELJ» na DIP «OŠTRELJ» i JP za šumarstvo «Osječenica» Bosanski Petrovac.

Odlukom o osnivanju JP «Unsko Sanske šume» koju je donijela skupština Unsko Sanskog kantona (Sl. glasnik Unsko Sanskog kantona br. 11/98 i 7/99) 13.04.2000. godine formira se javno preduzeće u djelatnosti šumarstva u čiji sastav ulazi i «Osječenica» Bosanski Petrovac kao transformirana organizaciona jedinica Šumska uprava Bosanski Petrovac. 16.07.2004. godine JP «Unsko Sanske šume» izvršilo je preregistraciju u ŠPD «Unsko Sanske šume» d.o.o. Bosanska Krupa, a Šumska uprava Bosanski Petrovac u Podružnica «Šumarija» Bosanski Petrovac.

VEGETACIJSKE KARAKTERISTIKE ŠUMSKOGOSPODARSKOG PODRUČJA

Karakter vegetacije i sastav biljnih zajednica na šumskogospodarskom području «Bosansko Petrovačko» rezultat je promjena sa regionalnom visinskom klimom. Na najnižim i toplijim područjima su staništa hrastovih izdanačkih šuma. Na višim i hladnijim područjima zastupljene su šume bukve i jele, te šume bukve i jele sa smrčom. Unutar pojasa šuma bukve i jele sa smrčom javljaju se i čiste i mješovite šume jele i smrče. Iznad njih je pojas subalpskih bukovih šuma.

HIDROGRAFSKE KARAKTERISTIKE ŠUMSKOGOSPODARSKOG PODRUČJA

Geološka podloga, kako se radi o krečnjacima, ima izuzetno negativan uticaj na hidrografiju. Područje je siromašno vodotocima, koji ljeti uglavnom presuše.

IMOVINSKO-PRAVNE PRILIKE

Zakon o šumama («Sl. novine Federacije BiH» br. 20/02) član 45. zabranjuje svaki promet državnih šuma i šumskog zemljišta koji je u suprotnosti sa odredbama ovog zakona.

I pored primjene Zakona o šumama, Zakona o uzurpacijama i Zakona o eksploataciji, problemi u rješavanju imovinsko-pravnih odnosa i dalje su prisutni na ovom području. Sadašnje stanje uzurpiranih površina prikazano je u posebnom poglavlju ŠGO-e „Stanje šuma i šumskih zemljišta u doba uređivanja“ kao posebna gazdinska klasa 7101 – Uzurpacije.

MINIRANI DIJELOVI ŠGP-A

Prisutnost minskih polja na ovom području, iako mala, predstavlja stalnu opasnost. Registriranje i ucrtavanje minskih polja na osnovne karte izvršeno je na osnovu podataka međunarodne organizacije za deminiranje «MAC» i saznanja prilikom prikupljanja taksacionih podataka na terenu.

UGROŽENOST ŠUME

Na osnovu tipoloških i pedoloških karakteristika, može se zaključiti da se radi o području na kom preovladavaju mješovite šume koje su u pravilu stabilne.

Međutim, u 2004. godini zabilježeno je masovno sušenje jele kao rezultat loše higijene šume, masovne pojave parazitske nametnice – imele jele, greške u gospodarenju šumama u prošlosti te učestale suše. Sem toga, štetni insekti, čija je brojnost populacije prešla kritični prag, uzrokovali su masovno sušenje stabala.

POSEBNA OGRANIČENJA U SISTEMU GAZDOVANJA

ZAŠTITNE ŠUME

Na osnovu projekta zaštite izvorišta vode za piće «Smoljana», iz kog se snabdjeva općina Bosanski Petrovac, površine pod šumom podijeljene su prema značaju zaštite i očuvanja samog izvorišta na vodozaštitne zone. Izvorište «Smoljana» nalazi se na području gospodarske jedinice «Grmeč Bosanski Petrovac».

- Vodozaštitna zona obuhvata slijedeće odjele: 84, 85, 86 i 103;
- Površina vodozaštitne zone I iznosi: 52,5 ha.
- Vodozaštitna zona obuhvata slijedeće odjele: 81, 82, 83, 87, 88, 89, 95, 96, 101/1 i 102;
- Površina vodozaštitne zone II iznosi: 284,1 ha.

Vodozaštitna zona obuhvata slijedeće odjele: 63, 64, 76, 77, 78, 79/1, 79/2, 80, 90, 91, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 100, 116, 117 i 119;

Površina vodozaštitne zone III iznosi: 1021,5 ha.

Slivno područje izvorišta «Smoljana» obuhvata sljedeće izvore: „Smoljana“, „Sedra“, „Pećina I“, „Pećina II“, „Crno Vrelo“ i „Lukino Vrelo“.

ŠUME SA POSEBNOM NAMJENOM

Na «Bosansko Petrovačko» šumskogospodarskom području, gospodarska jedinica «Osječenica Bosanski Petrovac», nalazi se turističko naselje i Sportskorekreativni centar „Oštrelj“ čiji je vlasnik ugostiteljsko preduzeće D.O.O. „Grmeč“.

Dio površine ovog centra, odnosno 252 ha, katastarski se vodi na ŠPD «Unsko Sanske šume» d.o.o. Bosanska Krupa.

POVRŠINE

Ukupna površina ŠGP «Bosansko Petrovačko» iznosi 39.971,8 ha, od čega administrativnim granicama općine Bosanski Petrovac pripada 36.767,2 ha ili 91,98%.

Pregled površina po širim kategorijama i gazdinskim klasama za ŠGP «Bosansko Petrovačko»:

ŠIRA KATEGORIJA			GAZDINSKE KLASSE		
Šifra	Naziv	Ukupno u ha	Šifra	Naziv	Ukupno u ha
1000	Visoke šume sa	23 604,1	1100	Visoke šume bukve	4 593,7

	prirodnom obnovom		1200	Mješovite šume bukve i jele, bukve i jele sa smrčom, čiste i mješovite šume jele i smrče	19 010,4
3000	Šumske kulture	1 147,3	3200	Kulture na staništu mješovitih šuma bukve i jele	239,1
			3400	Kulture na staništu hrastovih šuma	54,5
			3500	Kulture na staništu kserotermnih hrastovih šuma	853,7
4000	Izdanačke šume	10 682,6	4100	Izdanačke šume bukve	3 807,3
			4500	Ostale izdanačke šume	6 875,3
5000	Goleti ispod gornje granice privredne šume	3 497,1	5100	Šibljac	936,6
			5200	Goleti	2 560,5
6000	Neproductivne površine u šumskom pogledu	603,7	6100	Šume nepodesne za gazdovanje	5,6
			6200	Krš i golet nepodesni za pošumljavanje	283,4
			6300	Stalne šumske čistine	187,8
			6500	Prosjeke i dalekovodi	61,1
			6600	Ostale neproductivne površine	65,8
7000	Sporno šumsko zemljište	437,0	7100	Uzurpacije	437,0

TABELA 25 – PREGLED POVRŠINA PO ŠIRIM KATEGORIJAMA

DRVNA ZALIHA PO ŠIRIM KATEGORIJAMA NA ŠGP «BOSANSKO PETROVAČKO»

Pregled drvne zalihe u m³

Kategorija šuma	Ne min./minirano	Vrsta drveća	Prosjek po ha (m ³)	Na cijeloj površini (m ³)
Visoke šume sa prirodnom obnovom	Neminirano	Četinari	206	4 858 508
		Lišićari	184	4 349 725
		Ukupno	390	9 208 233
Visoke šume sa prirodnom obnovom	Minirano	Četinari	248	6 275
		Lišićari	133	3 366
		Ukupno	381	9 641
Šumske kulture	Neminirano	Četinari	134	140 059
		Lišićari	6	7 000
		Ukupno	140	147 059
Izdanačke šume	Neminirano	Četinari	0	2 659
		Lišićari	102	1 070 403
		Ukupno	102	1 073 062
Izdanačke šume	Minirano	Četinari		
		Lišićari	94	22 438
		Ukupno	94	22 438
Visoke šume nepodesne za gazdovanje	Neminirano	Četinari	48	271
		Lišićari	13	72
		Ukupno	61	343
Ukupno za sve šume u ŠGP-u	Neminirano	Četinari	143	5 001 497
		Lišićari	155	5 427 200
		Ukupno	297	10 428 697
Ukupno za sve šume u ŠGP-u	Minirano	Četinari	24	6 275
		Lišićari	98	25 804
		Ukupno	122	32 079
Ukupno za sve šume u ŠGP-u	Neminirano i minirano	Četinari	142	5 007 772
		Lišićari	154	5 453 004
		Ukupno	296	10 460 776

TABELA 26 – PREGLED DRVNE ZALIHE

DRVNA MASA ETATA ŠGP-A «BOSANSKO PETROVAČKO» PO ŠIRIM KATEGORIJAMA ŠUMA

Kategorija šume	Vrsta drveća	Plan sječe na cijeloj površini		Prosječno (m ³ /ha)
		za 10 godina m ³	godišnje m ³	
Visoke šume sa prirodnom obnovom - 1000	Jela	595 531	59 553,1	25,30
	Smrča	554 424	55 442,4	23,55
	Bijeli bor	3 729	372,9	0,16
	Crni bor	3 761	376,1	0,16
	Bukva	958 145	95 814,5	40,70
	Hrast kitnjak	273	27,3	0,01
	Pl. Lišićari	85 186	8 518,6	3,62
	Pit. Kesten	4	0,4	0,00
	Ostali tvrd. Lišićari	6 601	660,1	0,28
	Ostali meh. Lišićari	6 845	684,5	0,29
	Četinari	1 157 445	115 744,5	49,16
	Lišićari	1 057 054	105 705,4	44,90
	Ukupno	2 214 499	221 449,9	94,06
	Šumski zasadi - 3000	Jela	63	6,3
Smrča		266	26,6	0,26
Bijeli bor		442	44,2	4,27
Crni bor		991	99,1	0,95
Bukva		0	0	0,00
Hrast kitnjak		0	0	0,00
Pl. Lišićari		0	0	0,00
Ostali tvrd. Lišićari		570	57,0	0,55
Ostali meh. Lišićari		257	25,7	0,25
Četinari		5 762	576,2	5,54
Lišićari		827	82,7	0,79
Ukupno		6 589	658,9	6,33
Izdanačke šume - 4000		Bukva	18 970	1 897,0
	Hrast kitnjak	468	46,8	0,04
	Pl. Lišićari	1 405	140,5	0,13
	Ostali tvrd. Lišićari	7 963	796,3	0,76
	Ostali meh. Lišićari	1 171	117,1	0,11
	Ukupno	29 977	2 997,7	2,87
Suma 1000 do 4000	Jela	595 594	59 559,4	17,00
	Smrča	554 690	55 469,0	15,84
	Bijeli bor	8 171	817,1	0,23
	Crni bor	4 752	475,2	0,14
	Bukva	977 115	97 711,5	27,90
	Hrast kitnjak	741	74,1	0,02
	Pl. Lišićari	86 591	8 659,1	20,47
	Pit. Kesten	4	4	0,00
	Ostali tvrd. Lišićari	15 134	1 513,4	0,43
	Ostali meh. Lišićari	8 273	827,3	0,24
	Četinari	1 163 207	116 320,7	33,21

Kategorija šume	Vrsta drveća	Plan sječe na cijeloj površini		Prosječno (m ³ /ha)
		za 10 godina	godišnje	
		m ³	m ³	
	Lišćari	1 087 858	108 785,8	31,06
	Ukupno	2 251 065	225 106,5	64,27

TABELA 27 – DRVNA MASA ETATA

VODOZAŠTITNA ZONA IZVORIŠTA «SMOLJANA»

Vodozaštitna zona je tretirana i kroz ŠGO na ŠGP «Bosansko Petrovačko» sa rokom važnosti 01.01.2004 – 31.12.2013. Vodosnabdjevanje općine Bosanski Petrovac sanitarno ispravnom vodom omogućeno je korištenjem izvorišta «Smoljana». Slivno područje izvorišta «Smoljana» obuhvata slijedeće izvore: glavni izvor „Smoljana“, te izvore „Sedra“, „Pećina I“, „Pećina II“, „Crno Vrelo“ i Lukino Vrelo“. Izvorište «Smoljana» nalazi se na području gospodarske jedinice «Grmeč Bosanski Prteovac». Na osnovu projekta zastite izvorišta vode za piće «Smoljana», površine pod šumom podjeljene su prema značaju zaštite i očuvanju samog izvorišta na vodozaštitne zone:

- Vodozaštitna zona obuhvata slijedeće odjele: 84, 85, 86 i 103;
- Površina vodozaštitne zone I iznosi: 52,5 ha.
- Vodozaštitna zona obuhvata slijedeće odjele: 81, 82, 83, 87, 88, 89, 95, 96, 101/1 i 102;
- Površina vodozaštitne zone II iznosi: 284,1 ha.
- Vodozaštitna zona obuhvata slijedeće odjele: 63, 64, 76, 77, 78, 79/1, 79/2, 80, 90, 91, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 100, 116, 117 i 119;
- Površina vodozaštitne zone III iznosi: 1021,5 ha.

STRUKTURA POVRŠINA ZA PODRUČJE VODOZAŠTITNIH ZONA

Vodozaštitna zona I

Gazdinska klasa	Površina u ha		
	Ukupno	Neminirano	Minirano
1205	36,5	36,5	
3210	5,3	5,3	
5240	5,7	5,7	
6201	3,5	3,5	
7101	1,5	1,5	
Ukupno	52,5	52,5	

TABELA 28 – VODOZAŠTITNA ZONA I

Vodozaštitna zona II

Gazdinska klasa	Površina u ha		
	Ukupno	Neminirano	Minirano
1205	276,9	276,9	
5240	7,2	7,2	
Ukupno	284,1	284,1	

TABELA 29 – VODOZAŠTITNA ZONA II

Vodozaštitna zona III

Gazdinska klasa	Površina u ha		
	Ukupno	Neminirano	Minirano

1205	1014	1011,9	2,1
6301	6,1	6,1	
6401	1,4	1,4	
Ukupno	1021,5	1019,4	2,1

TABELA 30 – VODOZAŠTITNA ZONA III

Vodozaštitna zona I+II+III

Gazdinska klasa	Površina u ha		
	Ukupno	Neminirano	Minirano
1205	1327,4	1325,3	2,1
3210	5,3	5,3	
5240	12,9	12,9	
6201	3,5	3,5	
6301	6,1	6,1	
6401	1,4	1,4	
7101	1,5	1,5	
Ukupno	1358,1	1356	2,1

TABELA 31 – UKUPNO VODOZAŠTITNE ZONE

PLAN GAZDOVANJA ŠUMAMA UNUTAR VODOZAŠTITNIH ZONA

Unutar ŠGP «Bosansko Petrovačko» nalaze se vodozaštitne zone, tj. dijelovi šuma u kojima primarni cilj nije proizvodnja drveta, već zaštita važnih izvorišta pitke vode. Sve šumske površine od velikog značaja za izvorišta pitke vode su podjeljene u tri vodozaštitne zone. U prvoj vodozaštitnoj zoni nalaze se šumske sastojine ili njihovi dijelovi u kojima se nalaze izvorišta ili su vrlo blizu unutar slivnog područja izvorišta. U drugu vodozaštitnu zonu svrstane su šumske sastojine ili njihovi dijelovi, koji se nalaze oko zone 1. To su sastojine koje takođe pripadaju slivnom području izvorišta. U treću vodozaštitnu zonu svrstane su sve sastojine ili njihovi dijelovi koji se nalaze oko zone 2 i pokrivaju rubne dijelove sliva.

Druga vodozaštitna zona zahvata samo jednim dijelom visoke šume i to na površini 276,9 ha u gazdinskoj klasi 1205, te će se plan gazdovanja šumama unutar vodozaštitnih zona svesti na utvrđivanje etata unutar ove površine.

U trećoj vodozaštitnoj zoni, koja takođe pripada gazdinskoj klasi 1205 u najvećem dijelu, prema ranijoj šumskoprivrednoj osnovi nema ograničenja u pogledu obima sječa, već samo u pogledu tehnologije koja će se koristiti u obavljanju šumskih aktivnosti. Meutim, Elaborat o proglašenju zona sanitarne zaštite izvorišta „Smoljana“ propisuje odgovarajuća ograničenja, gdje se dozvoljavaju sječe primarno sanitarnog i uzgojnog karaktera.

Vodozaštitne zone su zadržale ekološko proizvodnu klasifikaciju kao i u ostalim dijelovima šuma ŠGP «Bosansko Petrovačko», ali moramo imati u vidu da utvrđivanje tehničkih ciljeva za pojedine gazdinske klase unutar vodozaštitnih zona 1 i 2 imaju samo orijentacioni, sporedni karakter, posebno veličine normalne zalihe.

(Napomena: gornji dio teksta se odnosi na plan gospodarenja unutar zona sanitarne zaštite koji je izradilo šumarstvo, međutim, kada je riječ o zonama sanitarne zaštite postupa se prema Elaboratu o uspostavljanju zona sanitarne zaštite, pa mo mislim da ovaj dio treba brisati)

PRAŠUMA LOM

Prašuma Lom ima ukupnu površinu 604,84 ha. Površina koja se nalazi u okviru šuma i šumskog zemljišta koje pripadaju Bosnasko Petrovačkom području iznosi 212,69 ha.

Nalazi se na lokalitetu Oštrelj (1388 m), zatim jugoistočno preko Oštreljske uvale, Lom planine (kote 1424, 1501, 1476 m), prema Dvostruke kosice (1467 m), na sjevernoj strani granice prašume Lom su prema koti 1022 i Brzigaću. Od grada je udaljena oko 10 km.

Pregled površina šuma i šumskog zemljišta koje se nalaze u okviru prašume "Lom"

Redni broj	Šumsko odjeljenje	Odsjek	Površina (ha)
1	67	a	18.37
2	69		13.23
3	80		14.46
4	79		23.94
5	72		18.30
6	73		11.62
7	71		80.19
8	70		32.57
UKUPNO		212.69	

TABELA 32 – ŠREGLED POVRŠINA UNUTAR PRAŠUME LOM

NACIONALNI PARK „UNA“

Dio Nacionalnog parka „Una“ ulazi u sastav ŠGP «Bosansko Petrovačko», pri čemu administrativnim granicama općine Bosanski Petrovac pripada 1070,77 ha površine šuma i šumskog zemljišta.

Ograničenja u pogledu gospodarenja šumama su proisana kroz Prostorni plan Nacionalnog parka "UNA", i ista trebaju biti ugrađena u šumskoprivrednu osnovu za ŠGP "Bosansko Petrovačko".

POVRŠINE PO KATEGORIJAMA ŠUMA

Pregledna tabela šuma i šumskih zemljišta u okviru Nacionalnog parka "Una"

Redni broj	Odjeljenje	Odsjek	Gazdinska klasa	Naziv Gospodarske jedinice	Površina (ha)
1	36	c	7501	Osječnica - Bosanski Petrovac	4.56
2	36	d	7601	Osječnica - Bosanski Petrovac	15.04
3	36	b	1113	Osječnica - Bosanski Petrovac	18.41
4	36	a	1211	Osječnica - Bosanski Petrovac	53.70
5	39	a	1201	Osječnica - Bosanski Petrovac	6.08
6	40	c	7601	Osječnica - Bosanski Petrovac	0.47
7	40	e	7606	Osječnica - Bosanski Petrovac	0.50
8	40	d	7601	Osječnica - Bosanski Petrovac	1.21
9	40	b	1113	Osječnica - Bosanski Petrovac	6.55
10	40	a	1211	Osječnica - Bosanski Petrovac	63.81
11	41	c	6201	Osječnica - Bosanski Petrovac	1.38
12	41	d	7601	Osječnica - Bosanski Petrovac	7.79

Redni broj	Odjeljenje	Odsjek	Gazdinska klasa	Naziv Gospodarske jedinice	Površina (ha)
13	41	b	1113	Osječenica - Bosanski Petrovac	18.07
14	41	a	1211	Osječenica - Bosanski Petrovac	85.88
16	42		1211	Osječenica - Bosanski Petrovac	72.45
17	45	a	1201	Osječenica - Bosanski Petrovac	9.40
18	73	d	1117	Osječenica - Kulen Vakuf	7.12
19	73	b	1202	Osječenica - Kulen Vakuf	14.75
20	73	a	1201	Osječenica - Kulen Vakuf	18.34
21	75	d	7501	Osječenica - Kulen Vakuf	4.45
22	75	c	1113	Osječenica - Kulen Vakuf	15.93
23	75	a	1201	Osječenica - Kulen Vakuf	27.63
24	75	b	1202	Osječenica - Kulen Vakuf	48.93
25	76	d	7501	Osječenica - Kulen Vakuf	8.54
26	76	c	1113	Osječenica - Kulen Vakuf	9.01
27	76	a	1201	Osječenica - Kulen Vakuf	13.17
28	76	b	1202	Osječenica - Kulen Vakuf	19.15
29	77		1201	Osječenica - Kulen Vakuf	73.51
30	79	a	1201	Osječenica - Kulen Vakuf	13.96
31	79	b	1202	Osječenica - Kulen Vakuf	14.82
32	80	c	1117	Osječenica - Kulen Vakuf	3.16
33	80	a	1201	Osječenica - Kulen Vakuf	8.61
34	34/1		1211	Osječenica - Bosanski Petrovac	27.19
35	34/2		1211	Osječenica - Bosanski Petrovac	46.48
36	35/2	b	7606	Osječenica - Bosanski Petrovac	0.51
37	35/2	a	1211	Osječenica - Bosanski Petrovac	61.40
38	43/2		1201	Osječenica - Bosanski Petrovac	24.73
39	44/1		1201	Osječenica - Bosanski Petrovac	69.74
40	74/1	a	1201	Osječenica - Kulen Vakuf	21.15
41	74/1	b	1202	Osječenica - Kulen Vakuf	33.98
42	74/2		1201	Osječenica - Kulen Vakuf	42.50
43	78/1	b	1202	Osječenica - Kulen Vakuf	8.35
44	78/1	a	1201	Osječenica - Kulen Vakuf	32.23
45	78/2	a	1201	Osječenica - Kulen Vakuf	10.51
46	78/2	b	1202	Osječenica - Kulen Vakuf	13.97
47	93/2	a	1201	Osječenica - Kulen Vakuf	11.65
UKUPNO					1070,77

TABELA 33 – PREGLED POVRŠINA UNUTAR NP UNA

PLAN GAZDOVANJA ŠUMAMA UNUTAR NACIONALNOG PARKA „UNA“

Mjere koje treba preduzimati sastoje se od različitih aktivnosti sa ciljem očuvanja zaštitnog karaktera vegetacijskih zajednica prisutnih na ovom području. Prema tome forsirati grmoliku i travnatu vegetaciju koje će svojim korijenom vezati lahko pokretne materijale. U izdanačkim šumama termofilnih hrastova, koje zauzimaju najveću površinu, ne predviđaju se nikakve sječe.

SPORTSKO-REKREATIVNI CENTAR „OŠTRELJ“

Sportsko-rekreativni centar „Oštrelj“ nalazi se jugoistočno od grada Bosanski Petrovac, na području gospodarske jedinice «Osječenica – Bosanski Petrovac». Obuhvata dijelove odjela 11 i 81, ukupne površine 39,13 ha. Prostire se na nadmorskoj visini između 1025m i 1031m. U skopu Sportsko-rekreativnog centra „Oštrelj“ nalazi se skijaški centar, vikend naselje, Titov voz i staro partizansko

groblje. Od vikend naselja do vrha Oštrelj (1388 m n.v.) vodi planinarska staza. Naselje se snabdjeva vodom iz rezervoara koji se puni cisternama.

PLAN GAZDOVANJA ŠUMAMA UNUTAR SPORTSKO-REKREATIVNOG CENTRA „OŠTRELJ“

Unutar Sportsko-rekreativnog centra „Oštrelj“ planiraju se samo sanitarne sječe. U ovom području, parazitska nametnica, bijela imela ima optimalne uslove za razvoj, te je za očekivati da se stabla suše u povećanoj mjeri. Upravo iz tog razloga treba provoditi sanitarne sječe.

1.3.4. MINERALNE SIROVINE¹⁹

Prema svom stanju i stepenu izučenosti, mineralna nalazišta možemo podijeliti na:

- Istražna polja i ležišta,
- Eksploataciona polja,
- Potencijalne prostore za istraživanje.

Tipološki posmatrano, na području općine Bosanski Petrovac, javljaju se metalne i nemetalne mineralne sirovine.

Nemetali su zastupljeni kroz dolomit i krečnjak, a metalne sirovine se javljaju u vidu boksita.

NEMETALNE SIROVINE

LEŽIŠTA DOLOMITA

Dolomiti – karbonatne stijene, koje se sastoje od minerala dolomita, zapravo su, prema svom hemijskom sastavu, dvojna karbonatna sol kalcijuma i magnezijuma. Hemijski sastav je blizak sastavu krečnjaka, ali je kod dolomita dominantna komponenta magnezijum, koji kad je čist sadrži 30,41% CaO, 21,86 MgO i 47,74% CO₂. Od primjesa, gotovo uvijek, prisutni su kalцит, gips, anhidrit, magnezit, oksid i hidroksid željeza, pirit, siderite, kvarc, opal itd.

Dolomitske naslage Unsko – saskog kantona stvarane su gotovo kontinuirano kroz cijelu geološku periodu trijas, paralelno sa krečnjacima, te se njihov razmještaj, uglavnom, poklapa.

Ekonomski interesantnim ležištima dolomita, pored dovoljnih rezervi, smatraju se dolomiti koji imaju određenu primjenu u industriji, a primjena im je uslovljena kvalitetom kojeg zahtjevaju pojedine industrijske grane.

Ležište „Lupine“ – Bosanski Petrovac

Ovo ležište nalazi se po dubini desetak kilometara od asfaltnog puta Bihać – Bosanski Petrovac, u rejonu sela Vrtoče, u zaseoku Prkosi. Dugi niz godina služio je kao pozajmište za građevinski materijal, a od 2003. godine, vrši se eksploatacija za potrebe održavanja putnog pravca Kulen Vakuf – Martin Brod.

Ležište nije nikad sistematski istraženo, niti posjeduje elaborat o rudnim rezervama.

Zbog velike udaljenosti od gradskih centara nema ekonomsku vrijednost.

¹⁹ Poglavlje djelomično obrađeno u skladu sa dokumentom „Dokument o politici dodjele koncesija“

Ležište Bukovača

Utvrđene bilansne rezerve iznose 1 055 902 m³, a na lokalitetu se vrši aktivna eksploatacija dolomita.

Ležište Šekovci

Utvrđene bilansne rezerve iznose 339 921 m³, a na lokalitetu se vrši aktivna eksploatacija dolomita.

LEŽIŠTA KREČNJAKA

Kao i dolomiti, krečnjaci (vapnenci) su dobro zastupljeni na području Kantona. Veoma su široke primjene:

- U crnoj metalurgiji, kao topitelji kod dobijanja sivog i livenog željeza,
- U obojenoj metalurgiji, kao dodatak kod flotacije i cijanizacije rude,
- Pri proizvodnji glinice.

Oni su i osnovna sirovina za dobijanje metalnog kalcija. U građevinarstvu se upotrebljavaju kao kamen za zidanje, oblaganje, utvrde obala, cestogradnju, u proizvodnji raznih kamenih agregata, kao ukrasni kamen i slično. U zavisnosti od svojih osobina, može biti upotrebljiv u industriji stakla, šećera i papira.

Geološka ispitivanja i testiranja vršena su samo mjestimično, te je pri ovome stepenu istraženosti izdvojeno manje ili više sedam ležišta i to: „Pandurica“, „Donja slapnica“, „Ponikve“, „Pritoka“, „Krkojevci“, „Zgon“ i „Ivanjska“.

OSTALA LEŽIŠTA GIPSA I ANHIDRITA

Specifičnost naslaga gipsa koje odgovaraju gipsu nalazišta Lanište, je što gotovo nemaju krovinu, već uglavnom, posve izdanjuju na površinu, i što su mjestimično limitirani po dubini zbog visine nivoa rijeke Une.

Gips ovih ležišta je dijelom bijelosive boje, dijelom žutosive, a mjestimično i sniježno bijele boje. Naslage gipsa mjestimično obiluju interkalacijama, glinovito – ugljevite i karbonatne materije. U lokalitetu sela Rajinovci nalazi se i vrsta alabaster gipsa.

METALIČNE SIROVINE

LEŽIŠTA BOKSITA

Boksitni tereni u Unsko – sanskom kantonu protežu se od rijeke Une na sjeverozapadu i zapadu, preko planine Grmeč, do sadašnjih južnih i jugoistočnih granica Kantona.

Karakteristične ih različite kvaliteta rudne mase i oblika rudnih tijela, što je posljedica genetskih i stratigrafskih uslova nastanka rudnih mineralizacija. Prema stratigrafskom položaju ležišta, izdvojene su tri vrste rudnih mineralizacija, od kojih svaku karakteristične specifičan mineralološko – hemijski sastav boksitne rude.

Izdvajaju se trijasko, gornjojurske i kredne boksitonosne mineralizacije, koje se razlikuju i prema geološkim i prema ekonomskim pokazateljima.

Ležište “Bjelaj”

Ležište je locirano oko 4 km istočno od Kulen Vakufa, a sistematska istraživanja nisu adekvatno vršena. Ležište je djelomično eksploatirano.

Rentgenografska ispitivanja su pokazala postojanje prijelaza od čiste kaolinske gline, pa do veoma kvalitetnog bemsitnog boksita.

Analize pokazuju da se u ovom ležištu javljaju silikatne boksitne rude, čiji sastav odgovara primjeni u cementnoj industriji, kao sastavni dio mješavine za specijalne vrste cementa. Ovakve rude su i dobra sirovina za proizvodnju glinice.

Ležište "Oštrelj" kod Bosanskog Petrovca

Ležište se nalazi oko 22 km sjeverno od Bosanskog Petrovca i otkriveno je u dva dijela. U rudnom tijelu su utvrđene i rezerve od oko 80 000 t, koje su djelomično eksploatisane.

Ležišta tipa "Grmeč"

Sadržaj Fe_2O_3 u boksitnoj rudi je limitirajući faktor kojim se boksiti dijele u crvene ili bijele boje. Sadržaj Fe_2O_3 ispod 10% klasifikuje boksit u grupu bijelih boksita, koji se koriste, uglavnom, u vatrostalnoj industriji. Probrani crveni boksiti se koriste za dobivanje glinice.

Ležišta na planini Grmeč, a prema geografsko – geološkom položaju, dijelimo na:

- Ležišta Pritoka, Tihotina, Trovrha
- Ležišta između Krnjeuše, Bravskoj, Mijačnica
- Ležišta rudnog polja Vršak – Risovac
- Ležišta Jelašinovac

Ležište Pritoka – Tihotina – Trovrh

Ležišta Pritoka – Tihotina – Trovrh se protežu na nekoliko kilometara istočno od putne komunikacije Bihać – Bosanski Petrovac. Radi se o prostornom obuhvatu od cca 50 m², gdje su utvrđena ležišta: Pritoka, Tihotina, Krnjeuše, Javornjače, Turske kosti, Mašin dol i Trovrh.

Debljina rudnih tijela se kreće od 0,6 – 2,5 m.

Ležište između: Krnjeuše, Bravskog i Mijačica

Radi se ležištima grupisanim u zonama:

- Zona Mačja greda
- Zona Vranovina, Sakovac, Krnja jela, Vučkovića vrh
- Zona Litica – Roganovac – Lanište

Ležišta su međusobno povezana putnom komunikacijom. Nije poznat stepen istraženosti i sastav, kao i pružanje rudnog tijela.

Ležišta boksita Vršak – Risovac

Ležišta ovog rudnog tijela nalaze se u središnjem dijelu Grmeča. Debljina rudnih tijela se kreće od 0,5 – 0,7 m, dok im je dužina nekoliko metara.

EKSPLOATACIONE POVRŠINE

Na području općine Bosanski Petrovac, eksploatacija mineralnih sirovina se vrši na 10 lokaliteta, a eksploatiše se samo dolomit.

TABELA 34 – EKSPLOATACIONE POVRŠINE

Lokacija	Obuhvat (m)	Površina (ha)	Aktivno
Bjelaj	5540,15	0,54	Da
Delića brdo	30977,86	3,09	Da
Delića brdo	10995,12	1,09	Da
Glavica	7694,12	0,76	Da
Gradina	4506,16	0,45	Da
Gradina	11914,12	1,19	Da
Muslimanska mahala	9558,94	5,77	Da
Pecakov gaj	57724,3	5,77	Da
Šekovac	14999,63	1,49	Da
Šekovac	22718,39	2,27	Da
UKUPNO:	176628,79	22,42	

1.3.5. HIDROLOŠKI RESURSI

1.3.5.1. RIJEKE I VODENI TOKOVI

Područje općine Bosanski Petrovac, sa svojim vodnim pojavnostima i vodnim kapacitetima, pripada riječnom slivu rijeke Une sa Koranom i Glinom.

Osim nekoliko manjih izvora u podnožju okolnih obronaka, na ovoj visoravni nema niti jedne rijeke, čak niti ovećeg stalnog potoka.²⁰

Prisustvo vodenih tokova, u odnosu na pojavnost, prikazana je u sljedećoj tabeli:

Naziv segmenta	Pojavnost	Dužina segmenta (m)
Japaga	Povremeni	6003
Jezero	Povremeni	673
Kremenjaš	Stalni	1010
Mračaj	Stalni	1142
Mračaj	Povremeni	6261
Šukčev potok	Povremeni	3962
Poljski potok	Stalni	4187
Poljski potok	Povremeni	2237
Rakovića potok	Povremeni	2543
Rijeka	Stalni	5270
Rijeka	Povremeni	3954
Studenac	Povremeni	2197
Suva Japaga	Povremeni	1387
Suvaja	Stalni	10592
Suvaja	Povremeni	478

²⁰ Studija vodosnabdijevanja općine Bosanski Petrovac, str.14

Vasnovac	Stalni	697
Vasnovac	Povremeni	295
Vođenica	Stalni	5772
Vođenica	Povremeni	2399
Vranovina	Povremeni	3121
Zamošten	Stalni	1514
Nepoznato ime	Stalni	36304
Nepoznato ime	Povremeni	81710

TABELA 35 – HIDROGRAFSKA MREŽA

Na osnovu topografskih karata, kao i podataka korištenih u izradi planova višeg reda, detektovano je više izvora, čija pojavnost i izdašnost nisu utvrđeni.

Naziv izvorišta	Tip izvorišta
Alaginovac	IMO
Badan	Zdenac
Balabansko vrelo	IVO
Balavac	IMO
Begovica	IMO
Brestovčić	IVO
Bukalo	IMO
Bukovac	Zdenac
Bukovik	IMO
Cackalo	IVO
Čatrnje	IMO
Čiganovac	Zdenac
Čovka	KIVO
Crno vrelo	IVO
Čurguzov bunar	Zdenac
Čurguzovi bunari	Zdenac
Čurguzovo vrelo	KIVO
Dacina voda	KIVO
Dobra voda	IVO
Draga	IMO
Draga voda	KIVO
Draguljevac	IMO
Donjkuša	IVO
Garičevac	IMO
Gorana	IMO
Gorana	MO
Grabovac	IVO
Ilijina voda	IVO
Jabukovac	IMO
Jagodac	IMO
Janjilac	IMO
Jasenovac	IMO
Javor	IVO
Jevića bunar	IMO
Jova	KIMO
Kamenica	IMO
Kamenica	IVO
Kapljuh	IMO
Karguz	IMO
Klančina	IVO

Naziv izvorišta	Tip izvorišta
Kojinovac	IMO
Koravo	IVO
Kozje vrelo	IVO
Kraljevac	IMO
Krnja jela	IVO
Krnjeuša	IMO
Kruškovac	IMO
Kula	IVO
Kuzman	IVO
Ledenac	IVO
Ledeno vrelo	IVO
Lugarice	IMO
Ljeskovac	IMO
Mađarac	KIVO
Mali Dekovac	IVO
Matijvica	Zdenac
Medenac	IVO
Melnovac	IMO
Mlinac	IVO
Momića bunar	Zdenac
Ogradenica	Zdenac
Pečina	IVO
Pećinica	IMO
Pirića voda	IVO
Ponor	IMO
Ponorac	IVO
Popovac	IVO
Potoci	IVO
Pozit	IMO
Prsa	Zdenac
Rastovac	IVO
Risovac	IMO
Ristino vrelo	IVO
Salati	IVO
Sana	IVO
Saran	IMO
Smrdan	Zdenac
Sobatovac	KIVO
Stjepanovac	IVO
Stuba	IMO

Naziv izvorišta	Tip izvorišta
Stublić	IMO
Stublovi	IVO
Studenac	IVO
Točak	IVO
Točak	IMO
Trešnjevac	IMO
Trnovac	IMO
Turska voda	IMO
Turska voda	Zdenac

Naziv izvorišta	Tip izvorišta
Urljaj	IVO
Veliki Dekovac	IVO
Vodica	IMO
Vojvodnjače	KIVO
Vrela	IVO
Zbjeg	IMO
Zebikur	IMO
Zornovac	IMO

TABELA 36 – TIPOVI IZVORIŠTA

ZAŠTITA VODA

U posljednjem periodu urađeni su značajni pomaci na području zaštite voda na području Unsko-sanskog kantona, naročito kada je u pitanju zakonski okvir. Doneseno je nekoliko odluka o zaštiti izvorišta u kojima se definišu zone zaštite, te detaljne instrukcije o načinu izgradnje u ovim područjima. Ovdje je i općina Bosanski Petrovac uradila značajne korake.

ZAKONSKI OKVIRI DONESENI U ASPEKTU ZAŠTITE IZVORIŠTA VODE ZA PIĆE

IZVORIŠTE SMOLJANA

Zaštitne zone izvorišta Smoljana (Službeni glasnik općine Bosanski Petrovac, 41. Sjednica općinskog vijeća, 30.6.2008. godine), koje se nalazi na području Bosanskog Petrovca i sa kojeg se vrši vodozahvat vode za piće utvđene su na osnovu Odluke a na osnovu provedenih istražnih radova i stručnog elaborata Instituta za hidrotehniku Građevinskog fakulteta u Sarajevu. Na osnovu Pravilnika o uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koje se koriste ili planiraju da koriste za piće („Službene novine F BiH“, broj: 51/02), izvorište Smoljana spada u vode II kategorije. Utvrđene su tri zone sanitarne zaštite sa površinama prikazanih u sljedećoj tabeli:

Zaštitna zona	Izvorište Smoljana
Ia	6,25 ha
Ib	1,2 km ²
II	2,9 km ²
III	12,35 km ²

TABELA 37 - ZAŠTITNE ZONE IZVORIŠTA SMOLJANA

Zona Ia obuhvata prostor oko vodozahvatnih objekata na glavnom vrelu Smoljana, vrelu Sedra, vrelu Pećina I i II i Crnom vrelu.²¹

Izvorište Smoljana je locirano u rubnom, ruralnom području općine Bosanski Petrovac, na jugozapadnom dijelu Grmeča, u podnožju Mlinarske grede, na lokalitetu udaljenom oko 12 km sjeverno od grada Bosanskog Petrovca.

IZVORIŠTE SANICA

²¹ Prostorni plan Unsko – sanskog kantona, Prostorna osnova, str.122

Vrelo Sanica koje je kaptirano za potrebe vodosnabdijevanja i regionalnog vodovodnog sistema Bosanskog Petrovca ima uspostavljene zone sanitarne zaštite za sljedeće hidrogeološke i vodoprivredne objekte:

- Izvor Sanica,
- Ponor Kapljuh,
- Ponor Marjanovića do,
- Ponor Ponijeri,
- Ponor Stjepanovac,
- Ponor Potoci,
- Ponor Drinić,
- Ponor Kozilska slatina.

Utvrđene su tri zone sanitarne zaštite sa površinama prikazanim u sljedećoj tabeli:

Zaštitna zona	Izvorište
	Sanica
Ib	12,7 km ²
II	51,79 km ²

TABELA 38 - ZAŠTITNE ZONE IZVORIŠTA SANICA

Ia zona sanitarne zaštite izvedena je kao fizičko obezbjeđenje žičanom ogradom i prirodnim preprekama. Ponori Kapljuh, Marjanovića do, Ponijeri, Stjepanovac, Potoci i Korilska slatina je uspostavljena na udaljenosti 10m od vanjskog ruba ponora dok je na ponori Drinić upostavljena 50m od ponora.

Granica Ib izvora Sanica je uspostavljena na udaljenosti od 4500m od izvora dok je za ponore Kapljuh, Marjanovića do, Ponijeri, Stjepanovac, Potoci i Kozilska slatina objedinjene u granice fizičkog obezbjeđenja na udaljenosti 10m od ponora.

Granica II zaštitne zone za ponore Kapljuh, Marjanovića do, Ponijeri, Stjepanovac, Potoci i Kozilska slatina uspostavljena je tako da formira polukružnu zonu radijusa 300m dok za ponor Drinić granica II zaštitne zone se definiše duž vodotoka sa minimalnom udaljenosti od 250m.²²

²² Prostorni plan Unsko – sanskog kantona, Prostorna osnova, str.123-124

1.4. KARAKTERISTIKE PRIVREDNOG RAZVOJA

Karakteristike privrednog razvoja općine Bosanski Petrovac će se u ovom dokumentu u najvećoj mjeri osloniti na usvojenu Strategiju razvoja općine Bosanski Petrovac, za period 2011 – 2020.godine, te na podatke koji su korišteni u formiranju Prostorne osnove Prostornog plana Unsko – saskog kantona.

Privreda općine Bosanski Petrovac je u prijeratnom periodu bila organizirana u 4 osnovna sektora:

- Prerada drveta
- Tekstilna industrija
- Prerada plastičnih masa
- Poljoprivreda

Većina radno sposobnog stanovništva, odnosno, 4 577 radnika, bilo je zaposleno u ovim djelatnostima, koje su činile i okosnicu razvoja bosanskopetrovačkog kraja. Samo je drvna industrija zapošljavala 2 860 radnika.

Međutim, ratna previranja su se odrazila i na privredu, koja je danas veoma promijenjena, na što su utjecali različiti faktori. Proces privatizacije je tekao sporo, a što za posljedicu ima i mali broj preduzeća koja su uspješno sprovela te promjene.

1.4.1. KRETANJE I STRUKTURA BDP –A

Posmatrajući privredu Unsko – saskog kantona, uočava se da ona u posljednjih nekoliko godina ima negativnu stopu rasta, a imajući u vidu da je općina Bosanski Petrovac jedna od najslabije naseljenih, samim tim i slabije razvijenih općina, onda je stanje u kretanju BDP –a također negativno.

Općina	2013		2012		2010		2009	
	BDP(hilja de KM)	BDP/1 stan.	BDP(hilja de KM)	BDP/1 stan.	BDP(hilja de KM)	BDP/1 stan.	BDP (hiljade KM)	BDP/1 stan.
Bosanski Petrovac	33,601	1,860 ²³	32,739	4,612	30,771	4,151	48,527	6,384
Unsko saski kanton	– 1 243 229	4,322	1 211 345	4,051	1 138 521	3,955	1 193 450	4,142

TABELA 39 – STRUKTURA BDP –A PO GODINAMA

1.4.2. PODUZETNIŠTVO

Ukupno ostvareni finansijski efekti iz privatizacije su mali, a danas na bosanskopetrovačkom tržištu dominiraju mala preduzeća u privatnom vlasništvu, sa malim brojem zaposlenih, a sve je veći porast registrovanih ugostiteljskih obrta i trgovine.

²³ Podaci Socioekonomskih pokazatelja po općinama, za 2013.godinu, nisu usklađeni sa preliminarnim rezultatima popisa stanovništva 2013.godine

TABELA 40 – REGISTRIRANA PREDUZEĆA

Općina	2009					2010					2011				
	Mikro	Mala	Srednja	Velika	Σ	Mikro	Mala	Srednja	Velika	Σ	Mikro	Mala	Srednja	Velika	Σ
Bosanski Petrovac	57	18	4	0	79	45	18	4	0	67	42	18	4	0	64

Prema dokumentu Unsko – sanski kanton u brojkama za 2013.godinu, odnosno, zaključno sa 31.12.2012.godine, kretanje registriranih poslovnih subjekata prema vrstama djelatnosti u općini Bosanski Petrovac, bilo je sljedeće:

Vrsta djelatnosti	Broj pravnih lica	Procentualno učešće (%)	Jedinice u sastavu	Procentualno učešće (%)
	2012		2012	
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	26	14	8	6
Ribarstvo	-	-	-	-
Vađenje ruda i kamena	-	-	-	-
Prerađivačka industrija	33	18	9	7
Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom i vodom	1	1	1	1
Građevinarstvo	-	-	-	-
Trgovina na veliko i malo i održavanje	36	20	56	41
Ugostiteljstvo	6	3	13	10
Transport, skladištenje i komunikacije	7	4	3	2
Finansijsko posredovanje	-	-	8	6
Nekretnine, iznajmljivanje i poslovne usluge	1	1	2	1
Javna uprava i odbrana	15	8	4	3
Obrazovanje	5	3	6	4
Zdravstvo i socijalni rad	7	4	3	2
Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne aktivnosti	44	24	22	16
UKUPNO	181	100	135	100

TABELA 41 – REGISTRIRANI POSLOVNI SUBJEKTI PREMA VRSTI DJELATNOSTI

Broj registriranih obrta u općini Bosanski Petrovac, u 2012.godini bio je 169, a prema zastupljenosti djelatnosti koje se javljaju, situacija je bila sljedeća:

Vrsta djelatnosti	Broj obrta 2012	Procentualno učešće
	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	
Ribarstvo	-	
Vađenje ruda i kamena	-	
Prerađivačka industrija	14	8
Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom i vodom	-	
Građevinarstvo	10	6
Trgovina na veliko i malo i održavanje	44	26
Ugostiteljstvo	40	24
Transport, skladištenje i komunikacije	6	4
Finansijsko posredovanje	-	

Vrsta djelatnosti	Broj obrta	Procentualno učešće
	2012	
Nekretnine, iznajmljivanje i poslovne usluge	6	4
Javna uprava i odbrana	-	
Obrazovanje	1	1
Zdravstvo i socijalni rad	1	1
Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne aktivnosti	13	8
UKUPNO	169	100

TABELA 42 – ZASTUPLJENOST REGISTRIRANIH DJELATNOSTI

Trgovina na veliko i malo i održavanje su najzastupljeniji među registriranim obrtima, a slijede ih ugostiteljstvo, poljoprivreda, lov i šumarstvo, te prerađivačka industrija, građevinarstvo, te ostale društvene, socijalne i osobne uslužne aktivnosti.

Prema pokazateljima za 2013.godinu, a koji su sumarno dati u dokumentu Makroekonomski pokazatelji po kantonima za 2013.godinu²⁴, može se primijetiti da je došlo do blagog porasta registriranih pravnih lica i obrta, dok je došlo do manjeg pada registriranih jedinica u sastavu pravnih lica u odnosu na podatke iz Makroekonomskih pokazatelja za 2012.godinu, koji validiraju podatke zaključno sa 31.12.2011.godine.

Kada su u pitanju vlasnički odnosi treba istaći da postoji mali broj državnih preduzeća i što je također važno, ne postoji niti jedan funkcionalan organizacioni oblik udruživanja privrednika, koji bi na određen način artikulisao njihov interes.²⁵

1.4.3. POSLOVNE I PROIZVODNE ZONE

Na području općine Bosanski Petrovac postoje ili su planirane i u određenoj mjeri opremljene tri poslovne/privredne zone:

- Poslovna zona Gorinčani
- Poslovna zona Kolunić
- Privredna zona u urbanom području grada Bosanski Petrovac

Poslovna/privredna zona	Površina (ha)	Aktivna
Gorinčani	12,42	Da
Kolunić	1,88	Da
Poslovno/proizvodna zona u urbanom području grada Bosanski Petrovac	247,22	Ne
UKUPNO:	261,52	

TABELA 43 – POSLOVNE ZONE

Za poslovne zone Gorinčani i Kolunić doneseni su detaljni provedbeni planovi, dok je poslovno/privredna zona u obuhvatu urbanog područja grada Bosanskog Petrovca planirana Urbanističkim planom Bosanski Petrovac.

POSLOVNA ZONA GORINČANI – OPIS IZ REGULACIONOG PLANA

²⁴ Godina objavljivanja je 2014.godina

²⁵ Strategija razvoja općine Bosanski Petrovac, str.10

Na predmetnom lokalitetu, preporučuje se izgradnja poslovno-proizvodnih objekata sa sljedećim sadržajima i djelatnostima:

- proizvodno-industrijski pogoni sa ekološki prihvatljivim sadržajima
- komunalno-servisne djelatnosti s pratećim sadržajima;
- trgovačke i uslužne djelatnosti;
- ugostiteljske djelatnosti ograničenog karaktera (caffé barovi, restorani i sl.).

POSLOVNA ZONA KOLONIĆ – OPIS IZ REGULACIONOG PLANA

U predmetnom Regulacionom planu, na lokalitetu površine oko 1,9 ha, u sklopu industrijske zone "Kolunić" planirano je formiranje dvije građevinske parcele sa poslovnim objektima proizvodnog ili poslovnog karaktera. Predmetni lokalitet nalazi u neposrednoj blizini magistralnog puta MP-14-2-Drvar-Bosanski Petrovac, sa kojeg će teretna i putnička vozila moći da pristupaju predmetnom lokalitetu, kako iz pravca Drvara, tako i iz pravca Petrovca. Nove građevinske parcele formiraju se ukрупnjavanjem postojećih građevinskih parcela. Formirane građevinske parcele imaju obezbijeđen pristup sa lokalnog puta.

POSLOVNO/PROIZVODNA ZONA U URBANOM PODRUČJU GRADA – OPIS IZ URBANISTIČKOG PLANA

Urbanističkim planom 2007 – 2027.godine, planirane su površine za privredni razvoj. Posljednjim izmjenama i dopuna, čiji je Nacrt u toku postupka javne rasprave, predviđa se proširenje privrednih zona, odnosno, zemljište namijenjeno razvoju privrednih i poslovnih kapaciteta je predviđeno za površinu od ukupno cca P = 247 ha unutar urbanog područja grada Bosanski Petrovac.

1.4.4. KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA

Broj zaposlenih osoba u općini Bosanski Petrovac u 2013.godini bio je 1 090 osoba, što čini 3,42% od ukupnog broja zaposlenih osoba u Unsko – sanskom kantonu.

Međutim, znajući da je tržište rada često podložno malverzacijama prijavljenog broja zaposlenih osoba, onda se može očekivati da je i ova brojka nešto veća, kao što se i recipročno može očekivati i veći broj nezaposlenih osoba, od prijavljenog broja.

Općina	Stanovništvo	Broj zaposlenih	Radno sposobno stanovništvo	Aktivno stanovništvo	Stepen zaposlenosti u %		
					Stanov.	Radno sposobno stanov.	Aktivno stanov.
Bosanski Petrovac	6 974 ²⁶	1 090	3 943	2 193	15,6	27,6	49,7
USK	287 621	31 863	201 140	78 066	11,1	15,8	40,8
FBiH	2 337 200	435 113	1 605 813	827 055	18,6	27,1	52,6

TABELA 44 – STEPEN ZAPOSLENOSTI 2013.GODINE

Broj nezaposlenih osoba u općini Bosanski Petrovac u 2013.godini, iznosio je 1 103, čime se dolazi do sljedećih vrijednosti kretanja na tržištu rada:

Općina	Broj nezaposlenih	Prosječan broj zaposlenih	Aktivno stanovništvo	Stepen nezaposlenosti u %
--------	-------------------	---------------------------	----------------------	---------------------------

²⁶ Broj stanovnika kojim se služi dokument Makroekonomski pokazatelji po kantonima 2013.g., uzima u obzir ovaj broj stanovnika, koji se za 972 stanovnika razlikuje od preliminarnih rezultata popisa stanovništva 2013.g.

Bosanski Petrovac	1 103	1 109	2 193	50,3
USK	46 203	31 863	78 066	59,2
FBiH	391 942	435 113	827 055	47,4

TABELA 45 – STEPEN NEZAPOSLENOSTI 2013.GODINE

Prema strukturi stručnog obrazovanja, u općini je najveći broj nezaposlenih kvalifikovanih radnika, potom nekvalificirane radne snage, koje slijede i radnici sa srednjom stručnom spremom.

Odnos nezaposlenih žena u odnosu na muškarce je 52% više.

Općina	Stepen stručnog obrazovanja								
	Svega	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV
Bosanski Petrovac	1 103	43	11	244	-	5	411	22	367
	Nezaposlene žene prema stepenu stručnog obrazovanja								
	568	22	8	141	-	-	206	13	178
USK	22 267	1 443	335	5 428	74	21	5 313	417	9 236

TABELA 46 – ODNOS NEZAPOSLENIH OSOBA PREMA STEPENU OBRAZOVANJA I SPOLU

Sada se može uočiti veliki nesrazmjer između zaposlenog, nezaposlenog, te radno sposobnog stanovništva, što pokazatelje spoljno – trgovinske razmjene, koji su bili dosta optimistični i mogli su ukazati na dobar položaj općine, ipak stavljaju u drugi plan.

Nadalje, prosječna neto plata u 2013.godini iznosila je 699 KM, što je niže od federalnog prosjeka za cca16%, a od kantonalnog prosjeka za cca 9%.

Općina	Prosječna neto plata u KM	Učešće FBiH = 100
Bosanski Petrovac	699	83,7
USK	774	92,7
FBiH	835	100

TABELA 47 – PROSJEČNE PLATE U OPĆINI

Prosječne penzije u općini Bosanski Petrovac iznose 297,73 KM, što je manje od federalnog prosjeka za gotovo 20%.

Općina	Broj zaposlenih na penzionera ¹	Ukupna prosječna penzija u KM	Prosječna starosna penzija u KM	Prosječna invalidska penzija u KM	Prosječna obiteljska penzija
Bosanski Petrovac	1,8	297,73	316,26	292,03	282,90
USK	1,5	323,82	377,71	292,72	289,92
FBiH	1,3	370,81	427,19	324,99	318,46

TABELA 48 – ODNOS ZAPOSLENIH I PENZIONERA U OPĆINI

1.4.5. GLAVNE PRIVREDNE DJELATNOSTI

Prijeratna industrija, koja se oslanjala na preradu drveta, tekstilnu industriju, te preradup lastičnih masa, danas je dosta oslabljena, te se još uvijek veže uglavnom za primarnu preradu sirovina (drveta), te eksploataciju mineralnih resursa.

1.4.5.1. RUDARSTVO

TABELA 49 – IZDATE OKOLINSKE DOZVOLE ZA EKSPLOATACIJU SIROVINA

Investitor	Lokacija	Sirovina	Kapacitet
ŠPD Unsko – sanske šume	Bukovača	Dolomit	1 055 902 m ³
Didović d.o.o.	Šekovac	Dolomit	339 921 m ³

Rudarstvo, odnosno, eksploatacija mineralnih sirovina i ekstraktivna industrija vrši se samo na dva lokaliteta. Potencijal za razvoj ove privredne grane se javlja na još nekoliko mjesta u općini Bosanski Petrovac, o čemu je bilo govora u tematskoj oblasti.

1.4.5.2. INDUSTRIJA

ŠUMARSTVO I DRVNA INDUSTRIJA

Ogromna šumska prostranstva, čine općinu Bosanski Petrovac jednom od najperspektivnijih općina u našoj zemlji, a kada je riječ o razvoju šumarstva i drvne industrije.

Međutim, stanje iskorištenosti potencijala i mogućnosti za razvoj općine nisu usaglašeni, o čemu govori i Strategija razvoja općine Bosanski Petrovac:

„U sadašnjim uslovima, općina Bosanski Petrovac i njeno stanovništvo uživaju relativno malu korist od šumskog bogatstva koje se nalazi na teritoriji općine. Prerađivački kapaciteti uglavnom uključuju one za primarnu preradu drveta, tako da proizvodi napuštaju općinu sa malom dodatnom vrijednošću. Nadalje, sama općina ima ograničen uticaj na korištenje drvnih sortimenata, pa lokalni drvoprerađivači imaju poteškoća prilikom obezbjeđenja neophodnih sirovina.“

Šumskim resursima Unsko - sanskog kantona u državnom vlasništvu upravlja Šumsko privredno društvo Unsko-sanske šume d.o.o. preko svojih općinskih organizacijskih jedinica dok su poslovi čuvanja šuma od 2009. godine povjereni Kantonalnoj upravi za šumarstvo. U 2008. godini započeo je proces certificiranja šuma na području Unsko – sanskog kantona.

Plan sječa za 2014. godinu u ovoj podružnici je urađen za šumskogospodarsko područje „Bosansko – petrovačko“ na osnovu godišnjeg plana gospodarenja, jer je važnost šumskogospodarske osnove do 31.12.2013.godine. Podružnica „Šumarija“ Bosanski Petrovac je najveća u ŠPD „Unsko – sanske šume“ d.o.o. Bosanska Krupa predviđeno je posjeći Planom za 2014. godinu 200.997 m³ (bruto mase) i u odnosu na plan sječa za 2013.godinu, povećanje je za 5.278 m³ (bruto mase) ili 3 %.

Došlo je do umanjenja neto drvne mase četinarara za 1 % ili za 1.197 m³. Kod lišćara je situacija je nešto drugačija i došlo je do povećanja lišćara u iznosu od 7.198 m³ (neto mase) ili za 9 %. Kod lišćara uvećanje je najveće kod trupaca ogrijevnog drveta i ono iznosi 16 % ili 2.656 m³, dok je kod ogrijevnog drveta uvećanje 8 % ili 4.633 m³.²⁷

Prema planiranim i ostvarenim sječama, stanje u ŠGP Bosanski Petrovac u 2013/13.godini bilo je:

Podružnica	Ostvareno 2012.g.	Planirano 2013.g.	Ostvareno 2013.g.	Index 2012/13	Učešće ostvarenog
Bosanski Petrovac	10 184 033	12 541 158	11 867 458	95/115	34

TABELA 50 – PLANIRANE I OSTVARENE SJEČE U 2013/13.GODINI

Plan rada i poslovanja ŠPD Unsko – sanske šume, za 2014.godinu u ŠGP Bosansko-petrovačko, planira obim sječa kako slijedi:

Podružnica	Kategorija šume	Ukupna masa		Četinari				Lišćari			
		Bruto	Neto	Bruto	Neto	Trupci	Cijepano	Bruto	Neto	Trupci	Cijepano
Šumarija Bosanski Petrovac	Visoke šume	199742	166295	103671	84335	47696	36693	96071	81960	18602	63358
	Izdanačke šume	1255	1066	-	-	-	-	1255	1066	-	1066

TABELA 51 – PLANIRANI OBIM SJEČA U 2014.GODINI

Privredni subjekti registrirani za obavljanje drvnoprerađivačke djelatnosti u Bosanskom Petrovcu su:

TABELA 52 – PRIVREDNI SUBJEKTI DRVNO-PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE

Općina	Privredni subjekt	Djelatnost
Bosanski Petrovac	RHM Comerc doo	Prerada drveta
Bosanski Petrovac	Interwork doo	Proizvodnja peleta
Bosanski Petrovac	Eko systems	Objekat za preradu drveta i drvenog otpada
Bosanski Petrovac	Asisks doo	Prerada drveta
Bosanski Petrovac	BH Legno doo	Prerada drveta
Bosanski Petrovac	RHM doo	Prerada drveta
Bosanski Petrovac	Hujić - Ramić doo	Prerada drveta
Bosanski Petrovac	Husetić doo	Prerada drveta
Bosanski Petrovac	Željeznik doo	Pilana
Bosanski Petrovac	List doo	Proizvodni objekat za preradu drveta
Bosanski Petrovac	Kartal doo	Pogon primarne prerade drveta
Bosanski Petrovac	Eko sistem doo	Objekat za preradu drveta i drvenog otpada
Bosanski Petrovac	N°9	Pilana
Bosanski Petrovac	UNA-LES doo	Pogon obrade drveta

Od privrednih subjekata se izdvaja tvornica peleta Interwork, koja je prvi privredni subjekt koji je započeo sa radom u poslovnoj zoni Gorinčani. Interwork u svojim proizvodnim objektima u Bosanskom Petrovcu trenutno zapošljava 30 radnika, sa tendencijom daljnjeg rasta i proširenja. Uzevši u obzir da se radi o preradi sirovine kojom Bosanski Petrovac obiluje, onda je značaj ovog preduzeća tim i veći.

TEKSTILNA INDUSTRIJA

Prijeratna razvijena tekstilna industrija, danas je u potpunosti ugašena, a preduzeće Novitet, koje je svojevremeno zapošljavalo i do 180 radnika, više nije u funkciji. Taj nekadašnji prosperitetni pogon, koji je izrastao iz bihaćkog Kombiteksta, te koji je uspješno radio i za domaće i inostrano tržište, a svojim proizvodima ženskog i dječjeg donjeg rublja mogao postizati dobre uspjehe, danas je tek ruina i spomen na nekadašnje mogućnosti.

Od 1957. godine pa sve do početka rata tekstilna industrija Unsko – saskog kantona sa svojih 10 međusobno tehnološki povezanih tvornica bila je nosilac razvoja ovog kraja. Proizvodni kapaciteti građeni su na bazi uvozne sirovine i opreme, stoga je ova industrijska grana morala biti i izvozno orijentisana. U toku rata pretrpjela je ogromne štete, a većina tvornica ne radi.²⁸

KEMIJSKA INDUSTRIJA

Ranije studije su utvrdile veliki potencijal ove industrijske grane, obzirom na dostupnost prirodnih resursa i nivo razvijenosti potrebne infrastrukture, te se smatra da bi mogla biti jedna od osnova razvoja ukupne privrede Kantona.²⁹

U Bosanskom Petrovcu, kemijska industrija je bila oduvijek snažna privredna grana, koja se razvijala i u prijeratnom periodu na veoma zadovoljavajućem nivou, a oslanjala se na preradu plastičnih masa.

TABELA 53 PRIVREDNI SUBJEKTI KEMIJSKE INDUSTRIJE

Općina	Privredni subjekt	Djelatnost
Bosanski Petrovac	Bosnaplast doo	Prerada plastičnih masa

GRAĐEVINARSTVO I GRAĐEVINSKA INDUSTRIJA

Industrija građevinskih materijala, kao i samo građevinarstvo, u općini se razvija u okviru dva privredna subjekta, te se generalno može konstatirati nedostatak privrednih subjekata ove grane, obzirom na mogućnosti i potrebe.

TABELA 54 – PRIVREDNI SUBJEKTI GRAĐEVINSKE INDUSTRIJE I GRAĐEVINARSTVA

Općina	Privredni subjekt	Djelatnost
Bosanski Petrovac	Pirnar doo	Proizvodnja vrata i prozora
	Didovići doo	Betonara

Građevinarstvo u cjelosti trpi posljedice globalne ekonomske krize, te je tako, primjerice, u ovoj oblasti u 2012.godini bilo zaposleno manje od 7% od ukupnog broja zaposlenih u Unsko – saskom kantonu.

1.4.5.3. TRGOVINA

UNUTRAŠNJA TRGOVINA

²⁸ Strategija LAG - Strategija ruralnog razvoja regije Una-Sana (Općine Bosanska Krupa, Bužim i Sanski Most) Period 2009 - 2014.

²⁹ Prostorni plan Unsko – saskog kantona, str.153

Podaci o unutrašnjoj trgovini su poznati do 2009.godine, a oslanjaju se na Strategiju razvoja općine Bosanski Petrovac 2011 – 2015.godine, te na podatke koji su dostavljeni od strane Nosioca pripreme, a tiču se perioda 2014.godine.

Tako se navodi da je u ovom periodu porastao broj zaposlenih u trgovini, a smanjuje se u proizvodnji, tako da se izjednačava broj uposlenih u sektoru poljoprivrede i trgovine, sa brojem uposlenih u proizvodnji.

Posljedično, broj otvorenih trgovina raste, te se u poznatom periodu kreće:

Subjekti	2005	2006	2007	2008	2009
Trgovačke radnje	18	20	18	22	22
Ugostiteljske radnje	22	21	27	30	30
Zanatske radnje	11	26	32	33	34

TABELA 55 – PREGLED TRGOVINA, ZANATSKIH I UGOSTITELJSKIH RADNJI

Prema dostavljenim podacima, a koji su zaključni sa 2014.godinom, broj trgovačkih radnji je bio 24, od čega je 12 radnji mješovitom robom, a 12 su pod kategorijom ostala trgovina.

Ugostiteljstvo broji 25 subjekata, od čega je 13 caffe barova, 9 restorana, 2 disco kluba, te jedno seosko domaćinstvo.

Obrt i srodne djelatnosti imaju 75 registriranih subjekata.

VANJSKA TRGOVINA

Općina Bosanski Petrovac, u odnosu na Unsko – sanski kanton, 2013.godini bila je prva općina po visini izvoza po glavi stanovnika, sa 4 300 KM/st. Uvoz je prema istim parametrima bio 2 405 KM/st, a pogledavši i vrijednosti vanjskotrgovinske razmjene u općini za 2013.godinu, koji su prikazani u narednoj tabeli, može se konstatovati da je općinski prosjek daleko iznad kantonalnog, te da je pokrivenost uvoza izvozom zadovoljavajuća.

Međutim, mali broj stanovnika, nepostojanje velikih preduzeća, oslanjanje privrede općine gotovo u cjelosti na eksploataciju drveta, te nedovoljna razvijenost tržišta utiču na ovakve pokazatelje, koji su više nego optimistični i mogli bi ukazivati na izuzetno dobar položaj općine Bosanski Petrovac.

Ipak, oni se moraju uzeti sa rezervom, te kroz druge pokazatelje razvoja privrede, potrebno je ispitati mjesto općine Bosanski Petrovac na ljestvici razvijenosti općina Unsko – sanskog kantona.

Općina	Vrijednost (KM)		Učešće (%)		Pokrivenost uvoza izvozom (%)	Trgovinski bilans (deficit)
	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz		
Bosanski Petrovac	29 986	16 773	0,54	0,17	178,78	13 213
Unsko – sanski kanton	210 617	279 334	3,80	2,84	75,40	-68 717

TABELA 56 – VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA U OPĆINI BOSANSKI PETROVAC U 2013.GODINI

Vanjskotrgovinska razmjena prema broju stanovnika, u 2013.godini, bila je sljedeća:

Općina	Izvoz+Uvoz (KM)	Broj stanovnika	Uvoz po glavi stanovnika (KM)	Izvoz po glavi stanovnika (KM)	Uvoz+izvoz po glavi stanovnika

					(KM)
Bosanski Petrovac	46 759	6974 ³⁰	2405	4300	6705
Unsko – sanski kanton	489 951	287 621	971	732	1703

TABELA 57 – VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA

Izvoz i uvoz po sektorima standardne međunarodne trgovinske klasifikacije, poznat je za period od 2008 – 2011.godine:

Bosanski Petrovac	Izvoz, 000 KM				Uvoz, 000 KM			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Hrana i žive životinje	-	-	-	-	-	-	-	-
Pića i duhan	-	-	-	-	-	-	-	-
Sirove materije nejestive, osim goriva	14329996	8214677	13566970	15486223	425016	477712	68162	14869
Mineralna goriva, maziva i srodni proizvodi	-	-	-	-	-	-	-	-
Masti i ulja životinjskog i biljnog porijekla	-	-	-	-	-	-	-	-
Kemijski proizvodi	17597	-	73281	1327	3243526	3979941	4207440	5467632
Proizvodi razvrstani prema materijalu	227428	1064771	1913998	2613980	1849817	3099242	3957749	5035578
Strojevi i transportni uređaji	80237	103659	11117	5867	964959	242864	611346	1047833
Razni gotovi proizvodi	782858	1030616	906431	852651	186628	78184	80328	122293
UKUPNO:	15438116	10413723	16471797	18960048	6732164	7965835	8930005	11721303

TABELA 58 – UVOZ I IZVOZ

1.4.5.4. TURIZAM I UGOSTITELJSTVO

U općini je kapacitet hotelskog smještaja vrlo ograničen, te ove usluge pruža jedino Motel No9, te seosko gazdinstvo Čardaci u Vrtočama.

U urbanom području postoji više ugostiteljskih objekata, poput restorana, kafića, stastičarni, koje mogu zadovoljiti potrebe stanovnika i posjetilaca. Za ostala naselja nije poznat broj ugostiteljskih objekata.

³⁰ Podaci su iznijeti u dokumentu Socioekonomski pokazatelji po općinama, za 2013.godinu, te nisu usklađeni sa preliminarnim rezultatima popisa stanovništva iz oktobra 2013.godine

Područje Oštrelja je nekada bilo opremljeno potrebnom infrastrukturom za razvoj turizma i ugostiteljstva.

Tako se u regulacionom planu za to područje kaže:

„Preko Oštrelja je vodio najkraći put Zagreb – Split, što je uz šumska radilišta pogodovalo razvoju ugostiteljstva, pa je tokom 70-ih i 80-ih izgrađen veći broj ugostiteljskih objekata i vikend naselja.

Nakon Olimpijade izgrađeno je skijalište sa pratećim objektima. Projekat izgradnje vodovoda iz Bosanskog Petrovca preko Šekovca i druge planove za razvoj turizma zaustavio je rat 1992.godine.

Danas je Oštrelj avetinjski pusto mjesto. Ruševine, devastirani objekti, oštećen „Titov voz“ i bez električne energije. Tišinu razbijaju rijedak saobraćaj, poneki izletnik, šumski radnici i buka agregata koji električnom energijom napaja jedini ugostiteljski objekat u vlasništvu bračnog para Kartal, koji su ujedno jedini stalni stanovnici.

Hotel je zapaljen, ugostiteljski objekti devastirani, kao i vikend naselje.

I dalje Oštrelj iskazuje visok potencijal za razvoj turizma i ugostiteljstva, što će biti i predmetom razrade ovog dokumenta u narednim fazama.

1.4.5.5. POLJOPRIVREDA

Poljoprivredno zemljište općine Bosanski Petrovac zauzima površinu od $P = 27\,863$ ha, što se razlikuje od podataka korištenih za potrebe Strategije razvoja općine Bosanski Petrovac za cca 4%. To se može pripisati činjenici da su granice općine Bosanski Petrovac usklađene sa podacima koje je validirala Federalna geodetska uprava, potom, da su na osnovu tih granica nanese površine šuma i šumskog zemljišta iz šumsko – gospodarskih osnova korištenih u ovom i planu višeg reda, da je izvršeno mapiranje izgrađenog zemljišta na osnovu orto – foto snimaka, te da je naposljetku, poljoprivredno zemljište usklađeno sa svim gore navedenim i korigovano prema orto – foto i topografskim kartama.

Od te površine, u privatnom vlasništvu se nalazi oko 68% zemljišta, a 32% je u državnoj svojini. Međutim, obradivo zemljište zauzima nešto više od 70% od ukupnog poljoprivrednog zemljišta ili $P = 19\,658$ ha, dok na pašnjake ide ostalih $P = 8207$ ha ili cca 30%.

Od ukupno obradivog zemljišta, najveće površine zauzimaju livade, a potom oranice i vrtovi, sa vrlo malim udjelom voćnjaka.

Prema podacima korištenim u Prostornom planu Unsko – sanskog kantona 2012 – 2032.g., a koji su dostavljeni od strane svih općina Kantona, te se mogu smatrati i dijelom ove analitičko – dokumentacione osnove, u općini Bosanski Petrovac registrirano je 6869 privatnih, poljoprivrednih posjeda, dok državni posjedi, odnosno, njihova brojnost, nisu bili poznati.

TABELA 59 – VELIČINA POLJOPRIVREDNIH POSJEDA

Površina (ha)	Privatno vlasništvo	Državno vlasništvo
0 – 1	4808	0
1 – 3	1030	0
3 – 5	688	0
5+	343	0

Ukupno:	6869	0
----------------	-------------	----------

Najveći broj posjeda ima površinu ispod 1 ha, a veoma mali ima više od 5 ha, što otežava razvoj modernih poljoprivrednih tehnologija i bavljenje ovom granom u nekom većem obimu. Stoga se za daljnje korištenje zemljišta preporučuje zaustavljanje trenda usitnjavanja poljoprivrednih posjeda, te organizacija postojećih posjeda u veće cjeline.

Isti podaci donose i procentualno učešće pojedinih bonitetnih kategorija u ukupnom poljoprivrednom zemljištu, međutim, njihova vjerodostojnost nije utvrđena, obzirom da ne postoji izrađena agropedološka karta za područje Unsko – sanskog kantona, kao ni općine Bosanski Petrovac. Vjerovatno je da su podaci dobiveni na osnovu nekih ranijih karata, te se trebaju uzimati sa određenom rezervom.

Klasa poljoprivrednog zemljišta	Procentualno učešće (%)	Agrozone
I	0,5	1
II	0,2	
III	13	
IV	27	2
V	25	
VI	20	
VII	8,6	3
VIII	5,7	
UKUPNO	100	

TABELA 60 – KLASIFIKACIJA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

Iz tabele je vidljivo da prednjače bonitetne klase IV – VI, što govori da se ne radi o području koje je u pogledu poljoprivrednog zemljišta naročito prosperitetno.

Upotrebna vrijednost zemljišta po agrozonomama je data kroz Studiju ranjivosti FBiH, te se može i ovdje koristiti, obzirom da se radi o podacima plana višeg reda:

Agrozona	Bonitet	Dubina tla (m)	Tekstura	Struktura	Propusnost	Plavljenje	Nagib (%)	Skeletnost (%)	Kamenitost (%)	Broj dana vegetac. perioda
I	I	> 120	Ilovača	zrnasta	Dobra	Nikad	0-2	5	0	240
	II	90-120	Prelazne klase ilovače	Sitno i krupno zrnasta	Srednja	Rijetko	3-5	5-10	5	200-240
	III	60-90	Ilovaste prelazne klase	Orašasta mrvičasta krupno poliedrična	Slaba	Povremeno	6-8	10-25	15	160-200
	IVa IVb	40-60	Pjeskuša glinuša	Poliedrična prizmatična	Vrlo slaba	Često (IVa)	10-12	25-50	30	140-160
II	V	<40	Teška glinuša	Prizmatična stubasta	Nepropusno	Redovno	17-20	50-75	50	100-140
	VI	<25	-	-	-	-	25-30	75-80	60	60-100

Agrozona	Bonitet	Dubina tla (m)	Tekstura	Struktura	Propusnost	Plavljenje	Nagib (%)	Skeletnost (%)	Kamenitost (%)	Broj dana vegetac.perioda
III	VII	<15	-	-	-	-	30-40	>80	80	<60
	VIII	Bez tla i urbane površine	-	-	-	-	>40	-	>80	-

TABELA 61 – UPOTREBNA VRIJEDNOST ZEMLJIŠTA

Prema preporukama, način korištenja i sadnje unutar pojedinih agrozona, trebao bi se odvijati na sljedeći način:

Agrozona 1: uz tehničko- tehnološko uređenje predstavlja potencijal za organizovanje intenzivne poljoprivredne proizvodnje. Korištenje zemljišta u ovoj agrozoni bi se usmjerilo na intenzivno ratarstvo, a to su, prije svega, proizvodnja krmnih kultura za proizvodnju mlijeka, intenzivna proizvodnja povrća, te proizvodnja industrijskog bilja.

Agrozona 2: S obzirom na prirodni brdsko brežuljkasti ambijent otežano je korištenje mehanizacije za intenzivnu ratarsku proizvodnju, tako da je agrozona II namijenjena za poluintenzivnu poljoprivrednu proizvodnju. Na ovim površinama zemljišta organizovala bi se proizvodnja intenzivnih zasada voća visokostablašica i jagodastog voća, zatim uzgoj povrća i to pogotovu za industrijsku preradu. Također, u ovoj agrozoni korištenje zemljišta bi bilo usmjereno i za proizvodnju krme i sijena, kako bi se organizovala proizvodnja mlijeka i mesa.

Agrozona 3: S obzirom da agrozona 3 obuhvaća gotovo 4000 ha poljoprivrednog zemljišta i da zauzima planinsko podneblje, struktura proizvodnje ograničena je na dosta uzak izbor poljoprivrednih kultura. Struktura proizvodnje u ovoj agrozoni namijenjena je paši, te proizvodnji sijena i krme, te ljekovitog bilja.

Značajan je podatak o količini poljoprivrednog zemljišta po stanovniku, obzirom da on istovremeno predstavlja inverzni iskaz agrarne naseljenosti. Ovaj indikator je empirijski normiran po osnovu međunarodnih uporednih analiza. Kriteriji vrednovanja pokazatelja klasificiraju relativne mogućnosti proizvodnje dovoljne količine hrane i sirovina za sve životne potrebe po jednom stanovniku i to:

- A. Na ukupno poljoprivredno zemljište
  - nizak odnos 0,40 ha/st. (nepovoljno)
  - srednji odnos od 0,40 – 0,60 ha/st. (umjereno)
  - visoki odnos 0,60 ha/st. (povoljno)
- B. Na ukupno obradivo zemljište
  - nizak odnos 0,17 ha/st.
  - srednji odnos od 0,17 – 0,30 ha/st.
  - visoki odnos 0,30 ha/st.
- C. Na oranično zemljište
  - Isto kao za ukupno obradivo zemljište.

Na osnovu prethodno ilustriranih kriterija, općina Bosanski Petrovac raspolaže sa:

- Ukupno poljoprivredno zemljište 3,5 ha/st

- Ukupno obradivo zemljište 2,47 ha/st
- Ukupno oranično zemljište 1,03 ha/st

Prema navedenim pokazateljima, odnos ukupnog poljoprivrednog, ali i obradivog, pa na poslijetku i oraničnog zemljišta općine po stanovniku je izuzetno visok, te se uz pravilnu agrarnu tehnologiju može očekivati da stanovništvo podmiruje veliki dio svojih potreba iz vlastitih resursa.

U oblasti poljoprivrede se ističu ratarstvo, stočarstvo, pčelarstvo i voćarstvo.

ZEMLJORADNJA

U općini Bosanski Petrovac, u periodu za koji postoje podaci, najčešće se uzgajaju kulture:

TABELA 62 – ZASTUPLJENE KULTURE U RATARSTVU

Usjevi	2011			2012			2013		
	Požnje vena površina u ha	Prinos, tona		Požnje vena površina u ha	Prinos, tona		Požnje vena površina u ha	Prinos, tona	
		Ukupno	Po ha		Ukupno	Po ha		Ukupno	Po ha
Pšenica	21	58	2,8	18	36	2	13	40	3,3
Raž	48	144	3	62	46	0,7	135	330	2,4
Ječam	66	211	3,2	36	40	2,5	20	60	3
Zob	86	240	2,8	120	150	1,5	98	238	2,5
Kukuruz – zrno	58	203	3,5	60	90	1,5	20	10	0,5
Soja	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Krompir	130	2340	18	130	1300	10	145	1450	10
Mrkva	1	4	4	-	-	-	-	-	-
Crni luk	10	170	17	10	120	12	8	96	12
Bijeli luk	5	20	4	-	-	-	-	-	-
Grah – zrno	13	15,6	1,2	14	7	0,5	10	20	2
Grašak – zrno	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kupus i kelj	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paradajz	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paprika zelena	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Krastavac	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Djetelina	-	-	-	8	32	0,4	2	-	-
Lucerka	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kukuruz za krmu	52	270	5,2	60	210	3,5	73	245	3,4
Stočna repa	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Mješav mahunj sa travama i žit	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Travno – djetelin smjesa	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno	490	3675,6	64,7	518	2031	34,6	524	2489	39,1

VOĆARSTVO

U voćarstvu prednjači uzgoj šljive, koji premašuje ostale kulture i za 90% po broju rodni stabala. Područje je dobro i za uzgoj oraha, kao i krušaka i jabuka.

TABELA 63 – ZASTUPLJENE KULTURE U VOĆARSTVU

Usjevi	2011			2012			2013		
	Broj rodni stabala	Prinos		Broj rodni stabala	Prinos		Broj rodni stabala	Prinos	
		Ukupno tona	kg po stablu		Ukupno tona	kg po stablu		Ukupno tona	kg po stablu
Trešnje	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Višnje	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kajsije	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jabuke	860	19	16	900	9	10	850	17	20
Kruške	1450	36	25	1460	19	13	1460	73	50
Dunje	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Šljive	35000	35	1	35000	35	1	35000	175	5
Breskve	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Orasi	930	5,6	6	1000	3	3	1060	53	50
Ukupno	38240	95,6	48	38360	66	27	38370	318	125

LJEKOVITO BILJE I SKUPLJANJE ŠUMSKIH PLODOVA

Bosanski Petrovac, koji je okružen Grmečom, Osječenicom, Klekovačom, nudi velike mogućnosti za skupljanje ljekovitog bilja i šumskih plodova.

Ljekovito bilje koje se može naći u ovim šumama i livadama, jeste bazga/zova, lincura, trava iva, stolisnik, velebilje, medvjede grožđe, majčina dušica, sljez, lazarkinja, bijela imela, plućnjak, glog, lipa. Šumski plodovi su prisutni kroz borovnicu, malinu, drijen, smreku, lijesku, kupinu, jagodu, divlju ružu, crvenu ribizlu, dok se gljive, koje obitavaju na ovim prostorima, a jestive su, prepoznaju kroz vrganj (*Boletus edulis*), blagvu (*Amanita caesarea*), rujnicu (*Lactarius deliciosus*), bukovaču (*Pleurotus ostreatus*), smrčak (*Morchella esculenta*), te pečurku (*Psaliota campestris*).

Ovakvo bogatstvo šumskih plodova i ljekovitog bilja može biti odlična prateća aktivnost u maloj poljoprivredi ili razvoju seoskog turizma, ali se mora imati na umu da se radi o osjetljivim biocenozama, koje mogu uz nepravilno, nestručno i nesavjesno korištenje, vrlo lako nestati.

STOČARSTVO

Morfologija terena, kao i klimatski uslovi, najbolje pogoduju ovčarstvu, a potom govedarstvu. Nezanemariv je i uzgoj pilića, posebno u posljednjih nekoliko godina. Ipak, vidljiv je pad u brojnosti ovaca.

TABELA 64 – NAJZASTUPLJENIJE ŽIVOTINJSKE VRSTE

Vrsta	2008	2009	2010	2011
Goveda	1300	1250	1227	1461
Krave i steone junice	994	950	985	1231
Ovce	6200	6000	5500	3300
Ovce za priplod	4050	3900	4950	3000
Svinje	600	550	600	500
Krmače i supresne nazimice	30	37	30	20
Konji	150	100	50	30
Kobile i ždrebne omice	20	10	5	5
Perad (u hiljadu grla)	6,75	6,5	6	5
Koke nosilice (u hiljadu grla)	5,2	6	5,5	4,5
Koze	230	200	210	126
Kunići	-	-	-	-
Košnice pčela	1050	1100	1300	950

U strukturi stočarskih proizvoda, najzastupljenija je proizvodnja kravljeg mlijeka, koja je samo u 2011.godini iznosila 2566 hiljada litara. Prosječna proizvodnja mlijeka po grlu je 10 l, što je izuzetno niska proizvodnja, a od kantonalnog prosjeka je manja i 234 puta! Dio proizvedenog mlijeka se koristi za proizvodnju autohtonih petrovačkih proizvoda, sireva, kajmaka i base.

TABELA 65 – PROIZVODNJA MLIJEKA, VUNE, JAJA I MEDA

Proizvod	2008	2009	2010	2011
Kravlje mlijeko (hiljada litara)	1933	2133	2076	2566
Po muženoj kravi (litara)	10	10	10	10
Ovčje mlijeko (hiljada litara)	48	45	51	30
Po muženoj ovci (litara)	60	60	60	60
Kozije mlijeko (hiljada litara)	15	15	15	9
Po muženoj kozi (litara)	225	225	225	225
Vuna (tona)	6	6	7	5
Po ovci (kg)	1,5	1,5	1,5	1,5
Jaja (hiljada komada)	780	900	880	765
Po kokoši (komada)	150	150	150	150
Med (tona)	10	16,5	16,9	4,7
Po košnici (kg)	10	15	13	5

PERADARSTVO

Peradarstvom, odnosno, proizvodnjom jaja i mesa, danas se bavi tek nekoliko manjih, privatnih farmi.

TABELA 66 – PREDUZEĆA U PERADARSTVU

Lokacija	Vrsta	Brojnost
Bosanski Petrovac		
Jukića mahala	Farma pilića	
Bahići 17	Farma pilića	1600 brojlera u turnusu
Didovići	Pilićarnik	5000 brojlera u turnusu
Naselje Bara	Farma za tov pilića	3600 brojlera u turnusu
Bahići	Farma za tov pilića	5000 mjesta za brojlere
Put sile nebeske	Farma za tov pilića	25 000 mjesta za brojlere
Naselje Vrtoče	Farma za tov pilića	30 000 mjesta za brojlere

1.4.5.6. POTENCIJALI OPĆINE ZA RAZVOJ POLJOPRIVREDE

Prostorni plan Unsko – sanskog kantona navodi potencijale pojedinih općina za razvoj poljoprivrede i šumarstva. Za Bosanski Petrovac se utvrđuje potencijal za razvoj ratarstva, livadarstva, prikupljanja ljekovitog bilja i šumskih plodova, govedarstva, ovčarstva i peradarstva.

TABELA 67 – POTENCIJALI OPĆINE ZA RAZVOJ POLJOPRIVREDE

Općina	Zemljoradnja (ratarstvo, livadarstvo)	Voćarstvo	Ljekovito bilje i skupljanje plodova	Govedarstvo	Ovčarstvo	Peradarstvo	Ribnjičarstvo	Pčelarstvo
Bosanski Petrovac	•		•	•	•	•		

Vrlo lijep primjer razvoja poljoprivrede i turizma, jeste seosko domaćinstvo Čardaklije. To je staro seosko domaćinstvo, na kojem se živi i radi onako kako su to radili stanovnici ovog kraja od davnina.

1.5. STANOVNIŠTVO

1.5.1. BROJNOST I STAROSNA STRUKTURA

U oktobru 2013.godine izvršen je prvi popis stanovništva BiH u više od 20 godina.

Posljednji popis iz 1991.godine se iz niza poznatih razloga ne može smatrati mjerodavnim, te su se podaci o demografskim kretanjima oslanjali na statistiku Federalnog zavoda za statistiku, odnosno, na Statističke godišnjake, koji su u odnosu na nezvanične podatke kojima su općine raspolagale, često imali i veća odstupanja.

Iako zvanični rezultati Popisa 2013.godine neće biti objavljeni uskoro, preliminarni rezultati, koji su objavljeni u decembru 2013.godine, trebaju se prikazati u ovom dokumentu.

Ipak, kao što će se pokazati, podaci Federalnog zavoda za statistiku u okviru godišnjaka Unsko – sanski kanton u brojkama za 2014.godinu, dosta odstupaju od preliminarnih rezultata popisa stanovništva.

TABELA 68 – BROJ STANOVNIKA I STAROSNA STRUKTURA U RAZLIČITM VREMENSKIM PERIODIMA

Općina Bosanski Petrovac		Starosna struktura			Spolna struktura	
Godina	Broj stanovnika	0 – 14 godina	15 – 64 godine	> 65 godina	M	Ž
1991	15 258	-	-	-	-	-
2008 ³¹	7730	1258	4371	2101	3401	4329
2013³²	7946	1293	4493	2160	3475	4471
2013³³	6974	1135	3943	1896	-	-

Međutim, uzevši u obzir da se statistika zasniva na procjenama, a da su preliminarni rezultati popisa ipak odraz stvarnog numeričkog obrasca, u daljnjem postupku unutar ovog Plana će se koristiti preliminarni rezultati Popisa stanovništva 2013.godine.

1.5.2. GUSTINA NASELJENOSTI

Gustina naseljenosti općine je veoma niska, te iznosi tek 10,4 st/km².

TABELA 69 – GUSTINA NASELJENOSTI

Općina	Gustina naseljenosti		
	Površina (km ²)	Broj stanovnika 2013. godine	Gustina naseljenosti (st/km ²)
Bosanski Petrovac	763,90	7946	10,40
Unsko – sanski kanton	4239,25	299343	70,61

Općina Bosanski Petrovac, sa 10,40 st/km² jedna je od najnenaseljenijih u cijeloj BiH.

³¹ Podaci korišteni u Prostornom planu F BiH 2008 – 2028.godina

³² Preliminarni rezultati popisa stanovništva 2013.godine

³³ Podaci Statističkog godišnjaka Federalnog zavoda za statistiku

1.5.3. KOEFICIJENT STAROSTI I INDEKS STARENJA STANOVNIŠTVA

U odnosu na procentualno učešće starosnih grupa u ukupnom stanovništvu općine, konstatira se sljedeće:

TABELA 70 – STAROSNA STRUKTURA U PROCENTIMA

Ukupno stanovništvo	0-14 (%)	15-64 (%)	>65 (%)
7946	16	57	27

Smatra se da stanovništvo počinje stariti, ako koeficijent starosti prelazi 12%. Koeficijentom starosti nazivamo odnos osoba starijih od 65 godina u ukupnom broju stanovnika. Prema gornjim procjenama, na području općine Bosanski Petrovac 16% stanovništva je do 14 godina, 57% je radno sposobno stanovništvo do 64 godine, a čak 27% je starije od 65 godina.

Ovi podaci upućuju na zaključak da je općina Bosanski Petrovac “stara”, te da se posebna pažnja mora usmjeriti ka ovom problemu.

TABELA 71 – POKAZATELJI STARENJA STANOVNIŠTVA

Općina	Koeficijent starosti (%) $X=P(65+)/Px100$	Indeks starenja (%) $Xs=P(65+)/P(0-20)x100$	Stanovništvo	
			0-20 ³⁴	65+
Bosanski Petrovac	27,18	131,08	1648	2160

Indeks starenja, kao još jedan od bitnih demografskih pokazatelja starosne strukture stanovništva i budućeg razvoja, odnos je ukupnog stanovništva starijeg od 65 godina i stanovništva od 0-20 godina, množeno sa 100. Ako taj indeks počne prelaziti 40%, smatra se da počinje proces starenja stanovništva, što sa sobom donosi niz socijalnih problema. I ovaj indeks potvrđuje problem starenja stanovništva za općinu Bosanski Petrovac, i on iznosi alarmantnih 131,08%!

Stanovništvo općine Bosanski Petrovac je izuzetno staro, te je na začelju Kantona prema ovom pokazatelju. Kao što se naglašava u planu višeg reda, takva situacija „za sobom povlači niz problema, koji se mogu odražavati na socijalnu i zdravstvenu politiku, razvoj i jačanje ekonomske moći, a kroz smanjen udio radno sposobnog stanovništva, te progresivan trend iseljavanja mladih, koji u takvim sredinama ne mogu ostvariti svoje potrebe.“

1.5.4. STOPA NATALITETA I MORTALITETA

TABELA 72 – STOPA RASTA PREMA STAROSNIM GRUPAMA

Godina	Živorodeni			Umrli			Stopa nataliteta (‰)	Stopa mortaliteta (‰)	Prirodni priraštaj	Stopa prirodnog priraštaja
	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž				

³⁴Obzirom da FZS nije dao podatke o starosnoj strukturi do 20 godina, ona je izvedena na osnovu podataka korištenih za potrebe Prostornog plana Unsko – sanskog kantona, tako da je uzet procenat učešća starosnih skupina u ukupnom stanovništvu, a za period 2011. godine, te se ovi podaci mogu smatrati samo relativnom procjenom

										(‰)
2012	42	21	21	121	60	61	5,9	17	-79	-11,1
2013	24	11	13	127	65	62	3,02	15,98	-103	-12,96

Samo u posljednje dvije godine, stopa prirodnog priraštaja je dodatno opala, a broj rođene djece je gotovo prepolovljen.

1.5.5. VITALNI INDEKS STANOVNIŠTVA

Vitalni indeks stanovništva iznosi:

TABELA 73 – VITALNI INDEKS STANOVNIŠTVA

Godina	Živorodeni	Umrli	Vitalni indeks (broj rođenih/100 umrlih)
2012	42	121	34
2013	24	127	19

1.5.6. MIGRACIJE

U periodu 2009 – 2012. godine³⁵, Unsko – sanski kanton je ostao bez 6000 stanovnika, koji su emigrirali u druga područja zemlje ili pak u inozemstvo.

U Bosanskom Petrovcu migracije su vrlo izražene. Posljedica je to opće ekonomske situacije u zemlji, nedovoljnog jačanja policentričnog razvoja, te stalnih migracija selo – grad.

TABELA 74 – MIGRACIJE

Migracije			
Bosanski Petrovac	Doseljeni	Odseljeni	Saldo
2012	115	204	-89
2013	107	134	-27

Prema mjestu imigracija, najviše imigracija je bilo u Republiku Srpsku, ali je i visoka emigracija iz Republike Srpske u općinu Bosanski Petrovac.

TABELA 75 – IMIGRACIJE

Imigracije			
Bosanski Petrovac	F BiH	RS	BD BiH
2012	40	75	0
2013	33	74	0

Dobna skupina stanovništva 15 – 64 godina je najzastupljenija u imigracionim procesima, ali je i emigracija najviše zastupljena ovom dobnom skupinom.

³⁵Podaci su dostupni samo za period do 2012. godinu, jer zvanični bilten FZS, za 2013. godinu, izlazi početkom drugog polugodišta 2014. godine

TABELA 76 – EMIGRACIJE

Emigracije				
Bosanski Petrovac	F BiH	RS	BD BiH	Inozemstvo
2012	38	157	0	9
2013	27	92	0	15

1.5.7. STANOVNIŠTVO PREMA NASELJENIM MJESTIMA

Prema preliminarnim rezultatima popisa stanovništva 2013.godine, broj naseljenih mjesta iznosi 35, odnosno, nije se mijenjao periodu od 1991.godine.

TABELA 77 – PROCJENA BROJA STANOVNIKA U NASELJENIM MJESTIMA

Naselje	Broj stanovnika 1991.g.	Broj stanovnika 2013.g.	Razlika u broju stanovnika	Gubitak stanovništva (%)
Bara	166	88	78	47
Bjelaj	187	106	81	43
Bjelajski Vaganac	141	43	98	70
BOSANSKI PETROVAC	5381	3781	1600	30
Bravski Vaganac	98	19	79	81
Brestovac	192	78	114	59
Bukovača	298	161	137	46
Bunara	84	40	44	52
Busije	159	38	121	76
Cimeše	139	42	97	70
Dobro selo	901	669	232	26
Drinić	10	<10	0	0
Janjila	354	128	226	64
Jasenovac	430	170	260	60
Kapljuh	144	29	115	80
Klenovac	229	77	152	66
Kolonić	521	249	272	52
Krnja jela	475	203	272	57
Krnjeuša	958	532	426	44
Lastve	279	61	218	78
Medeno polje	92	28	64	70
Oraško brdo	65	0	65	100
Oštrej	50	<10	40	80
Podsrnetica	131	56	75	57
Prkosi	195	14	181	93
Rašinovac	627	429	198	32
Revenik	145	61	84	58
Risovac	379	60	319	84
Skakavac	226	22	204	90
Smoljana	497	159	338	68
Suvaja	315	112	203	64
Vedro polje	113	26	87	77
Vođenica	562	206	356	63
Vranovina	274	62	212	77
Vrtoče	429	188	241	56
UKUPNO	15246	7946	7300	48

Prema izloženim rezultatima, u općini Bosanski Petrovac ima jedno nenaseljeno mjesto, što je manje od primjerice općine Bihać, ali ima nekoliko naselja sa malim brojem stanovnika, te dva naselja sa manje od 10 stanovnika.

Međutim, najveća razlika je u trenutnom broju stanovnika i stanovništvu koje je živjelo u općini prema popisu iz 1991.godine.

Općina Bosanski Petrovac je izgubila više od 7300 svojih stanovnika, što je zapanjujućih 48%. Sva naselja općine bilježe veliki pad broja stanovnika, u prosjeku za 60%, a primjerice u Oraškom brdu, koje je prije rata imalo 65 stanovnika, danas nema naseljenog stanovništva.

Posmatrajući demografska kretanja i prije 1991.godine, općina Bosanski Petrovac je bilježila značajan pad broja stanovnika, ali je današnje stanje najteže. Primjerice, prema popisu 1931.g., Srez Bosanski Petrovac (izuzimajući Kulen Vakuf koji je tada pripadao bosanskopetrovačkom srezu), imao je 22574 stanovnika.

1.5.8. DOMAĆINSTVA

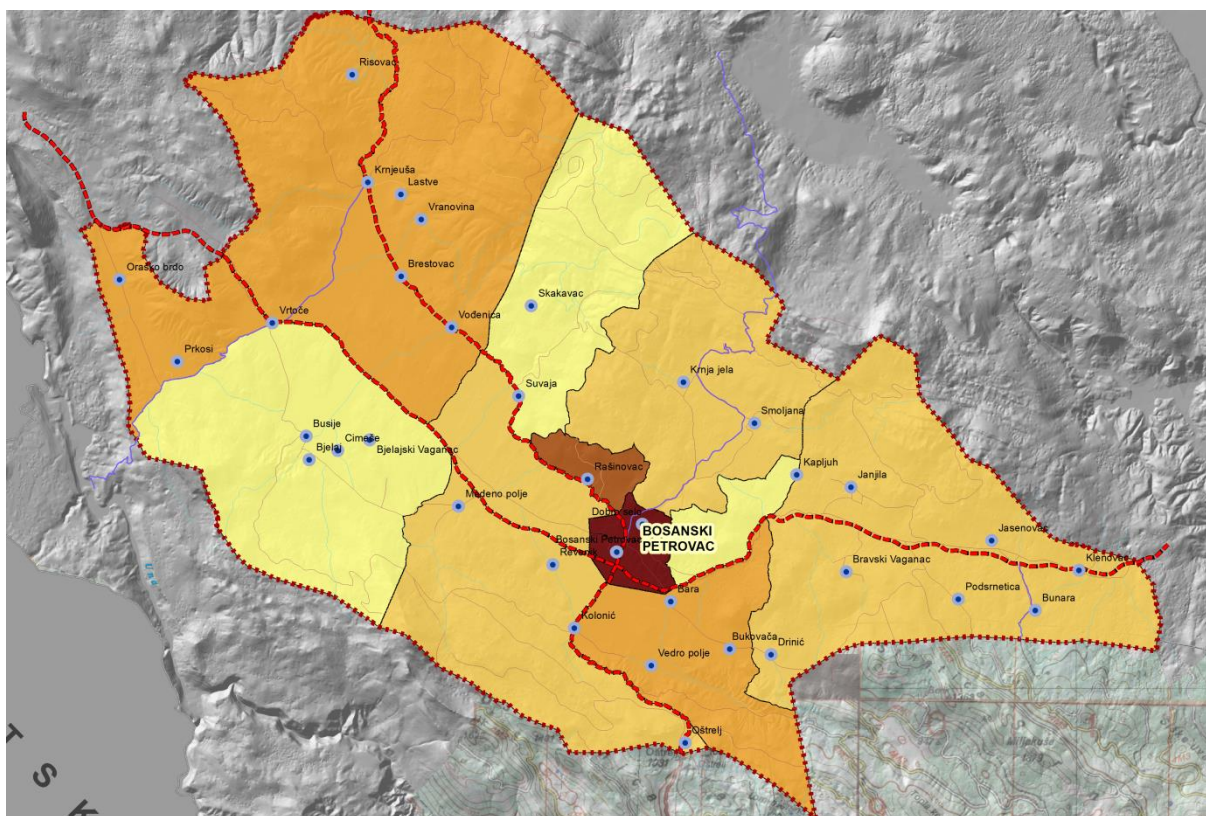
Naselje	Domaćinstva	Broj popisanih stanova	Razlika (broj stanova - broj domaćinstava)
Bara	35	64	29
Bjelaj	33	61	28
Bjelajski Vaganac	21	49	28
BOSANSKI PETROVAC	1255	1973	718
Bravski Vaganac	9	34	25
Brestovac	28	56	28
Bukovača	62	114	52
Bunara	19	28	9
Busije	11	25	14
Cimeše	14	29	15
Dobro selo	234	424	190
Drinić	3	6	3
Janjila	47	86	39
Jasenovac	67	105	38
Kapljuh	12	37	25
Klenovac	36	45	9
Kolonić	90	192	102
Krnja jela	94	155	61
Krnjeuša	197	306	109
Lastve	24	39	15
Medeno polje	11	19	8
Oraško brdo	-	5	5
Oštrej	3	28	25
Podsrnetica	22	41	19
Prkosi	8	16	8
Rašinovac	142	189	47
Revenik	23	50	27
Risovac	29	49	20
Skakavac	14	28	14
Smoljana	71	121	50

Naselje	Domaćinstva	Broj popisanih stanova	Razlika (broj stanova - broj domaćinstava)
Suvaja	49	91	42
Vedro polje	16	35	19
Vođenica	84	135	51
Vranovina	24	47	23
Vrtoče	78	153	75
UKUPNO	2863	4835	1972

TABELA 78 – DOMAĆINSTVA

Velika je razlika između broja domaćinstava i popisanih stanova, odnosno, gotovo 2000 stanova je više prema broju popisanih domaćinstava.

1.6. KARAKTERISTIKE RAZVOJA NASELJA

SLIKA 7 – SISTEM NASELJA

Prostorno posmatrajući 35 naseljenih mjesta općine Bosanski Petrovac, može se reći da su ona disperzno raspoređena u dva osnovna pravca pružanja:

- Naseljena mjesta u podgrmečkoj regiji
- Naseljena mjesta u regiji kraških polja

Njihova međusobna „dijelnica“, ali i spona, jesu dva magistralna puta, na koja se ova naselja posredno ili neposredno orjentiraju. Ovakav prirodni i spontani nastanak naselja danas je dobra podloga za organizaciju policentričnog sistema naselja.

1.6.1. VELIČINSKE GRUPE NASELJA

Prostornim planom Unsko – sanskog kantona, izvršena je podjela na X klasa, odnosno, veličinskih grupa naselja. U odabiru referentnih vrijednosti, polazilo se od prosjeka za cijeli Kanton, a takva podjela, obzirom na broj stanovnika općine Bosanski Petrovac, koja je najmanje naseljena općina, treba se prilagoditi stanju u ovom konkretnom slučaju.

I dok se zadržava klasifikacija naselja na X veličinskih grupacija, vrijednosti se uzimaju na sljedeći način:

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
0	0-10	11-30	31-60	61-100	101-200	201-400	401-600	601-700	>3000
1	2	6	6	6	7	3	2	1	1

TABELA 79 – KLASIFIKACIJA NASELJA

Dominiraju naselja do 100 stanovnika, a najviše je naselja u dijapazonu od 101 – 200 stanovnika. Niti jedno naselje, osim Bosanskog Petrovca, nema više od 700 stanovnika.

1.6.2. TIPOLOGIJA NASELJA

Klasifikacija naselja prema tipu naselja se u analizi postojećeg stanja oslanja na sistem koji je uspostavljen u planovima višeg reda, odnosno, Prostornom planu F BiH, pa posljedično i u Prostornom planu Unsko – sanskog kantona.

Do promjene tipologije naselja može doći u toku izrade ovog dokumenta, odnosno, u planskoj varijanti se mogu stvoriti uslovi za njegovu promociju u viši ili niži tipološki red.

TABELA 80 – TIPOLOGIJA NASELJA

Naselje, Općina	Stanje 2013.g	Tipologija naselja 2008. godine
Bara	88	R
Bjelaj	106	R
Bjelajski Vaganac	43	R
BOSANSKI PETROVAC	3781	U
Bravski Vaganac	19	R
Brestovac	78	R
Bukovača	161	R
Bunara	40	R
Busije	38	R
Cimeše	42	R
Dobro selo	669	R
Drinić	<10	R
Janjila	128	R
Jasenovac	170	R
Kapljuh	29	R
Klenovac	77	R
Kolonić	249	R
Krnja jela	203	R
Krnjeuša	532	R

Naselje, Općina	Stanje 2013.g	Tipologija naselja 2008. godine
Lastve	61	R
Medeno polje	28	R
Oraško brdo	-	R
Oštrelj	<10	R
Podsrnetica	56	R
Prkosi	14	R
Rašinovac	429	R
Revenik	61	R
Risovac	60	R
Skakavac	22	R
Smoljana	159	R
Suvaja	112	R
Vedro polje	26	R
Vođenica	206	R
Vranovina	62	R
Vrtoče	188	R

Od 35 naselja općine Bosanski Petrovac, samo je Bosanski Petrovac tipološki određen kao urbano naselje, dok su sva ostala naselja ruralnog karaktera.

Uzimajući u obzir takve ulazne parametre, stepen urbanizacije općine iznosi

$$Ku = \frac{Stu}{Sttot} = \frac{3781}{7946} = 0,47$$

tj., 47% stanovništva živi u urbanom naselju, što je više od kantonalnog prosjeka. Ipak, treba imati na umu da upravo ovaj stepen urbanizacije, obzirom da se u općini nalazi jedan urbani centar, znači i koncentraciju stanovništva u gradu Bosanski Petrovac, a ne njegovu prostornu, ravnomjernu raspoređenost.

Positivnim se može smatrati činjenica da je za urbano područje Bosanskog Petrovca izrađen i Urbanistički plan, koji usmjerava gradnju, tj., korištenje i namjenu površina gradskoga tkiva, čime se smanjuje stihijska gradnja, a prostor oprema potrebnim urbanim sadržajima za očekivani priliv stanovništva.

Međutim, sigurno je da ovaj dokument treba donijeti odluke u pogledu nivoa i opremljenosti drugih naselja, kako bi se smanjio pritisak na jedino urbano naselje, a zaustavio negativni trend iseljavanja i napuštanja udaljenijih, ruralnih naselja, tim više, što je do sada jasno da općina Bosanski Petrovac ima dobre preduslove za kvalitetan razvoj poljoprivrede, a deagrarizacija područja utiče na nemogućnost uspostavljanja bilo kakvih modula u tom pogledu.

1.6.3. ADMINISTRATIVNI SISTEM I POLOVI RAZVOJA

Mjesna uprava na teritoriji općine se ostvaruje putem mjesnih zajednica, putem čega se može pratiti i gravitaciona orijentiranost pojedinih naselja, a u odnosu na prostorne, kulturne i istorijske tokove.

Formirano je 13 mjesnih zajednica, u koja ulaze sljedeća naselja i područja:

Mjesna zajednica	Broj stanovnika	Učešće stanovnika u ukupnom stanovništvu općine	Naselja u MZ
MZ Bjelaj	229		Bjelaj, Busije, Bjelajski Vaganac, Cimeše
MZ Bravsko	500		Podsrnetica, Jasenovac, Janjila, Bunara, Klenovac, Bravski Vaganac, Drinić
MZ Bukovača	275		Bukovača, Bara, Vedro Polje
MZ Grad I	2250		Bosanski Petrovac – grad dio, Dobro Selo
MZ Grad II	2198		Bosanski Petrovac – grad dio
MZ Kapljuh	29		Kapljuh
MZ Kolunić	348		Kolunić, Medeno Polje, Revenik, Oštrelj
MZ Krnjeuša	1013		Krnjeuša, Risovac, Brestovac, Lastve, Prkosi, Vođenica, Vranovina
MZ Rašinovac	429		Rašinovac
MZ Smoljana	362		Smoljana, Krnja Jela
MZ Suvaja	112		Suvaja
MZ Vođenica	22		Skakavac
MZ Vrtoče	188		Vrtoče, Oraško BRdo

TABELA 81 – STANOVNIŠTVO U MJESNIM ZAJEDNICAMA

U pogledu hijerarhije centara, Bosanski Petrovac je pored toga što je jedini urbani centar, zapravo i primarni centar općine. U dosadašnjoj podjeli i organizaciji sistema naselja, nije se formirao niti jedan drugi sekundarni ili tercijarni centar, što će se u planskom periodu morati promijeniti.

Naselja koja imaju po svom broju stanovnika, vezama sa primarnim centrom, kao i gravitacionim područjem na koje utiču, potencijal za klasifikaciju i opremanje u vidu sekundarnog ili tercijarnog centra, morat će se dokazati i kroz pretežne djelatnosti svog stanovništva. To znači da stanovništvo sekundarnih i tercijarnih centara, a posljedično i opremljenost tih naselja, treba imati omjere primarnih, sekundarnih, tercijarnih i kvartarnih djelatnosti koji mogu doprinjeti učvršćivanju nekog naselja kao pojedinačnog centra u policentričnom sistemu naselja.

Polazna tačka za razmatranja svakako trebaju biti naselja koja su i centri već utvrđene sheme mjesnih zajednica, koje okupljaju naselja, ali kroz gore navedenu prizmu ostalih parametara u samom procesu klasifikacije.

1.6.4. STANOVANJE I STAMBENA IZGRADNJA

Stambena izgradnja je zastupljena, uglavnom, kroz objekte individualnog stanovanja, dok se kolektivno stanovanje javlja u manjem obimu u Bosanskom Petrovcu.

Broj kolektivnih stambenih objekata 1991.godine bio je 50, dok broj individualnih stambenih objekata je bio 5128.

Ratni period je donio velika oštećenja, pa tako i na stambenim građevinama, a stepen oštećenja je varirao.

TABELA 82 – STANJE STAMBENOG FONDA OPĆINE

Stambeni objekti	Ukupan stambeni fond 1991.g.	Stambeni fond 1991-1996.g. sa stepenom oštećenja			Rekonstruisani stambeni fond do 2012.g.					
		<40 %	40-60 %	>60 %	Djelimično rekonstruisani objekti sa stepenom oštećenja			Potpuno rekonstruisani objekti koji su bili sa stepenom oštećenja		
					<40 %	40-60 %	>60 %	<40 %	40-60 %	>60 %
Objekti kolektivnog stanovanja	50	37	1	12	1	0	0	0	0	2
UKUPNO:	50	50			1			2		
Jedinice kolektivnog stanovanja	471	430	3	38	9	0	0	1	0	6
UKUPNO:	471	471			9			7		
Objekti individualnog stanovanja	5128	1313	315	3494	1051	230	1728	262	8	24
UKUPNO:	5128	5122			3099			294		

Jedinice individualnog stanovanja	6400	2189	393	3812	1724	254	1745	465	8	25
UKUPNO:	6400	6394			3723			498		
SVEUKUPNO:										

Svi kolektivni objekti su pretrpjeli oštećenja, a 99,9 % individualnih objekata je pretrpjelo oštećenja u proteklom ratu. Do 2012.godine, tek je 6 % kolektivnih objekata djelomično ili potpuno rekonstruisano, te 66 % individualnih objekata ulazi u istu kategoriju.

Posmatrajući potrebe za rekonstrukcijom objekata u pojedinim naseljima, dobivamo sljedeću sliku:

TABELA 83 – POTREBE ZA REKONSTRUKCIJOM OBJEKATA

Naselje	Stambeni objekti		Ukupan stambeni fond 1991.g.	Objekti oštećeni 1991-1996.g.			Djelimično rekonstruisani objekti			Potpuno rekonstruisani objekti		
				<40 %	40-60 %	>60 %	<40 %	40-60 %	>60 %	<40 %	40-60 %	>60 %
Bara	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	89	-	-	89	-	-	40	-	-	-
		Jedinice	89	-	-	89	-	-	40	-	-	-
Bjelaj	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	71	1	24	46	1	24	36	-	-	1
		Jedinice	75	2	24	49	2	24	36	-	-	1
Bjelajski Vaganac	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	67	-	11	56	-	11	17	-	-	-
		Jedinice	67	-	11	56	-	11	17	-	-	-
Bosanski Petrovac	Kolektivno	Objekti	37	37	-	-	1	-	-	-	-	-
		Jedinice	430	430	-	-	9	-	-	1	-	-
	Individualno	Objekti	1263	974	100	189	972	67	148	2	3	1
		Jedinice	2039	1594	158	287	1592	75	159	2	3	1
Bravski Vaganac – dio	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	32	-	-	32	-	-	6	-	-	1
		Jedinice	33	-	-	33	-	-	6	-	-	1
Brestovac	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	45	-	-	45	-	-	34	-	-	1
		Jedinice	54	-	-	54	-	-	34	-	-	1
Bukovača – dio	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	116	-	-	116	-	-	92	-	-	-
		Jedinice	116	-	-	116	-	-	92	-	-	-
Bunara – dio	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	36	-	-	36	-	-	17	-	-	-

Naselje	Stambeni objekti		Ukupan stambeni fond 1991.g.	Objekti oštećeni 1991-1996.g.			Djelimično rekonstruisani objekti			Potpuno rekonstruisani objekti		
				<40 %	40-60 %	>60 %	<40 %	40-60 %	>60 %	<40 %	40-60 %	>60 %
		Jedinice	37	-	-	37	-	-	17	-	-	-
Busije	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	68	-	2	66	-	2	15	-	-	-
		Jedinice	68	-	2	66	-	2	15	-	-	-
Cimeše	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	81	-	1	78	-	1	31	-	-	-
		Jedinice	81	-	1	78	-	1	31	-	-	-
Dobro Selo	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	338	283	4	51	27	4	12	256	-	-
		Jedinice	595	507	10	78	50	10	12	457	-	-
Drinić – dio	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Janjila	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	135	-	-	135	-	-	68	-	-	2
		Jedinice	225	-	-	225	-	-	68	-	-	2
Jasenovac	Kolektivno	Objekti	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	9	-	-	9	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	168	-	-	168	-	-	106	-	-	-
		Jedinice	169	-	-	169	-	-	106	-	-	-
Kapljuh	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	54	-	-	53	-	-	36	-	-	1
		Jedinice	76	-	-	75	-	-	36	-	-	1
Klenovac – dio	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	79	-	-	79	-	-	40	-	-	-
		Jedinice	81	-	-	81	-	-	40	-	-	-
Kolonić	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	213	5	20	187	5	7	109	-	2	-
		Jedinice	213	5	20	187	5	7	109	-	2	-
Krnja Jela	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	186	-	39	147	-	39	57	-	-	1
		Jedinice	198	-	43	155	-	43	57	-	-	1
Krnjeuša	Kolektivno	Objekti	8	-	-	8	-	-	-	-	-	2
		Jedinice	27	-	-	27	-	-	-	-	-	6
	Individualno	Objekti	318	-	-	318	-	-	199	-	-	5
		Jedinice	318	-	-	318	-	-	199	-	-	6
Lastve	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	82	-	-	82	-	-	37	-	-	-

Naselje	Stambeni objekti		Ukupan stambeni fond 1991.g.	Objekti oštećeni 1991-1996.g.			Djelimično rekonstruisani objekti			Potpuno rekonstruisani objekti		
				<40 %	40-60 %	>60 %	<40 %	40-60 %	>60 %	<40 %	40-60 %	>60 %
		Jedinice	82	-	-	82	-	-	37	-	-	-
Medeno Polje	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	66	-	-	66	-	-	12	-	-	-
		Jedinice	66	-	-	66	-	-	12	-	-	-
Oraško Brdo	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	39	-	-	39	-	-	1	-	-	-
		Jedinice	39	-	-	39	-	-	1	-	-	-
Oštrelj	Kolektivno	Objekti	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	86	-	-	86	-	-	2	-	-	-
		Jedinice	86	-	-	86	-	-	2	-	-	-
Podsrnetica	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	49	-	-	49	-	-	32	-	-	1
		Jedinice	52	-	-	52	-	-	32	-	-	1
Prkosi	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	79	-	-	79	-	-	12	-	-	-
		Jedinice	79	-	-	79	-	-	12	-	-	-
Rašinovac	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	172	50	13	109	46	10	77	4	1	3
		Jedinice	226	81	16	129	75	10	83	6	1	3
Revenik	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	71	-	3	68	-	-	27	-	-	-
		Jedinice	71	-	3	68	-	-	27	-	-	-
Risovac	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	134	-	-	134	-	-	48	-	-	-
		Jedinice	134	-	-	134	-	-	48	-	-	-
Skakavac	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	98	-	2	96	-	-	22	-	-	-
		Jedinice	100	-	2	98	-	-	22	-	-	-
Smoljana	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	184	-	57	125	-	55	62	-	2	-
		Jedinice	200	-	63	135	-	61	62	-	2	-
Suvaja	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	167	-	22	145	-	3	63	-	-	5
		Jedinice	180	-	23	157	-	3	63	-	-	5
Vedro Polje	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	69	-	-	69	-	-	20	-	-	-

Naselje	Stambeni objekti		Ukupan stambeni fond 1991.g.	Objekti oštećeni 1991-1996.g.			Djelimično rekonstruisani objekti			Potpuno rekonstruisani objekti		
				<40 %	40-60 %	>60 %	<40 %	40-60 %	>60 %	<40 %	40-60 %	>60 %
		Jedinice	69	-	-	69	-	-	20	-	-	-
Vođenica	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	189	-	17	172	-	7	98	-	-	-
		Jedinice	190	-	17	173	-	7	98	-	-	-
Vranovina	Kolektivno	Objekti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	81	-	-	81	-	-	41	-	-	-
		Jedinice	81	-	-	81	-	-	41	-	-	-
Vrtoče	Kolektivno	Objekti	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
		Jedinice	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-
	Individualno	Objekti	203	-	-	203	-	-	111	-	-	2
		Jedinice	211	-	-	211	-	-	111	-	-	2

Poslije 1991.g., izgrađeno je ukupno 197 novih objekata, sa legalnim statusom, od čega:

- 193 individualna stambena objekta
- 4 kolektivna stambena objekta

Ako se prisjetimo preliminarnih rezultata popisa stanovništva 2013.godine, ukupan broj popisanih stanova je bio 4835, a upoređujući sa podacima iz 1991.g., kada je u općini bilo 6871 stambena jedinica, uočava se manjak od 2036 stambenih jedinica.

Međutim, posmatrajući iste podatke, odnosno, broj popisanih domaćinstava u oktobru 2013.godine, broj domaćinstava od 2863 daleko je manji od trenutno popisanih stambenih jedinica.

Unatoč tome, sanacija, rekonstrukcija i izgradnja objekata koji su porušeni u prošlom ratu, treba se nastaviti, kako bi se osigurali uslovi za povratak svih stanovnika u svoje domove, te uz jačanje privrede, pružila mogućnost napretka i razvoja općine Bosanski Petrovac.

Kada se govori o poslijeratnoj izgradnji objekata, tj., onih za koje je provedena zakonski propisana procedura dobivanja potrebnih dozvola, naselja općine Bosanski Petrovac bilježe sljedeću statistiku:

TABELA 84 – IZGRADNJA STAMBENIH OBJEKATA POSLIJE 1991.G.

Naselje	Stambeni objekti	Ukupan broj stambenih objekata		Ukupan broj stambenih jedinica izgrađenih nakon 1991.g.
		Izgrađene nakon 1991.g.	Sa legalnim statusom	
Bara	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	1	-	1
Bjelaj	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	17	-	25
Bjelajski Vaganac	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	1	-	1
Bosanski	Kolektivni	2	2	4

Naselje	Stambeni objekti	Ukupan broj stambenih objekata		Ukupan broj stambenih jedinica izgrađenih nakon 1991.g.
		Izgrađene nakon 1991.g.	Sa legalnim statusom	
Petrovac	Individualni	75	28	121
Brestovac	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	1	-	1
Bukovača – dio	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	2	-	2
Bunara – dio	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	1	-	2
Busije	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	2	-	4
Cimeše	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	1	-	1
Dobro Selo	Kolektivni	2	1	4
	Individualni	1	-	2
Janjila	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	6	-	9
Jasenovac	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	2	-	3
Kapljuh	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	3	-	4
Kolonić	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	11	-	21
Krnja Jela	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	6	-	9
Krnjeuša	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	14	2	14
Lastve	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	1	-	1
Podsrnetica – dio	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	5	1	8
Rašinovac	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	16	-	16
Revenik	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	3	-	3
Risovac	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	1	-	1
Smoljana	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	9	3	9
Suvaja	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	6	-	7
Vedro Polje	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	2	-	2
Vranovina	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	3	-	3
Vrtoče	Kolektivni	-	-	-
	Individualni	3	1	3
UKUPNO:	Kolektivni	4	3	42
	Individualni	193	35	273

U naseljima Drinić, Klenovac, Medeno Polje, Oraško Brdo, Oštrelj, Prkosi, Skakavac, te Vođenica, poslije 1991.g., nije bilo izgradnje novih objekata.

Posmatrajući sveukupno podatke o gradnji na području općine Bosanski Petrovac, kako u prijeratnom, pa tako i u periodu poslije 1991.g., jedan objekat ima 1,3 stana.

Prema podacima Urbanističkog plana Bosanski Petrovac, tipičan stambeni objekat ima spratnost P + 1, odnosno, u gradskom području su procentualno zastupljene sljedeće spratnosti:

	P	P + Ptk	P + 1	P + 1 + Ptk	P + 2	P + 2 + Ptk	P + 3	P + 4	P + 5
%	18,1	12,77	40,2	16,86	9,29	1,44	0,92	0,37	0,04

TABELA 85 – SPRATNOSTI OBJEKATA I NJIHOVA ZASTUPLJENOST U UKUPNOM GRAĐEVINSKOM FONDU

1.6.5. BESPRAVNA GRADNJA

Evidencija koju vodi Ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša Unsko – saskog kantona, dala je uvid u problematiku bespravne gradnje, kroz evidenciju izgrađenog stambenog fonda nakon 1991. godine.

Općina	Broj objekata izgrađenih nakon 1991. godine	Broj legalno izgrađenih objekata
Bosanski Petrovac	197	38

TABELA 86 – IZGRAĐENI STAMBENI FOND NAKON 1991. GODINE

Iz navedenog se zaključuje da je tek 20% od ukupnog broja izgrađenih objekata legalno, odnosno, da posjeduje sve zakonom propisane dokumente, koji su uslov za započinjanje bilo kakvih građevinskih aktivnosti.

Bespravna gradnja je vrlo aktuelan, ali i jednako složen problem, koji se multiplicira u poslijeratnom periodu, a ni do danas nisu nađeni adekvatni modusi za suzbijanje ovakvih nelegalnih građevinskih poduhvata.

Složenost se ogleda i u nivoima uključenosti u sam postupak, gdje se nadležne institucije ne mogu boriti sa problemom na prikladan način, što zbog nepostojanja kvantitativnih i kvalitativnih uslova, ali i u tome što bespravna gradnja utiče na sve segmente društvenog života, zaštite čovjekove okoline i jačanja zajednice u cjelosti.

Kada jedan objekat, a češće i naselje, biva bespravno izgrađeno, nepovratno se gubi prostor koji je bio namijenjen drugim sadržajima ili zaštitnim pojasevima, u kojima ni u kom slučaju nije moglo biti dozvoljeno građenje. Nadalje, samo zemljište je nerijetko nepogodno za izgradnju, što zbog mehanike tla, ali i zbog toga što će izgradnja na nekom području utjecati na površinske ili podzemne vode, stabilnost zemljišta, dovest će do erozije. Svjedoci smo u proteklih nekoliko mjeseci posljedica poplava u BiH, koje su bile pojačane činjenicom da je veliki broj naselja izgrađen na klizištima ili potencijalnim klizištima, te da je bespravna sječa šuma, koja je naredni veliki problem naše zemlje, dodatno oslabila apsorpcionu moć tla, te dovela do erozije i pomjeranja.

Najveći broj bespravno izgrađenih objekata je u Bosanskom Petrovcu.

Osim zauzimanja prostora na neadekvatan i neplanski propisan način, problem je i opremanje takvih cjelina potrebnom infrastrukturom. Naime, u tim područjima je izuzetno teško naknadno sprovesti

mrežu saobraćajnica, komunalnu infrastrukturu, te napraviti ekonomičan sistem potrebnih vodova i opreme.

1.7. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I DJELATNOSTI

1.7.1. OBRAZOVANJE

1.7.1.1. PREDŠKOLSKO I OSNOVNO OBRAZOVANJE

PREDŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Predškolsko i osnovno obrazovanje u općini je zastupljeno kroz jednu ustanovu za odgoj djece predškolske dobi, te jednu glavnu i sedam područnih osnovnih škola.

Nepovoljna je činjenica da su u posljednjem periodu dvije područne škole zatvorene, što ide u prilog ranijoj kontataciji da stanovništvo općine Bosanski Petrovac stari.

U Prostornom planu Unsko – saskog kantona, zapravo, u Prostornoj osnovi, navodi se da problem osnovnog obrazovanja nije izražen isključivo kroz smanjenje broja učenika u školskim klupama, već je možda i veći problem stanje školskih ustanova.

„Školski objekti, u najvećoj mjeri, građeni su prije više od trideset godina, a ratna razaranja su na njima često ostavljala trag. Nedostatak finansijskih sredstava u obrazovanju, često uzrokuje loše stanje školskih objekata, nizak nivo opremljenosti, manjak potrebne površine po učeniku za različite školske aktivnosti itd., što se u planskom periodu svakako mora mijenjati.“³⁶

U periodu 2007 – 2013., broj upisane djece u JU Dječji vrtić Bosanski Petrovac je varirao.

Školska godina	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Broj djece	57	65	71	70	60	64

TABELA 87 – BROJ UPISANE DJECE U PREDŠKOLSKU OBRAZOVNU USTANOVU

Prosječnim brojem od 65 djece/korisnika usluga predškolskog obrazovanja, što nije niti 1% od ukupnog broja stanovnika općine, može se reći da predškolsko obrazovanje je dosta zanemareno. Ipak, ako se uzme u obzir da jedina predškolska ustanova egzistira u gradu Bosanskom Petrovcu, a da je veliki broj naselja izrazito ruralnog karaktera, te da je i stepen nezaposlenosti preko 50% u 2013.godini, ne čude ovakvi podaci. Udaljenost pojedinih naselja od dječjeg vrtića, te stalni boravak nekog od odraslih u kućanstvu, doprinosi smanjenju potreba za organizovanim čuvanjem djece predškolske dobi.

Međutim, potrebno je izvršiti aktivnosti u cilju osvještavanja roditelja i staratelja, da je predškolski odgoj jedna od prvih stepenica u socijalizaciji najmlađih, te vjerovatno jedna i od važnijih u cjeloživotnom procesu učenja, obrazovanja i pripremanja pojedinca za uspješan socijalni život.

Stoga se trebaju naći načini približavanja predškolskog odgoja svim mališanima općine, u modelima koji su prihvatljivi trenutnom stanju društvenog i privrednog razvoja, kako bi sva djeca imala jednakopravan pristup obrazovanju, što je jedan od glavnih postulata u obrazovanju savremenog svijeta.

³⁶ Prostorni plan Unsko – saskog kantona, Prostorna osnova, str.239

UKUPAN BROJ DJECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA	JPU	PPU	UKUPNO	DO 3 GODINE	3 – 5 GODINA	GODINA PRED ŠKOLU		DAROVITA DJECA	DJECA S TEŠKOĆAMA	DJECA PRIPADNIKA NAC. MANJINA
						Ukupno	Pedškolski program			
247 ³⁷	70	----	70	10	36	70	24			
198 ³⁸	64	----	64							

TABELA 88 – STAROSNA STRUKTURA DJECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Prostorno govoreći, objekat JU Dječji vrtić Bosanski Petrovac ima kapacitet ustanove od 120 polaznika, a sastoji se od jednog objekta, koji ima cca $P = 1000 \text{ m}^2$, što sa vanjskim prostorom čini ukupnu površinu od $P = 4000 \text{ m}^2$.

U vrtiću postoje dvije grupe od 3 – 6 godina, te jedna grupa djece u jaslicama.

Uzevši u obzir procijenjeni broj djece predškolskog uzrasta, trenutni broj djece koja su uključena u program predškolskog obrazovanja i kapacitet same ustanove, u odnosu na normative za objekte ove vrste, uočava se da sama kvadratura objekta, kao i površina parcele (vanjsko dvorište), potpuno odgovaraju očekivanom i maksimalnom broju polaznika.

OSNOVNO OBRAZOVANJE

Opismenjavanje i kulturno uzdizanje naroda bosanskopetrovačkog kraja, u masovnijem vidu, seže u period poslije II svjetskog rata. Naime, netom poslije pustoši koju je za sobom ostavio rat, uvidjela se potreba za obnovom, koja je morala imati uporište i u pismenosti i obrazovanju, pa je godine 1945/46 u općini Bosanski Petrovac, a tadašnjem Srežu, bilo čak 17 škola. Škole nisu bile na nivou koji se danas očekuje, a niti nastavnici nisu bili izričito obučavani za prosvjetiteljski i pedagoški rad, ali to nije umanjilo njihove napore za opismenjavanjem naroda, te je za vrlo kratko vrijeme postignut veliki napredak u sveukupnom obrazovnom statusu stanovnika ovog kraja.

Škole su podignute ili uspostavljene u već postojećim objektima, privatnim ili javnim, u naseljima: Bosanski Petrovac, Bjelaj, Bukovača, Bravski Vaganac, Risovac, Krnjeuša, Kolunić, Suvaja, Smoljana, Vođenica, Medeno Polje, Vranovina, Vrtoče, Skakavac, Prkosi, , te u naseljima Veliki Stjenjani i Kulen Vakuf, koja danas nisu u sastavu općine Bosanski Petrovac.

Većina ovih škola je tokom vremena ugašena, a neka od naselja imaju danas i manje od 30 stanovnika.³⁹

Današnje osnovno obrazovanje, kako je spomenuto, se oslanja na glavnu školu, tj., JU OŠ Ahmet Hromadžić, koja je u svom sastavu imala 7 područnih škola. Nažalost, dvije područne škole, ona u Bravskom i u Bukovači, su zatvorene.

³⁷ Procjene date u dokumentu Strategija razvoja obrazovanja Unsko – sanskog kantona, Bihac 2011.godine

³⁸ http://www.skupstinausk.ba/Sjednice/46/Izvjestaj_o_radu_Pedagoski_zavod.pdf - procjene za 2013.g., date u okviru Izvještaja o radu JU „Pedagoški zavod Unsko – sanskog kantona“, za šk.god.2012/13.

³⁹ Naselja Medeno Polje, Prkosi, Skakavac, Bravski Vaganac

O osnovnom obrazovanju u općini, Strategija razvoja obrazovanja Unsko – sanskog kantona kaže sljedeće:

„U općini Bosanski Petrovac radi jedna osnovna škola, koja ima 5 područnih škola. PŠ Krnjeuša (devetorazredna) 4 kombinirana odjeljenja, PŠ Bjelaj (devetorazredna) 2 kombinirana odjeljenja, PŠ Vrtoče (četverorazredna jedno kombinirano odjeljenje, PŠ Smoljana (devetorazredna), 2 kombinirana odjeljenja, PŠ Kolunić (četverorazredna), jedno kombinirano odjeljenje. Postoje brojni razlozi zbog kojih su navedene škole organizirane na ovakav način. Riječ je o povratničkoj populaciji i prometnoj izoliranosti, zbog nepostojanja kvalitetne mreže javnog prometa na nivou općine. Međutim, ovakav način obrazovanja iz dana u dan je neracionalniji, pogotovu zbog činjenice da se broj djece stalno smanjuje, a postoje i brojni pedagoški razlozi za drukčiji način organizacije.“

	Površina školskog prostora (m ²)		Površina rad.		Broj učenika 2009/10 ⁴⁰		Kabineti Zad/Nezad.				Biblioteka		Sportska dvorana		Površina (m ²)	
	mat. šk.	pod.š k.	Teh .	Lik.	mat.šk .	pod.šk.	Inf.	Fiz.	Ke m.	Bio.	Zad.	Nez .	Zad.	Nez .	Fis.	Igr.
OŠ "AHMET HROMADŽIĆ"	3910		37		548	167	da	ne	ne	da	da		da	ne	294	1280
1. Krnjeuša		846				73										335
2. Bravsko		667				34							da			1406
3. Smoljana		405				29										630
4. Bjelaj		595				17										600
5. Kolunić		376				8										472
6. Vrtoče		230				6										
7. Bukovača																

TABELA 89 – PREGLED STANJA I BROJA UČENIKA OSNOVNIH ŠKOLA

Samo matična škola u Bosanskom Petrovcu ima prostorije za kabinetsku nastavu, s tim što su kabineti za informatiku i biologiju na zadovoljavajućem nivou, a kabineti za hemiju i fiziku na nezadovoljavajućem nivou.

Sportska dvorana je izgrađena u matičnoj školi, kao i u školi u Bravskom, dok sve druge škole imaju samo vanjsko igralište.

Problematika nedovoljne opremljenosti školskih prostorija usložnjava se i kroz rad područnih škola, sa veoma malim brojem upisane djece, u kombiniranim odjeljenjima. Iako je takav način obrazovanja neracionalan, te su mogućnosti za jednakopravnim obrazovanjem donekle ograničene, razlozi koji dovode do ovakve situacije nisu zanemarivi. Naime, ovdje se uglavnom radi o povratničkoj populaciji, a prometna izoliranost naselja, te „nepostojanje kvalitetne mreže javnog prometa na nivou općine“⁴¹, dovodi do potrebe za organizacijom osnovnog obrazovanja na ovakav način. Međutim, to ne može biti princip na kojem će se zasnivati obrazovanje u planskom periodu, te određeni pomoci moraju biti načinjeni.

⁴⁰ Podaci o područni školama su poznati sami za ovu školsku godinu; pretpostavlja se da je broj djece smanjen

⁴¹ Strategija razvoja obrazovanja Unsko – sanskog kantona, str.40

1.7.1.2. SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Srednjoškolsko obrazovanje općine Bosanski Petrovac je iskazano kroz Mješovitu srednju školu Bosanski Petrovac, u kojoj se realiziraju programi i dobivaju zvanja:

- Gimnazija,
- Ekonomska škola (ekonomski tehničar),
- Šumarska tehnička škola (šumarski tehničar),
- Mašinska stručna škola (automehaničar, bravar, mašinbravar, plinski i vodoinstalater).

MSŠ Bosanski Petrovac ispunjava uslove i za obrazovanje redovnih i vanrednih učenika za:

- Drvoprerađivačka tehnička škola (tehničar finalne obrade drveta),
- Ugostiteljsko – turistička stručna škola (konobar i kuhar),
- Ugostiteljsko – turistička škola (hotelsko – turistički tehničar).

O istorijatu MSŠ Bosanski Petrovac, napisano je sljedeće: „U Bosanskom Petrovcu prvi učenici gimnazije su upisani školske 1960/1961. godine. Od školske 1970/71. godine objedinili su se gimnazija i Škola učenika u privredi i formiran je Srednjoškolski centar "Radivoj Rodić". Od školske 1981/1982. godine nastupilo je usmjereno obrazovanje i uvedene su nove struke. JU Mješovita srednja škola "Bosanski Petrovac" je pravni sljedbenik ranijeg Srednjoškolskog centra.

Zgrada srednje škole se sastoji iz tri objekta međusobno povezanih i kotlovnice, koji čine jedinstvenu funkcionalnu cjelinu. Stari dio objekta škole građen je 1948. godine, sportska dvorana je izgrađena 1974. godine, a kabinetski dio škole izgrađen je u periodu 1979-81. godine. U starom dijelu škole od 1997. god. nalazio se Tranzitni centar, za raseljena lica. Raspuštanjem centra 2003.god. školi je ostavljen potpuno devastiran objekat. Donatorskim sredstvima je izvršena rekonstrukcija i od 2005. god. nastava se odvija i u tom dijelu škole, u jednoj smjeni.“⁴²

Prema strukturi zvanja i zanimanja, prednjače upisi u tehničke i srodne četvorogodišnje i trogodišnje škole, a broj upisanih učenika u gimnazije je tek 26%, što ne odgovara evropskim standardima. Veliki broj učenika upisuje četvorogodišnje ili trogodišnje strukovne škole, gdje prednjače upisi u tehničke i srodne srednje škole, a posebno u škole koje izučavaju mašinstvo i obradu metala. Međutim, podaci iz ustanova za zapošljavanje govore da tržište rada nije usklađeno sa sistemom obrazovanja, te da za neka zanimanja gotovo i da nema interesa. Posebna pažnja se treba posvetiti ugostiteljskim i turističkim zanimanjima, obzirom da tu leži veliki potencijal ovog područja.

MSŠ Bosanski Petrovac šk.g. 2012/13											
I razred		II razred		III razred		IV razred		Ukupno		Površina (m ²)	
Odj.	Uč.	Odj.	Uč.	Odj.	Uč.	Odj.	Uč.	Odj.	Uč.	Unut.	Vani
4	72	4	81	4	76	2	38	14	267	2934	4485

TABELA 90 – PREGLED STANJA I KORISNIKA OBJEKTA SREDNJE ŠKOLE

U odnosu na kapacitete i broj upisane djece u srednje škole, a kroz parametre normativa za potrebnu površinu u ovakvim obrazovnim ustanovama, može se ustvrditi da je trenutno stanje zadovoljavajuće. Ipak, treba načiniti određene pomake u smislu poboljšanja opremljenosti učionica i kabineta, ali i u pogledu samog obrazovnog programa, jer se prema usvojenoj Strategiji obrazovanja Unsko – sanskog

⁴² <http://www.mssbp.com.ba/index.php/getting-started>

kantona ističe generalni problem neusklađenosti zanimanja koja se nude učenicima u okviru srednjih škola, te stanja na tržišti rada.

1.7.2. SISTEM ZDRAVSTVENE ZAŠTITE

Zdravstvena zaštita se ostvaruje kroz JU Dom zdravlja Bosanski Petrovac, te kroz ambulante u Krnjeuši i MZ Bravsko.⁴³

Na samom početku ovog tematskog izlaganja se uočava problematika opremljenosti pojedinih naselja porodičnim ili općim ambulantama, a prostornim planom višeg reda se određuje upravo da „Domovi zdravlja moraju omogućiti stanovnicima cijele općine adekvatnu sekundarnu zdravstvenu zaštitu, a sve mjesne zajednice trebale bi imati područne ambulante opće ili porodične medicine, kako bi se i općinski domovi zdravlja mogli „rasteretiti“.“⁴⁴

Dom zdravlja Bosanski Petrovac za stanovnike općine osigurava sljedeće usluge:

- Tri tima porodične/obiteljske medicine,
- Laboratorijska dijagnostika,
- RTG dijagnostika,
- Higijensko – epidemiološka služba,
- Polivalentna patronaža sestara u zajednici,
- Zdravstvena njega u kući,
- Zdravstvena zaštita zuba i usta predškolske, školske djece i odraslih,
- Konsultativno – specijalistička zdravstvena zaštita organizirana od strane Kantonalne bolnice Bihać: ortoped, urolog, hirurg, internista, oftalmolog, pulmolog, fizijatar, neurolog, ginekolog, CBR za mentalno zdravlje.

Ustanova	Površina (m ²)	Službe/ odjeljenja	Broj korisnika	Porodične i opće ambulante	Površina (m ²)
Dom zdravlja	1940 + 50 (hitna pomoć)	Hitna pomoć	-	Krnjeuša	400

TABELA 91 – KAPACITET DOMA ZDRAVLJA BOSANSKI PETROVAC

Ostale usluge sekundarne, te djelomično i tercijarne zaštite, ostvaruju se u Kantonalnoj bolnici „Dr.Irfan Ljubijankić“ u Bihaću, te u Općoj bolnici u Sanskom Mostu.

U Bosanskom Petrovcu djeluju dvije privatne i jedna gradska apoteka. Niti u jednom drugom naselju, osim grada, nisu otvorene apoteke, što umanjuje pristupačnost ovog vida zdravstvene skrbi svim stanovnicima općine na jednak način. U planskom periodu se mora posvetiti dodatna pažnja otvaranju manjih područnih ambulanti i pratećih farmaceutskih djelatnosti, kako bi se poboljšao sistem zdravstvene zaštite općine.

⁴³ Za ambulantu u MZ Bravsko nisu poznati podaci o radu, odnosno, da li je ista još uvijek u funkciji

⁴⁴ Prostorni plan Unsko – sanskog kantona, str.252

1.7.3. SOCIJALNA ZAŠTITA I SOCIJALNA INKLUZIJA

Socijalna zaštita se pruža putem Centra za socijalni rad, kojem se u posljednjih nekoliko godina, broj korisnika znatno povećava. To se može pripisati sve težoj ekonomskoj situaciji, kako na lokalnom, tako i na globalnom nivou, kao i činjenici da stanovništvo općine stari.

Korisnici socijalne zaštite su:

- Djeca bez roditeljskog staranja,
- Odgojno zanemarena i zapuštena djeca,
- Djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama,
- Lica sa invaliditetom i druga lica ometena u fizičkom i psihičkom razvoju,
- Materijalno neobezbjedena i za rad nesposobna lica,
- Stara lica bez porodičnog staranja,
- Lica sa društvena negativnim ponašanjem,
- Lica i porodice u stanju socijalne potrebe,
- Lica i porodice čija primanja nisu dovoljna za podmirenje osnovnih životnih potreba,
- Lica izložena nasilju i zlostavljanju u porodici.

Strategija razvoja općine Bosanski Petrovac navodi da je unaprijeđenje zdravlja i socijalne sigurnosti sve veći izazov i prioritet općine, te se pri tome posebno misli na ranjive grupe stanovništva, kao što su stariji i iznemogli, kojima treba obezbjediti odgovarajuće institucionalno zbrinjavanje, te druge ranjive grupe, za čiju brigu treba osigurati adekvatne programe i sredstva.

Nadalje, u općini Bosanski Petrovac je donesen Akcioni plan jačanja socijalne zaštite i inkluzije djece i odraslih za 2013 – 2014.godinu, u kojem se ističu dvije grupacije stanovnika, kojima je potrebno posvetiti posebnu pažnju, u smislu socijalne inkluzije:

- Porodice sa djecom koje su materijalno neobezbjedene (nezaposleni, a radno sposobni roditelji i višečlane porodice),
- Stare i iznemogle osobe koje nemaju pristup vodosnabdjevanju.

Ove kategorije stanovnika su već u stanju socijalne potrebe, ali su zbog niza razloga, koji su istaknuti Akcionim planom, dovedeni u stanje u kojem se marginaliziraju na društvenoj ljestvici, odnosno, u stanju su potrebe za socijalnom inkluzijom, tj., reintegracijom u društvo i pružanju jednakopravnog statusa i dostupnosti društvenim tokovima.

Otišlo se i korak dalje u konkretizaciji problematike postavljene Akcionim planom, te su donesena dva važna dokumenta, koja pružaju uvid u socijalne prilike općine Bosanski Petrovac. Pokrenut je projekat „Jačanja institucionalnih kapaciteta za osiguranje pristupa vodosnabdjevanju marginaliziranim skupinama stanovništva na području općine Bosanski Petrovac“, te dokument „Prijedlog kriterija i mjera socijalne politike u oblasti vodosnabdjevanja u općini Bosanski Petrovac“. Kroz ove projekte i dokumente se evidentira brojnost, uočava potreba i daje moguće rješenje za socijalnu inkluziju i brigu o grupama koje iskazuju naviši nivo socijalne potrebe u općini.

Tada je radom na teren identificirano 100 porodica koje podliježu ocjeni socijalno isključenih grupa, u naseljima mjesnih zajednica Krnjeuša, Smoljana, Bjelaj, Bravsko, Vođenica, Suvaja, Rašinovac, Kolunić

i Vrtoče, gdje je 40 porodica utvrđeno kao materijalno neobezbjeđene, te 6 porodica starih i iznemoglih lica, koja nemaju pristup vodosnabdjevanju.

Od 100 porodica, 13 je priključeno na vodovodnu mrežu, dok 81 porodica ima priključak na lokalni/mjesni vodovod, odnosno, prirodni izvor ili bunar sa kišnico, što zabrinjava, obzirom na nepostojanje sanitarne kontrole vode. Problem se usložnjava kod domaćinstava koja nemaju pristup električnoj energiji, jer se voda ne može pumpama dopremiti do sanitarnih čvorova unutar objekta.

Dodatno zabrinjava da dvije područne škole, ona u Bjelaju i Bravskom, nemaju adekvatan sistem vodosnabdjevanja. Situacija je posebno loša u Bjelaju, gdje se voda donosi iz obližnjih kuća, a sanitarni čvor je devastiran. Ovakva situacija veoma lako može dovesti do pojave zaraznih bolesti.

U okviru jačanja socijalne inkluzije u općini Bosanski Petrovac, prije svega su načinjeni napor na identifikaciji socijalno ugroženih skupina, njihovih potreba, a akcioni planovi rade na poboljšanju stanja u ovoj oblasti.

U prostornim okvirima, identifikovane su potrebe za pratećom suprastrukturom, koja će pomoći razvoj i rad nadležnih organizacija.

Tako se uočava nedostatak:

- Adekvatnog prostora za rad i tehničke opreme u institucijama/organizacijama u sektoru civilne zaštite,
- Nedostatak specijaliziranih ustanova za brigu o starim i iznemoglim osobama,
- Nepostojanje ustanove za dnevno zbrinjavanje starijih osoba bez porodičnog staranja itd.

1.7.3.1. STANJE U OBLASTI IZBJEGLIH I RASELJENIH OSOBA I POVRATNIKA

Još jedna kategorija stanovništva se može smatrati ranjivom grupom, tj., stanovnicima koji imaju predispoziciju za socijalnom potrebom i zasigurno određenim vidom socijalne inkluzije, a to su izbjeglice i raseljena lica.

Stanje raseljenih i izbjeglih lica u općini Bosanski Petrovac, u 2012.godini bilo je sljedeće:

TABELA 92 – STRUKTURA RASELJENIH OSOBA U OPĆINI BOSANSKI PETROVAC 2012.GODINE

Raseljeni iz druge općine	Raseljeni unutar općine	Ukupno raseljeno stanovništvo
101	19	120

Kao što je do sada već izloženo, do danas je rekonstruirano, djelomično ili potpuno, gotovo 3400 objekata, ali to nužno ne znači da su svi objekti useljeni i da se stanovništvo vratilo u svoja naselja.

Proces obnove i povratka je i dalje vrlo aktuelan.

GODINA POVRATKA												Ukupno
2001	/02	/03	/04	/05	/06	/07	/08	/09	/10	/11	/12	
-	-	4133	-	311	33	-	-	-	-	-	59	4536

TABELA 93 – POVRATAK STANOVNIKA SRPSKE NACIONALNOSTI U PERIODU 2001 – 2012.GODINE

Sve navedene ranjive grupe su, zapravo, i veliki dio populacije Bosanskog Petrovca, pa se razvojna politika planskog perioda mora u velikoj mjeri zanimati za promjenu stanja i kvaliteta života tih skupina.

1.7.4. KULTURNE DJELATNOSTI

Kulturne djelatnosti općine Bosanski Petrovac se u najvećoj mjeri koncentriraju oko dvije kulturne ustanove:

- JU Spomen biblioteka Skender Kulenović,
- JU Centar za kulturu i obrazovanje, u čijem je sastavu i Dom ljiljana, te Spomen muzej Jovan Bijelić

Muzej Unsko – saskog kantona, koja je krovna institucija kulture na ovim prostorima, ima svoj depadans u Bosanskom Petrovcu. Naime, unutar nekadašnjeg Regionalnog muzeja Pounja, koji je 70 –ih godina prošlog vijeka se odvojio se razdvojio od tadašnjeg Muzeja Pounja, formirano je područno odjeljenje **Spomen muzej Jovana Bijelića**, koje i danas djeluje.

O važnosti zbirke djela Jovana Bijelića u Bosanskom Petrovcu, kao i o uticaju na kulturnu baštinu svih naroda bivše Jugoslavije, moglo bi se mnogo toga reći. Jedan od najvećih bosanskohercegovačkih slikara, rođen je u Reveniku, a mnoga djela se upravo vraćaju na motive voljenog zavičaja, kako ga se on, negdje u tuđini, uvijek sjećao. Pa tako i sam jednom prilikom, kada govori o svom djelu – Bosna, kaže sljedeće: “ Sve što sam u dugim godinama učenja i traženja bio sakupio u sebi, u glavi i po džepovima, ostala je samo moja Bosna i njen pejzaž u njoj. Ne jedno određeno brdo, ne jedna livada, već vizija onog što živi u meni kao moja Bosna. Onda sam odjednom shvatio da sam ja slikar ove zemlje i da izvan toga nisam ništa i da izvan toga ne mogu ništa reći.”

Imajući u vidu veliki značaj zbirke koja počiva baš u Bosanskom Petrovcu, razvoj kulturnih djelatnosti treba još više se doticati promocije upravo njegovih, ali i drugih djela velikih slikara i umjetnika, koji su potekli iz ovog kraja, poput Mersada Berbera, Ahmeta Hromadžića i Skendera Kulenovića. Obzirom da su u gradu Bosanskom Petrovcu i rodne kuće Ahmeta Hromadžića i Mersada Berbera, ti objekti su potencijalni prostori u kojima bi se mogli organizirati izložbeni prostori, poetske večeri, likovne i umjetničke kolonije itd.

Upravo je po Skenderu Kulenoviću nazvana i **Spomen biblioteka u Bosanskom Petrovcu**. Ona se sastoji od dvije povezane cjeline: jedna je gradska biblioteka, koja se smješta u prizemlju objekta, a druga je muzejska postavka posvećena Skenderu Kulenoviću, sa eksponatima koji imaju veliku kulturnu i istorijsku vrijednost.⁴⁵ Gradska biblioteka je osnovana 1959.godine, a od 1986.godine, kada je sagrađen novi objekat, nazvan je po ovom uglednom pjesniku i dramskom piscu, te se u njemu i smjestila sva bibliotečka građa. Ime ovog velikog umjetnika, kao i njegovo neizbrisivo djelo, obilježava se svake godine u okviru kulturne manifestacije Dani Skendera Kulenovića, čiji je pokrovitelj istoimena biblioteka.

Biblioteke se nalaze i u okviru osnovnih škola, kao i srednjoškolskog centra.

⁴⁵ Prostorni plan Unsko – saskog kantona, Prostorna osnova, str.261

JU Centar za kulturu i obrazovanje Bosanski Petrovac ima ulogu krovne kuće kulture i umjetnosti u ovoj općini. Urbanističkim planom grada Bosanskog Petrovca, naglašena je potreba za proširenjem i obogaćenjem sadržaja koji se u ovom gradu nude, a posebno u obraćanju mladima. U sklopu ustanove nalaze se Muzej Jovana Bijelića, Radio Bosanski Petrovac i Dom kulture. JU Centar za kulturu daje podršku razvoju starih zanata, organizaciji izložbi afirmisanih i neafirmisanih umjetnika.⁴⁶ Bosanski Petrovac nema kino, ali se predstave sporadično prikazuju u Domu kulture.

1.7.4.1. ORGANIZACIJE, KULTURNO – UMJETNIČKA DRUŠTVA, UDRUŽENJA

U općini Bosanski Petrovac egzistira veći broj nevladinih organizacija, različitih udruženja građana, koji broje nekoliko stotina članova. Najveći broj među njima su interesne organizacije, udruženja bazirana na zajedničkim interesima njenih članova, kao npr. udruženja pčelara, poljoprivrednika, lovačko društvo, civilnih žrtava rata, sportska udruženja i slično. Ove organizacije po pravilu nisu kadrovski, organizaciono i materijalno osposobljene da na kvalitetan način funkcionišu i odgovore zahtijevima ovog vremena. Mnoge od nevladinih organizacija bave se manjim projektima npr. u vidu sportskih sadržaja.⁴⁷

Registrirana su udruženja i klubovi:

- Centar za očuvanje sela,
- „Drvoprerađivači“ Bosanski Petrovac,
- Udruženje demobilisanih boraca odbrambeno – oslobodilačkog rata 92 – 95 opštine Bosanski Petrovac,
- Udruženje obrtnika Bosanski Petrovac,
- „Žena poljoprivrednica sunčanica“,
- KUD „Bosanski Petrovac“,
- Općinsko udruženje logoraša Bosanski Petrovac,
- Srpsko građansko vijeće – Pokret za ravnopravnost Bosanski Petrovac,
- Udruženje za povratak raseljenih i prognanih lica opštine Prnjavor,
- Udruženje „Grmečlije“, Smoljana,
- Udruženje „Suživot“,
- Udruženje boraca NOB –a 1941 – 1945.godine,
- Udruženje civilnih žrtava rata i osoba sa invaliditetom Bosanski Petrovac,
- Udruženje Crveni križ opštine Bosanski Petrovac,
- Udruženje Ekološki klub „Grmeč“,
- Udruženje građana „Krnjeuša“,
- Udruženje građana „Prijevor – izbjegla i raseljena lica“,
- Udruženje građana „Fin“,
- Udruženje građana Omladinski centar „Preporod“,
- Udruženje građana Udruženje poljoprivrednika opštine Bosanski Petrovac „Agronomija“,
- Udruženje građana – Organizacija ratnih vojnih invalida opštine Bosanski Petrovac,
- Udruženje Klub informatičara „Star“,

⁴⁶ Ibid., str.261-262

⁴⁷ Strategija razvoja općine Bosanski Petrovac, str.15

- Udruženje mladih „Monnet Centar“,
- Udruženje Organizacija porodica šehida i poginulih boraca opštine Bosanski Petrovac,
- Udruženje pčelara „Medeno Polje“,
- Udruženje pedagoga tjelesnog odgoja Bosanski Petrovac,
- Udruženje penzionera Bosanski Petrovac,
- Udruženje poljoprivrednih proizvođača „Jasenovac“,
- Udruženje poljoprivrednika „IGM – AGRO“,
- Udruženje poljoprivrednika „Simental“,
- Udruženje poljoprivrednika „Zelnovac“,
- Udruženje za istraživanje, ruralni razvoj i ekologiju „EKO – RUR“,
- Udruženje žena „Gracija“

1.7.5. SPORT I REKREACIJA

Na području općine Bosanski Petrovac sportske aktivnosti su organizirane kroz općinski Sportski savez koji trenutno broji osam sportskih kolektiva. Broj otvorenih i zatvorenih sportskih terena na području općine je nedovoljan. Postoji samo jedna školska dvorana, jedan nogometni teren i dva školska vanjska igrališta.⁴⁸

Registrirana su sljedeća udruženja i klubovi, koji su nosioci sportskih aktivnosti i pružaoci usluga rekreacije i sporta Bosanskog Petrovca:

- Biciklistički klub „Grip“,
- Fitnes klub „Infinity“,
- Karate klub „Mladost – Bosanski Petrovac“,
- Klub ekstremnih sportova „Crni vrh“,
- Lovačko društvo „Srndać 32“,
- Šahovski klub „mladost“,
- Udruženje građana Kick box klub „Tigar 502“,
- Udruženje građana Konjički klub „Medeno Polje“,
- Udruženje građana Rukometni klub „Mladost“,
- Udruženje Klub borilačkih vještina „Bosanski Petrovac“,
- Udruženje Košarkaškog sporta „Mladost“,
- Udruženje muški i ženski rukometni klub „Mladost“,
- Udruženje muški i ženski odbojkaški klub „Mladost“,
- Udruženje nogometni klub „Mladost“ 1938,
- Udruženje sportski šahovski klub „Polet“.

Sportska dvorana nije izgrađena u Bosanskom Petrovcu, a nekadašnji sportski bazeni su danas napušteni i ne služe svojoj svrsi.

⁴⁸ Integrirana kantonalna razvojna strategija za period 2014-2020. Godine, Strateški dio, Nacrt, Situacione analize USK, str.77

1.7.6. OPĆINSKA UPRAVA I PRAVOSUĐE

Lokalna uprava u Bosanskom Petrovcu sastoji se od slijedećih službi:

- Kabineta općinskog načelnika,
- Službe za opću upravu,
- Službe za finansije,
- Službe za prostorno uređenje,
- Službe za civilnu zaštitu,
- Službe za obrt.

U općini djeluje i Dodatno prekršajno odjeljenje općinskog suda Bihać.

Prema konstataciji organa uprave Bosanskog Petrovca, stanje u mjesnim zajednicama je dosta složeno, te se navodi:

„Sagledavajući trenutno stanje u Mjesnim zajednicama može se konstatovati da od 13 mjesnih zajednica na prostoru naše opštine, vrlo mali broj posjeduje adekvatan prostor sa svoj rad, a da ne govorimo o domovima kulture i dr. U dvije ruralne mjesne zajednice postoje ambulante u kojima mjesno stanovništvo dolazi i vrši zdravstvene preglede.

Pored nabrojanih problema, generalna konstatacija je da postoje zajednički problemi mjesnog stanovništva koji se ogledaju u zajedničkim problemima:

- Problem nezaposlenosti
- Nepostaojanje adekvatnog prostora za sam rad mjesne zajednice, kao i održavanje drugih kulturnih manifestacija
- Vodosnadbjevanje i rekonstrukcija postojećih vodovoda
- Obilazak socijalno ugroženih porodica u saradnji sa centrom za socijalni rad
- Unapređenje poljoprivredne proizvodnje
- Problem infrastrukture - održavanje lokalnih puteva,
- Prevoz đaka
- Ulična rasvjeta

Pored svih nabrojanih problema neophodno je intenzivirati saradnju cjelokupnog stanovništva, nevladinog sektora i lokalnih organa kako bi se poboljšalo stanje i riješili postojeći problemi.“

Sumirajući navedeno, može se reći da je do sada analizirano postojeće stanje potvrđeno i od strane sudionika lokalne samouprave, te da se problemi s kojima se susreću stanovnici općine Bosanski Petrovac, moraju adresirati u Osnovnoj koncepciji razvoja, te pokušati pronaći model za poboljšanje sveopćeg stanja i kvaliteta života.

1.7.7. SAKRALNI OBJEKTI

Veći broj pravoslavnih i islamskih objekata je izgrađen u Bosanskom Petrovcu, a neki od njih datiraju i po nekoliko stoljeća.

Naselje	Objekat
Bjelaj	Džamija
Rašinovac	Džamija

Rašinovac	Džamija
Bosanski Petrovac	Džamija
Bosanski Petrovac	Džamija
Vrtoče	Pravoslavna crkva
Janjila	Pravoslavna crkva
Kolunić	Pravoslavna crkva
Krnjeuša	Pravoslavna crkva
Bosanski Petrovac	Pravoslavna crkva
Bosanski Petrovac	Pravoslavna crkva
Prkosi	Pravoslavna crkva
Busije	Pravoslavna crkva
Janjila-Kuburići	Pravoslavna crkva
Smoljana	Pravoslavna crkva
Bukovača	Pravoslavna crkva
Suvaja	Pravoslavna crkva

TABELA 94 – SAKRALNI OBJEKTI

1.8. UPRAVLJANJE OTPADOM

Napori na uspostavljanju sistema upravljanja otpadom, polako se počinju nazirati i kretati u pozitivnom smjeru u Unsko – sanskom kantonu. U proteklom periodu je usvojen Plan upravljanja otpadom Unsko – sanskog kantona, za razdoblje 2014 – 2019.godine, koji analizira, procjenjuje i predlaže mjere i korake, koji će dovesti do integralnog sistema upravljanja otpadom, a što je i cilj, ne samo u okviru kantona, već i na višim nivoima, gdje je takav tretman, zapravo, i jedini moguć u savremenom društvu.

Ipak, dok se ne ostvare svi preduslovi za uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom, potrebno je sagledati postojeće prilike, potrebe i korake u zatvaranju pojedinačnih sistema upravljanja otpadom općine Bosanski Petrovac.

Upravljanje otpadom na području općine Bosanski Petrovac, povjereno je javnom komunalnom preduzeću „Komunalno“, d.o.o., čiji je osnivač općina Bosanski Petrovac. Aktivnosti kojima se bavi ovo preduzeće su osnovne i svode se na prikupljanje, transport i odlaganje komunalnog i njemu sličnog otpada, bez selekcije i reciklaže.

TABELA 95 - INSTITUCIONALNE ORGANIZACIJE JAVNIH KOMUNALNIH PREDUZEĆA

Općina	Javno komunalno preduzeće	Osnivač	Organizacija poslova upravljanja otpadom
Bosanski Petrovac	D.o.o. „Komunalno“ za komunalne i uslužne djelatnosti Bosanski Petrovac	Općina Bosanski Petrovac	Služba čistoće i javne higijene

Prikupljanje otpada se vrši na u užoj gradskoj zoni u MZ Grad I i Grad II te dijelom u prigradskoj MZ Rašinovac i to teritorijalno iznosi manje od 3% ukupne teritorije općine.

U općini Bosanski Petrovac, otpad se odlaže na općinskoj deponiji Vaganac, koja je formirana 70 –ih godina prošlog vijeka. Nalazi se cca 3,5 km sjeveroistočno od centra grada, uz regionalnu saobraćajnicu.

Površina deponije je cca $P = 20\ 000\ m^2$, a njena popunjenost je cca 20%. Ipak, problemi se javljaju u činjenici da je karakteristika svih općina Kantona, pa i Bosanskog Petrovca, da se na odlagalištima vrši tek djelomično kontroliran postupak odlaganja otpada, bez tehnologije sanitarnog deponiranja.

Komunalni otpad je dio sveukupnog otpada koji se proizvede na nekom području, te se uz njega još proizvode i neopasni i opasni otpad iz industrijskih, medicinskih i drugih procesa.

U Bosanskom Petrovcu je registrirano nekoliko divljih deponija, čija je pojava u posljednjih nekoliko godina sve češća u cijeloj F BiH. To su lokacije koje su saobraćajno lako dostupne, teže se kontroliraju i najčešće nalaze u šumskim područjima, uz riječne tokove i u područjima u kojima nije uspostavljen sistem prikupljanja otpada.

Površine koje se zagađuju na ovaj način, pa i nakon akcija čišćenja, bivaju ponovo onečišćene i korištene, što se u terminologiji naziva „aktivnim“ divljim deponijama. Na njima se odlažu najrazličitije vrste otpada, a najčešće je to otpad organskog porijekla, kao što su uginule životinje, klaonički otpad, pa zatim građevinski otpad, kabasti i otpad iz domaćinstava itd., što ih čini izuzetno

opasnim za okoliš, ali i za zdravlje ljudi, zbog nedostatka selekcije i pravilnog postupanja sa otpadom.⁴⁹

TABELA 96 – DIVLJA ODLAGALIŠTA OTPADA U OPĆINI BOSANSKI PETROVAC

Općina	Lokacija
Bosanski Petrovac	Deponija uz stari put za Bihać (Bosanski Petrovac-Hrustovača-Medeno Polje)
	Deponija uz put prema Gornjem Rašinovcu
	Deponija uz magistralnu cestu (Bosanski Petrovac-Krnjeuša-Bosanska Krupa)
	Deponija uz magistralnu cestu (Bosanski Petrovac-Ključ)
	Deponija uz regionalnu cestu (Bosanski Petrovac-Lušci Palanka)
	Kolunić-lokacija Gradina
	Didovići-MZ Grad I
	Bjelaj
	Suvaja
Šljivari	

Obuhvaćenost domaćinstava sistemom prikupljanja otpada, uskađen sa preliminarnim rezultatima popisa stanovništva BiH, govori da je u općini nešto više od 60% domaćinstava uključeno u proces.

TABELA 97 – KORISNICI ZBRINJAVANJA KOMUNALNOG I NJEMU SLIČNOG OTPADA PO OPĆINAMA

Rb.	Općina	Broj stanovnika	Broj domaćinstava	Broj korisnika usluga	Index 5/4	Broj pravnih lica/korisnika usluga	Ukupno korisnika usluga
3.	Bosanski Petrovac	7 946	2 863	1 718	60,0	144	1862

Broj pravnih lica, korisnika usluga, prema podacima za 2011.godinu, bio je 144.

Komunalni otpad i otpad po svojstvima sličan komunalnom, iz domaćinstava se odvozi 5 dana u sedmici. Otpad iz privrede odvozi se po pozivu, takođe tokom 5 dana u sedmici. Otpad se skuplja u kantama zapremine 120 i 240 litara, te u kontejnerima od 1 100 l i 5 – 7 m³.⁵⁰

Produkcija otpada u općini bilježi određen pad:

Produkcija otpada (t)	2009	2010	2011	2012
	2300	2100	2000	1800

TABELA 98 – PRODUKCIJA OTPADA

U periodu od 2009 – 2011.godine, na deponiji Vaganac je ukupno odloženo 5400 t otpada iz domaćinstava, te 1000 t otpada pravnih lica.

Spomenuti projekat Integralnog upravljanja otpadom za Unsko – sanski kanton, predviđa sanaciju i zatvaranje svih deponija općinskog nivoa u Kantonu, pa tako i deponije Vaganac, obzirom da će se u bliskoj budućnosti uspostaviti regionalni sistem upravljanja otpadom, u koji će biti uključene sve općine Kantona, te općina Drvar. Prema trenutnom stanju stvari, pretpostavka je da će se regionalna deponija izgraditi u općini Bihać, na lokalitetu Karanovac.

⁴⁹ Prostorni plan Unsko – sanskog kantona, Prostorna osnova, str.232

⁵⁰ Ibidem, str.234

1.9. INFRASTRUKTURA

1.9.1. TRANSPORTNA INFRASTRUKTURA I SAOBRAĆAJ

1.9.1.1. CESTOVNA INFRASTRUKTURA I SAOBRAĆAJ

Zahvaljujući svom geoprometnom položaju, općina ima značajnu ulogu u transportnom sistemu Bosne i Hercegovine, ali i u široj međudržavnoj regiji. Ako se posmatra postojeća cestovna mreža koja prolazi općinom Bosanski Petrovac, evidentno je da značajnu ulogu zauzimaju magistralni pravci M 103 (stara oznaka M5) i M 104 (M 14.2).

- Magistralna cesta prvog reda oznake M-103 (M-5), Državna granica – Izačić – Bihać – Ripač – Vrtoče - Bosanski Petrovac – Ključ - granica entiteta - Jajce, koja povezuje Bosanski Petrovac, odnosno, Unsko-Sanski Kanton sa ostatkom Federacije Bosne i Hercegovine i dijelom RS-a. Preko ove saobraćajnice omogućava se izlaz preko graničnog prelaza Izačić u Hrvatsku, te izlaz na koridor Vc u području Zeničko - dobojskog kantona, te preko autoceste na koridoru Vc dalje južno i sjeverno izlaz u Hrvatsku.
- Magistralna cesta prvog reda oznake M-104 (M 14.2), Bosanski Petrovac – Drvar - Bosansko Grahovo – Donji Kazani – Priluka – Livno - Šuica, koja povezuje Unsko - sanski kanton sa Kantonom 10, te dalje Zapadnohercegovačkim i Hercegovačko - neretvanskim kantonom, te omogućava izlaz u Republiku Hrvatsku i dalje prema Evropi.

Osim cestovnog saobraćaja, u općini Bosanski Petrovac nisu se razvijali drugi vidovi saobraćaja.

IZGRAĐENOST PUTEVA I GUSTINA KATEGORISANE PUTNE MREŽE

Putnu mrežu općine Bosanski Petrovac čine postojeće saobraćajnice nivoa magistralnih, regionalnih i lokalnih puteva, ulice u naseljima i nekategorisani putevi. U narednoj tabeli dat je pregled putne mreže magistralnih i regionalnih putnih pravaca u općini Bosanski Petrovac a u skladu sa novom klasifikacijom magistralnih i regionalnih cesta objavljenoj u Službenim novinama F BiH 24/14 od 28.03.2014 god.

R.b.	Broj puta Nova oznaka	Broj puta Stara oznaka	Putni pravac	Dužina u km
1.	M -103 Magistralna cesta I reda	M 5	Državna granica-Izačić-Bihać- Ripač-Vrtoče-Bosanski Petrovac- Ključ-granica entiteta-Jajce	47,74
2.	M -104 Magistralna cesta I reda	M 14.2, M16.1 i M15	Bosanski Petrovac-Drvar-Bosansko Grahovo-D.Kazani-Priluka-Livno- Šuica	12,10
3.	M -202 Magistralna cesta II reda	M14, M 14.2 i R 408b	Bosanska Krupa-Gudavac- Krnjeuša-Vrtoče	16,38
			Ukupno:	76,22
1.	R107 Regionalna cesta I reda	R 408b	Vrtoče-Kulen Vakuf- Državna granica	9,29
2.	R1051 Regionalna cesta II reda	R 410	Pasjak-Potoci-Granica entiteta i granica entiteta-G.Bravsko	2,88
3.	R168 Regionalna cesta II reda	R 407	Lušci-Palanka-Krnja Jela- B.Petrovac	18,44

R.b.	Broj puta Nova oznaka	Broj puta Stara oznaka	Putni pravac	Dužina u km
4.	R169 Regionalna cesta II reda	M 14.2	Bosanski Petrovac - Krnjeuša	21,37
Ukupno:				51,98

TABELA 99 – PRIKAZ SAOBRAĆAJNIH PRAVACA VIŠEG REDA

Postojeća lokalna saobraćajna mreža je utvrđena na osnovu planova višeg reda i dostavljenih podataka od strane Nosioca pripreme ovog i tih planova, a koji su usklađeni sa stanjem na terenu, u odnosu na orto – foto snimke, a prema kojima je dobivena i nekategorisana putna mreža.

Prema navedenom, utvrđeno je da je 115,65 km lokalnih puteva razvijeno unutar općine Bosanski Petrovac. Ukupna dužina nekategorisane putne mreže iznosi 932,18 km.

Ukupna dužina putne mreže u općini Bosanski Petrovac iznosi;

- Magistralne ceste I i II reda 76,22km
- Regionalne ceste II reda 51,98km
- Lokalne ceste 115,65km
- Nekategorisane ceste 932,18km

Iz prethodnog teksta može se zaključiti da je od kategorisane putne mreže najrazvijenija lokalna putna mreža sa ukupnom dužinom od 115,65km. Najnerazvijenija mreža jeste regionalna putna mreža, sa učešćem od 51,98km.

Nekategorisani putevi su putevi koji omogućavaju pristup zaseocima ili pojedinim objektima, šumski putevi i sl., a po svom značaju mogu biti svrstani u lokalne ceste ili javne ceste. Prosječna širina ovih puteva je 4,5 m, a po vrsti kolovoza mogu biti makadamski i asfaltirani.

Značajno je napomenuti da prethodno navedene saobraćajnice većinom ne zadovoljavaju sa aspekta sigurnosti saobraćaja. Prvenstveno se odnosi na izgrađenost duž saobraćajnica, te veliki broj nelegalnih priključaka na trase saobraćajnica. Ovaj problem više je zastupljen kod regionalnih i lokalnih saobraćajnica.

Površina općine Bosanski Petrovac iznosi 763 km² tako da gustina kategorisane putne mreže (magistralne, regionalne i lokalne saobraćajnice) u općini Bosanski Petrovac iznosi 63,04 km / 100Km²). Govoreći o modernizovanosti putne mreže, magistralni i regionalni pravci su asfaltirani, dok su lokalni putevi većim dijelom modernizovani.

Procentualni odnos saobraćajnica kategorisane putne (magistralne, regionalne i lokalne ceste) u odnosu na ukupnu dužinu kategorisane putne mreže dat je u nastavku:

- Magistralne ceste 31,27%
- Regionalne ceste 21,33%
- Lokalne ceste 47,45%

DUŽINA PUTEVA U KILOMETRIMA PO STANOVNIKU U OPĆINI BOSANSKI PETROVAC

Prema dostupnim podacima u općini Bosanski Petrovac danas živi 7946 stanovnika. Iz prethodno navedenog utvrđeno je da dužina kategorisane putne mreže (magistralne, regionalne i lokalne

saobraćajnice) u općini iznosi 243,85 km, te se ista može uporediti sa brojem stanovnika, a kako bi dobili odnos dužine kategorisane mreže na 1000 stanovnika.

Općina Bosanski Petrovac	30,68km/1000 stanovnika
Bosna i Hercegovina	5,13km/1000 stanovnika

TABELA 100 – DUŽINA PUTNIH PRAVACA NA 1000 STANOVNIKA

Iz navedene tabele može se konstatovati da općina Bosanski Petrovac ima povoljniji odnos dužine puteva na 1000 stanovnika u odnosu na Bosnu i Hercegovinu.

JAVNI SAOBRAĆAJ

U općini Bosanski Petrovac postoji autobuska stanica koja je malog kapaciteta, te je uglavnom saobraćaj orijentisan na prolazne međugradske linije. Zvanični red vožnje unutar općine, kao i za međugradske linije nije dostupan na web stranici autobuske stanice, te su podaci preuzeti sa stranice Unsko – saskog kantona (servisne informacije) i tu su evidentirani sljedeći polasci:

Linjija	Polazak
Bosanski Petrovac - Zagreb	09,15; 14,10
Bosanski Petrovac - Zenica	07,15; 09,15; 14,00; 16,45
Bosanski Petrovac - Mostar	12,10
Bosanski Petrovac - Sarajevo	07,30; 08,20; 10,30; 15,20; 22,45
Bosanski Petrovac - Tuzla	09,15; 16,45
Bosanski Petrovac - Goražde	10,30

TABELA 101 – PRIKAZ AUTOBUSKIH LINIJA

STACIONIRANI (MIRUJUĆI) SAOBRAĆAJ

Saobraćaj u mirovanju prisutan je uglavnom u centralnom dijelu grada, gdje se parkiranje motornih vozila obavlja na nekoliko javnih uređenih parking prostora, dok se na širem prostoru grada parkiranje vozila vrši uz kolovoze i to uglavnom na pješačkim i zelenim javnim gradskim površinama. Ovom problemu treba posvetiti pažnju u narednom periodu, obzirom da je mirujući saobraćaj jedan od bitnih faktora za normalno funkcionisanje užih i širih gradskih područja.

1.9.2. ICT TEHNOLOGIJE / KOMUNIKACIJE I VEZE

U organizaciji poštanskih komunikacija u gradu Bosanski Petrovac egzistira jedna poštanska jedinica locirana u centru grada smještena u stambenoposlovni objekat i druga u novom objektu gdje je instalisana ATC.

Ove poštanske jedinice obavljaju sve vrste poštanskih usluga za stanovništvo općine Bosanski Petrovac preko četiri šalterska mjesta i preko poštanskih dostavljača.

Cjelokupno područje Unsko-Sanskog kantona uvezano je u jedinstven sistem telekomunikacionih veza u kome egzistira čvorna automatska telefonska centrala Bosanski Petrovac (ČATC) tip ACJK 56/D u funkciji 1000 mjesnih telefonskih priključaka.

Čvorna ATC u gradu smještena je u novom objektu i vezana je spojnim putem na glavnu centralu u Bihaću analognim prenosnim sistemom kapaciteta od 3600 međumjesnih spojnih vodova. Bazna GSM stanica je objekat Rašinovac – Vrščić .

Broj instaliranih fiksnih telefonskih priključaka zadovoljava sadašnje potrebe stanovništva ali se u planskom periodu mora računati na znatno povećanje broja telekomunikacionih usluga.⁵¹

Kako je iznio Prostorni plan Unsko – saskog kantona, odnosno, usvojena Prostorna osnova, trenutni stepen izgrađenosti telekomunikacijske infrastrukture u svim općinama, pa tako i u Bosanskom Petrovcu, omogućava povezanost korisnika na barem osnovne usluge širokopojasne mreže.

Izgrađena je telekomunikacijska infrastruktura kablovske kanalizacije (sa PEHD cijevima promjera $\Phi 75\text{mm}$, $\Phi 50\text{ mm}$ i $\Phi 32\text{ mm}$ i PVC cijevima promjera $\Phi 110\text{ mm}$ na mjestima prelaza preko saobraćajnica – lokalni, regionalni i magistralni putevi) kroz koju su provučeni bakarni kablovi maksimalne dužine do 2,5 km. Pristupne mreže su građene u prijeratnom i poratnom periodu uz česte rekonstrukcije u cilju poboljšanja kvaliteta usluge i povećanja kapaciteta u pristupnom dijelu. Pored podzemnih bakarnih mreža gradile su se i nadzemne mreže sa drvenim stubovima i samonosivim bakarnim kablovima. Ove mreže su primarno bile projektovane i dimenzionisane za klasični prenos govora putem bakarne parice, a prve verzije su sa dvojničkim priključcima i uređajima za višestruko iskorištenje parice.

Neophodno je napomenuti da od 13 mjesnih zajednica u općini, njih 9 ima telefonsku mrežu i mogućnost pristupa internetu, a pokrivenost područja signalom mobilne telefonije je cca 90%.

1.9.3. VODOSNABDIJEVANJE

Studija vodosnabdijevanja općine Bosanski Petrovac je obradila tematiku postojećeg stanja, kao i potreba za vodosnabdijevanjem u planskom periodu do 2030.godine, što zadovoljava i okvirno ovaj razvojni dokument.

Obzirom da se radi o dokumentu koji je usvojen od strane nadležnih općinskih institucija, a recentnost izrade odgovara i potrebama ovog Plana, utoliko će se segment vodosnabdijevanja u velikoj mjeri osloniti na ovu Studiju.

Studijom je obuhvaćeno područje koje pokriva gradski vodovodni sistem, odnosno, naselja koja ulaze u obuhvat tog sistema vodosnabdijevanja:

Glavni sistem vodosnabdijevanja

- Bosanski Petrovac,
- Rašinovac,
- Suvaja (dio),
- Medeno Polje,
- Bjelajski Vaganac,
- Kolunić,
- Bara,

⁵¹ Urbanistički plan Bosanski Petrovac, str.26-27

- Revenik.

Naselja uz transportne cjevovode

- Klenovac,
- Bravsko,
- Smoljana.

Sistem će se proširiti u planskom periodu i na naselja

- Kapljuh,
- Bjelaj,
- Krnjeuša,
- Vrtoče,
- Vođenica,
- Industrijska zona Gorinčani.

Na prostoru općine egzistira i određen broj manjih, lokalnih vodovoda, koji opskrbljuju mjesne zajednice ili pojedina naselja. Kvalitet vodosnabdijevanja u tim vodovodnim sistemima nije utvrđen, jer gradsko komunalno preduzeće nema obavezu kontrole pogona i kvaliteta vode, osim vodovodnog sistema Krnjeuša.

1.9.3.1. STANJE VODOSNABDJEVANJA

Bosanski Petrovac, u odnosu na druge općine F BiH, ima zadovoljavajuće stanje vodovodne mreže, a na vodovodni sistem je priključeno oko 6000 stanovnika, od čega gradski vodovodni sistem ima cca 2600 priključaka.

Vrsta korisnika	Broj priključaka	Broj kuća/stanova	Broj stanovnika
Individualno stanovanje	1928	1928	5456
Kolektivno stanovanje	-	390	566
Pravna lica	156	-	-
Javne ustanove	25	-	-

TABELA 102 – BROJ I VRSTA PRIKLJUČAKA

SISTEM VODOSNABDJEVANJA GLAVNOG SISTEMA VODOVODA BOSANSKOG PETROVCA

Savremeni vodovodni sistem je utemeljen 1906.godine, kada je kaptiran izvor Smoljana. Rekonstrukcija distributivnog cjevovoda i kaptaža je izvršena 1962 – 1963.godine, a 1999.godine je izvršeno dodatno zahvatanje vode na vrelu Smoljana 2. Osim vode sa izvorišta Smoljana, glavni vodovodni sistem je snabdjeven vodom i sa izvorišta Sanica, općina Ključ.

IZVORIŠTE SMOLJANA

Izvorište Smoljana, odnosno, podzemna voda iz pukotinsko – karstne sredine, čini grupacija izvorišta:

- Smoljana 1 (Osoline 1), 930 m.n.v.
- Smoljana 2 (Osoline 2), 895 m.n.v.
- Pećina (Pećina 1 i Pećina 2), 910 m.n.v.
- Crno Vrelo, 875 m.n.v.

Vrelo Smoljana je minimalne izdašnosti $Q = 5,0$ l/s.

Opis izvorišta	Jedinica mjere	Količina	Komentar
Vrsta vrela	-	5 vodozahvata	Grupacija vrela
Godina kaptiranja (izgradnje)	Godina	1904 – 1906.	-
Zahvaćena količina vode	l/s	Min 5,0	-
Kota dna kaptaže	m.n.v.	875 – 930,0	-
Minimalna izdašnost vrela	l/s	5,0	-
Maksimalna izdašnost vrela	l/s	>100	-
Kvalitet vode	-	Dobar	Dezinfekcija

TABELA 103 – OSNOVNE KARAKTERISTIKE VRELA SMOLJANA

Sistem vodosnabdijevanja sa izvorišta Smoljana podrazumijeva objekat vodozahvata, koji je grupacija kaptaža na samim vrelima, potom transportni cjevovod (DN 250 mm ACC), sa jednom glavnom sabirnom komorom kapaciteta $V = 40,0 \text{ m}^3$ i prekidnom komorom Novakovići. Kapacitet je sistema je 50,0 l/s. Dužina transportnog cjevovoda je $l = 12 \text{ km}$ do rezervoara Novakovići. Rezervoar je kapaciteta $V = 2 \times 100 \text{ m}^3$, a cjelokupan sistem je gravitacioni.

Od rezervoara Novakovići, izgrađen je bypass sistem do rezervoara Bursaći, koji je dio sistema Sanica, u dužini od $l = 1440 \text{ m}$ (DN 220 mm ACC), a kojim se višak vode sistema Smoljana transportuje u sistem Sanica. Dotok vode od 25 l/s je dostatan za potrebe cjelokupnog sistema vodosnabdijevanja.

U slučaju manjeg dotoka vode sa izvorišta Smoljana u odnosu na potrebe, aktivira se dotok vode sa izvorišta sistema Sanica.

Izvorište je zaštićeno, odnosno, u skladu sa projektom Zaštita izvorišta vode za piće Smoljana, općina Bosanski Petrovac, koji je urađen 2004.godine, izvršeno je:

- Izgradnja zaštitne ograde na objektima kaptaža – Ia zona,
- Markiranje i obilježavanje Ib, II i III zaštitne zone,
- Urađena odvodnja otpadnih oborinskih i fekalnih voda iz I zone,
- Izrađene i postavljene table sa oznakama zona,
- Izrađen Elaborat o obilježavanju i markiranju zaštitnih zona.

IZVORIŠTE SANICA

Vodovodni sistem Sanica je uspostavljen 80 –ih godina prošlog vijeka, nakon što se uvidjelo da izvorište Smoljana svojim minimalnim kapacitetom ne zadovoljava potrebe stanovnika i privrede Bosanskog Petrovca.

Kaptaža vrela Sanica je izvedena 1985.godine, izdašnost vrela je min $0,80 \text{ m}^3/\text{s}$, a koristi se isključivo u periodu većih suša, kada kapaciteti Smoljane ne mogu zadovoljiti potrebe za vodosnabdijevanjem.

Opis izvorišta	Jedinica mjere	Količina	Komentar
Vrsta vrela	-	-	Rasuto
Godina kaptiranja (izgradnje)	Godina	1985.	-
Zahvaćena količina vode	l/s	61,0	-
Kota dna kaptaže	m.n.v.	221	-
Minimalna izdašnost vrela	l/s	800	-
Maksimalna izdašnost vrela	l/s	40 000	-
Kvalitet vode	-	Dobar	dezinfekcija

TABELA 104 – OSNOVNE KARAKTERISTIKE VRELA SANICA

Sistem vodosnabdijevanja Sanica se sastoji od:

- Vodozahvata,
- Dovodnog cjevovoda od vodozahvata do pumpne stanice Sanica AC, cijevi profila 500 mm, dužine $l = 600$ m,
- Pumpne stanice Sanica, ukupnog projektovanog kapaciteta $Q = 183$ l/s (tri pumpe), na koti 211,84 m.n.v.,
- Potisnog cjevovoda od pumpne stanice do prekidne komore PK Mijačica, u dužini od $l = 3125$ m (DN 300, čelične cijevi, NP 80 bara),
- Prekidne komore Mijačica, zapremine $V = 2 \times 100$ m³, na koti 909,15 (895,50) m.n.v.,
- Gravitacionog dovodnog cjevovoda do rezervoara Bosanski Petrovac, ukupne dužine $l = 27$ 647,5 m (AC cijevi, 400, 350 i 300 mm),
- Prekidne komore na dovodnom cjevovodu PK Jakšići, $V = 2 \times 100$ m³, kota 846,94 m.n.v.,
- Prekidne komore na dovodnom cjevovodu PK Grla, $V = 2 \times 100$ m³, kota 792,30 m.n.v.,
- Rezervoara Bursaći, Bosanski Petrovac, $V = 2000$ m³, kota dna 719,0 m.n.v.

Ovo predstavlja I fazu sistema, a naselja koja se snabdijevaju i smještene su uz transportni cjevovod, su: Klenovac, Bunara, Jasenovac, Podsrnetica, Janjila, Bravski Vaganac, Kapljuh, Bukovača, Drinić, Bara, Vedro Polje, Kolunić, Oštrej, te grad Bosanski Petrovac, sa prigradskim mjesnim zajednicama.

Izvorište Sanica, odnosno, voda koja se pumpa sa izvorišta, ima za posljedicu velike troškove električne energije. Ipak, analizirajući alternativne izvore vodosnabdijevanja (analize vršio Zavod za vodoprivredu Sarajevo, 80 –ih godina XX st.), utvrdilo se da sve druge opcije iskazuju manjkavost u realizaciji i nedostatke u kvantitetu, čime se i dalje mora računati na vode Sanice.

Za ovo izvorište je urađen Projekat zaštite izvorišta vode za piće Sanica općine Bosanski Petrovac i Ključ, ali nisu izvršene nikakve radnje na implementaciji projekta, koji je izrađen još 2005.godine.

DISTRIBUTIVNA MREŽA GLAVNOG VODOVODNOG SISTEMA

Distributivna mreža glavnog, gradskog vodovodnog sistema je rekonstruisana u periodu 1999 – 2000.godine, kada su, između ostalog:

- Izgrađena dva distributivna prstena gradske zone,
- Izgrađeni čvorovi i priključci za sekundarne cjevovode,
- Izvršena sanacija transportnog cjevovoda izvorišta Smoljana do rezervoara Novakovići.

U periodu 2000 – 2007.godine, izvršeno je proširenje obuhvata Glavnog sistema vodosnabdijevanja za naseljena mjesta:

- MZ Kolunić (dovodni vod, dvije prepumpne stanice i sekundarna mreža sa kućnim priključcima),
- MZ Suvaja, sa zaseocima Šipke, Šumari, Medeno Polje i Bjelajski Vaganac,
- Industrijska zona.

Distributivnu mrežu čine sljedeće vrste cijevnog materijala:

Vrsta cijevi	Profil (mm)	Dužina (m)
Azbest – cement	150 – 200	1900
	200 – 250	1850

	300 – 350	4500
	400 – 450	500
Liveno – željezne cijevi + daktil	≥80	2800
	80 – 100	1100
	150 – 200	950
	200 – 250	2500
	300 – 350	800
	400	500
PVC vodovodne cijevi	150	1250
	225	750
Polietilenske vodovodne cijevi	>80	26000
	80 – 100	35000
	150 – 200	600

TABELA 105 – KARAKTERISTIKE CJEVOVODA DISTRIBUTIVNE MREŽE

Svi transportni cjevovodi imaju dovoljan kapacitet, ali transportni cjevovod od izvora Sanica ima dosta gubitaka, materijal je nezadovoljavajući (azbest – cement), te je potrebno u planskom periodu voditi računa o sanaciji ovog cjevovoda.

Veliki dio cjevovoda je prečnika manjeg od $\Phi 80$, čak 20 000 m, a poznato je da ovi profili cjevovoda ne zadovoljavaju tehničke propise, o čemu također treba voditi računa u planskom periodu. Za sada je stanje regulisano visokim pritiscima u sistemu.

Rekonstruisani dio mreže je u veoma dobrom stanju, a ostatak, osim gore navedenih dijelova za koje je potrebno vršiti rekonstrukciju, treba pravilno održavati, kako bi se smanjili gubici.

VODOVODNI SISTEM VRTOČE

Naselje Vrtoče, kao i potrošači na trasi voda, snabdijevaju se vodom sa izvora Pećina u Vođenici, koji je kaptiran 1979.godine, kada je izgrađena kaptažna građevina na koti 890 m.n.v. Minimalna izdašnost je 4,0 l/s, transportni cjevovod je gravitacioni, izgrađen od PVC cijevi DN 125 mm, dužine $l = 13,5$ km.

Rezervoarski prostor je $V = 2 \times 125 \text{ m}^3$, a izgrađen je iznad Vrtoča, na koti 755 m.n.v. Na sistem je priključeno oko 100 domaćinstava, koje se uglavnom bavi poljoprivredom. Kvalitet vode je zadovoljavajući.

VODOVODNI SISTEM VOĐENICA

Naselja MZ Vođenica se snabdijevaju vodom iz sistema gravitacionog tipa, koji se sastoji od kaptažne građevine izgrađene na izvoru na koti 928 m.n.v., gravitacionog voda izrađenog od PVC cijevi, dužine $l = 748$ m, prekidne komore na koti 865 m.n.v., gravitacionog voda dužine $l = 3364$ m, rezervoara Gradina iznad naselja Vođenica, na koti 755 m.n.v., te opskrbnog cjevovoda prema potrošačima.

Kaptaža je zahvatila svu vodu iz više izvorišta, a procijenjeno je da u nju ulazi cca 2 – 3,0 l/s vode.

Od kaptaže, voda se plastičnim cjevovodom odvodi u prekidnu komoru, a potom se voda gravitacionim cjevovodom odvodi do rezervoara Gradina, u kojeg dotiče cca 1 – 1,5 l/s vode.

Nije poznat broj potrošača priključenih na vodovodni sistem.

VODOVODNI SISTEM KRNJEUŠA

Vodovodni sistem Krnjeuša, koji snabdijeva vodom istoimeno naselje, izgrađen je 1978.godine, kaptiranjem izvora Kula u Krnjeuši, čiji je minimalni kapacitet $Q = 0,5$ l/s. Od kaptaže do rezervoara izgrađen je gravitaciono – potisni, dovodni cjevovod, ukupne dužine cca $l = 1,7$ km (od kaptaže do crpne stanice $l = 1,0$ km, a od crpne stanice $l = 700$ m). Rezervoar je zapremine $V = 75$ m³. Podaci o potrošačima nisu poznati.

VODOVODNI SISTEM BRAVSKO

Vodovodni sistem naselja Bravsko je uspostavljen 1914.godine, a dograđen je 1950.godine, pri čemu su kaptirani izvori:

- Perjanovac, $Q_{\min} = 0,317$ l/s,
- Čemerovac, $Q_{\min} = 0,190$ l/s,
- Veliki Pločevac, $Q_{\min} = 0,428$ l/s,

što čini ukupno $Q_{\min} = 0,935$ l/s.

Vodovod je gravitacionog tipa, dužine transportnog cjevovoda $l = 7,0$ km. Rezervoar je zapremine $V = 120$ m³, a izgrađen je 1978.godine.

OSTALI MALI VODOVODNI SISTEMI

Ostali sistemi vodosnabdijevanja su uspostavljeni u Bjelaju i Bukovači.

Podrobniji podaci o ovim sistemima nisu poznati, osim minimalne izdašnosti, koja iznosi:

- Bjelaj, $Q_{\min} = 0,70$ l/s,
- Bukovača, $Q_{\min} = 0,90$ l/s.

1.9.3.2. BILANS KOLIČINA PROIZVODNJE I POTROŠNJE VODE

Ukupno zahvaćena količina vode na izvorištima je cca $Q = 556\ 603$ m³. Specifična potrošnja vode je 110 l/st/dan, a pema podacima vodovodnog preduzeća, priključeno je cca 6000 stanovnika na glavni vodovodni sistem.

Potrošnja vode		Proizvodnja vode
Stanovništvo (m ³)	Industrija (m ³)	m ³ /mjesečno
208 460,0	33 083,0	556 603,0
241 543,0		556 603,0

TABELA 106 – ODNOS PROIZVODNJE I POTROŠNJE VODE U 2011.GODINI

Prema iznesenim ukupnim podacima, vidljivo je da je odnos proizvedene i potrošene vode 2,3 veći, u korist proizvodnje.

Ipak, treba znati da prema procjenama, trenutni fizički gubici u sistemu su 30%, obzirom da nije došlo do potpune rekonstrukcije vodovodne mreže. Gubici se u planskom periodu trebaju svesti na mjeru 20 – 30%. Jasno je i da se trenutno u glavnom sistemu vodosnabdijevanja ne nalaze sva domaćinstva općine, što treba biti jedan od ciljeva u planskom periodu.

Parametri Glavnog vodovodnog sistema Bosanski Petrovac su prikazani u sljedećoj tabeli:

Opis potrošnje	Jedinica mjere	Količina
----------------	----------------	----------

Opis potrošnje	Jedinica mjere	Količina
Broj stanovnika u obuhvatu sistema (2011.godine ⁵²)	Stanovnika	7800
Broj stanovnika priključenih na sistem	Stanovnika	6006
Prosječna specifična potrošnja vode stanovništva	l/st/dan	120
Procenat priključenosti stanovništva na vodovod	%	77,0
Prosječna potrošnja vode stanovništva	l/s	8,34
Učešće privrede u potrošnji vode	%	15,0
Prosječna potrošnja vode privrede	l/s	1,25
Ukupna prosječna potrošnja vode stanovništva i privrede	l/s	9,59
Specifična potrošnja vode stanovništva i privrede	l/st/dan	138,0
Ukupna dnevna prosječna potrošnja vode stanovništva i privrede	m ³ /dan	829
Ukupna mjesečna potrošnja vode stanovništva i privrede	m ³ /mjesec	25 210
Ukupna prosječna godišnja potrošnja vode stanovništva i privrede	m ³ /godinu	302 522
Koeficijent dnevne neravnomjernosti potrošnje stanovništva	-	1,5
Maksimalna dnevna potrošnja vode stanovništva	l/s	12,51
Koeficijent dnevne neravnomjernosti potrošnje privrede	-	1,25
Maksimalna dnevna potrošnja vode privrede	l/s	1,56
Ukupna maksimalna dnevna potrošnja vode stanovništva i privrede	l/s	14,08
Ukupni prosječni gubici vode u sistemu	%	30,0
Ukupno potrebne prosječne dnevne količine vode sa gubicima	l/s	13,70
Ukupno potrebne prosječne mjesečne količine vode sa gubicima	m ³ /mjesec	36 015
Specifična potrošnja stanovništva i privrede sa gubicima	l/st/dan	197,14
Ukupno potrebne maksimalne dnevne količine vode sa gubicima	l/s	20,11

TABELA 107 – SADAŠNJE POTREBE I PROIZVEDENE KOLIČINE VODE U GLAVNOM SISTEMU VODOSNABDJEVANJA

Bilans voda na području vodovodnog sistema Bosanski Petrovac, u 2011.godini bio je:

Vodovodni sistem	Potrebe (max.dnevno l/s)	Obezbijeđeno sa izvorišta (min. l/s)	Količina vode koja je višak (l/s)
VDS Bosanski Petrovac	20,11	Smoljana 5,0	106,89
		Sanica 122,0	
UKUPNO:	20,11	UKUPNO: 127,0	106,89

TABELA 108 – BILANS VODA

1.9.3.3. BILANS REZERVOARSKOG PROSTORA

Rezervoarski prostor vodovodnog sistema Bosanski Petrovac u ovom trenutku, sa potrošnjom koja je iskazana, izražava suficit od $V = 1620 \text{ m}^3$.

Potrebna količina vode 2011.g.	Potrebna zapremina rezervoara (m ³)	Postojeći rezervoarski prostor (m ³)	Višak (m ³)
20,11	579,15	2200,0	1620,85

TABELA 109 – BILANS REZERVOARSKOG PROSTORA

Ipak, ako se uzme u obzir potrošnja električne energije, jer se voda pumpa u vrijeme niskog tarifnog obračuna, onda se to smatra ekonomski prihvatljivim i isplativim.

Rezervoarski prostor čine dva rezervoara, Novakovići i Bursaći, sa 200 m^3 , odnosno, 2000 m^3 zapremine vode.

⁵² Procjena Studije vodosnabdijevanja, koja nije zasnovana na preliminarnim rezultatima popisa stanovništva 2013.godine.

1.9.3.4. HIDRANTSKA MREŽA

Vanjska hidrantska mreža je nedovoljno izgrađena. Hidrantska mreža se nalazi na vodovodnim cijevima kojim upravlja općinsko komunalno preduzeće.

Hidrantska mreža je izgrađena samo u užem gradskom području, a ne postoji izgrađeno stalno ili privremeno postrojenje za zahvatanje površinske vode na otvorenim vodotocima, kako bi se umanjio i nadomjestio nedostatak hidrantske mreže.

Nadzemni hidranti	Podzemni hidranti	U užem gradskom jezgru	Izvan gradskog jezgra	užeg	Vrsta hidranta prema protoku
-	50	49	1		N _o 80 – N _o 50

TABELA 110 – HIDRANTSKA MREŽA

1.9.4. ODVODNJA OTPADNIH VODA

Kanalizacioni sistem za prikupljanje i odvodnju otpadnih voda je djelimično izgrađen u zapadnom i centralnom dijelu općine Bosanski Petrovac, dok se u ostalim dijelovima urbanog dijela grada i prostora općine odvodnja otpadnih i fekalnih voda vrši putem septičkih jama ili direktnim ispuštanjem u teren bez prethodnog prečišćavanja.⁵³

Na području općine Bosanski Petrovac, izgrađeno je tek 17 km kanalizacione mreže, odnosno, pokrivenost odvodnjom otpadnih voda je cca 35%.

Prema procjenama, još 1800 domaćinstava je bez priključka na kanalizacionu mrežu, odnosno samo 35% urbanog dijela je pokriveno kanalizacijom. Studija vodosnabdijevanja općine donosi podatak da je u 2011.godini, 1250 domaćinstava, odnosno, 3800 osoba bilo priključeno na sistem odvodnje otpadnih voda.

Odvodnja otpadnih fekalnih i oborinskih voda se odvodi sa urbanog područja Bosanskog Petrovca gradskom kanalizacionom mrežom, glavnim kolektorom Φ 1000, u pravcu sjever – jug.

Sistem je gravitacioni - kombinovani, sa direktnim izljevom u prirodni recipijent ponornice Japaga, bez ikakvih tretmana. Ponornica Japaga pripada slivu Une, a otpadne vode završavaju podzemnim tokovima u Uncu.⁵⁴

Na ovaj kolektor se veže ostala sekundarna gradska mreža, dok rubni dijelovi nemaju izgrađenu kanalizacionu infrastrukturu.

U posljednjih nekoliko godina intenzivirali su se napori na rješavanju pitanja tretmana otpadnih voda iz urbanog područja grada Bosanskog Petrovca, kroz izradu potrebne projektne dokumentacije, kako za kanalizacionu mrežu, tako i za postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda.

Trenutno traju aktivnosti na pripremi realizacije sveobuhvatnog projekta rekonstrukcije I izgradnje kanalizacione mreže Bosanskog Petrovca - Faza I sa izgradnjom PPOV prioritetni slučaj (zaokružena

⁵³ LEAP, Bosanski Petrovac, str.18-19

⁵⁴ http://www.watsanfbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=61&lang=hr

financijska konstrukcija za prvu fazu, izrađen glavni projekat I studija zaštite okoliša). U toku je priprema tenderske dokumentacije.⁵⁵

Količine proizvedenih otpadnih voda su date u sklopu Glavnog projekta rekonstrukcije i izgradnje kanalizacione mreže u Bosanskom Petrovcu, a prema postojećim i očekivanim planskim količinama, dimenzionirana je planirana infrastruktura odvodnje otpadnih voda.

Maksimalna satna količina proizvedene otpadne vode (l/s)	Maksimalna dnevna količina proizvedene otpadne vode (l/s)	Specifični oticaj (l/s/m)
40,0	22,22	0,002137

TABELA 111 – KOLIČINE OTPADNIH VODA

1.9.5. ENERGETSKA INFRASTRUKTURA

Općina Bosanski Petrovac snabdjeva se električnom energijom u okviru PJD Bosanski Petrovac, kao jedne od osam poslovnih jedinica Elektrodistribucija Bihać (ED Bihać), koja posluje u okviru Elektroprivrede BiH. Postojeće stanje elektroenergetske infrastrukture, kao i elektroenergetske situacije općine, razmatrano je kroz sljedeće segmente:

- Potrošnja električne energije
- Proizvodnja električne energije
- Prenos i distribucija električne energije

1.9.5.1. POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Područje Općine se napaja iz prenosne mreže i distributivne mreže locirane na području Općine. Pregled kretanja potrošnje električne energije dat je Tabelom 1.

PJD B.Petrovac	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Ukupno preuzeta energija (MWh)	15.100	15.644	15.927		
Porast potrošnje %	1,04	1,02			

TABELA 112 – POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE PJD BOSANSKI PETROVAC 2005 – 2011.GODINA

*Preuzeto iz Elaborata Analize razvoja srednjenaponskih distributivnih mreža u JP EP BiH sa aspekta prelaska na 20 kV naponski nivo

Struktura potrošnje općine Bosanski Petrovac u periodu 2005 – 2009. Godine, uglavnom je imala sljedeće obilježje:

- Domaćinstva 92,6 %
- Javna rasvjeta 6,59%
- Ostala potrošnja 0,43%.

Iz navedenog, očigledno je da se najveći udio potrošnje odnosio na domaćinstva, dok je potrošnja u industriji bila neznatna.

Prema podacima iz Indikativnog plana razvoja proizvodnje 2015 – 2024 godina, u 2012. godini, sa TS 110/35/10 kV Bosanski Petrovac preuzeta je energija od 25.029 MWh, pri čemu je udio industrijske

⁵⁵ http://www.watsanfbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=61&lang=hr

potrošnje (na 35 i 10 kV naponu) 26,22%, domaćinstva 52,10 %, ostala potrošnja (0,4 kV), 19,73 % što ukazuje i na značajan rast potrošnje i rast udjela potrošnje u industriji.

Struktura i broj kupaca električne energije dat je Tabelom 2:

	Na 35 kV	Na 10 i 20 kV	Broj proizvođača	Niski napon – 0,4 kV		Ukupno
				Domaćinstva	Ostala potrošnja	
PJD Bosanski Petrovac	0	7	0	3.847	394	4.248

TABELA 113 – PREGLED BROJA KUPACA PO KATEGORIJAMA POTROŠNJE (ZAKLJUČNO SA MAJEM 2012.GODINE)

*Prezeto iz Elaborata Analize razvoja srednjenaponskih distributivnih mreža u JP EP BiH sa aspekta prelaska na 20 kV naponski nivo

1.9.5.2. PROIZVODNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Na području Unsko – sanskog kantona u pogonu su tri hidroelektrane HE Una Kostela, mHE Krušnica i mHE Bihać, ali se niti jedna ne nalazi na području općine Bosanski Petrovac. Samo područje ima dosta sunčanih dana i povoljne vjetrove, ali nema izgrađenih, a niti u procesu izgradnje, elektroenergetskih izvora.

1.9.5.3. PRENOS I DISTRIBUCIJA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Od prenosnih vodova, područjem općine prolaze četiri dalekovoda 110 kV, od koji su tri u funkciji napajanja općine. Distributivna mreža je naponskog nivoa 35 kV, 20 kV, 10(20) kV, 10 kV i 0,4 kV. Srednjenaponska mreža 35 kV je zračna mreža na betonskim, a manjim dijelom na čelično – rešetkastim stubovima.

Srednjenaponska 20 kV i 10(20) kV mreža je većim dijelom radijalna, izgrađena kao zračna sa AL – Fe vodičima presjeka 25, 35 i 50 mm², postavljena na drvenim, betonskim željezno – rešetkastim stubovima, dok je kablovska mreža zastupljena u samom gradu i djelimično uvezana u prsten.

Red. broj	Naziv voda	Presjek vodiča mm ²	Dužina voda km	Godina izgradnje/obnove
1.	DV 110 kV Bosanski Petrovac – Kulen Vakuf	Al/Fe 240/40	27,16	1976/1986/2002
2.	DV 110 kV Bosanski Petrovac - Drvar	Al/Fe 240/40	19,80	1976/1986
3.	DV 110 kV Bosanski Petrovac - Ključ	Al/Fe 240/40	43,30	1993/2002
4.	DV 110 kV Kulen Vakuf – Bihać1	Al/Fe 240/40	37,40	1976/1986/2002

Red. broj	Naziv voda	Presjek vodiča mm ²	Dužina km	Godina izgradnje/obnove
5.	DV 35 kV Bosanski Petrovac - Vrtoče	3x150 Al/Fe	18,5	1957
6.	DV 35 kV Vrtoče – Kulen Vakuf	3x50 Al/Fe	12,5	1976

TABELA 114 – PRENOSNA I DISTRIBUTIVNA MREŽA

Napajanje kupaca koje pokriva PJD Bosanski Petrovac, ostvareno je iz transformatorske stanice TS 110/35/10 kV Bosanski Petrovac i transformatorske stanice TS 35/20 kV Vrtoče. Pregled primarnih transformatorskih stanica 110/x kV i 35/10 kV koje su u funkciji napajanja potrošača dat je u narednim tabelama.

Red. br.	Trafostanica	Nazivna snaga transformatora MVA	Prenosni odnos	Vršna snaga MVA	God. puštanja u pogon	Napomena
1.	TS 110/35/10 kV Bosanski Petrovac	20/20/14	110/10,5(21)/36,75	4,98	1986	Vlasništvo Elektroprenosa

TABELA 115 – TRANSFORMATORSKE STANICE 110/X KV NA PODRUČJU PJD BOSANSKI PETROVAC

Red. br.	Trafostanica	Vlasništvo	Prenos. odnos kV	Građev. izvedba	SDV	God. puštanja u pogon	Nazivna snaga transformatora MVA	Vršna snaga MVA
1.	TS 35/20 kV Vrtoče	JP EP BiH	35/20	unutrašnja	NE	1958/2000	2,5	0,981

TABELA 116 – TRANSFORMATORSKE STANICE 35/10(20) KV NA PODRUČJU PJD BOSANSKI PETROVAC

1.9.5.4. NAPAJANJE OPĆINE BOSANSKI PETROVAC

Osnovno napajanje električnom energijom vrši se iz transformatorske stanice TS 110/35/10 kV Bosanski Petrovac, koja je u vlasništvu Elektroprenosa BiH i TS 35/20 kV Vrtoče koja je u vlasništvu JP EP BiH. Trafostanica Bosanski Petrovac je preko tri 110 kV dalekovoda uvezana u elektroenergetski sistem: sa TS Ključ, TS Drvar i TS EVP Kulen Vakuf. Instalirana snaga trafostanice je 20 MVA, a distribucija energije se vrši preko srednjenaponskog postrojenja koje obuhvata jednu vodnu ćeliju 35 kV i osam 10 kV vodnih ćelija. Napajanje potrošača se vrši po 10 kV naponu mrežom izgrađenom za naponski nivo 10 kV i za 20 kV.

Trafostanica TS 35/20 kV Vrtoče vezana je 35 kV dalekovodima za srednjenaponsko postrojenje TS Bosanski Petrovac i srednjenaponsko postrojenje TS EVP Kulen Vakuf. Distribucija električne energije se vrši preko 20 kV mreže putem četiri 20 kV izlaza

Instalirana snaga u 110 kV i 35 kV mreži zadovoljava potrebe korisnika, ali u slučaju ispada energetskog transformatora u bilo kojoj od primarnih trafostanica nije obezbjeđeno napajanje kupaca, odnosno nije ispoštovan faktor sigurnosti n-1.

Sekundarne trafostanice su trafostanice prenosnog odnosa 20/0,4 kV i 10/0,4 kV građene kao stubne, blindirane, klasične slobodnostojeće ili u objektu. Mreža i 20 i 10 kV je pretežno nadzemna.

	DV dužina (km)	Kabl dužina (km)	Ukupno dužina (km)	Napomena
35 kV	31	-	31	
20 kV			64.769	
10(20) kV	116.736	8.359	125.095	
10 kV				
0,4 kV			229.245	

TABELA 117 – DUŽINE SN MREŽE

*Preuzeto iz Elaborata Analize razvoja srednjenaponskih distributivnih mreža u JP EP BiH sa aspekta prelaska na 20 kV naponski nivo

Prenosni odnos	kom	instalirana snaga MVA	Napomena
110/35/10 kV	1	20	
35/20 kV	1	2,5	
20/0,4 kV	47	21,650	
10/0,4 kV	97		

TABELA 118 – TRANSFORMATORSKE STANICE BROJ

*Prezeto iz Elaborata Analize razvoja srednjenaponskih distributivnih mreža u JP EP BiH sa aspekta prelaska na 20 kV naponski nivo

Mrežu niskog napona (0,4 kV) čine nadzemni vodovi neizolirani i izolirani i podzemni vodovi.

Uže gradsko područje je napojeno iz TS 110/35/10 kV Bosanski Petrovac putem nadzemne i podzemne mreže. Najznačajniji problem u napajanju ovog dijela potrošača je postojanje samo jedne napojne tačke i nemogućnost kvalitetnog rezervnog napajanja.

Prigradska i seoska naselja su napojena preko zračne 10 kV mreže iz TS 110/35/10 kV Bosanski Petrovac i 20 kV mreže iz TS 35/20 kV Vrtoče. Mreža je nova (poslijeratna sanacija) i slabo opterećena.

Za opskrbu i distribuciju električne energije na teritoriji općine postoji i u funkciji je odgovarajuća mreža vodova i trafostanica, s tim da se radi uglavnom o radijalnoj mreži. Sva naselja imaju obezbjeđenu elektrodistributivnu, mrežu kao i svi privredni subjekti.

1.9.5.5. UTVRĐIVANJE PROBLEMA U PROSTORU I UREĐENJU PROSTORA

Osnovni problemi u napajanju općine Bosanski Petrovac je napajanja područja iz jedne trafostanice sa jednim transformatorom. Kod ispada transformatora u TS 110/35/10 kV Bosanski Petrovac svi potrošači koji se napajaju po 10 kV naponu iz ove trafostanice ostaju bez napajanja. Takođe, isto se dešava i potrošačima koji se napajaju po 20 kV naponu kod ispada transformatora u TS 35/20 kV Vrtoče.

Srednjenaponska mreža je radijalna bez obezbjeđenog rezervnog napajanja što dodatno slabi pouzdanost napajanja. Na postojećim vodovima koji rade na 10 kV naponu može se kao problem izdvojiti izraženi gubici snage i energije.

	Gubici el.energije (MWh) 2009. god.	Gubici el.energije (MWh) 2010. god	Gubici el.energije (MWh) 2011. god
PJD Bosanski Petrovac	1.088	1.028	1.150
%	7,21	6,57	7,22

TABELA 119 – DISTRIBUTIVNI GUBICI

*Prezeto iz Elaborata Analize razvoja srednjenaponskih distributivnih mreža u JP EP BiH sa aspekta prelaska na 20 kV naponski nivo

Na prigradskom području Gorinčani je od strane općinskih organa planirana Poslovna zona Gorinčani na kojoj je otpočela izgradnja novih poslovnih objekata što će, bez izgradnje nove elektroenergetske mreže, dovesti do problema u postojećoj mreži u pogledu i nedovoljne prenosne moći, neizgrađenost mreže i nepostojanje rezervnog napajanja.

Takođe, na području Drinić, koje se nalazi u RS, a napaja se iz SN mreže koja je u vlasništvu JP EP BiH, planirana je izgradnja "Sportsko-rekreacionog centra Klekovača", što će zahtjevati izgradnju nove mreže jer postojeća mreža ne može obezbjediti priključenje novog korisnika.

1.9.6. TOPLIFIKACIJA

Postojeće stanje toplifikacije općine se oslanja na individualne sisteme grijanja, a u najvećoj mjeri to su peći na drva, ugalj, plin, te električnu energiju, što je uostalom, karakteristika svih manjih urbanih i ruralnih sredina u BiH, a koji su ujedno i najveći zagađivači zraka.

Osim individualnih kotlovnica, zagađenje zraka dolazi i od blizine jakih saobraćajnih pravaca, kao što je magistralni, ali u manjoj mjeri, obzirom na udaljenost od gradskog centra, ali i klimatološko – reljefne karakteristike Bosanskog Petrovca.

Mjerenja i kontrole zraka nisu sistemski uspostavljeni, ali treba pretpostaviti da se zagađenja javljaju u većem dijelu godine, jer su zime u Bosanskom Petrovcu duge, te sezona grijanja zasigurno traje od oktobra do maja.

Kako nije načinjena Studija toplifikacije Bosanskog Petrovca, o potrebama za količinom toplotne energije se može tek spekulirati na osnovu nekih iskustvenih parametara.

Specifična potrošnja toplote se može izraziti kroz sljedeće vrijednosti:

- urbana naselja troše 60 do 100 W/m²,
- mješovita i ruralna troše 80 do 150 W/m².

Ako se uzme u obzir da u urbanom prostoru Bosanskog Petrovca živi 47% od ukupnog broja stanovnika, odnosno, njih 3781, a poznati su podaci o brojnosti objekata po naseljima, sa pretpostavkom veličine objekta u prosjeku P + 1, BGP = 140 m² za individualno stanovanje, a BGP = 70 m² za kolektivno stanovanje, onda se može procijeniti toplotni konzum kako slijedi:

Naselje	Stambeni objekti		Ukupno:	Stambena površina	Ukupni toplotni konzum
Bara	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	90	0	0
		Jedinice	90	12600	1008
Bjelaj	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0

Naselje	Stambeni objekti		Ukupno:	Stambena površina	Ukupni toplotni konzum
	Individualno	Objekti	76	0	0
		Jedinice	100	14000	1120
Bjelajski Vaganac	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	68	0	0
		Jedinice	68	9520	1094,8
Bosanski Petrovac	Kolektivno	Objekti	39	0	0
		Jedinice	470	32900	2632
	Individualno	Objekti	1384	0	0
		Jedinice	2197	307580	24606,4
Bravski Vaganac – dio	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	32	0	0
		Jedinice	33	4620	369,6
Brestovac	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	46	0	0
		Jedinice	55	7700	616
Bukovača – dio	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	118	0	0
		Jedinice	118	16520	1321,6
Bunara – dio	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	38	0	0
		Jedinice	39	5460	436,8
Busije	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	72	0	0
		Jedinice	72	10080	806,4
Cimeše	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	82	0	0
		Jedinice	82	11480	918,4
Dobro Selo	Kolektivno	Objekti	4	0	0
		Jedinice	40	2800	224
	Individualno	Objekti	340	0	0

Naselje	Stambeni objekti		Ukupno:	Stambena površina	Ukupni toplotni konzum
		Jedinice	597	83580	6686,4
Drinić – dio	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
Janjila	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	144	0	0
		Jedinice	234	32760	2620,8
Jasenovac	Kolektivno	Objekti	3	0	0
		Jedinice	9	1260	100,8
	Individualno	Objekti	171	0	0
		Jedinice	172	24080	1926,4
Kapljuh	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	58	0	0
		Jedinice	80	11200	896
Klenovac – dio	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	79	0	0
		Jedinice	81	11340	907,2
Kolonić	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	234	0	0
		Jedinice	234	32760	2620,8
Krnja Jela	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	195	0	0
		Jedinice	197	13790	1103,2
Krnjeuša	Kolektivno	Objekti	8	0	0
		Jedinice	27	3780	302,4
	Individualno	Objekti	332	0	0
		Jedinice	332	46480	3718,4
Lastve	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	83	0	0
		Jedinice	83	11620	929,6

Naselje	Stambeni objekti		Ukupno:	Stambena površina	Ukupni toplotni konzum
Medeno Polje	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	66	0	0
		Jedinice	66	9240	739,2
Oraško Brdo	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	39	0	0
		Jedinice	39	5460	436,8
Oštrej	Kolektivno	Objekti	1	0	0
		Jedinice	2	280	22,4
	Individualno	Objekti	86	0	0
		Jedinice	86	12040	963,2
Podsrdnetica	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	57	0	0
		Jedinice	60	8400	672
Prkosi	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	79	0	0
		Jedinice	79	11060	884,8
Rašinovac	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	188	0	0
		Jedinice	242	33880	2710,4
Revenik	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	74	0	0
		Jedinice	74	10360	828,8
Risovac	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	135	0	0
		Jedinice	135	18900	1512
Skakavac	Kolektivno	Objekti	-	0	0
		Jedinice	-	0	0
	Individualno	Objekti	98	0	0
		Jedinice	100	14000	1120
Smoljana	Kolektivno	Objekti	-	0	0

Naselje	Stambeni objekti	Ukupno:	Stambena površina	Ukupni toplotni konzum
	Individualno	Jedinice	-	0
		Objekti	193	0
Suvaja	Kolektivno	Jedinice	209	29260
		Objekti	-	0
	Individualno	Jedinice	187	26180
		Objekti	174	0
Vedro Polje	Kolektivno	Jedinice	-	0
		Objekti	-	0
	Individualno	Jedinice	71	9940
		Objekti	71	0
Vođenica	Kolektivno	Jedinice	-	0
		Objekti	-	0
	Individualno	Jedinice	190	26600
		Objekti	189	0
Vranovina	Kolektivno	Jedinice	-	0
		Objekti	-	0
	Individualno	Jedinice	84	11760
		Objekti	84	0
Vrtoče	Kolektivno	Jedinice	3	210
		Objekti	1	0
	Individualno	Jedinice	214	29960
		Objekti	206	0
UKUPNO			965440	775684000

Ukupni toplotni konzum iznosi 77568,4 kW.

Centralizovani tip grijanja u gradu Bosanski Petrovac devastiran je u toku proteklog rata, tako da danas nije u funkciji, pa su grijanja radnog i poslovnog prostora opredjeljena na individualna rješenja grijanja.

Konceptom urbanog uređenja užeg gradskog područja stvaraju se uslovi za uvođenjem centralizovanog tipa zagrijavanja stambenih i poslovnih prostor (bez obzira na kolektivni ili individualni tip stanovanja). Ovo podrazumijeva izgradnju centralne gradske toplane, koja bi preko sekundarnih podstanica i vrelovodne mreže zagrijavala stambene i poslovne jedinice u užem urbanom prostoru. Postojeće kotlovnice bi bile iskorištene za buduće podstanice.

Ovaj infrastrukturni koncept treba da obradi posebna studija toplifikacije grada.⁵⁶

1.9.7. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Osim upravljanja otpadom, koje je opisano u posebnom poglavlju, ostala komunalna infrastruktura, koja podrazumijeva površine za sahranjivanje, pijace, stočne pijace, stočna groblja, te vatrogasnu službu, različito je zastupljena u pojedinim naseljima općine.

1.9.7.1. GROBLJA

Prema topografskim kartama koje su korištene u mapiranju groblja, unutar općine se nalazi 78 groblja i pojedinačnih grobova, a čije trenutno stanje nije poznato.

Mnoga od tih groblja se nalaze na od naselja udaljenim predjelima, pa se mora postaviti pitanje njihovog održavanja, kao i samog stanja u kojem se nalaze, da li je moguće do njih doći, te da li se još uvijek vrši sahranjivanje.

Prema tim podacima, u općini se nalazi 3 mezarja, te 75 kršćanskih groblja. U gradu Bosanskom Petrovcu, a prema odredbama Urbanističkog plana, potrebno je izvršiti dodatno proširenje gradskog groblja/mezarja, obzirom da su i potrebe za sahranjivanjem u gradu najveće.

1.9.7.2. STOČNA PIJACA I STOČNO GROBLJE

U općini je u 2011.godini uspostavljena ponovno stočna pijaca, čija lokacija u urbanom području Bosanskog Petrovca nije adekvatna, te se i Urbanističkim planom Bosanski Petrovac predviđa njeno izmještanje na pogodniju lokaciju.

Stočno groblje kao takvo nije uspostavljeno.

1.9.7.3. ZELENA PIJACA I DRUGE KOMUNALNE SLUŽBE

Zelena pijaca je locirana u užem urbanom području grada Bosanski Petrovac, u ulici Gaj, a na njenom mjestu je Urbanističkim planom grada planirana gradnja kompleksa trgovinsko – poslovnog centra.

Zelena pijaca može biti smještena u prizemlju tog objekta, zajedno sa gradskom tržnicom.

1.9.7.4. VATROGASNA SLUŽBA I POLICIJA

U Bosanskom Petrovcu je uspostavljeno Dobrovoljno vatrogasno društvo, koje ima svoj Vatrogasni dom, a čija lokacija prema odredbama Urbanističkog plana nije zadovoljavajuća.

Nova lokacija se treba tražiti unutar površina namijenjenih servisnim sadržajima urbanog područja grada Bosanski Petrovac. Niti jedno drugo naselje nema uspostavljenu vatrogasnu jedinicu.

Objekat policije smješten je na lokaciji van užeg urbanog područja grada Bosanski Petrovac. Niti jedno drugo naselje nema uspostavljenu policijsku stanicu.

---

⁵⁶ Urbanistički plan Bosanski Petrovac, str.44

1.10. PRIRODNO I KULTURNO – ISTORIJSKO NASLIJEĐE

1.10.6. PRIRODNO NASLIJEĐE

Prirodne vrijednosti na području Općine su nedovoljno istražene, a nije izrađena ni adekvatna dokumentacija. Prostornim planom BiH iz 1988. godine planiralo se da se prirodni predjeli Grmeča zaštite na nivou parka prirode. Na ovom prostoru nalaze se i neki lokaliteti rezervata i spomenika prirode, predjela prirodnih ljepota i nalazišta značajnih endemsko rijetkih vrsta. Tu preporuku je prihvatio i Prostorni plan F BiH, pa je područje Grmeča planirano u budućnosti kao zaštićeno područje.

Zaštićeni spomenici prirode i prirodne vrijednosti na području općine Bosanski Petrovac su:

- Mečina pečina,
- Budina Jama.⁵⁷
- Prašumsko područje Lom na planini Klekovači

1.10.6.1. GEOMORFOLOŠKE CJELINE

Mečina pečina - Pečina se nalazi u Zdeninom dolu, zaštićena je 1970.godine kao spomenik prirode. Pečina je djelomično očuvana. Ima naučno istraživačku namjenu, te je u njoj potrebno izvršiti detaljna paleontološka, speleofaunistička istraživanja, dok je geomorfološki ispitana.

Budina (Bundina jama) - Jama se nalazi na području Grabeža, selo Smoljane. Na osnovu Zakona o zaštiti prirode stavljena je pod zaštitu 1970. godine kao spomenik prirode. Jama je jednim dijelom zatrpana granjem i drugim otpadnim materijalom. Jama ima naučnu namjenu.

Pečina Ledenica - Pečina Ledenica je smještena na južnim obroncima Grmeča u zaseoku Tavani. Od Bosanskog Petrovca je udaljena desetak kilometara, a ulaz pećine se nalazi na 1050 m nadmorske visine. Ulaz je smješten u jednoj dubokoj vrtači i okrenut je u pravcu sjevera, što je veoma zanimljiva situacija, obzirom da je u pitanju južna padina Grmeča. Pečina je ime dobila po obilnim količinama leda koje se u njoj nalaze. Led se stvara u zimskom periodu i ostaje u njoj tokom cijele godine. Uslijed niske temperature u zimskom periodu formira se ledeni pećinski nakit koji se manifestuje u nekoliko glavnih oblika i to kroz ledene stalaktite, ledene stalagmite, ledene salive i zaleđene vodopade. Ovi posljednji oblici, odnosno zaleđeni vodopadi nalaze se na tri mjesta u pećini i formiraju stubove visoke 15 metara.

Posljednjih nekoliko godina dolazi do značajnih promjena. Pečina nekoliko mjeseci ostane bez leda. Ljetni i jesenji period su bez leda. Ovo je posljedica sve jače izraženog globalnog otopljanja i podizanja prosječnih temperatura. Unutrašnja temperatura zavisi od spoljašnjih uticaja. U zimskom periodu je dolazilo do nagomilavanja leda, a u ljetnom periodu je zbog mikroklimatskih uslova, temperatura bila na granici topljenja leda. Iako se led donekle otopi, temperatura je bila takva da nije dolazilo do nestajanja leda.⁵⁸

⁵⁷Nacrt urbanističkog plana B. Petrovac 2007/ tekstualni dio – str.17

⁵⁸<http://www.cazin.net/cazin/5024-pecina-ledenica-ceka-bolja-vremena-i-turiste.html>

U općini su još prepoznati geomorfološki oblici Dvostruka pećina i Ledenjačka pećina. Obzirom na vrlo razvijen kraški reljef i jedinstven izgled, može se očekivati da bi istraživanja pokazala da u Bosanskom Petrovcu postoje i druge vrijedne geomorfološke cjeline.

1.10.6.2. DENDROLOŠKE CJELINE

Prašumsko područje "Lom" na Klekovači planini - Na planini Klekovači, na površini od 296 ha izdvojeno je 1956. godine područje "Lom" i stavljeno pod zaštitu kao strogi prašumski rezervat. U ovom području sačuvana je iskonska prašumska struktura: jela, bukve i smrče koje čine netaknuti potpuni sklop. Prašuma "Lom" je zanimljiva i po mnogim kraškim fenomenima: vrtačama, uvalama, pećinama, jamama, kao i po rijetkoj flori i fauni. Prašuma ima naučno istraživačku, obrazovnu i ekološku namjenu. Klekovača je važna po tome što u njoj nalazimo neke alpske biljke među kojim ima i endema – runolist i drugih rijetkih biljnih vrsta. Zbog golemih šuma životinjski svijet je na ovoj planini raznovrstan i bogat (medvjed, srna i dr, a od ptica razne vrste grabljivica).

U strogom prašumskom rezervatu "Lom" na osnovu Zakona, ne treba se dozvoliti lov, branje ljekovitih bilja, unošenje stranih biljnih i životinjskih vrsta, i bilo kakva gradnja, već pustiti da se prirodno odvijaju procesi u njemu.

Od ukupne površine, 82% prašume čine šumske zajednice bukve, jele i smreke, a na višim nadmorskim visinama preovladavaju šumske zajednice subalpske bukove šume.⁵⁹

Osim prašume Lom, na planini Osječnici je također utvrđen prašumski rezervat, koji još uvijek nije zaštićen.

U blizini sela Skakavac, na padinama Grmeča, nalazi se i vodopad Skakavac, koji je danas izletišta, ali ne uživa nikakvu vrstu zaštite.

1.10.6.3. NACIONALNI PARK UNA

Nacionalni park Una je najmlađi nacionalni park u Bosni i Hercegovini. Nacionalni park (IUCN – II kategorija) obuhvata područje kanjonskog dijela gornjeg toka rijeke Une uzvodno od Lohova, zatim područje kanjonskog dijela donjeg toka rijeke Unac od njenog ušća u Unu uzvodno do Drvarskog polja, kao i međuprostor između Une i Unca. Cijelo područje nacionalnog parka zauzima površinu od 19.800 hektara. Prostor je od višestrukog značaja i obiluje veoma bogatim naslijeđem arheoloških nalazišta i kulturno-istorijskih spomenika. Specifičnosti nacionalnog parka Una se ogledaju u sljedećem:

- položajem na granici tri klimatska područja (kontinentalnog, planinskog i mediteranskog)
- koja se međusobno miješaju, a rezultiraju raznovrsnim meteorološkim pojavama i znatnom humidnosti prostora, krškim oblicima i hidrografijom, koja je zajedno sa slivom Korane i Krke jedinstvena u evropskim razmjerima,
- reljefnim oblicima koji su s jedne strane stvorili jedan od rijetkih prirodno prohodnih puteva iz kontinentalnog područja Srednje Europe prema Jadranskom moru, a s druge strane teško pristupačna područja do danas očuvane divljine.⁶⁰

⁵⁹ Isječak iz Integrirane strategije razvoja komunalnih djelatnosti USK, str.18

⁶⁰ Prostorni plan Unsko – sanskog kantona, Prostorna osnova, str. 318-319

Područje Bosanskog Petrovca ulazi veoma malim dijelom u područje nacionalnog parka, ali to ne umanjuje važnost ovog prirodnog dobra za razvoj turizma, nauke, ugostiteljstva i svih drugih pratećih djelatnosti, koje će biti dijelom ekonomsko – okolišne priče koja se veže uz NP Una.

1.10.7. KULTURNO – ISTORIJSKO NASLIJEDE

Bosanski Petrovac, kao naselje, postoji je i u rimsko doba, kao raskrsnica puteva, o čemu svjedoče nalazišta na 15 lokaliteta, između ostalog na lokalitetu Bukovača, gdje se nalaze tragovi rimske nekropole, kao i Cimešama, Bjelajskom Vagancu i Vođenici. Čak ga i veliki Konstantin Porfirogenet spominje pod nazivom Pset u X st.

Srednjovjekovna arheološka nalazišta su predstavljena na 16 lokaliteta, što govori u prilog slaboj naseljenosti još u tom periodu. Ipak, jedan od važnijih je srednjovjekovni grad Bjelaj (Bilaj), koji se nalazi na rubu Bjelajskog polja. On se prvi

Samo 16 lokaliteta iz perioda srednjeg vijeka govori da je ovo geografski veoma prostrano područje slabo naseljeno i u ovom periodu. Treba spomenuti srednjovjekovni grad Bjelaj (stari toponim Bilaj) koji se nalazi na rubu Bjelajskog (Bilajskog) polja. Prvi put se u dokumentima spominje 945. godine. Srednjovjekovna arhitektura ovog grada je i danas dosta dobro očuvana. Najstarijem jezgru grada pripada moćna okrugla kula visoka oko 16 m i gradsko dvorište s cisternom opasano snažnim bedemom. Pored kule je i glavni ulaz u grad. Od srednjovjekovnih naselja treba spomenuti grad Covku koji se spominje u 15. vijeku. Ruševine ovog grada nalaze se na prvobitnoj predistorijskoj gradini. Istorijski izvori ga spominju kao kraljevski grad u Humskoj župi. Najpoznatiji gospodari Covke bili su plemići Orlovići, koji su ovaj grad održavali sve do njegovog pada pod osmansku vlast 1524. godine. U pisanim dokumentima, naselje koje je bilo na mjestu današnjeg Bosanskog Petrovca spominje se 1334. godine pod nazivom St. Petri de eodem.

Osmanlije ovo područje osvajaju između 1520. i 1530. godine i tu organiziraju kadiluk Novosel. Bosanski Petrovac spada među mlađa gradska naselja u Krajini. Grad u Petrovcu sagrađen je za vrijeme sultana Ahmeda III. Iza Karlovačkog mira (1699. godine) Lika i Dalmacija, koje su do tada bile u sastavu velikog Osmanskog carstva, potpadaju pod vlast Austrije, odnosno Mletačke Republike, a bosnjačko muslimansko stanovništvo se povlači iz tih oblasti i naseljava područja Kulen-Vakufa, Bjelaja, Bihaća, Cazina i područje sadašnjeg Bosanskog Petrovca, gdje osnivaju grad. U gradu je bila jedna tabija i jedna kula na više katova, a spadala je među najviše u području Krajine.

Petrovački grad je dočekao u dobrom stanju okupaciju Austro-Ugarske 1878. godine. Vjerovatno je porušen 1905. godine prilikom provođenja regulacionog plana, koji je izgradila austro-ugarska vlast. U vrijeme osmanske dominacije bio je sjedište Petrovačke kapetanije. Za vrijeme Drugog svjetskog rata u Bosanskom Petrovcu je održan Prvi kongres AFŽ i Prvi kongres ljekara partizana.⁶¹

1.10.7.1. STANJE KULTURNO-ISTORIJSKOG NASLIJEĐA

Kulturno – istorijsko naslijeđe možemo posmatrati u nekoliko kategorija, a prema njihovom značaju u lokalnim, regionalnim ili nacionalnim okvirima.

Neovisno o periodu iz kojeg datiraju, takva podjela će biti i ovdje predstavljena.

⁶¹ http://bs.wikipedia.org/wiki/Bosanski_Petrovac

U Bosanskom Petrovcu registrirana su 4 nacionalna spomenika, a tri spomenika su na privremenoj listi nacionalnih spomenika, dok su tri na listi peticija za proglašenje dobara nacionalnim spomenikom.

Spomenici koji imaju lokalni ili regionalni značaj, a koji su prepoznati kroz observacije JU Zavoda za zaštitu kulturnog naslijeđa Bihać ili same lokalne zajednice, brojni su u općini Bosanski Petrovac, te njihova zaštita ne smije biti umanjena činjenicom da nisu od nacionalnog značaja.

TABELA 120 - PREGLED STATUSA, VRSTE I BROJA DOBARA KULTURNOG NASLIJEĐA SA PODRUČJA OPĆINE BOSANSKI PETROVAC, ZAKLJUČNO SA 15. SEPTEMBAR 2014.GODINE

Odluka o proglašenju dobara nacionalnim spomenicima N – nepokretno P - pokretno	Privremena lista nacionalnih spomenika	Lista peticija za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima N – nepokretno P - pokretno
N 2 + P2	N3	N 3

NACIONALNI SPOMENICI I PRIVREMENA LISTA NACIONALNIH SPOMENIKA

Kulturno – istorijsko naslijeđe, koje uživa status nacionalnog spomenika, odnosno, koje je na privremenoj listi nacionalnih spomenika općine, jeste:

- Arheološko područje sa ostacima srednjovjekovne crkve i nekropolom sa stećcima na lokalitetu Crkvina u Koluniću,
- Istorijska cjelina – Stari grad Bjelaj (Bilaj) u Bjelaju
- Partizanski – Titov voz na Oštrelju
- Zbirka umjetničkih i ličnih predmeta Jovana Bijelića
- Kolunička kula
- Ostaci crkve sv. Georgija
- Srednjovjekovni grad Bjelaj (Bilaj)

Osim spomenika koji su već na listi ili se očekuje njihovo uvrštavanje na listu nacionalnih dobara, tri spomenika su kandidovana za proglašenje, odnosno, nalaze se na listi peticija za proglašenje dobara nacionalnim spomenikom:

- Crkva (hram) Presvete Bogorodice u Bukovači
- Deli Muratovo turbe
- Pravoslavna crkva – stari kameni hram na Prkosima sa spomenicama sveštenicima

ARHEOLOŠKO PODRUČJE SA OSTACIMA SREDNJOVJEKOVNE CRKVE I NEKROPOLOM SA STEĆCIMA NA LOKALITETU CRKVINA U KOLONIĆU, OPĆINA BOSANSKI PETROVAC

Mjesto Kolunić se nalazi oko 3,2 km od raskršća puta Bosanski Petrovac - Bihać i puta za Drvar, na južnom rubu Petrovačkog polja. Crkva i nekropola sa stećcima se nalaze na malo uzdignutom terenu u odnosu na ostali dio ledine. Oslanjajući se na istorijske izvore koji se odnose na selo Kolunić i analogije sa drugim crkvama, crkva je datirana vjerovatno u XIV stoljeće.

Vanjske mjere crkve su: brod (11 m x 7,79 m); apsida (5,1 m x 3,5 m). Na južnom zidu zvonika na relativnoj visini od oko 9 m je mali otvor uokviren kao i prozor na istočnoj fasadi. Cjelokupna visina

tornja sa apsidom je relativne visine, mjerena sa zapadne strane je oko 10–11 m, od toga otpada na apsidu 4,65 m, a na toranj oko 6 metara.

Sa svih strana crkve nalazi se nekropola sa stećcima u obliku uglavnom većih ploča. Obrada ovih spomenika je jedva primjetna, tako da su ploče nepravilnog pravougaonog oblika. Često su im kraće strane zaobljene. Odavno su već utonule, a neke ploče su prelomljene. Orijentirane su u smjeru zapad-istok. Ne primjećuje se neki sistem u uspostavljanju redova. Na nadgrobnim pločama skoro da nema natpisa, a i ako ih ima, oni su oštećeni i nečitki. Ali na osnovu ono malo što se može prepoznati, zaključeno je da su natpisi pisani glagoljicom.

Crkva kako je opisana i kako danas izgleda je sredinom šezdesetih godina prošlog stoljeća djelomično rekonstruirana. Danas se vrhovi zidova tornja i vrhova viših dijelova podužnih zidova crkve osipaju. Prag na ulazu u zapadnom zidu crkve je dosta utonuo. Na pojedinim mjestima uz građevinu je naraslo grmlje. Grobne ploče oko crkve su utonule.

Odlukom Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika od 7. marta 2007. godine arheološko područje Crkvina u Koluniću je uvršten na Listu nacionalnih spomenika.

PARTIZANSKI - TITOV VOZ NA OŠTRELJU, ZAŠTIĆENI ISTORJSKI SPOMENIK, BOSANSKI PETROVAC

Partizanski – Titov voz na Oštrelju, opština Bosanski Petrovac nalazi se u blizini centra naselja Ostrožac, 25-30 m desno od magistralnog puta Bosanski Petrovac – Drvar, Oštrelj. Voz se nalazi u blizini nekadašnjeg šumskog kolosjeka koji vodi prema Javorovoj kosi – Osječnici, uskotračne Štajnbajsove željezničke pruge koja je povezivala Drvar sa Srneticom.

Istorijat parne lokomotive oznake znov n. 12 Maffei 2438/1904 sa tenderom smještene na Oštrelju, u blizini magistralnog puta Bosanski Petrovac – Drvar, počinje izgradnjom Štajnbajsove željeznice u ovom dijelu Bosne i Hercegovine. Proizvedena je u njemačkom preduzeću Krauss-Maffei 1904. godine za potrebe Štajnbajsovog drvnog preduzeća i željeznice. Štajnbajsovo preduzeće imalo je vlastitu uskotračnu željeznicu. Kada je Njemačka okupirala Kraljevinu Jugoslaviju 1941. godine, i željeznica je prešla u vlasništvo njemačkih vlasti. Lokomotivu su partizani osvojili nakon oslobođenja Drvara u julu 1942. godine. Januara 1943. godine, nakon nove ofanzive i napada na Oštrelj, partizani su lokomotivu skrenuli sa glavnog kolosijeka i zamaskirali je, dok su vagoni razbacali oko pruge u gušće dijelove šume. Vrhovni štab sa Josipom Brozom Titom, 8. oktobra 1942. godine iz pravca Mliništa dolazi na Oštrelj. Kompozicija voza je uvučena u šumu, tako da se iz vazduha gotovo nije mogla primijetiti, a lokomotiva je bila tu samo kad je trebala dovući hranu, vodu i slično za Vrhovni štab.

Nakon Drugog svjetskog rata lokomotiva i popravljani vagoni saobraćaju u sastavu Jugoslovenskih željeznica do 1951. godine. Godine 1951. na inicijativu tadašnjeg generala Jugoslovenske narodne armije, Centralni odbor Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije preuzeo je mjere da se lokomotiva znov n. 12 Maffei 2438/1904 i poštanski vagon Dn 5202 izdvoji iz svakodnevnog saobraćaja. Godine 1958. lokomotiva i vagon u kojem je boravio Josip Broz Tito tokom 1942. godine restaurisani su. Međutim, izložena atmosferilijama, sanirana lokomotiva sa kompozicijom, vremenom je propadala, te je Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti NR Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981. godine pokrenuo projekat njene nove sanacije i restauracije. Tom prilikom, u kompoziciju je dodana i cisterna (koja nije bila istih gabarita kao originalna, ali je stavljena zbog ukupnog dojma), te je podignuta nadstrešnica kako bi se voz zaštitio od daljeg propadanja i uređen je pristupni dio puta radi

lakšeg obilaska eksponata. Potom je lokomotiva sa vagonima oštećena tokom rata koji je u Bosni i Hercegovini trajao u periodu od 1992. do 1995. godine.

Prilikom restauracijskih i konzervacijskih poslova izvođenih tokom 2006. i 2007. godine, voz je ponovo dobio svoju prepoznatljivu zelenu boju sa sivim drvenim dijelovima i oznakama crvene boje (ćirilčni natpis proleterka i zvijezde petokrake na lokomotivi) i žute boje (brojčane oznake – nazivi lokomotive i vagona). Prilikom posljednjih konzervatorsko-restauratorskih radova nisu vršeni radovi na izvođenju namještaja. Istorijski spomenik - Titov voz na Oštrelju nalazi se u dobrom stanju. Vizuelnim pregledom ustanovljeno je da je pod lokomotive oštećen korozijom. Prilikom posljednjih radova na zaštiti ovog spomenika nije nabavljena cisterna koja je ranije bila sastavni dio kompozicije, a koja je nestala tokom rata koji je u Bosni i Hercegovini trajao u periodu od 1992. do 1995. godine. Ostali dijelovi ove kompozicije nalaze se u dobrom stanju.

Odlukom Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika od 5. februar 2013. godine istorijski spomenik Partizanski – Titov voz na Oštrelju je uvršten na Listu nacionalnih spomenika.

Zbirka umjetničkih djela i ličnih predmeta Jovana Bijelića, Bosanski Petrovac

ZBIRKA UMJETNIČKIH DJELA I LIČNIH PREDMETA JOVANA BIJELIĆA

Spomen-muzej Jovana Bijelića u Bosanskom Petrovcu osnovan je 1972. godine. Ideja o njegovom osnivanju nastala je ranije, 1966. godine u nekadašnjem Muzeju AVNOJ-a i Pounja u Bihaću. Ideja se razvila iz želje da se akademskom slikaru načini jedna vrsta spomenika u njegovom rodnom kraju. U početku se smatralo da bi muzej trebao biti smješten u Bihaću, ali nakon formiranja Inicijativnog odbora za njegovo osnivanje i ponude adekvatnog prostora za smještaj muzeja od strane Skupštine opštine Bosanski Petrovac, odlučeno je da se muzej osnuje i otvori u Bosanskom Petrovcu. Muzej je osnovan 1972. godine. Za radne prostorije i izložbeni prostor muzeja odabrana je jednospratna zgrada u centru grada građena krajem XIX vijeka. U zgradi se dugo vremena nalazila prva i jedina apoteka petrovačkog kraja.

U prvoj postavci Spomen-muzeja izložena su djela Umjetničke galerije u Sarajevu, Narodnog muzeja u Beogradu, Muzeja savremene umjetnosti u Beogradu i Regionalnog muzeja u Bihaću. Pored slika Jovana Bijelića koje su početkom devedesetih godina XX vijeka bile izložene u njegovom Spomen-muzeju u Bosanskom Petrovcu i koje su bile svojina ovog muzeja, Spomen-muzej je imao izložene i slike Jovana Bijelića pozajmljene od Regionalnog muzeja u Bihaću i Umjetničke galerije u Sarajevu.

Nacionalni spomenik čine sljedeće zbirke:

- četrnaest (14) slika iz zbirke slika akademskog slikara Jovana Bijelića;
- četiri (4) slike iz zbirke slika drugih autora;
- zbirka ličnih predmeta akademskog slikara Jovana Bijelića.

Adaptacija zgrade Spomen-muzeja je završena u ljeto 2005. godine, tako da se zbirka slika i ličnih predmeta Jovana Bijelića čuva u dobrim uslovima.

SPOMENICI REGIONALNOG ILI LOKALNOG ZNAČAJA

Kao što je napomenuto, vrijedna kulturna i istorijska baština ne prestaje sa spomenicima koji su pod zaštitom države, već je veliki broj spomenika koji imaju lokalni ili regionalni značaj.

Prema podacima Nosioca pripreme Plana, kao i provedenim istraživanjima za potrebe izrade plana višeg reda, ta dobra su:

- Spomen biblioteka Skender Kulenović
- Aerodrom Medeno Polje (spomenik)
- Hram sv.apostola Pavla, katedralni hram, crkva izgrađena 1890.godine, sjedište Bijačko – petrovačke eparhije
- Spomenik „22 narodna heroja“ ispred općine Bosanski Petrovac
- Partizansko groblje iz II svjetskog rata
- Spomen top žrtvama fašizma iz II svjetskog rata, Vrtoče, na putu Bosanski Petrovac – Bihać
- Trg šehida u gradu Bosanskom Petrovcu
- Spomen muzej Jovan Bijelić
- Šehidsko mezarje kod biblioteke Skender Kulenović
- Gradska džamija Bosanski Petrovac
- Srednja džamija
- Rimsko nalazište Bijela Crkva (crkvina), Busije
- Rimsko nalazište Bukovača 1, Bukovača
- Rimsko nalazište Ciglana (Brdo), Bara – Gornja Bara
- Rimsko nalazište Gradina 2, Smoljana
- Rimsko nalazište Manastirište (grčka crkvina), Cimeše
- Rimsko nalazište Crkvina, Krnjeuša
- Rimsko nalazište Drenovac, Vođenica
- Rimsko nalazište Gradina, Bjelajski Vaganac
- Rimsko nalazište Gradina – Crkvina, Vrtoče
- Rimsko nalazište Smoljana 3, Smoljana
- Rimsko nalazište Crkvina Vočara, Janjila
- Rimsko nalazište Grad, Risovača, Smoljana
- Rimsko nalazište Gradina, Kolunić – Revenik
- Rimsko nalazište Liščjak Mala Gradina, Krnjeuša
- Rimsko nalazište Visoki (Crkvina), Bravsko - Jasenovac
- Srednjevjekovna nekropola od 9 stećaka (8 ploča i jedna sljemenjak), Vrtoče
- Gradina – srednjevjekovna utvrda Bravsko polje, Bosanski Petrovac
- Srednjevjekovna nekropola od 50 stećaka (ploča), Kolunić
- Krnjeuša – utvrda i naselje, Bosanski Petrovac
- Čovka – srednjevjekovna utvrda
- Latinski vrh – utvrda, Bravsko polje
- Lisičijak – srednjevjekovna utvrda
- Komunalno preduzeće – austrougarski period
- Cisterne za sakupljanje oborinskih voda, Gorinčani
- Crkva sv.Petra Apostola
- Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Krnjeuša, Vrtoče
- Titova kuća
- Zgrada doma kulture u kojoj je održana I konferencija AFŽ –a

- Spomen kuća sjedište Vrhovnog štaba
- Kuća i pisca Ahmeta Hromadžića
- Kuća slikara i grafičara Mersada Berbera
- Partizanski aerodrom Medeno polje
- Gradska biblioteka Skender Kulenović
- Spomen muzej Jovan Bijelić
- Trg šehida
- Spomen 22 narodna heroja
- Šehidsko mezarje
- Spomen top žrtvama fašizma
- Miljokaz na Oštrelju
- Visoki – kasnoantička utvrda Jasenovac
- Odžaci Kulenovića na Prkosima
- Partizansko groblje Gorinčani
- Gladni han Vrtoče

STARI GRADOVI

Stari gradovi Unsko – saskog kantona imaju poseban potencijal za razvoj naučno – istraživačkog rada, ali i turizma na bazi prirode i kulturno – istorijske baštine.

BJELAJ (BILAJ) – STARI GRAD, BOSANSKI PETROVAC

Stari grad Bjelaj (Bilaj) se nalazi na rubu Bjelajskog polja. Grad Bjelaj (Bijal) se prvi put spominje u pisanim izvorima 1495. godine. Pod osmansku vlast došao je početkom treće decenije XVI stoljeća.

Stari grad Bjelaj (Bilaj) dobio je ime po bjelini kojom se isticao iznad Bjelajskog polja. Cijeli kompleks je smješten na vrhu jednog brijega, na čijem se južnom kraju nalazi Velika gradina (nedovoljno istraženi praistorijski lokalitet iz bronzanog i gvođenog doba), a južni dio platoa je neistraženi praistorijski lokalitet Mala gradina. Južno od nje je veliko utvrđenje iz osmanskog i srednjovjekovnog perioda, tj. grad Bjelaj.

Srednjovjekovno utvrđenje je polulučno zasvedeno, sa masivnom okruglom kulom u uglu.

Prema vanjskoj oplati pretpostavlja se da je unutrašnjost kule bila podijeljena na tri nivoa: prizemlje ili podrum, prostor u nivou ulaza te prostor iznad ulaza. Od kule na zapadnoj strani počinju ostaci velikog obora sa džamijom koji je dograđen u osmanskome dobu. Po građi se potpuno razlikuju od bedema srednjovjekovnog grada. Danas je na mjestu džamije udubina ispunjena gomilom kamenja.

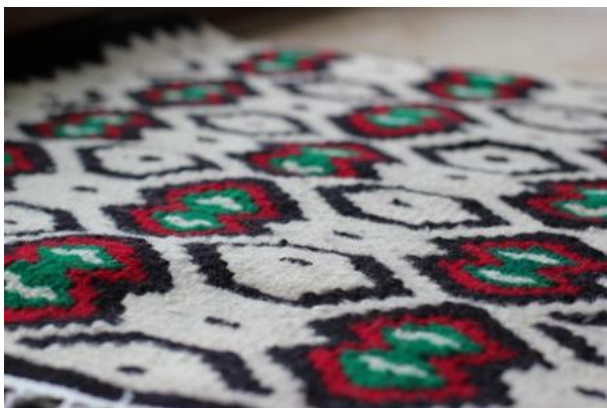
ČOVKA – STARI GRAD, BOSANSKI PETROVAC

Stari grad Čovka spominje se u istorijskim izvorima kao kraljevski grad u Humskoj župi. Najpoznatiji gospodari Čovke bili su plemići Orlovići. Pod osmansku vlast grad je došao 1524. godine i sve do kraja XVII stoljeća bio je pust i nenaseljen. Krajem XVIII stoljeća Čovka su naselili kapetani begovi Kulenovići, koji su sagradili palanku i kulu. Kula je zidana od tesanog kamena i imala je tri sprata. U vrijeme bosanskohercegovačkog ustnaka (1875-1878) pobunjeni kmetovi su zapalili kulu i palanku. Palanka je sva izgorjela jer je bila sva od drveta, a od kule su ostali samo kameni zidovi.

ETNOLOŠKO NASLIJEĐE I BAŠTINA

Definicija kulturne baštine uključuje nematerijalne aspekte pojedine kulture koja je očuvana društvenim običajima tokom specifičnog historijskog perioda. Načini i sredstva ponašanja u društvu, a često i formalna pravila djelovanja u specifičnoj kulturnoj klimi čine dio kulturne baštine.

Etnološko naslijeđe jednog naroda se ogleda kroz materijalnu, socijalnu i duhovnu kulturu. Primjeri koji se mogu svrstati u tu kategoriju jesu društvene vrijednosti i tradicije, običaji i prakse, estetska i duhovna vjerovanja, umjetničke ekspresije, jezik te ostali aspekti ljudske aktivnosti.⁶²

Petrovački kraj je poznat po svojim ćilimima, odnosno, ćilimarstvu, koje se ovdje njeguje vijekovima. Nekada sredstvo materijalnog dobitka, danas ćilimi Bosanskog Petrovca mogu postati prepoznatljiv turistički brend, o čemu će svakako biti govora u projekciji razvoja.

O temi je napisan veoma informativan članak, koji je objavljen na web stranici općine:

„Poznati, svijetom rasprostranjeni Petrovački ćilimi plod su višestoljetne tradicije, koja se ovdje njeguje od vremena kada su u Bosansku Krajinu stigli prvi ćilimi iz Anadolije i odmah se „odomaćili“! Dogodilo se to, vjerovatno, tokom XVII stoljeća, budući da su ovi krajevi koncem XVI stoljeća potpali pod Otomansko Carstvo.

Osnovna karakteristika Petrovačkih ćilima je razgranato „drvo života“, okićeno romboidnim i šestougaoim šarama, cik-cak oblicima stepenica i raznim simbolima... Tkani crvenom, crnom, zelenom, žutom, plavom i bijelom vunom ovaca koje se napasaju na beskrajnim poljana „sanatorijske“ Petrovačke visoravni.

Tradicija je zakratko bila ugrožena posljednjih decenija XX stoljeća, najezdom šablonskih industrijskih ćilima, čak i prekinuta, 1992-1995. godine u godinama rata.

Općina Bosanski Petrovac pokrenula je iznova proizvodnju, omogućivši vještim petrovačkim veziljama da se vrate tkalačkom majčinskom zanatu, sa novim stanovima (što je ovdje uobičajena riječ za razboj. Vješti prsti vezilja tkaju i druge vunene predmete ukrasne i upotrebne vrijednosti, kao sedžaze, ponjave, torbe, markere strana knjige itd.“⁶³

⁶² Prostorni plan Unsko – saskog kantona, Prostorna osnova, str.271

⁶³ <http://www.bosanski-petrovac.gov.ba/index.php/cilimara>

1.11. KARAKTERISTIKE RAZVOJA TURIZMA NA BAZI PRIRODNE I KULTURNO – ISTORIJSKE BAŠTINE

Potencijal za razvoj turizma, koji se zasniva na bogatstvu prirodne i kulturno – istorijske baštine, vrlo je visok u cijelom Unsko – sanskom kantonu.

U općini Bosanski Petrovac, može se govoriti o oba „resursa“, odnosno, brojnost i kvalitet spomenika prirode i kulturne baštine, daju dobru osnovu za reformu turističke ponude, koja se treba iz tranzitnog i inicijalnog vida turizma, preinačiti u mnogo složeniju ponudu.

Prirodno naslijeđe koje je već prepoznato planovima višeg reda ili zakonskom regulativom, svakako je predvođeno NP Una, čiji manji dio zahvata i područje općine Bosanski Petrovac.

Ponuda Nacionalnog parka Una se bazira na sportskim aktivnostima poput biciklizma, sportskog penjanja, alpinizma, planinarenja; ruralnom turizmu koji podrazumijeva korištenje postojećih smještajnih kapaciteta u domaćinstvima te promociju tradicionalnih vrijednosti i gastro ponude, te kulturnom turizmu koji podrazumijeva obilaske kulturno-istorijskih spomenika, a također i upoznavanje sa lokalnim tradicijama, folklorom i kulturom. Turizam značajno doprinosi zaštiti prirodnih i kulturnih vrijednosti nacionalnog parka, te doprinosi izvorima financiranja zaštite istih.⁶⁴

Iako je općina Bosanski Petrovac tek malim dijelom učesnik u površini nacionalnog parka, sa cca P = 1100 ha, razvoj turističke djelatnosti koja se veže za nacionalni park, može se odvijati na ostatku prostora, te će dijelom biti dio prateće ponude za nacionalni park, a dijelom za razvoj turizma na ostalim lokalitetima.

Danas već postoje kapaciteti koji vrlo uspješno promoviraju prirodne i vrijednosti kulturne baštine općine, poput seoskog domaćinstva Čardaklije, Vrtoče, a što se može primijeniti i na druga naselja.

Planine koje okružuju Bosanski Petrovac, Osječnica, Klekovača, Grmeč, nude izuzetan potencijal za razvoj različitih vidova turizma, poput avanturističkog, zimskog, rekreacijskog, edukacijskog turizma, izletničkog turizma itd., a već su učinjeni napor da se ti predjeli približe što većem broju posjetilaca. Na Osječnici su uređene i markirane planinarske i biciklističke staze.

Na planini Klekovači je utvrđeno zaštićeno područje prašume Lom, jedne od rijetkih preostalih prašuma u Evropi, čiji je značaj za naučno – istraživačku djelatnost neupitan.

Veliki broj spomenika kulture i istorijske baštine, čija zaštita i očuvanje treba biti prioritet, mogu se uključiti u već utvrđene inicijative promocije i turističke ponude, koja se razvija na kantonalnom nivou, a gdje je posebno zanimljiv Evropski kulturni put starih građevina.

Brojnost „resursa“ za razvoj ovog vida turizma je velik, ali to ne znači i da je jednostavno organizirati dobru i kvalitetnu ponudu, odnosno, iskoristiti potencijal na pravi način. Problemi se javljaju u vidu neadekvatne prateće infrastrukture, neodgovornog ponašanja pojedinih posjetilaca, nedovoljne marketinške podrške, kao i u neupućenosti lokalnog stanovništva, koje bi trebalo biti nosilac razvoja, u obaveze i odgovornosti koje sa sobom donose turizam i ugostiteljstvo.

⁶⁴ Master plan razvoja turizma u NP Una, str.46

TABELA 121 – POTENCIJAL ZA RAZVOJ TURIZMA NA BAZI PRIRODNE I KULTURNO – ISTORIJSKE BAŠTINE

Tipovi turizma prema prirodnom i kulturno – istorijskom potencijalu				
Resurs	Istorijski	Rekreacijski	Avanturistički	Edukacijski
Prašumsko područje "Lom" u Klekovača planini		•	•	•
Mećina pećina		•	•	•
Grmeč - zaštićeni krajolik		•	•	•
Prašumski rezervat na planini Osječnica		•	•	•
Budina (Bundina) jama		•	•	•
Prašumski rezervat Crni vrh na planini Grmeč		•	•	•
Pećina Ledenica		•	•	•
Stari grad Bjelaj	•			•
Stari grad Čovka	•			•
Etnološko naslijeđe ćilimarstva	•	•		•
Titov voz na Oštrelju	•			•
Rodna kuća Ahmeta Hromadžića	•			•
Zbirka Jovana Bijelića	•			•
Kuća Mersada Berbera	•			•
Spomenici antičke kulture	•		•	•
Spomenici srednjevjekovne kulture	•			•

1.12. STRATEŠKA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ (SEA)

Strateška procjena uticaja na okoliš je sastavni dio Snimka postojećeg stanja Prostorne osnove, a prema važećoj metodologiji za izradu Planskih dokumenata.

Kako je već naglašeno u Prostornoj osnovi Prostornog plana Unsko – saskog kantona, predviđeni slijed izrade smatra se nepotpunim, obzirom da se uticaji na okoliš ne mogu posmatrati bez planiranih zahvata, objekata i građevina.

Kako je za izradu Osnovne koncepcije razvoja Prostorne osnove Prostornog plana općine Bosanski Petrovac potrebno preduzeti još cijeli niz radnji, a metodologija je vrlo striktna, to se Nositelj izrade ovog planskog dokumenta odlučuje izraditi predmetni segment kao **izvod** iz Plana višeg reda, odnosno, u potpunosti se osloniti na usvojenu Prostornu osnovu Prostornog plana Unsko – saskog kantona, koja je u obradi SEA –a koristila se i planiranim, tj., konceptualnim rješenjima.

U narednim fazama izrade Plana, mogu se dati strateške procjene uticaja na okoliš u odnosu na razrađeni koncept. Međutim, treba znati da će i koncepcija razvoja ovog Plana biti u potpunosti oslonjena na propozicije osnovne koncepcije plana višeg reda uz detaljniju razradu, što je i zakonska obaveza, pa će u tom smislu segmenti moći biti smatrani usklađenima.

„Direktiva EU 2001/42/EU je okvirni zakon, koji ima za svrhu pobrinuti se da su uticaji na okoliš pojedinih planova i programa utvrđeni i ocijenjeni tokom njihove primjene i prije njihovog usvajanja. Iako naša zemlja još nije postala članica EU, usklađivanje i provođenje zakona, kao i planiranje koje se povinuje tim odredbama i prema prostoru se odnosi sa neizostavnom brigom i minimiziranjem mogućih i postojećih štetnih uticaja, je jedan od validnih puteva približavanja naše zemlje evropskoj porodici zemalja.

Strateška procjena uticaja na okoliš (SEA), se odnosi na vjerovatne okolišne uticaje određenih planova i programa, što za cilj ima smanjenje štetnih uticaja na okoliš razvojnih aktivnosti, a obuhvata:

- Stepenu do kojeg planirane mjere mogu uticati ili poboljšati stanje okoliša
- Procjenu štete po okoliš i stanovništvo, a u slučaju neprovođenja planiranih mjera
- Procjenu ostvarenih uslova za uvođenje planiranih mjera
- Procjenu mogućnosti nadležnih organa za provođenje planiranih mjera

Primjena SEA –e pomaže planerima, ali i organima nadležnim za provođenje planova, da se sa tradicionalnog preorijentise na održivo planiranje prostora, što ima uticaja na izbjegavanje prostornih i međusektorskih konflikata.

Elementi prostora kroz koje možemo posmatrati nivo uticaja, jesu:

- Voda,
- Tlo,
- Zrak
- Flora i fauna,
- Biodiverzitet,
- Klimatski faktori,
- Pejzaž,

- Materijalna dobra,
- Stanovništvo.

Njihovim međusobnim preklapanjem, tj., preklapanjem podloga, te analizom uticaja:

- Infrastrukture,
- Privrede,
- Eksploatacija,
- Odlagališta.

ocjenjujemo u kojoj mjeri na njih utiču ti sistemi.

1.12.6. VODE

Iako u općini Bosanski Petrovac ne postoji razvijena hidrografska mreža, ona postojeća je često recipijent produkta otpadnih voda, koje se neprečišćene ispuštaju u vodotok.

Činjenica je da je situacija danas dosta izmijenjena u odnosu na prijeratni period, jer su potencijalno najveći zagađivači – tvornice, uglavnom zatvorene. Međutim, stanovništvo ruralnih područja nije obuhvaćeno kanalizacionim sistemima, te se otpadne vode ispuštaju najčešće u septičke jame koje nisu propisno izvedene, koje se procjeđuju u tlo i vodotoke i na taj način zagađuju oba prirodna resursa.

Prema procjenama, još 1800 domaćinstava je bez priključka na kanalizacionu mrežu, odnosno samo 35% urbanog dijela je pokriveno kanalizacijom.⁶⁵

Oni pogoni koji su u funkciji, svoje otpadne vode bez tretmana ili sa nedovoljnim stupnjem prečišćavanja direktno ispuštaju u vodotoke.

Postrojenja koja u svom proizvodnom procesu koriste vodu, ali i onečišćuju vodu, jesu prvenstveno postrojenja prehrambene industrije, ali tu su i drvna i građevinska industrija, koje stvaraju pritiske na okoliš.

Industrija	Privredni subjekt	Djelatnost
Drvena industrija	Marineli d.o.o.	Prerada drveta
	Zijad Ramić i Mirsad Hidić	Primarna prerada drveta
	Una – Les d.o.o.	Pogon obrade drveta
	N°9 d.o.o.	Poslovni objekat – pilana
	Husetić d.o.o.	Poslovni objekat – pilana
	Bh – Legno d.o.o., Doborovci, Gračanica	Pilana
	Eko sistem d.o.o., Busovača	Objekat za preradu drveta i drvnog otpada
	Kartal d.o.o.	Izgradnja pogona primarne prerade drveta
	Hujić Ramić d.o.o.	Pogon pilane
	List d.o.o.	Proizvodni objekat za preradu drveta
	Interwork d.o.o., Cazin	Proizvodnja peleta
	Željeznik d.o.o.	Pogon pilane
	Anem – Kompani, d.o.o.	Pogon pilane
	RHM – Comerc, d.o.o.	Primarna prerada drveta

⁶⁵ LEAP, Bosanski Petrovac, str.19

Industrija	Privredni subjekt	Djelatnost
Poljoprivreda	Safet Družić	Farma pilića
	Muhamed i Emira Ferizović	Farma za tov pilića
	Denis Kartal	Pilićarnik
	Mile Grbić	Farma za tov pilića
	Fuad Ramić	Farma za tov pilića
	Remzo Ferizović	Farma za tov pilića
	Opšta zadruga Vrtoče	Farma za tov pilića
Ekstraktivna industrija	Didović d.o.o.	Eksploatacija dolomita

TABELA 122 – REGISTRAR PRIVREDNIH SUBJEKATA PREMA IZDATIM OKOLINSKIM DOZVOLAMA

Direktno ispuštanje otpadnih voda u vodotoke je, zapravo, i najveći problem u području politike upravljanja vodama Unsko – saskog kantona⁶⁶, te se proteklih nekoliko godina stavlja veliki naglasak na rješavanje ovog stanja, kroz stvaranje potrebnih uslova za izgradnju prečištača otpadnih voda, što je i preduzeto u općini Bosanski Petrovac, obzirom da je u toku projekat izgradnje kanalizacione mreže u urbanom području grada, kao i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda.

Javna komunalna poduzeća na nivou općina obavljaju djelatnosti zahvaćanja, pročišćavanja i distribucije pitke vode, te poslove zbrinjavanja otpadnih voda.⁶⁷

Onečišćenje se vodnim tokovima može prenositi na mnogo veće udaljenosti od inicijalnog izvora zagađenja, a učestalost i trajanje su često konstantni. Pored direktnog uticaja na okoliš, prisutan je i sekundarni proces onečišćenja. Naime, kroz procese kruženja materije u prirodi, zagađujuće tvari dospijevaju u tlo i zrak, što će djelovati na cjelokupan ekosistem.

Stoga, u planskom periodu se očekuje izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda na svim industrijskim postrojenjima, koja mogu biti potencijalni zagađivači, što treba uvijek ocijeniti na osnovu Procjena uticaja na okoliš, koje treba izraditi kako bi se dobila analiza vjerovatnih uticaja određenih projekata na ekosisteme, ljudsko zdravlje i promjene prirode.

Goriva, posebice kruta goriva, koja su i primat u sistemima zagrijavanja domaćinstava Unsko – saskog kantona, kroz eliminaciju vrlo toksičnih otpadnih materija, a koje u ruralnim naseljima najčešće dospijevaju u vodotoke, takođe su jedan od faktora uticaja na okoliš. Edukacija stanovništva o štetnim posljedicama takvog tretmana, jedini je način za promjenu trenutnog stanja.

U planskom periodu vrlo je važno provesti mjere zaštite i odbrane od poplava, kroz regulaciju riječnih tokova, tamo gdje je to neophodno, smanjenje faktora koji dovode do erozije tla, zagađenja, anulirati bespravnu gradnju, posebice u riječnim pojasevima. U poljoprivrednoj proizvodnji korištenje invazivnih tehnologija i proizvoda ne smije biti standard, već se treba težiti zdravom i ekološki prihvatljivom tretmanu zemljišta, koje je u direktnoj korelaciji sa vodnim tijelima.

Općina Bosanski Petrovac, zbog svoje geološke podloge, nije bogata vodom kao druge općine Unsko – saskog kantona, ali to ne umanjuje problematiku vezanu za vode i stanje okoliša općine. U Bosanskom Petrovcu još uvijek ne postoji uređaj za prečišćavanje otpadnih voda, a određen broj kvalitativnih i kvantitativnih parametara govore u prilog činjenici da je zagađenje voda na području općine ključni ekološki problem, koji predstavlja rizik za zdravlje stanovništva i kvalitet životne sredine.

⁶⁶Isječak iz Strategije razvoja Unsko – saskog kantona – Strategija razvoja komunalnih djelatnosti, Prijedlog, strana 15.

⁶⁷Ibid.

1.12.7. ZRAK

Na području općine Bosanski Petrovac postoje prirodna bogatstva kao što su zdrava i nezagađena sredina (zemljište, vazduh), velika šumska prostranstva i poljoprivredno zemljište, te se na tim potencijalima i razvija privreda ovog kraja.

Na širem i bližem okruženju nisu locirani veći zagađivači životne sredine (zemljišta i vazduha), pa se o Bosanskom Petrovcu može govoriti kao o zdravom i ekološki čistom području.⁶⁸

Ipak, ne može se zanemariti činjenica da u urbanom području grada nije obnovljen centralni sistem toplifikacije, te se i gradsko i sva ruralna područja obezbjeđuju toplotnom energijom putem individualnih kotlovnica i peći na kruta goriva.

Sagorijevanje čvrstih i tečnih goriva, najznačajniji je faktor zagađenja zraka. Takav zrak, svojim hemijskim i drugim materijama, utiče na degradaciju biljnog svijeta, posebno na području općina koje su izložene takvom zraku duži vremenski period.

Kvalitet zraka se stoga mora stalno kontrolirati, ali problem predstavlja nepostojanje mjernih stanica za kvalitet zraka na području cijelog Kantona.

Stoga se, kao relevantne, uzimaju procjene ranjivosti zraka, kao dijela prirode, a koje su date u okviru Studije ranjivosti FBiH, te podataka koje daje EIONET (European Environment Information and Observation Network), za područje Evrope.

Najopasniji polutanti su dušikovi oksidi (NO_x) i sumporov oksid (SO₂), te čvrste čestice.

Ugljenmonoksid je veoma otrovan gas, a nastaje prilikom nepotpunog sagorijevanja fosilnih goriva. Emisije ugljenmonoksida potiču uglavnom od saobraćaja.

Emisije sumpordioksida drastično su veće u zimskom nego u ljetnom periodu, zbog sagorijevanja fosilnih goriva iz saobraćaja i zagrijavanja prostora. Emitovane kisele supstance kao što su SO₂, NO₂ padaju na površinu zemlje i površinskih voda (kisele kiše) gdje uzrokuju zakišeljavanje sredine. Efekti acidifikacije odražavaju se na vodene organizme, biljke-preko zemljišta i ljude zbog konzumiranja površinske ili podzemne vode koje često imaju neprimjeren pH i povećanu koncentraciju metala.

Mjerne vrijednosti su upoređivane sa graničnim vrijednostima, koje su definisane Pravilnikom o graničnim vrijednostima kvaliteta zraka (Sl.novine FBiH, broj 12/05), te iznose:

TABELA 123 – GRANIČNE VRIJEDNOSTI KVALITETA ZRAKA

Zagađujuća materija	Period uzorkovanja	Prosječna godišnja vrijednost (µg/m ³)	Visoka vrijednost (µg/m ³)
SO ₂	1 h	90	500 ⁶⁹
SO ₂	24 h	90	240 ⁷⁰
NO ₂	1 h	60	300 ⁷¹
NO ₂	24 h	60	140 ⁷²

⁶⁸ LEAP, Bosanski Petrovac, str.19

⁶⁹ Ne smije biti prekoračena više od 24 puta u kalendarskoj godini

⁷⁰ Ne smije biti prekoračena više od 7 puta u kalendarskoj godini

⁷¹ Ne smije biti prekoračena više od 18 puta u kalendarskoj godini

⁷² Ne smije biti prekoračena više od 7 puta u kalendarskoj godini

Zagađujuća materija	Period uzorkovanja	Prosječna godišnja vrijednost ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Visoka vrijednost ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)
LČ 10	24 h	50	100 ⁷³
ULČ	24 h	150	350 ⁷⁴
Dim	24 h	30	60 ⁷⁵
CO	8 h		10 000

Zavod za javno zdravstvo Unsko – sanskog kantona provodi mikrobiološka ispitivanja zraka u preduzećima čija je djelatnost vezana za proizvodnju medicinskih materijala.

Ipak, očekivano, najveći zagađivači i dalje dolaze od strane domaćinstava koja se grije na kruta goriva, ali i prema procjenama, na kvalitet zraka utiču i brojni kamenolomi, putem emisije prašine, koja je nusprodukt njihovih aktivnosti. Također, problem predstavlja i veliki broj ilegalnih deponija, koje predstavljaju prijetnju za cijeli ekosistem.

Deponije su posebno opasne po okoliš, ne samo zbog odlaganja otpada na neadekvatan način, već i zbog činjenice da često dolazi do samozapaljenja ovih odlagališta, a zbog plinova koji se razvijaju raspadanjem materija, prilikom čega toksini odlaze u zrak i prenose se na veoma velike udaljenosti. Putem zračnih masa, dospijevaju i u atmosferu, gdje se vraćaju na tlo i vodu u vidu kontaminiranih kiša.

U planskom periodu, od krucijalne važnosti je uspostavljanje regionalne deponije otpada, gdje će se otpad tretirati na pravilan način, te će se pritisak ovog sektora na okoliš značajno smanjiti.

Kontaminacija zraka dolazi i od stalnih i povremenih izvora buke i vibracija. To su prvenstveno saobraćaj i područja na kojima se vrši eksploatacija mineralnih sirovina, a uslijed primjenjivanih tehnologija eksploatacije.

Za sve zahvate i objekte, koji u bitnoj mjeri mogu utjecati na kvalitet zraka, tj., uticati na okoliš u tom segmentu, potrebno je izrađivati Procjene uticaja na okoliš od pojedinih projekata, gdje će se jasnije utvrditi mjere i načini zaštite okoliša, u odnosu na konkretan izvor zagađenja.

1.12.8. TLO

Štetni utjecaji na tlo, za razliku od vode i zraka, istražuju se mnogo kasnije, tj., kada su problemi vezani za oštećenja i nečišćenja već veoma izraženi.

Tvari koje utiču na kvalitativna i kvantitativna svojstva tala, tj., pojava onečišćenja tla, dolazi od strane antropogenih i prirodnih uzroka, a „posljedica su razvoja u svim sferama čovjekove djelatnosti“⁷⁶, tj., industrije, poljoprivrede, saobraćaja, obrade i odlaganja otpada, vojne djelatnosti, što je veoma izraženo u urbanim područjima.

Zagađivanje zemljišta je u značajnoj mjeri vezano i sa stepenom razvoja sistema upravljanja otpadom koji na području općine Bosanski Petrovac nije zadovoljavajući što za posljedicu ima niz problema. Evidencija o broju neadekvatnih odlagališta čvrstog otpada (divlje deponije) ne postoji. Divlja

⁷³ Ibidem

⁷⁴ Ibidem

⁷⁵ Ibidem

⁷⁶ Onečišćenje i zaštita tla, prof.dr.Tahir Sofilić, Metalurški fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Skripta, str.51

odlagališta predstavljaju stalnu prijetnju zdravlju stanovništva i ukupnom kvalitetu životne sredine. Odlaganje prikupljenog čvrstog otpada vrši se na lokaciji Vaganac. Deponija se nalazi u neposrednoj blizini naseljenog područja, 2 km udaljena od centra grada.⁷⁷

Industrijska postrojenja, osim uticaja koji imaju na okoliš tokom svog radnog vijeka, mogu vršiti pritisak i po zatvaranju pogona, posebno ako se ne provedu adekvatne mjere sanacije.

Osim oštećenja tla onečišćenjem, često se javljaju i oštećenja izazvana zaslanjivanjem, alkalizacijom tala, te njihovom dehumizacijom i erozijom.

Određena istraživanja su pokazala da tla Unsko – sanskog kantona, su, većinom, sa visokim procentom pokretnog aluminijuma, koji je u višim koncentracijama toksičan za biljke. Poljoprivredna zemljišta su, pod uticajem čovjeka koji je vršio različite zahvate i mjere na poboljšanju njegovih sposobnosti davanja uroda, dosta oštećena, a dodatnu nepogodnost predstavljaju i područja površinskih kopova, gdje se bespovratno gubi degradirano zemljište, na dosta velikim površinama.

Na okoliš posebno utiče eksploatacija sa površinskih kopova, gdje se javljaju problemi:

- Nizak prioritet zaštite okoliša i njegovih sastavnih dijelova (prirodnih resursa), a uslijed niske svijesti o održivom razvoju i važnosti ekologije
- Onečišćenja tla, zraka i vode, kao jedinstvenog sistema
- Zastarjele tehnologije i oprema koja se koristi u eksploataciji sirovina
- Loša pozicija pogona (blizina naselja i obradiva površina).

U prostoru se javlja veliki broj napuštenih eksploatacionih površina, koje nisu adekvatno rekultivisane, iako je to obaveza koncesionara.

U planskom periodu, veoma je važno načiniti planove upravljanja, iskorištavanja, pa i po završetku aktivnosti, adekvatne sanacije tih površina. Naravno, bez kontrole provođenja tih koraka, uzaludno je donositi potrebnu dokumentaciju, pa je imperativ, zapravo, uspostavljanje sistema monitoringa.

Privredni kapaciteti koji su potencijalni onečišćivači tla, jesu prehrambena industrija, kemijska industrija, šumarstvo i drvna industrija, te građevinska industrija, te poljoprivredni proizvođači. Veoma je bitno da ovi kapaciteti, koji su i jedni od pokretača razvoja, te je njihova važnost neupitna, prilagode svoju tehnologiju na ekološki prihvatljiv način.

1.12.9. ODLAGANJE OTPADA

O upravljanju otpadom već je bilo govora u posebnom poglavlju ovog dokumenta, međutim, uticaj odlagališta otpada na okoliš potrebno je još jednom podcrtati i ustanoviti najveće prijetnje i mogućnosti smanjenja istih.

Odlagališta otpada, posebno nesanitarna odlagališta, kao i ilegalna odlagališta, veliki su zagađivači svih dijelova biosfere, pa tako i zraka, tla i voda.

U općini Bosanski Petrovac, deponovanje otpada se vrši na nesanitarnoj deponiji Vaganac, a posljedice ovakvog tretmana otpada su do sada veoma jasne, što se mora u što skorijem vremenskom periodu

⁷⁷ LEAP, Bosanski Petrovac, str.18

promijeniti, posebno ako se uzme u obzir činjenica da se lokacija deponije nalazi na udaljenost od cca 2 km od naselja.

1.12.10. ZAGAĐENOST MINAMA I DRUGIM NEEKSPLODIRANIM UBOJITIM SREDSTVIMA

Prema procjenama, sumnjive i minama kontaminirane površine Bosanskog Petrovca, zauzimaju cca 870 193 m². Najveća koncentracija je u područjima u kojima su se vodile borbe u proteklom ratu, tj., na području linija borbenih dejstava i uz granicu sa Republikom Srpskom.

TABELA 124 - PROCJENA KONTAMINIRANOSTI KANTONA MINAMA I DRUGIM NUS-A⁷⁸

Općina	Ukupna površina općine (m ²)		Ukupna sumnjiva površina (m ²)	Sumnjiva površina u odnosu na površinu općine(%)	SUMNJIVA POVRŠINA PO KATEGORIJAMA (m ²)			PROCENAT SUMNJIVE POVRŠINE PO KATEGORIJAMA (%)		
					I kategorija	II kategorija	III kategorija	I kategorija	II kategorija	III kategorija
Bosanski Petrovac	763 940 000	870 193	0,12	0	837 414	32 799	0	96,23	3,77	

Minirane površine vrše ogroman uticaj na okoliš, u smislu nemogućnosti korištenja površina i potencijalne opasnosti za korisnike prostora.

1.12.11. UTICAJ SISTEMA PLANIRANIH OSNOVNOM KONCEPCIJOM RAZVOJA NA OKOLIŠ OPĆINE BOSANSKI PETROVAC

Osnovnom koncepcijom razvoja prostora Unsko – saskog kantona, predložen je generalni okvir razvoja za naredni period od 20 godina. Određeni pravci razvoja su usvojeni iz plana višeg reda – Prijedloga Prostornog plana FBiH, dio se oslanja na općinske razvojne dokumente, a dio je projekcija ustanovljenih potreba, što je bilo moguće ocijeniti na osnovu načinjenih analiza postojećeg stanja, rada na terenu i smjernica Nosioca pripreme Prostornog plana Unsko – saskog kantona.

Zbog jednostavnijeg ocjenjivanja uticaja na okoliš, i ovi planirani zahvati će se posmatrati kroz nekoliko segmenata: saobraćajnu infrastrukturu, energetska infrastrukturu, odlagališta otpada, eksploataciju mineralnih sirovina, ostalu infrastrukturu itd.

SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA

Saobraćajna infrastruktura predložena osnovnom koncepcijom razvoja pretpostavlja izgradnju:

Zahvat/objekat	Naziv	Dužina (km)	Zaštitni pojas (m)	Površina izuzetog zemljišta (ha)	Namjena izuzetog zemljišta
Magistralne ceste planirane i rekonstrukcija		35	50	175	Šumsko P = 50 ha
					Poljoprivredno P = 125
Regionalne ceste		61	30	183	Šumsko P = 63 ha

⁷⁸ Kantonalna uprava civilne zaštite Unsko – saskog kantona: Procjena ugroženosti Unsko-saskog kantona od prirodnih i drugih nesreća, Bihać – januar 2005. godina

					Poljoprivredno P = 120 ha
UKUPNO:		96	50	358	358

TABELA 125 – PRIJEDLOG IZGRADNJE SAOBRAĆAJNE INFRASTRUKTURE

Ukupna površina izuzetog zemljišta će biti P = 358 ha, od čega je 245 ha ili 80% poljoprivrednog, 73 ili 20% šumskog.

Ugroženost biljnih i životinjskih vrsta je najveća u prostorima pod određenim vidom zaštite. Saobraćajna infrastruktura u dužini od 74,6 km prolazi kroz trenutna ili buduća zaštićena područja, i to:

Saobraćajnica	Zaštićeno područje	Dužina saobraćajnice kroz zaštićeno područje (km)	Zaštitni pojas (m)	Površina zemljišta unutar zaštićenog područja (ha)
Magistralna cesta	Grmeč	6,9	50	34,5
Regionalna cesta	Grmeč	4,5	50	22,5
UKUPNO:		11,4	50	57

TABELA 126 – PROLAZAK INFRASTRUKTURNIH SSITEMA KROZ ZAŠTIĆENA PODRUČJA

Uticaj saobraćajnih prostornih sistema je višestruk, te osim izuzimanja i pretvorbe zemljišta, mijenja i biodiverzitet područja. Naravno, razvoj društva ovisi o razvoju komunikacija, ali se moraju naći modeli koji će adekvatno zaštititi biocenozu, pejzaž i prirodne resurse.

Prostornim planom FBiH (Prijedlog) predviđene su mjere zaštite i unaprijeđenja okoliša, a prilikom izgradnje infrastrukturnih sistema, što se predlaže kao osnova zaštite i za planove nižeg reda.

Prilikom izgradnje cesta, potrebno je slijediti:

Mjere zaštite okoliša

- Izgradnja zatvorenih sistema odvodnje vode sa kolovoza (izrada kanalizacije),
- Izgradnja separatora, odnosno, prečišćivača za vodu iz kanalizacije,
- Prihvatanje površinskih voda odgovarajućim kanalima i njihovo uvođenje u recipijent,
- Izgradnja objekata, mostova i propusta na stalnim vodotocima, uz njihove potrebne regulacije, odnosno, osiguranje obala,
- Izgradnja objekata za zaštitu od buke, na osnovu procjene utjecaja na okoliš,
- Gdje je potrebno, a prema procjeni utjecaja na okoliš, potrebno je predvidjeti propuste za prolaz manjih životinja, otvora 2 – 3 m, te veće objekte, prema zahtjevima lovačkih društava, za prolaz većih životinja (jeleni, srne i sl.),
- Izvršiti potpunu zaštitu postojećih infrastrukturnih objekata,
- Predvidjeti izradu poljoprivrednih cesta, kako bi se poljoprivrednicima omogućila obrada posjeda,
- Predvidjeti hortikulturno uređenje trupa ceste, sa posebnim odabirom drveća i žbunja, kako bi smanjili negativni efekti buke i izduvnih plinova.

Mjere zaštite pejzaža tokom gradnje

- Formiranje deponije za odlaganje zemljišta, u smislu daljnjeg korištenja za biotehničku rekultivaciju kosina,

- Pejzažno oblikovati nasipe, usjeke, u smislu osiguravanja stabilnosti zemljišta, u skladu sa postojećim pejzažem,
- Zaštita poljoprivrednih površina od toksičnih tvari sa ceste, kroz formiranje zaštitnih pojaseva
- Zaštitne mjere za sprječavanje erozije, kroz sjetvu trave, busenovanje, malčovanje,
- Sanacija razdjelnog pojasa i međupojasa na ulazima u tunele, zatravnjivanjem ili sadnjom niskog grmlja, horizontalnog grananja, radi preglednosti u saobraćaju,
- Zaštita šuma od oštećenja prilikom građevinskih radova, kroz formiranje ograda,
- Uklanjanje oštećenih i izvaljenih stabala, kako ne bi doveli do pojave zaraze,
- Sadnja novih sadnica u šumskim rubovima, uz primjenu zaštite od eventualnih oštećenja.

Mjere zaštite vode

- U što većem obimu izbjeći djelomično, a posebice potpuno zasipanje vodotoka,
- Vršiti plansko i sigurno prikupljanje svih nepotrebnih materija, transportovati ih i odlagati na sanitarnu deponiju,
- Izraditi podzemne drenažne sisteme, tj., provesti presječni tok podzemnih voda ispod trupa ceste i cestovnog pojasa,
- U svim varijantama tehnologije izvođenja radova održati stabilnim i prirodnim hidrološki režim močvara i bara, a u prvom redu sprječavanjem isticanja vode i isušivanja.

Mjere zaštite tla

- Vršiti stalno praćenje i opažanje hidroloških prilika u zoni izvođenja radova,
- Vršiti istražne radnje i sanacione radove na izbjegavanju razornog djelovanja vode na zemljane objekte,
- Primijenjivati tehniku konturnog miniranja, a alternativno primijenjivati naknadnu mašinsku obradu usjeka, uz pomoć bagera,
- Površinski sloj plodnog zemljišta, u cijeloj njegovoj dubini treba iskopati i deponovati van zone izvođenja radova, radi kasnijeg korištenja u rekultivaciji građevinskih radova i drugih površina. Deponija ne smije biti na lokaciji na kojoj može ugrožiti zatečeno, prirodno tlo.

Mjere zaštite zraka

- Na izduvnim cijevima svih mašina i vozila s dizel – motorima, ugraditi filtere za odvajanje čađi,
- Koristiti gorivo sa garantiranim standardom kvaliteta,
- Prašinu minimizirati kroz povremeno kvašenje saobraćajnih i operativnih površina,
- Birati eksplozive za miniranje stjenjskih masa, koji najmanje štete okolišu.

Mjere zaštite flore i faune

- Kontrola ispusta ulja u nafte, koji ne smiju dospjeti u vodotoke. U toku gradnje je neophodno da se voda sa gradilišta prečišćava pješčanim filterima i prihvatačima ulja, te da se tek tako prečišćena upušta u vodotok,
- Sječu obalne šumske vegetacije treba obaviti u zimsko doba, kako bi se umanjio dodatni negativan efekat na faunu kopna i voda,
- Ograđivanje gradilišta, čime se ograničava pojas negativnih djelovanja, ogradom visine do 2 m,

- Za ptice gnjezdarice osigurati izgradnju kućica za pravljenje gnijezda, što će smanjiti gubitak ornitofaune,
- Za riblje vrste osigurati nesmetan prolaz, reguliran manjim stazama.

ENERGETIKA

DALEKOVODI

U planskom periodu, na području općine Bosanski Petrovac, planira se izgradnja:

Naziv dalekovoda ili trafostanice	Napon (kV)	Dužina (m)	Zaštitni pojas	Izuzeta površina (ha)
TS Bihać – TS Livno	400	35 136	40 m	140,5

TABELA 127 – PLANIRANA IZGRADNJA ELEKTROENERGETSKE INFRASTRUKTURE

Površina zaštitnog pojasa planiranih dalekovoda iznosi $P = 140,5$ ha, od čega je 28% šumsko, a 72% poljoprivredno zemljište i izgrađene površine.

Osim izuzetog zemljišta, dalekovodi vrše uticaj na okoliš u toku svoje izgradnje, ali i rada. Stoga je potrebno preduzeti zaštitne mjere, koje će umanjiti negativne posljedice po prirodno okruženje, stanovništvo i živi svijet.

Mjere zaštite okoliša i stanovništva

- Svako tehničko ili tehnološko rješenje koje vodi smanjenju potrošnje električne energije ili omogućava optimalno njen prijenos na daljinu bila bi mjera zaštite. Potrebno je primijeniti pravilan izbor izolacionog nivoa same izolacije, te spojne i ovjesne opreme prema zahtjevima iz Pravilnika o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 1 kV do 400 kV („Sl. list SFRJ“, broj 65/88, „Sl. list RBiH“, br. 2/92 i 13/94),
- Tokom faze eksploatacije pridržavati se zahtjeva iz Pravilnika o tehničkoj dokumentaciji i održavanju elektroenergetskih objekata te Pravilnika o zaštiti na radu pri korištenju električne struje („Sl. list SRBiH“, broj 34/88, „Sl. list RBiH“, broj 2/92). Potrebno je da se mjere zaštite stanovništva osiguraju i kroz provođenje mjera zaštite od buke. Treba provoditi periodične provjere i istraživanja, te upozoravati lokalno stanovništvo na potencijalne opasnosti (elektromagnetni utjecaji koji mogu prouzrokovati smetnje na uređajima),
- Opasnost od napona koraka i dodira otklanja se pravilnim izvođenjem uzemljivačkog sistema stubnih mjesta prema zahtjevima iz Pravilnika o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 1 kV do 400 kV („Sl. list SFRJ“, broj 65/88,),
- Zaštita od požara oko dalekovoda podrazumijeva pravilno održavanje dalekovoda u pogonu s ciljem povećane sigurnosti i zdravlja stanovništva u njegovoj neposrednoj blizini. Sigurnosne udaljenosti i visine moraju biti u skladu sa zahtjevima iz Pravilnika o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 1 kV do 400 kV („Sl. list SFRJ“ broj 65/88, „Sl. list RBiH“, br. 2/92 i 13/94),
- Zabraniti obavljanje poljoprivrednih radova ispod dalekovoda visokog napona,
- Izvesti uzemljivački sistem stubnih mjesta, radi otklanjanja opasnosti od napona koraka i dodira,

- Onemogućiti penjanje na dalekovode, kroz postavljanje fizičkih prepreka.

SOLARNE I VJETROELEKTRANE

U Bosanskom Petrovcu je primjetan potencijal za iskorištenje energije vjetra i sunca, te je već i planovima višeg reda određen prostor na kojem je moguće vršiti istraživanja, a u cilju buduće eksploatacije ovih obnovljivih resursa.

Prilikom istraživanja, ali i same gradnje i korištenja energije vjetra i sunca, potrebno je izraditi zakonom propisane studije i programe, a u cilju umanjenja štetnih posljedica po okoliš.

Prilikom izvođenja pripremnih radova, izgradnje i eksploatacije, potrebno je držati se sljedećih mjera:

- Pripremnih radova, koji uključuju uklanjanje rastinja, moraju se obavljati izvan razdoblja gniježđenja ptica ili nakon što mladi odlete iz gnijezda,
- Probijanje i krčenje pristupnih puteva se mora izvoditi na način da u što manjoj mjeri narušava prirodni izgled krajolika,
- Prilikom izrade projektne dokumentacije, a u skladu sa zakonskom regulativom, potrebno je izraditi i projekat vanjskog, odnosno, pejzažnog uređenja cijelog kompleksa, kojeg mora izraditi stručnjak pejzažne arhitekture ili kvalifikovan arhitekta u saradnji sa stručnjakom inženjerom hortikulture,
- Zabranjeno je iskopavati i zatrpavati iskopan materijalom vrtače i ponore, te druge kraške oblike,
- Prilikom izvođenja zemljanih radova, potrebno je tlo bolje kvalitete odvojiti i deponovati, kako bi se moglo upotrijebiti za sanaciju i vraćanje lokacije u prvobitno stanje,
- Osigurati zaštitna sredstva za brzu intervenciju u slučaju izljevanja motornih ulja i drugih fluida, koji se mogu apsorbirati u tlo,
- Otpad koji nastaje prilikom izgradnje, deponovati u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima upravljanja otpadom, na za to predviđene lokacije,
- Koristiti vjetroagregate prema uputama proizvođača, kako bi se smanjila mogućnost povećanja buke,
- Vršiti monitoring nivoa buke, ali i samog rada elektrana, prema programima praćenja,
- Ako se tokom izgradnje i pripreme za gradnju, ali i po završetku radova, pronađu bilo kakvi arheološki nalazi, prekinuti sve radove i o tome obavijestiti nadležne institucije,
- Ne smiju se postavljati ograde, kako bi svi prirodni koridori ostali prohodni,
- Po završetku eksploatacije, vratiti lokaciju u stanje koje će zadovoljiti tada važeće zakone, a prema projektu sanacije pejzaža.

EKSPLOATACIJE

Na području općine aktivno je 10 eksploatacionih polja, a eksploatiše se dolomit.

Eksploatacija mineralnih sirovina ostavlja uvijek „ožiljke“ u prostoru, koji se najčešće po završetku eksploatacije ne saniraju, iako je to zakonska obaveza.

Takva praksa mora biti stavljena pod kontrolu, a budućim investitorima, kao i onima koji trenutno vrše eksploatacije mineralnih sirovina, staviti u obavezu da vrše stalnu kontrolu načina eksploatacije, te rekultivacije prostora po završetku odobrenih radova.

Mjere sanacije površinskih kopova

- Uzurpirane površine se moraju rekultivirati i na njima se trebaju formirati zeleni pojasevi,
- Deponovani materijal, koji nastaje primjerice radom termoelektrane, može se koristiti za rekultivaciju napuštenih površinskih kopova, uz prethodnu rekultivaciju samog deponovanog materijala, kako bi se umanjio štetni uticaj materijala na okoliš.

DEPONIJE

Problematika odabira lokacije regionalne deponije za područje Unsko – sanskog kantona i općine Drvar je višegodišnji problem, koji svoj epilog traži i u amandmanskom djelovanju na Prostorni plan Federacije BiH. Posljednja lokacija koja je usvojena na nivou općine Bihać, kao i na Skupštini i Vladi Unsko – sanskog kantona, tretira područje Karanovac, MZ Ripač, općina Bihać, kao prostor na kojem će se graditi buduća regionalna deponija. Obzirom da se područje nalazi unutar granica utvrđenog zaštićenog područja Grmeča, to će se planovima višeg reda morati promijeniti granice prirodnog dobra. Obzirom da je ova tematika vezana isključivo za više nivoe planiranja, koji prelaze i kantonalni značaj, tako se ovaj Plan neće baviti predmetnim pitanjem regionalne deponije.

Ipak, važno je napomenuti da trenutna općinska deponija Vaganac nije sanitarna deponija, te da štetno utiče na okoliš, kao i stanovništvo koje živi u neposrednoj blizini. Obzirom da će se pitanje upravljanja otpadom rješavati na regionalnom nivou, tako se sanacija i zatvaranje deponije Vaganac mora predvidjeti u narednom periodu. Jedna od mogućnosti je da se deponija uredi kao pretovarna stanica, o čemu svakako će se očitovati potrebna studijska i projektna dokumentacija za uspostavljanje regionalne deponije u Unsko – sanskog kantonu.

INDUSTRIJA

Prostorni plan Unsko – sanskog kantona planira industrijske zone uz petlje buduće brze ceste. Općinskim planovima nižeg reda utvrđene su lokacije na kojima će se uspostavljati manje poslovne i privredne zone. U Bosanskom Petrovcu su postojeće dvije poslovne zone, a planirana je i treća

Ovisno o djelatnostima koje se budu smještale u njima, vršit će određen uticaj na okoliš, što treba biti procijenjeno pojedinačnim procjenama uticaja na okoliš. Mjere zaštite izgradnje saobraćajnica, vrijede i za izgradnju ovih kompleksa, sa dodatnim uslovima koji će biti analizirani i dati procjenom uticaja na okoliš.

1.13. PREVENCIJA I OGRANIČAVANJE EFEKATA PRIRODNIH NEPOGODA I KATASTROFA

Prostor Bosanskog Petrovca bio je u prošlosti pogođen različitim vidovima prirodnih nepogoda, kao što su zemljotresi, požari, suše, epidemije, a recentno i poplave, iako u Bosanskom Petrovcu nema većih vodotoka.

Prirodne nesreće se javljaju u svim vremenskim periodima.

1.13.6. PRIRODNE NESREĆE

Manifestuju se kroz poplave, zemljotrese, visoki snijeg i snježne nanose, odronjavanje i klizanje zemljišta, visoke temperature zraka, sušu, te ostale nepogode uzrokovane vremenskim neprilikama, kao što su prolom oblaka, olujni vjetar, grad, mraz, hladnoća itd.

1.13.6.1. POPLAVE

Poplave koje su u maju 2014.godine pogodile Bosnu i Hercegovinu, te i druge zemlje našeg okruženja, a koje su imale katastrofalne posljedice, koje će imati nesaglediv utjecaj na sve aspekte života stanovnika, imale su svoj odjek i u Bosanskom Petrovcu.

Iako je do sada više puta opisana i naglašena činjenica da u ovoj općini nema većih vodotoka, niti razvijene hidrografske mreže, oborinske vode su bile toliko obilne, da su u nekoliko naselja napravile velike štete, ali i uništile dio infrastrukture.

Najviše su bila pogođena domaćinstva i gospodarski objekti naselja Krnjeuša i Smoljana. U naselju Krnjeuša, oborinske i podzemne vode su u vrlo kratkom vremenu stvorile vještačko jezero promjera nekoliko stotina metara, plaveći podrume i prizemlja stambenih i poslovnih objekata, gospodarskih objekata, ali i čineći veliku materijalnu štetu na usjevima.

Osim Krnjeuše, stradala je i putna infrastruktura prema naseljima Suvaja, Skakavac i Vođenica.

Prevenција i zaštita od poplava će u narednom periodu, ako se klimatske promjene nastave dešavati na globalnom nivou, biti i temom onih područja koja su suha, koja nemaju rijeke od kojih prijeti izlivanje, jer količine oborina počinju premašivati sva do sada zabilježena mjerenja.

1.13.6.2. ZEMLJOTRESI

Na osnovu seizmičkih podataka za stogodišnji period, na području Unsko-sanskog kantona pojavljuju se zemljotresi maksimalne magnituda iznad 5,5° Rihtera (VII ° MCS skale), što je uslovljeno položajem područja u blizini dva regiona tektonskih rasjeda. Budući da se radi o pograničnom prostoru, na seizmičku aktivnost uticali su najjači zemljotresi drugih država.

TABELA 128 – ZNAČAJNIJI ZEMLJOTRESI NA PODRUČJU UNSKO – SANSKOG KANTONA

Period	Lokacija	Magnituda (M)	Intenzitet u epicentru (°MCS)
07.04.1905.	Bosanski Petrovac	M = 5,0	Io = VII
30.08.2014.	Bosanski Petrovac	M = 4,2	Io = VI

1.13.7. ATMOSFERSKE PRIRODNE NESREĆE

1.13.7.1. VISOKE TEMPERATURE ZRAKA

U periodu sistematskog osmatranja, koje je vršeno od 1961 – 1990.godine, apsolutne maksimalne i apsolutne minimalne temperature zraka u Bosanskom Petrovcu nisu bile iznad kantonalnog prosjeka. Međutim, dugotrajni periodi bez padavina, sa relativno prosječnom temperaturom zraka, mogu dovesti do niza problema, što se i dešava na ovom području, koje je tradicionalno siromašno vodom.

1.13.7.2. SUŠA

Periodi bez padavina imaju dalekosežne posljedice na normalno odvijanje života stanovnika nekog područja. Osim činjenice da usložnjavaju uobičajene radnje, suša dovodi do usložnjavanja higijenske i poljoprivredne slike, a može rezultirati pojavom različitih zaraznih bolesti stanovništva i stoke.

Sušni periodi se javljaju kao posljedica izostajanja snježnih i kišnih padavina, a posebno su izražene u periodu mart – septembar.

Ovakvi uslovi, dugotrajni sušni periodi, visoke temperature koje obično ih prate, stvaraju preduslove za izbijanje šumskih požara, što zbog nedostatka vode može imati katastrofalne posljedice po život ljudi i sigurnost materijalnih dobara.

1.13.7.3. VISOKI SNIJEG I SNJEŽNI NANOSI

Dijelovi općine imaju karakteristike planinske klime, a snijeg se zadržava u prosjeku 50 dana, sa visinama do 1m.

Određena područja mogu imati nanose i mnogo veće visine, sa trajanjem snijega i do 90 dana.

Snježne padavine, posebno one obilne, koje su se primjerice desile 2012.godine, uzrokuju velike probleme u saobraćaju, svakodnevnici stanovnika, otežavaju vodosnabdijevanje, isporuku električne energije, te zahtijevaju angažman svih raspoloživih snaga civilne zaštite i društvenih resursa.

1.13.8. TEHNIČKE I TEHNOLOŠKE NESREĆE

1.13.8.1. VELIKI ŠUMSKI POŽARI

Mjere zaštite šuma od požara su propisane odgovarajućom zakonskom i podzakonskom regulativom, a između ostalog, podrazumijevaju tehničke, preventivno – uzgojne, te druge mjere zaštite od požara.

Mjere provode kantonalna šumsko – privredna društva za javne šume, te kantonalna uprava za šumarstvo za privatne šume i pravna lica koja upravljaju šumama s posebnim režimom upravljanja.

Pod tim se podrazumijeva:

- Njega sastojina,
- Pravovremena proreda sastojina,
- Kresanje i uklanjanje suhog granja,
- Izrada i održavanje protupožarnih prosjeka i puteva, te puteva s elementima šumskog puta,
- Čišćenje i održavanje rubnih pojaseva uz javne ceste,
- Čišćenje i uspostavljanje sigurnosnih visina i udaljenosti na trasama elektroenergetskih vodova,
- Održavanje, čišćenje i uređivanje postojećih izvora vode u šumama i ostali preventivno – uzgojni radovi.

Stepen ugroženosti šuma od požara određuje se u skladu sa mjerama za procjenu ugroženosti od nastanka šumskog požara, a na osnovu parametara:

- Vegetacija (zastupljenost pojedinih vrsta drveća),
- Antropogeni faktor,
- Klima,
- Stanište (matični supstrat i tip zemljišta),
- Orografija,
- Šumski red (higijena šuma).

Na osnovu navedenog, šume se svrstavaju u 4 stepena ugroženosti:

- I stepen – vrlo visoka ugroženost od požara,
- II stepen – velika ugroženost od požara,
- III stepen – srednja mjerena ugroženost od požara,
- IV stepen – mala ugroženost od požara.

Tako je šumsko dobro općine Bosanski Petrovac procijenjeno kao:

I stepen	II stepen (ha)	III stepen (ha)	IV stepen (ha)	Ostalo šumsko zemljište (ha)
-	11 629	15 068	9 254	4 784

TABELA 129 – ŠUMSKE POVRŠINE UGROŽENE OD POŽARA

Podaci su dati isključivo za državne šume.

U periodu od 2001 – 2010.godine, u općini je registrovano 343 požara, od čega 64 na građevinama, a 229 na otvorenom prostoru. U šumama je bilo 118 požara, te 210 požara trave i niskog rastinja.

1.13.8.2. OSTALI POŽARI I EKSPLOZIJE

Požari na objektima, javljaju se kao posljedica ljudske nepažnje i nemara, a rjeđe kao dio drugih nepogoda, primjerice zemljotresa i sl.

Veliki broj benzinskih pumpi i drugih postrojenja za skladištenje i prodaju zapaljivih tečnosti i gasova, smještene su u svim većim naseljima Kantona. Ti objekti predstavljaju potencijalnu opasnost od požara, koji bi imao daleko veći uticaj, osim na same objekte. Takođe, primjena plina u kućanstvima i postrojenjima, ima potencijalnu opasnost po život i zdravlje ljudi i sigurnost materijalnih dobara.⁷⁹

Građevine za uskladištenje zapaljivih, eksplozivnih, gasovitih i drugih opasnih materija u općini su:

Vrsta objekta	Broj objekata	Vrsta opasne materije		
		Dizel	Benzin	Eksplozivi
Pumpne stanice	3	120 m ³	120 m ³	-
Skladište eksploziva	1	-	-	500 kg

TABELA 130 – GRAĐEVINE S POTENCIJALNOM OPASNOŠĆU ZA IZBIJANJE POŽARA

⁷⁹ Kantonalna uprava civilne zaštite Unsko – sanskog kantona, Procjena ugroženosti Unsko – sanskog kantona od požara

1.14. MJERE ZAŠTITE STANOVNIKA I MATERIJALNIH DOBARA OD PRIRODNIH I LJUDSKI IZAZVANIH NEPOGODA I KATASTROFA, RATNIH DJELOVANJA, U SKLADU SA ZAKONOM O ZAŠTITI I SPAŠAVANJU LJUDI I MATERIJALNIH DOBARA OD PRIRODNIH I DRUGIH NESREĆA („SLUŽBENE NOVINE F BiH“, BROJ: 39/03, 22/06 I 43/10) I DRUGIM PROPISIMA

Efikasan sistem zaštite i spašavanja je zasnovan na dvije stavke, koje moraju biti zadovoljene:

- Faza smanjenja rizika koji prethodi prirodnoj i drugoj nesreći,
- Faza odgovora i oporavka nakon prirodne ili druge nesreće.

U Bosanskom Petrovcu nisu izraženi rizici od prirodnih nesreća poput poplava, klizišta, što ne znači da oni nisu mogući. Obzirom na šumsko bogatstvo, izražen je pak rizik od šumskih požara i erozije, ako se nesavjesno postupa sa ovim dobrom.

Stoga treba imati na umu da je prevencija osnov zaštite, kao i edukacija svih sudionika u korištenju prostora i njegovih resursa, što uključuje i stanovnike, ali i aktere zaštite i spašavanja.

U skladu sa zakonskim osnovama, za provođenje mjera prevencije, nadležne su različite institucije, koje hijerarhijski se „granaju“ od najviših, državnih nivoa, do lokalne samouprave. Mjere prevencije se ostvaruju kroz izrađene programe i planove zaštite od prirodnih i drugih nesreća, što je i obaveza ovih institucija.

Faza odgovora i oporavka, pa i ublažavanja posljedica nastalih uslijed prirodne ili druge nesreće, orijentiše se na faktore koji se nisu uspjeli spriječiti, doveli su do negativnih učinaka koji traju, djeluju na okolnu sredinu, ali se mogu smanjiti uslijed odgovarajućih akcija. Ovdje se radi o stručnim mjerama usmjerenim na smanjenje sila udara, rušilačkog djelovanja prirode ili neke druge nesreće.

Veoma je bitno da su mjere pripravnosti i tehničko – tehnološke pripremljenosti sudionika na zadovoljavajućem nivou, da je jasan hijerarhijski slijed i sistem djelovanja, kako bi se štetne posljedice mogle veoma brzo sagledati i sanirati, a stanovništvo i materijalna dobra u što većoj mjeri očuvati. Stoga je od iznimne važnosti priprema i mogućnost adekvatnog i brzog odgovora u kriznim situacijama, tj., zadovoljavajuća organizacija, razvijanje i planiranje zaštite i spašavanja, osiguranje potrebnih resursa, te koordinacija svim aktivnostima koje su neophodne pri takvim situacijama, za što su najodgovornije institucije kojima je ta uloga povjerena.

Za to je bitna obuka, usavršavanje kadra, instaliranje potrebnih sistema upozorenja, izgradnja specijalnih sistema za podršku upravljanja procesom u prenosu govora i podataka, uspostava baze podataka, osiguranje namjensih rezervi, vježbe simulacije, te detekcija najosjetljivih područja, kako bi se mogao uspostaviti odgovarajući sistem monitoringa.

Kada se nesreća desi, kada se ublaže nastale negativne posljedice prirodne ili druge nepogode, slijedi faza oporavka, koja podrazumijeva mjere odgovora i mjere oporavka, a u koju se uključuje cjelokupna zajednica.

Mjere odgovora ili intervencije se poduzimaju nakon uzbunjivanja ili poslije udara nesreće, a usmjeravaju se prvenstveno na spašavanje života ljudi i zaštitu imovine. Od toga da li su mjere odgovora adekvatno koordinirane i provedene, zavisi i broj žrtava i štete nastale na materijalnim dobrima.

Mjere oporavka angažuju cjelokupnu zajednicu, kako bi se funkcije društvenog života vratile u prvobitno stanje, te kako bi se što bolje moglo odgovoriti na potrebe unesrećenih. Ovaj proces može biti veoma dugotrajan i mukotrpan, a o intenzitetu nesreće ovisit će i mjere i programi oporavka.

Prema Zakonu o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, provode sve aktivnosti i mjere, organiziraju se jedinice i strožeri spašavanja i angažira potrebno ljudstvo i mehanizacija.

2. ANALIZA I OCJENA STANJA

Bosanski Petrovac, treća najveća općina Unsko – sanskog kantona, zauzima prostranstva kraških polja uokvirenih planinskim visovima Klekovače, Grmeča, Osječenice.

Ovo vodom siromašno područje, nadoknađuje taj resurs bogatim šumama i nepreglednim livadama, koji daju poseban, mističan izgled cijelom kraju. Velika zlatnožuta prostranstva livada i pašnjaka, nježno prelaze u tamnozeleno gore, iznad kojih se nižu vrhovi, tvoreći razigran horizont, koji uvijek biva iznova izmijenjen jutarnjim maglama i kasnopopodnevnom zalascima suca.

S druge strane, tako veliki prostor je često vrlo teško „osvojiti“ urbanim tehnikama razvoja, a globalna pojava migracija selo – grad ne ide u prilog većinski ruralnim područjima.

Zime su ovdje snažne i osorne, dok snijeg mijenja cijeli krajolik. Ljeta su kratka i topla, nedovoljna za zaborav zimskog neba. U takvom okruženju javlja se ipak vrlo razvijen i raznolik biljni i životinjski svijet. Brojni su prirodni predjeli koji svojom ljepotom krasi cijelo područje, a neki od njih, poput prašume Lom na planini Klekovači ili dijela Nacionalnog parka Una, koji zalazi u granice Bosanskog Petrovca, imaju mnogo širi značaj.

Donekle zahtjevni klimatski uslovi, utiču na ruralni život, na poljoprivrednu proizvodnju, koja je u poratnim godinama oslabljena i kojoj treba temeljita reforma.

Zemlja je, može se reći, škrti i ne daje odmah svoj potencijal, ali to ipak ne znači da je se ne može plodonosno obrađivati. Veći dio zemljišta općine je u kategoriji šumskog zemljišta, a poljoprivredno zemljište je nižih bonitetnih vrijednosti. Ne postoje prerađivački kapaciteti, a velike površine livada i pašnjaka nisu adekvatno iskorištene. Nije dovoljno razvijena proizvodnja mesa, sira i mlijeka, u odnosu na mogućnosti, a posebno kada se govori o kozarstvu i ovčarstvu. Ratarstvo je ograničeno mogućnostima koje pruža ovakav klimati, ali nije razvijeno na način na koji bi moglo biti.

Ipak, odmah je primjetno da glavina prirodnog potencijala Bosanskog Petrovca leži u njegovom drvetu, u šumama koje su duboke, guste, tamne i postojane, a koje su i simbol ovog kraja.

Stoga je privredni razvoj ovog kraja nekoć i počivao na drvenoj proizvodnji, što je danas opstalo u vidu primarne obrade drveta, odnosno, sječe, bez gotovo ikakve daljnje obrade. Takav pristup nije produktivan, jer se drvo i proizvodi od drveta ne zadržavaju u općini, radno sposobno stanovništvo ne pokazuje svoj puni potencijal, te se ne stvara brend drveta, kao najjačeg aduta Bosanskog Petrovca.

Iskorištenje drugih prirodnih resursa se ovdje može još osloniti na ekstraktivnu industriju dolomita, koji je danas jedini mineral koji se eksploatira. Svakako ne treba zanemariti i druge potencijale, kao što su energija vjetra i energija sunca, za što prema istraživanjima postoji visok potencijal.

Međutim, primjetan je manjak većih ulaganja u istraživanja potencijalnih resursa, što se može pripisati sveopće lošoj ekonomskoj situaciji, ali i činjenici da općina Bosanski Petrovac treba preći još dalek put do etabliranja u privrednim okvirima koji prevazilaze njene granice.

Realne su mogućnosti da se u općini uspostavi dobar koncept razvoja privrede, koji će se oslanjati na prirodne resurse, uz proizvodnju adekvatne radne snage. Ako tomu se pridruži i dobar geoprometni položaj općine, koja leži na jednom od prometnijih putnih pravaca i direktnoj vezi prema Republici

Hrvatskoj, odnosno, vratima Evropske Unije, vidljivo je da Bosanski Petrovac ima što za ponuditi u okviru svojih granica, ali i cijelog Unsko – sanskog kantona.

Dobar privredni razvoj ovisi i o ponudi pratećih usluga, kao što su trgovina, uslužne djelatnosti, zanatstvo, ugostiteljstvo, pa i na poslijetku turizam. Danas se u općini nalazi veći broj poslovnih subjekata koji mogu pružiti ove usluge, ali ne i najčešće zadovoljiti sve potrebe, a posebno one u nadolazećem periodu, kada će se očekivati da Bosanski Petrovac usmjeri svoj razvoj.

Danas u Bosanskom Petrovcu živi nešto manje od 8 000 stanovnika, što je na površini od preko 760 km² uistinu mali broj. Migracije stanovništva su stalne, a negativan trend iseljenja je započeo još sredinom prošloga vijeka, što je dodatno potencirano migracijama koje su se dešavale u posljednjem ratu. Sistem naselja nije do sada bio uspostavljen u planskim dokumentima, te se Bosanski Petrovac jedini izdvaja kao urbani, primarni centar općine. Ostala 34 naselja tipološki su svrstana u ruralna naselja. Ipak, neka od njih iskazuju danas jače predispozicije za uspostavljanje određenih funkcija, koje neće nužno promijeniti njihovu tipologiju, ali će povećati nivo usluga koje stanovnici u njima mogu zadovoljiti.

Problem se pak javlja u činjenici da gotovo polovina stanovništva živi u općinskom centru, a već depopularizirano područje općine sve više gubi svoje stanovništvo. Ovakav monocentričan sistem naselja pogoduje migracijama i iseljavanju iz ruralnih područja, što se mora mijenjati u narednom periodu, kako bi se stimulisalo stanovništvo, te ponudio savremen način ruralnog razvoja.

Prvenstveno je potrebno omogućiti stanovnicima kompleksan i vremenski racionalno dostupan nivo usluga, posebice onih koje ubrajamo u društvenu infrastrukturu, a koje su danas uglavnom koncentrisane u gradu Bosanskom Petrovcu.

Ako se možda i čini da današnji društveni infrastrukturni aparat može zadovoljiti potrebe stanovnika, iz analiza postojećeg stanja možemo zaključiti da društvena infrastruktura nije uvijek adekvatno pozicionirana i nije dostupna svim stanovnicima na jednak način, što uvelike utiče na sam kvalitet njihovog života.

Bosanski Petrovac, kao centar općine, treba ponuditi sadržaje koji su samo njemu svojstveni, ali to ne znači da ostala naselja ne trebaju biti opremljena odgovarajućom infrastrukturom. Upravo suprotno. Jačanje općine polazi od jačanja njenih najmanjih segmenata. A jačanje i vizija općine Bosanski Petrovac su već uspostavljeni u okviru dokumenata, koji imaju ulogu glavnih inputa za općinski prostorni plan.

Prema planu višeg reda, odnosno, Prostornom planu Unsko – sanskog kantona, općina Bosanski Petrovac treba da zauzme mjesto kao grad/općina šuma i zimskog turizma. To znači da se šumska bogatstva općine trebaju usmjeriti u nove, moderne tokove privrednog razvoja, uspostavljanja tako reći identiteta općine, a čije će dobrobiti najviše i osjetiti sama općina Bosanski Petrovac.

Zimski turizam, koji je nekada i egzistirao na Oštrelju, treba biti ponovno oživljen, ali u skladu sa najnovijim saznanjima i dostignućima u turizmu, sportu i rekreaciji, jer su turisti današnjice dosta zahtjevniji po pitanju pruženih usluga.

Ali, da bi se moglo i razmišljati o implementaciji tih ciljeva, potrebne su temeljite promjene i rekonstrukcija socioekonomskih prilika općine.

Evidentno je prema dosadašnjim socio – ekonomskim pokazateljima da je općina Bosanski Petrovac jedna od općina kojima je potrebna temeljita socijalna reforma, općina u kojoj je broj stanovnika u stalnom opadanju, čije stanovništvo stari, a nezaposlenost je dosta visoka.

Socijalni problemi u takvom okruženju se multipliciraju, te se razvojna politika mora baviti vrlo ozbiljno pitanjima koji se odnose na društvene prilike, a koje su odraz sveopćeg ekonomskog stanja.

U tom procesu veliku ulogu će imati i planovi čiji domet prelazi granice općinske nadležnosti, ali „recept“ za obnovu života Bosanskog Petrovca se treba tražiti u lokalnim prilikama i prednostima, resursima i znanjima koje stanovništvo ove općine ima, ako za 100 godina želimo da u općini Bosanski Petrovac postoji neko ko će uživati u njegovim ljepotama.

Opremljenost saobraćajnom infrastrukturom je dosta ograničena, unatoč činjenici da je Bosanski Petrovac smješten na magistralnom putu Jajce – Bihać, današnjoj magistrali I reda M 103. Stanje lokalnih saobraćajnica, ali i regionalnih saobraćajnica nije zadovoljavajuće, što svakako utiče i na razvoj ruralnog područja.

Vodosnabdjevanje je relativno dobro riješeno, te se osim nekoliko izolovanih primjera, vrši putem gradskog vodovodnog sistema ili lokalnih vodovoda. U planu je proširenje gradskog vodovodnog sistema na dosta šire područje, što će poboljšati ovaj segment komunalne opremljenosti. Međutim, kada se govori o odvođenju otpadnih voda, situacija je dosta drugačija, te se tek danas u gradu Bosanskom Petrovcu uspostavlja cjelovit kanalizacioni sistem, sa prešistačem otpadnih voda, koji se nalazi na rubu urbanog područja, kod vodotoka Japaga. Ostala naselja općine nemaju uspostavljen kanalizacioni sistem.

Osnovni kriteriji razvoja distributivne mreže se svode na pouzdano snabdjevanje korisnika kvalitetnom električnom energijom i u zahtjevanom obimu tokom promatranog razdoblja planiranja. Povećanjem potrošnje postojećih korisnika, te planiranim razvojem privrede, doći će do znatnijeg porasta potrošnje električne energije što će, osim obnove distributivne mreže radi starenje postojećih objekata, zahtjevati i izgradnju novih objekata kao i proširenje postojećih. Osnovu za određivanje perspektivnog (budućeg) elektroenergetskog sistema, predstavlja prognoza vršnog opterećenja na konceptu planirane izgradnje prostora i urbanističkih kapaciteta i normativima jediničnog opterećenja za pojedine sadržaje, odnosno kategorije potrošača. To će rezultirati određenim brojem potrebnih trafostanica i njihovim razmještajem te vodovima kojima će biti uvezane u elektroenergetski sistem.

Preporukom Studije energetske sektora u BiH novi magistralni vodovi 10(20) kV trebaju imati vodiče AL/Fe 95 mm²., a na kablovskim dionicama vodiče Al 150 mm². Nivo izolacije novih elemenata mreže treba biti 24 kV. Takođe, prema smjernicama razvoja, sve veći dio srednjenaponske distributivne mreže će se snabdjevati iz primarnih trafostanica sa transformacijom 110/x kV, a postepeno će se smanjivati broj primarnih trafostanica transformacije 35/x kV.

Radi smanjenja utroška električne energije za javnu rasvjetu neophodno je izvršiti faznu zamjenu postojećih sijalica ekološki prihvatljivim sijalicama (Led sijalicama).

Novi proizvodni objekti

Područje Unsko-sanskog kantona postojećim izvorima ne zadovoljava vlastite potrebe za električnom energijom te je neophodna izgradnja novih izvora. Kod planiranja novih izvora električne energije treba

imati u vidu da se preferiraju i dodatno stimulišu obnovljivi izvori koji koriste hidroenergiju, snagu vjetra, sunčevu energiju, biomasu.

Osnovni potencijali u primarnoj energiji koji se mogu koristiti za pretvorbu u električnu energiju na području Općine nalazi se u potencijalu vjetra, sunčeve energije i biomase.

BiH ima u prosjeku godišnje 1.840,9 sunčanih sati. Realna je pretpostavka da bi, obzirom na broj sunčanih sati (1.772-1.970) na području Općine kao i trend opadanja investicionih troškova izgradnje, korištenje solarne energije u proizvodnji električne energije bilo isplativo.

U periodu 1999.-2008. godina, napravljena je preliminarna selekcija potencijalnih lokacija za gradnju vjetroelektrana u BiH. Prema Strateškom planu i programu razvoja energetskog sektora F BiH, na području Unsko-sanskog kantona pa tako ni na području Općine Bosanski Petrovac nije identificirana niti jedna makro lokacija, što ne znači da i nema dobar potencijal za korištenje energije vjetra za proizvodnju električne energije. Stoga je neophodno planirati izradu Studije Obnovljivi izvori energije.

Pitanje upravljanja otpadom je jedno od aktuelnijih u Unsko – sanskom kantonu, a zbog činjenice da se prema planovima višeg reda sav otpad treba usmjeravati ka regionalnom upravljanju i regionalnim deponijama. Unsko – sanski kanton još uvijek nije uspostavio svoju deponiju, a pitanje lokacije je nekoliko puta bilo predmetom rasprava. Danas se smatra da će ona biti smještena u Ripču, na lokaciji Karanovac, a po uspostavljanju regionalne deponije, današnja bosanskopetrovačka općinska deponija Vaganac bi bila sanirana i zatvorena. Dok se ne uspostavi pomenuti sistem, potrebno je učiniti napore na uključanju što većeg broja korisnika u sistem prikupljanja otpada u općini, što će imati za posljedicu zasigurno i smanjenje nelegalnih deponija otpada i uništavanja prirodnih ljepota.

U kontekstu osiguranja dovoljnog broja grobnih površina, već su se javile u gradskom centru potrebe za proširenjem groblja, što je i definisano Urbanističkim planom Bosanski Petrovac. U ostalim naseljima, sahranjivanje se vrši na mjesnim grobljima, a podaci o potrebama za sada nisu poznati.

2.1. MOGUĆI PRAVCI RAZVOJA ZAVISNO OD PRIRODNIH I RADOM STVORENIH USLOVA, KAO I USLOVA EKONOMSKOG RAZVOJA, UTVRĐENIH RAZLIČITIM MEĐUNARODNIM, DRŽAVNIM, ENTITETSKIM ILI KANTONALNIM RAZVOJNIM DOKUMENTIMA/STRATEGIJAMA RAZVOJA

Važeći plan višeg reda bi bio Prostorni plan Unsko – saskog kantona. Prostorna osnova Prostornog plana Unsko – saskog kantona je izložena na Savjetu plana u januaru 2014.godine, kada je uslovno usvojena, uz nalog da se ugrade dospjele primjedbe, prijedlozi i sugestije, a u skladu sa stavovima Nosioca pripreme i Nosioca izrade Plana.

Potom je Prostorna osnova izlagana na Javnoj raspravi u julu 2014.godine, te je na izloženi materijal dostavljen dodatni broj primjedbi, prijedloga i sugestija, koji su u skladu sa odgovorima usvojenim od strane Nosioca pripreme Plana, ugrađeni u dokument.

Usvajanje Prostorne osnove od strane Vlade i Skupštine Unsko – saskog kantona, čeka svoj epilog.

Ipak, ne može se zanemariti da je taj dokument prošao i javni uvid i Savjet plana, te da je više puta valoriziran od strane Nosioca pripreme, pa će se u ovom kontekstu prema njemu referirati i općinski prostorni plan, te preuzeti njegove postavke i pravce razvoja.

Prostorni plan Unsko – saskog kantona određuje se prema općini Bosanski Petrovac kao prostoru koji pokazuje visok potencijal za razvoj zimskog turizma i privrede bazirane na iskorištenju drveta i drvnoj industriji. Kantonalni plan uvodi sistem tematskih gradova, novi pristup u planskoj praksi, gdje se u jednom većem sistemu, odnosno, prostoru koji ima složeniju administrativnu podjelu, uočavaju najjači aduti pojedinačnih dijelova sistema, oni se jačaju i od njih se pravi, tako reći, brend.

U općini Bosanski Petrovac, u odnosu na prirodne uslove, ali i preferencije koje ima stanovništvo ovog kraja, uočava se visok potencijal za pomenuti razvoj i općina se karakteriše kao grad/općina šuma i zimskog turizma. Ovaj pravac razvoja je svakako jedna od osnovnih strateških postavki i za ovaj Plan, a treba biti nadograđena i upotpunjena i detaljnijim planskim rezoniranjem o prostoru, jer je u pitanju i detaljniji vid planiranja na općinskom nivou.

Imajući na umu predispoziciju koju kantonalni Plan nalaže, u općini Bosanski Petrovac treba uspostaviti jak infrastrukturni sistem, koji će podržati takvo usmjerenje razvoja, ali treba i izvršiti socioekonomsku reformu, kako bi se stvorila podloga u pogledu populacijskog kontingenta, koji će moći podnijeti i iznijeti ono što je razvojno predloženo.

Drugi vid razvone politike, koji je neovisan od prijedloga plana višeg reda, odnosi se na unaprijeđenje ruralnog područja, a kroz poljoprivredne reforme. Jako selo znači mnogo više od zaustavljanja negativne stope migracija, jer se na taj način osigurava dovoljan proizvodni kapacitet i za grad. U Bosanskom Petrovcu ruralna područja su danas ugrožena iseljavanjem, a sigurno je da po nestanku sela, sljedeći u nizu će biti i urbani pojas.

Stoga se koncepcija razvoja općine treba bazirati na uspostavljanju jasne veze između strateškog opredjeljenja kantonalnog plana i lokalnih kapaciteta i prilika, koje su detaljno analizirane, a kroz jedini zajednički nazivnik, koji će potvrditi svaki stanovnik ovog kraja – osiguranje radnih mjesta.

3. CILJEVI I SMJERNICE PROSTORNOG UREĐENJA

Metodologija izrade planskih dokumenata jasno definiše tok izrade razvojnog dokumenta, kako bi on bio integralan proizvod analiziranih uslova, uočenih problema, postavljenih ciljeva i datog rješenja.

Ciljevi prostornog uređenja koji se definišu u općinskim prostornim planovima, moraju se oslanjati na dokumente višeg reda, koji imaju vrlo snažan uticaj na formuliranje ciljeva i prijedlog koncepcije razvoja planova nižeg reda. U ovom slučaju, Prostorna osnova Prostornog plana Unsko – sanskog kantona, koja je sama po sebi sadržala opredjeljenja planova višeg reda u odnosu na taj razvojni dokument, obavezna je za definisanje općih, ali i posebnih ciljeva razvoja općine Bosanski Petrovac.

3.1. OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

Evropska opredjeljenja sadržana u smjernicama Evropskih perspektiva prostornog razvoja (ESDP)⁸⁰ i Vodećim principima za održivi razvoj evropskog kontinenta, moraju biti sadržani u općim ciljevima prostornog uređenja općine Bosanski Petrovac.

Osnovne postavke ovih dokumenata skreću nam pažnju na:

- **Razvoj uravnoteženog i policentričnog sistema gradova,**
- **Uspostavljanje novog odnosa između urbanih i ruralnih područja,**
- **Osiguranje jednakopravnog pristupa infrastrukturi i znanju,**
- **Osmišljeno upravljanje i očuvanje prirodne i kulturne baštine.**

Politički ciljevi i opcije predloženi u Evropskim perspektivama prostornog razvoja, imaju za cilj usmjeravanje prostornog razvoja prostorne strukture država članica EU –a, ali njihov odjeka mora biti prihvaćen i u drugim zemljama, posebno u onima kao što je BiH, koja će, nadati se, jednom postati dio evropske porodice.

Kantonalni prostorni plan u to ime nalaže: „Usvajanje znanja, principa i vještina upravljanja i korištenja prostora u skladu sa zemljama članicama, čini nas korak bliže evropskim integracijama, a taj i takav odnos prema prostoru mora se inkorporirati u sve slojeve uprave i procese odlučivanja u okviru prostornog planiranja i razvoja. Kantonalni prostorni plan će tada biti oslonac i primjer općinskim praksama planiranja, za što je krajnji cilj jednak i održiv razvoj na svim nivoima ili postulat ESDP –a:

Opći ciljevi prostornog uređenja:

⁸⁰ European Spatial Development Perspective, European Commission, Postdam 1999

I. Policentričan prostorni razvoj i novi odnos urbane-ruralne sredine

- Stepenovano rangiranje gradova, kao osnovni preduslov uravnoteženog razvoja lokalnih regija,
- Međusobno nadopunjavanje gradova i komplementarnost u ekonomskom, obrazovnom, kulturnom i drugom domenu ,
- Stvaranje mreža manjih naselja u slabije naseljenim i ekonomski nerazvijenim regijama,
- Ostvarivanje zajedničkih projekata između naselja, posebice u upravljanju lokalnim saobraćajem, detaljnom uređenju prostora, očuvanju kulturnog i prirodnog naslijeđa itd.,
- Kontrola fizičkog širenja gradova i naselja,
- Mješavina funkcija i socijalnih grupa,
- Racionalno i ekonomično upravljanje urbanim ekosistemima (voda, energija, otpad),
- Bolja dostupnost i komunikacije,
- Očuvanje i razvoj prirodnog i kulturnog naslijeđa,
- Strukturna promjena ruralnih oblasti, u cilju revitalizacije i demografsko – ekonomskog napretka,
- Stvaranje jakih regija, sa malim gradovima, koji su važna čvorišta ruralnih područja, u kojima se stvaraju uslovi za razvoj industrije, uslužnih aktivnosti, tehnologije, turizma itd.,
- Obezbeđivanje održive poljoprivrede, uz adekvatnu primjenu ekoloških mjera,
- Iskorištenje potencijalno obnovljive energije u urbanim i ruralnim oblastima,
- Povezivanje ruralnih oblasti sa čvorištima unutar regije i urbanim cjelinama u širem prostornom kontekstu.

II. Jednakopravan pristup infrastrukturi i znanju

- Osiguranje pristupa udaljenim oblastima,
- Jačanje sekundarnih mreža, kao dio procesa jačanja manjih gradova i njihove funkcije u regionalnom razvoju,
- Modernizacija i prilagođavanje transportnih službi lokalnim uslovima,
- Poboljšanje pristupa i upotrebe telekomunikacionih sredstava u slabo naseljenim područjima,
- Smanjenje negativnih uticaja u područjima koja trpe pritisak od strane saobraćaja, kroz primjenu ekološki prihvatljivih saobraćajnih sredstava,
- Usklađivanje i integrisano planiranje i upravljanje infrastrukturom, kako ne bi došlo do „dupliciranja“ transportne infrastrukture,
- Osiguranje pristupa infrastrukturi vezanoj za znanje i obrazovanje, u skladu sa socio – ekonomskim potencijalom, na u područjima koja su udaljena i slabije naseljena.

III. Racionalno upravljanje prirodnim i kulturnim naslijeđem i resursima

- Uvođenje mjera zaštite i prepoznavanje područja koja trebaju zaštitu,
- Prepoznavanje prirodnog i kulturnog naslijeđa, kao važnih ekonomskih faktora, te preduslova za razvoj turizma,
- Stvaranje veza i koridora između zaštićenih područja, u cilju nesmetanog protoka i genetske razmjene flore i faune,

- Korištenje prostora u kontekstu napretka zaštićenih područja, a ne njihove izolacije,
- Donošenje strategija upravljanja zaštićenim područjima, uz intenzivno uključivanje ljudi koji nastanjuju te prostore u procese izrade i odlučivanja,
- Inkorporacija zaštićenih i ugroženih područja u urbane i ruralne regije,
- Nužnost povezivanja politika upravljanja površinskih i podzemnih voda sa politikama prostornog razvoja,
- Jačanje regionalne odgovornosti za upravljanje vodenim resursima,
- Očuvanje i kreativni razvoj kulturnih pejzaža,
- Povećanje vrijednosti kulturnih pejzaža u okviru strategija integrisanog prostornog razvoja,
- Kreativno obnavljanje pejzaža koji su pretrpjeli oštećenja uslijed ljudskog djelovanja,
- Očuvanje i kreativno redizajniranje urbanih cjelina i kulturnog naslijeđa, koje se mora posmatrati u širem kontekstu.

IV. *Usklađivanje prostornog razvoja sa odrednicama planova višeg reda*

- Prostorno – planska dokumentacija treba biti usaglašena sa planovima i strategijama višeg reda, kako bi se ostvario kontinuitet i integralni pristup planiranju na cijelom prostoru BiH i regije.

Analiza postojećeg stanja, posmatranje područja kroz očekivane okvire razvoja, koje su postavili međunarodni dokumenti u pogledu razvoja prostora, ukazali su nam na potencijale, ali i na glavne nedostatke posmatranog obuhvata.

Oni se definišu kroz:

- Demografsku sliku, koja ima tendenciju starenja,
- Socijalno – ekonomske prilike, koje su izuzetno složene i u prvi plan stavljaju visok stepen nezaposlenosti i migracije,
- Nepostojanje policentrično uspostavljenog sistema naselja,
- Nedovoljno iskorištenje prirodnih potencijala u skladu sa ekološkim standardima i potražnjom na tržištu,
- Nedovoljno razvijena infrastrukturna mreža, koja ne omogućava jednak pristup i razvoj naselja općine,
- Stagnacija privrede i privrednog razvoja, nepostojanje jasne razvojne politike i proizvodnje

Posebni ciljevi razvoja moraju se usredotočiti na raščlanjivanje ovih temeljnih problema.

3.1.1. POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

Posebni ciljevi prostornog razvoja proizilaze iz analize postojećeg stanja i uslova na koje se nailazi na posmatranom području, konsultacije razvojnih strategija i opredjeljenja koje daju dokumenti višeg reda, te, nezaobilazno, iz kontakta sa korisnicima prostora, koji imaju najbolji uvid u problematiku s kojom se svakodnevno susreću, kao i potrebe u planskom periodu, a čija će realizacija dovesti do podizanja kvaliteta života i očuvanja životne sredine.

Posebni ciljevi se daju prema tematskim oblastima:

Namjena zemljišta

- Racionalno korištenje zemljišta, sa naglaskom na razvoj poljoprivrede,
- Povećanje učešća obradivog zemljišta u ukupnom poljoprivrednom zemljištu,
- Poticaj programa ruralnog razvoja, kroz modernizaciju poljoprivrede i osiguranje uslova za razvoj slabije naseljenih područja u kojima ova grana ima potencijal,
- Osiguranje prerađivačkih kapaciteta za poljoprivredne proizvode,
- Utvrđivanje režima korištenja i zaštite šuma, kroz poboljšanje alata koji se primjenjuju u iskorištenju ovog resursa,
- Utvrđivanje prostora koji trajno ostaju šumska područja, kao što su zaštitne šume, šume posebne namjene, zaštićene šume, šumski rezervati, sjemenske sastojine i sl., te poduzimanje mjera upravljanja i očuvanja tim područjima,
- Utvrđivanje lovno – privrednih područja, koja mogu imati privredni, sportski i turistički karakter,
- Racionalno korištenje postojećeg građevinskog zemljišta, kroz obnovu i rekonstrukciju, prije izuzimanja novih površina druge namjene.

Mineralne sirovine

- Utvrđivanje stvarnih potencijala, kapaciteta, istraženosti i nivoa eksploatacije mineralnih nalazišta, uz zaštitu i racionalno korištenje tih istih resursa,
- Rekultivisanje devastiranih eksploatacionih površina,
- Smanjenje štetnih utjecaja po okoliš od strane područja i tehnologija eksploatacije mineralnih sirovina.

Sistem naselja

- Sistem naselja sa svim pratećim prostornim sistemima oblikovati na način da osigura potrebne uslove za život i razvoj svim stanovnicima općine,
- Uravnotežen policentrični razvoj sistema naselja treba se zasnivati na jasnoj diferencijaciji centara različitog nivoa, a koji podrazumijeva primarni centar, sekundarne centre i centre zajednice sela, koji imaju ulogu tercijarnih centara,
- Opremanje centara infrastrukturom i suprastrukturom, koja će biti u skladu sa njihovim hijerarhijskim položajem u sistemu naselja.

Infrastruktura

- Izgradnja saobraćajnica koje su planirane kroz planove višeg reda,

- Poboljšanje postojeće mreže cesta, povećanje nivoa usluge i sigurnosti saobraćaja,
- Izgradnja novih lokalnih putnih pravaca, kako bi se poboljšale veze sa centrima u okviru sistema naselja, ali i samim naseljima međusobno,
- Ispitivanje mogućnosti optimalnog načina prevoza iz ruralnih u urbanu sredinu i sekundarne centre, u smislu dostupnosti usluga najširoj populaciji općine Bosanski Petrovac,
- Planiranje staza za razvijanje sportsko – rekreativnog turizma, kao što su biciklističke staze, planinarske staze i sl.,
- Unaprijeđenje uslova javnog gradskog i prigradskog saobraćaja,
- Pouzdano snabdjevanje energijom, kako stanovništva, tako i privrede, što je osnovni preduslov za razvoj i normalan rad,
- Pouzdano snabdjevanje energijom je za funkcionisanje privrede i dobrobit stanovništva od najvećeg značaja te se kao imperativ postavlja zahtjev za nesmetano, kontinuirano i kvalitetno snabdjevanje električnom energijom,
- Rekonstrukcija, modernizacija i proširenje postojećih kapaciteta kao i izgradnja novih kapaciteta u cilju kontinuiranog, kvalitetnog i kvantitativnog snabdjevanja postojećih potrošača i obezbjeđenje priključaka za nove potrošače,
- Razvoj elektroenergetskog sistema usmjeriti ka izgradnji novih proizvodnih kapaciteta koristeći raspoložive resurse primarne energije sa područja općine,
- Dogradnja i rekonstrukcija prenosne i distributivne mreže radi obezbjeđenja uvezivanja novih proizvodnih objekata u elektroenergetski sistem,
- Obezbeđenje efikasnog korištenja električne energije (energetska efikasnost),
- Osim smjernica datih Strateškim planom, u svjetlu izgradnje korištenja obnovljivih izvora električne energije, a imajući u vidu prirodne resurse kojima raspolaže općina, prvenstveno resurse obnovljive energije (voda, vjetar, sunčeva energija), neophodno je planirati:
- Izgradnju vjetroelektrana na područjima za koja ispitivanja pokazuju isplativost korištenja potencijala vjetra,
- Izgradnju solarnih elektrana,
- Proizvodnju električne energije korištenjem biomase nastale preradom drveta,
- Izvršiti rekonstrukciju kapaciteta daljinskog zagrijavanja, te vršiti monitoring zagađenja zraka od individualnih kotlovnica,
- Uspostavljanje kvalitetnog sistema vodosnabdjevanja na području cijele općine, te izgradnja sistema za odvođenje i preradu otpadnih voda. U prelaznom periodu vršiti stalni monitoring izgradnje i kvaliteta izgradnje septičkih jama domaćinstava i privrednih subjekata,
- Priklučenje što većeg broja korisnika u sistem organizovanog prikupljanja otpada i uspostavljanje pratećih kapaciteta, u skladu sa planovima upravljanja otpadom, koji su izrađeni na kantonalnom nivou,
- Smanjenje ukupne proizvodnje otpada,
- Sanacija nelegalnih deponija,
- Edukacija stanovništva o važnosti pravilnog odlaganja otpada,
- Stvaranje uslova za reciklažu otpada i zbrinjavanje posebnih vrsta otpada,
- Monitoring primjene uslova propisanih u ekološkim dozvolama za sve industrijske kapacitete,
- Povećanje energetske efikasnosti na svim postojećim objektima, a čime se smanjuje potrošnja energenata i emisija polutanata u atmosferu.

Društvene djelatnosti

- Utvrđivanje nivoa potrebne opremljenosti društvenim djelatnostima, u odnosu na poredak naselja u nasebinskom sistemu,
- Modernizacija programa obrazovanja, usklađivanje sistema obrazovanja sa tržišnim prilikama, prekvalifikacija radno sposobnog stanovništva,
- Osiguranje potrebnih sportskih, kulturnih, rekreativnih i drugih površina u centrima sistema naselja, u skladu sa hijerarhijom centra,
- Stvaranje podloge za socijalnu inkluziju ugroženih skupina, integracija u društvo i jednakopravan pristup svim društvenim djelatnostima treba biti jedan od prioriteta, obzirom na starosnu strukturu i nivo nezaposlenosti općine,
- Razvijanje mreže zdravstvenih ustanova, posebno u udaljenim i manje naseljenim područjima.

Prirodno i kulturno - istorijsko naslijeđe

- Revitalizacija kulturno – istorijskih vrijednosti i objekata, kako bi se isti mogli staviti u funkciju ukupnog razvoja, uz uslađivanje interesa zaštite sa njihovom upotrebom vrijednosti,
- Uređivanje i unaprjeđenje prirodnih vrijednosti, koje se trebaju staviti u funkciju zaštite i razvoja turizma,
- Podrška uspostavljanju zaštićenih područja od šireg značaja, kao što je zaštićeno područje Grmeča i Nacionalni park Una, od čega može imati koristi cijela zajednica,
- Apsolutna zaštita područja sa najvišom vrijednosti za naučnu zajednicu i prirodu uopće, kao što je prašumski rezervat Lom, na planini Klekovači,
- Izrada potrebne strateške, planske, provedbene i druge dokumentacije, koja će biti osnova za upravljanje i korištenje prirodnim i kulturno – istorijskim dobrima.

Stanovništvo

- Zaustavljanje negativnog trenda starenja stanovništva i visokog stepena migracija,
- Provođenje procesa povratka stanovništva na svoje prijeratno mjesto stanovanja,
- Ujednačenje stepena prostornog, urbanog, infrastrukturnog i drugog razvoja pojedinih područja i stvaranje uslova za ravnomjerniju raspodjelu stanovništva u naseljima,
- Ujednačenje razvoja urbanih i ruralnih područja, gdje će se u svakom od njih jačati potencijali i očuvati integritet prirodnih resursa i okoliša, te osiguranje uslova za kvalitetan društveni i ekonomski prosperitet stanovnika,
- Poticanje mjera zapošljavanja, posebice mladih i visokoobrazovanog stanovništva, čime će se ublažiti negativni migracijski saldo,
- Iznaženje modela prekvalifikacije i doškoloavanja stanovništva za novonastale potrebe na tržištu rada.

Privreda

- Ostvarivanje višeg nivoa privredne djelatnosti, koji bi se u najvećoj mjeri oslanjao na korištenje vlastitih prirodnih i društvenih resursa,
- Osigurati uslove za eksploataciju prirodnih resursa sa najvećim potencijalom,

- Nove projekte eksploatacije i iskorištenja prirodnog dobra (drvo, minerali) zasnovati na temeljitim cost – benefit analizama ekonomskih, socijalnih i ekoloških faktora,
- Jačati uspostavljene privredne i poslovne zone, a uspostavljati nove u kontekstu planirane saobraćajne infrastrukture višeg reda.

Turizam na bazi prirodnog i kulturno – istorijskog naslijeđa

- Revitalizacija kapaciteta zimskog turizma na Oštrelju,
- Uspostavljanje sistema razvoja turizma, kroz edukaciju radne snage i stanovništva u ruralnim područjima, koji mogu biti pružaoci ovih usluga,
- Iznalaženje novih, interesantnih lokacija, na kojima je moguće razvijati moderne grane turizma, kao što su ruralni turizam, avanturistički i adrenalinski turizam, naučno – istraživački turizam itd.

Ugrožena područja

- Očistiti prostor kontaminiran minama do 2019. godine, a prema Strategiji protuminskog djelovanja BiH 2009 2019. godine,
- Načiniti katastar klizišta, sa programima sanacije,
- Zaustaviti bespravnu gradnju i udar na poljoprivredno i šumsko zemljište,
- Provesti programe sanacije i mjera zaštite poplavnih područja.

3.2. SMJERNICE ZA IZRADU OSNOVNE KONCEPCIJE RAZVOJA OPĆINE BOSANSKI PETROVAC

Na osnovu zadatih općih i posebnih ciljeva, te u saradnji sa Nosiocem pripreme Plana, kao i zaključcima koji su izvedeni na osnovu analize postojećeg stanja prirodnih i stvorenih uslova općine, mogu se izvesti osnovne smjernice za izradu Osnovne koncepcije razvoja, odnosno, sumarnog prikaza mogućnosti razvoja za naredni planski period.

Kao što navodi kantonalni prostorni plan, smjernice su takođe i sumarni prikaz dokumenata i strategija, koje su konsultirane pri izradi ovog Plana, jer je usklađenost do sada donesenih planova, studija i strategija dobar način kohezije saznanja i zaključaka, te povezivanja razmatranja o prostoru i resursima.

Do sada se u praksi kao dobar način izrade Smjernica pokazao proces provođenja SWOT analize, a koja je već načinjena za potrebe izrade Strategije razvoja općine Bosanski Petrovac.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Raskrsnica puteva prema moru, granici i unutrašnjosti BiH • Veliko šumsko bogatstvo • Kapaciteti primarne prerade drveta • Dobri uslovi za korištenje vjetra za dobijanje energije • Povoljni uslovi za stočarstvo, peradarstvo mogućnosti za organsku proizvodnju, voćarstvo, pčelarstvo, prikupljanje i preradu sekundarnih šumskih proizvoda • Započeto infrastrukturno uređenje poslovne i industrijske zone • Veliki turistički potencijal općine: vazdušna banja, ski turizam, brdski biciklizam, planinarenje, lov, alpinizam 	<ul style="list-style-type: none"> • Općina nema uticaja na korištenje šumskog bogatstva • Slaba naseljenost • Visoka stopa nezaposlenosti (i nizak životni standard) • Jako loši rezultati privatizacije • Nepovoljni uslovi kreditiranja i nedostatak podsticajnih mjera za privredu • Dominiraju proizvodi sa malom dodatnom vrijednošću • Nedostatak prerađivačkih kapaciteta (nema finalizacije) • Nedostatak organizovanog pristupa tržištu od strane drvoprerađivača • Nedostatak organizovanog pristupa tržištu i samoorganizacije poljoprivrednih proizvođača • Odlazak mladih i visokoobrazovanih kadrova • Obrazovanje neadekvatno privrednim i razvojnim potrebama • Samo 35% gradskog područja pokriveno kanalizacijom • Visoki troškovi održavanja makadamske putne mreže i loš magistralni put B.Krupa - B.Petrovac
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Mogućnosti za plasman proizvoda na tržišta u regiji, Evropskoj Uniji, Americi, itd. • Povećanje važnosti proizvodnje zdrave 	<ul style="list-style-type: none"> • Politička nestabilnost na području BiH i zapadnog Balkana, dodatno naglašena ekonomskom krizom • Odnos viših nivoa vlasti osirumašuje

<p>hrane i obnovljivih izvora energije u globalnoj ekonomiji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korištenje fondova EU za finansiranje razvojnih projekata • Liberalizacija viznog režima otvara nove puteve za sticanje novih znanja, nove prilike nove poslove i za zaradu 	<p>općine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uticaj globalne ekonomske krize na ekonomsko i socijalno stanje u općini • Necarinske barijere u regiji i u EU ugrožavaju konkurentnost domaće privrede • Nedefiniran i nestabilan pravni i finansijski okvir u BiH odvraća i strane i domaće ulagače (nesigurnost za investitore) • Trajan odlazak radno sposobnog stanovništva zbog liberalizacije viznog režima
---	---

Na osnovu saznanja i valorizacije odnosa u prostoru općine Bosanski Petrovac, a u saradnji sa Nosiocem pripreme Plana, definišu se smjernice razvoja. Vodeći se principom da Prostorni plan općine Bosanski Petrovac treba da utvrdi osnovna načela prostornog uređenja, ciljeve prostornog razvoja, zaštitu, korištenje i namjenu prostora, u svemu prema i u skladu sa zakonskom regulativom iz ove oblasti i Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata, definiše se:

Osnova prostornog razvoja sistema naselja

- Policentričan razvoj sistema naselja, kao jedan od osnovnih principa održivosti, kroz hijerarhiju centara,
- Evaluacija potreba i definisanje mjera unaprijeđenja naselja u općini, kako bi se smanjile negativne migracije na relaciji ruralno – urbano,
- Iskorištenje postojećeg građevinskog fonda, u cilju očuvanja poljoprivrednog i šumskog dobra,
- Jačanje općinskog centra u pogledu postizanja više stope urbaniteta, te omogućavanja zadovoljenja potreba stanovnika na općinskom nivou,
- Utvrđivanje socijalnih i ekonomskih stagnacijskih tačaka u sistemu naselja, kako bi se iste mogle u budućnosti otkloniti.

Osnova prostornog razvoja stanovništva i razvoja društvene i privredne infrastrukture

- Smanjenje negativnog trenda starenja stanovništva i odlaska mladih ljudi,
- Postizanje uravnotežene opremljenosti općinskih centara različitog nivoa potrebnom društvenom infrastrukturom, kako bi se stvorili uslovi za ostanak stanovništva u svojim naseljima, i smanjile migracije ka općinskom centru, ali i kantonalnom centru,
- Smanjenje socijalnih razlika između urbanog i ruralnog područja, kroz omogućavanje dostupnosti obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, kulturi, socijalnoj zaštiti i drugim segmentima društvenog infrastrukturnog aparata u zadovoljavajućem vremenu,
- Jačanje postojećih i uspostavljanje novih, atraktivnih privrednih zona, koje će biti smještene uz jake putne pravce,
- Iskorištenje prirodnih resursa na odgovoran, naučno utemeljen i stručan način, sa planom sanacije i revitalizacije područja nakon prestanka eksploatacije,
- Stvaranje preduslova za pokretanje proizvodnje, posebno u drvnoj industriji,

- Prekvalifikacija radno sposobnog stanovništva i reforma sistema obrazovanja, prema potrebama na tržištu rada i odrednicama u kojima se treba kretati razvoj općine.

Osnova prostornog razvoja infrastrukturnih sistema

- Sinhronizacija infrastrukturnih planova koji su uspostavljeni u planovima višeg reda i potreba razvoja općine Bosanski Petrovac,
- Rekonstrukcija, sanacija i modernizacija postojeće lokalne infrastrukturne mreže,
- Unaprijeđenje sistema vodosnabdjevanje, odnosno, uključenje što većeg broja korisnika u glavni sistem vodosnabdjevanja, kako bi se uspostavio stalan i zadovoljavajući monitoring kvalitete usluge,
- Izgradnja sistema za odvođenje otpadnih voda u ruralnim područjima,
- Uspostavljanje sistema upravljanja otpadom, prema planovima i studijama višeg reda, a koje tretiraju ovuoblast kroz uspostavljanje regionalne deponije,
- Razvoj i rekonstrukcija energetske mreže i uključenje svih domaćinstava u općini u sistem snabdjevanja električnom energijom,
- Razvoj telekomunikacijskih sistema, kako bi se što veći broj korisnika fiksne i mobilne telefonije, te širokopojasnih mreža uključio u sistem pružanja usluga.

Osnova prostornog razvoja okoline

- Unaprijeđenje kvaliteta poljoprivrednog zemljišta i njegovo iskorištenje u skladu sa mogućnostima,
- Unaprijeđenje stočarstva,
- Održivo korištenje šuma i šumskih kompleksa,
- Uspostavljanje sistema zaštite vrijednih šumskih područja i uspostavljanje sistema upravljanja,
- Anuliranje bespravne sječe šuma,
- Ulaganje u istraživanje mogućnosti održivog iskorištenja mineralnih sirovina,
- Utvrđivanje prirodnih područja od značaja za općinu Bosanski Petrovac,
- Zaštita i revitalizacija kulturno – istorijskih spomenika, te njihovo uključenje u turističku ponudu općine Bosanski Petrovac.

4. OSNOVNA KONCEPCIJA RAZVOJA

Definiranje osnovne koncepcije razvoja općine Bosanski Petrovac se zasniva na analizi i ocjeni postojećeg stanja, kao i sačinjenoj SWOT analizi, koja je prezentirana kao dio obrazloženja ponuđenih rješenja u nastavku.

SWOT analiza je data i kroz Strategiju razvoja općine Bosanski Petrovac, te je kao takva usvojena i preuzeta kroz ovaj dokument.

Strategija razvoja, koja treba predstavljati osnovni input za prostorni raspored masa i planirane strukture, svakako je validan polazni osnov, što uključuje i SWOT analizu. U nastavku se daju dijelovi SWOT analize, koji imaju prostorni aspekt, odnosno, koji se mogu posmatrati u materijalnom kontekstu korištenja i upravljanja prostorom.

Strength (Snage)	Weaknesses (Slabosti)
<ul style="list-style-type: none"> • Veliko šumsko bogatstvo • Kapaciteti primarne prerade drveta • Dobri uslovi za korištenje vjetra za dobijanje energije • Povoljni uslovi za stočarstvo, peradarstvo mogućnosti za organsku proizvodnju, voćarstvo, pčelarstvo, prikupljanje i preradu sekundarnih šumskih proizvoda • Započeto infrastrukturno uređenje poslovne i industrijske zone • Veliki turistički potencijal općine: vazдушna banja, ski turizam, brdski biciklizam, planinarenje, lov, alpinizam 	<ul style="list-style-type: none"> • Slaba naseljenost • Visoka stopa nezaposlenosti (i nizak životni standard) • Jako loši rezultati privatizacije • Nedostatak prerađivačkih kapaciteta (nema finalizacije) • Odlazak mladih i visokoobrazovanih kadrova • Obrazovanje neadekvatno privrednim i razvojnim potrebama • Samo 35% gradskog područja pokriveno kanalizacijom • Visoki troškovi održavanja makadamske putne mreže i loš magistralni put B.Krupa - B.Petrovac
Opportunities (Mogućnosti)	Threats (Prijetnje)
<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje važnosti proizvodnje zdrave hrane i obnovljivih izvora energije u globalnoj ekonomiji • 	<ul style="list-style-type: none"> • Uticaj globalne ekonomske krize na ekonomsko i socijalno stanje u općini • Trajan odlazak radno sposobnog stanovništva zbog liberalizacije viznog režima

TABELA 131 – SWOT ANALIZA U PROSTORNOM KONTEKSTU

Planirana rješenja osnovne koncepcije razvoja u planskom periodu trebaju osigurati optimalan način iskorištenja Snaga, umanje negativne efekte Slabosti, pretvore Mogućnosti u Snage i minimiziraju rizike od Prijetnji.

Kako i Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata nalaže u svom članu 16., da „osnovna koncepcija prostornog razvoja treba da ima jasno izraženu prostornu dimenziju, kako bi se stekao potpun uvid u mogućnosti prostora da prihvati planirane funkcije, odnosno, da se stekne uvid u stepen racionalnosti i prostorne usklađenosti planiranih aktivnosti, u odnosu na prirodne resurse“,

Nosioc izrade Plana se opredjeljuje na prikazivanje Osnovne koncepcije razvoja kroz nekoliko tematskih cjelina, tj., sistema, kako bi se ista mogla jasno predočiti, a prostorna dimenzija bilje sagledati.

4.1. OSNOVA RAZVOJA STANOVNIŠTVA, SISTEMA NASELJA, DRUŠTVENE INFRASTRUKTURE I PRIVREDE

4.1.1. STANOVNIŠTVO

Prema Prostornoj osnovi Prostornog plana Unsko – saskog kantona, tj., procjenama koje su usklađene sa preliminarnim rezultatima popisa stanovništva u BiH iz 2013.godine, u općini Bosanski Petrovac se do 2032.godine (što je važeći period kantonalnog plana), predviđaju dvije varijante demografskih kretanja.

Varijanta A je optimistična, u njoj se broj stanovnika daje kao „linearni“ procenat postojećeg broja stanovnika u odnosu na ukupni, a prema očekivanom porastu za taj period. U toj varijanti do 2032.godine u Bosanskom Petrovcu se očekuje povećanje broja stanovnika na 8117.

Varijanta B, koja je pesimistična, posmatra isključivo prirodni priraštaj, koji je u Bosanskom Petrovcu negativan i iznosi -72 st/god. Do 2032.godine to podrazumijeva smanjenje stanovništva na 6287.

Obje varijante su relativne i podliježu promjeni po objavljivanju konačnih rezultata popisa stanovništva i procjenama koje će se u okviru tog procesa dati, ali Osnovna koncepcija razvoja treba računati sa Varijantom A, jer je pozitivan rast ono čemu se teži i prema čemu će se usmjeravati sva sredstva i znanja u općini Bosanski Petrovac.

4.1.2. SISTEM NASELJA

Osnova prostornog razvoja sistema naselja podrazumijeva hijerarhijsku i tipološku organizaciju postojećeg sistema naselja u jedan novi, policentričan sistem, te zapravo predstavlja okosnicu i najviši domet planiranja nekog prostora, jer iz takvog odnosa proizilazi potreba za razvojem svih ostalih urbanih i ruralnih funkcija.

Naselja u policentričnom sistemu dobivaju novu ulogu nosioca određenih društvenih funkcija, njihova opremljenost potrebnom infrastrukturom se dovodi na viši nivo, a u cilju jačanja decentralizacije i opremanja samo jednog centra.

Bitno je znati da policentričan sistem ne znači multipliciranje funkcija, već hijerarhijsko opremanje u skladu sa nivoom određenog centra naselja.

U praksi, tj., na području općine Bosanski Petrovac, to znači da se neće formirati još jedan primarni centar, jer Bosanski Petrovac nosi svoju ulogu zasluženo i sa kapacitetom koji je zadovoljavajući za stanovnike cijele općine.

Međutim, osim primarnog, tipološki urbanog, centra Bosanskog Petrovca, niti jedno drugo naselje, barem do sada, nije imalo nikakvu ulogu u hijerarhiji naselja.

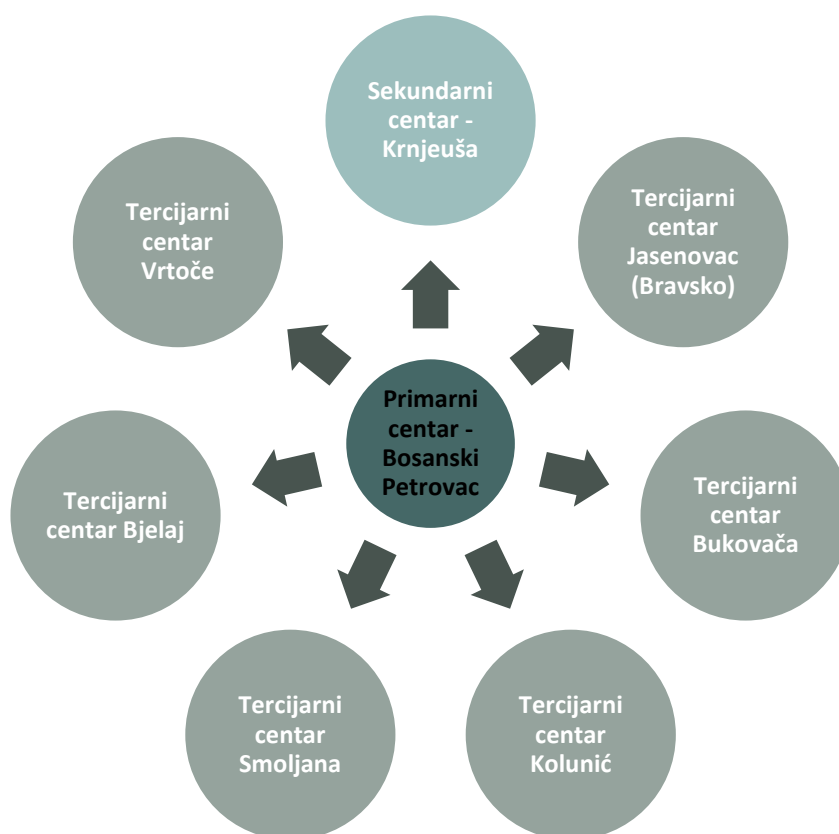
Uvidom u postojeće stanje na terenu, analize demografskih, ekonomskih, socijalnih i drugih prilika, ipak se uvidjelo da su određena naselja spontano započela proces stvaranja centara određenog hijerarhijskog ranga, te da su se istakla u odnosu na okolna naselja i postali centrima gravitacije stanovnika šireg područja. To se može pripisati i njihovom geoprometnom položaju, ali najčešće se

takva uloga javlja kod naselja koja su dovoljno daleko od primarnog centra, toliko daleko da nije racionalno obavljati svakodnevne funkcije u udaljenom Bosanskom Petrovcu, već se substitucija tražila u tim naseljima.

Prema faktorima koji su analizirani, više je naselja koja pokazuju takve karakteristike, a mogu se podijeliti u dvije skupine:

- Naselja čiji je razvoj i opremanje infrastrukturom uslovljeno blizinom primarnog centra, te oni postaju njegov periferni, gravitirajući kontingent (Dobro Selo, Rašinovci, Bare),
- Naselja čiji je razvoj i opremanje infrastrukturom uslovljeno udaljenošću od primarnog centra (Jasenovac/Bravsko, Bukovača, Kolunić, Smoljana, Krnjeuša, Bjelaj i Vrtoče).

Razmatrajući trenutnu opremljenost, kao i parametre poput udaljenosti, broja stanovnika naselja i gravitirajućog područja, predlaže se sistem naselja koji će imati sljedeći hijerarhijski sklop:

Bosanski Petrovac se nastavlja osnaživati kao **primarni centar općine**. Njegova uloga u razvoju cijele općine je neupitna, te mora pružiti usluge za 8000 stanovnika općine, ali i očekivani rast u planskom periodu. Obaveze koje su preuzete i iz Plana višeg reda, trebaju se implementirati kroz sadržaje koji će svoje uporište imati u općinskom centru, a potom u ostalim naseljima. Primarni centar treba biti tretiran i kroz plansku dokumentaciju nižeg ranga. Urbano područje primarnog centra je definisano i kroz urbanistički plan, koji ovaj dokument podržava. Smatra se da proširenje granice urbanog područja u planskom periodu zadovoljava potrebe za razvojem ovog centra.

Sekundarni centar se predlaže u naselju Krnjeuša. Naime, ovo naselje već danas brojem stanovnika i određenim nivoom opremljenosti pokazuje spontani razvoj u tom pravcu, ali je presudan njegov položaj

u ukupnom području općine. Udaljenost od primarnog centra, ali i broj stanovnika gravitirajućih naselja, ukazuje na potrebu formiranja sekundarnog centra u mjesnoj zajednici istoimenog naziva. Opremljenost Krnjuše treba biti u skladu sa ulogom, odnosno, treba osigurati potrebe sjeverozapadnog dijela općine u smislu obrazovanja, kulture, zdravstvene zaštite, poslovanja, trgovine, usluga itd. Posebno je zanimljivo što je Krnjuša naselje na samoj granici sa budućim zaštićenim područjem Grmeča, što može imati vrlo povoljan uticaj na razvoj mjesta.

Kao **tercijarni centri** izdvajaju se naselja Jasenovac (Bravsko), Bukovača, Kolunić, Smoljana, Bjelaj, Vrtoče. Tercijarni centar treba da ponese ulogu nosioca ruralnog razvoja područja, sa svojim pripadajućim funkcijama. Obzirom da je općina Bosanski Petrovac pretežno ruralno područje, koje svoju snagu i treba crpiti iz ruralnog razvoja, to se formira veći broj tercijarnih centara, koji trebaju osigurati adekvatne uslove i usluge za razvoj poljoprivrede. U ovim centrima je potrebno jačati tehničku infrastrukturu, posebno saobraćajnu, a sa ciljem uspostavljanja što većeg stepena kvaliteta i premoštavanja udaljenosti do centara višeg ranga, u kojima će se zadovoljavati potrebe društvene infrastrukture. Tercijarni centri se trebaju koncentrirati na formiranje centara i alata podrške poljoprivrednom razvoju i stanovništvu koje od toga stvara uslove za život.

4.1.3. DRUŠTVENA I PRIVREDNA INFRASTRUKTURA

Koncept razvoja općine treba pomiriti socijalne razlike, nedovoljno iskorištene potencijale koje pružaju prirodni resursi, te posljedični odliv stanovništva i nizak stepen zaposlenosti.

Primarni centar Bosanski Petrovac treba osigurati uslove za strateški razvoj koji je ustanovljen u kantonalnom planu. Da bi Bosanski Petrovac postao grad/općina šuma i zimskog turizma, u primarnom centru se trebaju uspostaviti i jačati postojeći obrazovni kapaciteti koji će imati naglasak na drvnoprerađivačkoj industriji, dizajnu predmeta od drveta, šumarstvu općenito, ali i obrazovanju kadra u segmentu turizma i pružanja pratećih usluga. Treba računati i na manje kapacitete naučno – istraživačkih organizacija, koje će se baviti proučavanjem šumskog bogatstva i njegovom zaštitom.

Postojeći kulturni kapaciteti se trebaju revitalizirati, a obnova kulturno – istorijskog naslijeđa i njegova zaštita su dijelom edukativnog procesa koje treba biti provedeno u općini.

Sport i rekreacija su na žalost vrlo slabo zastupljeni kroz izgrađene kapacitete, pa tako niti u primarnom gradskom okruženju ne postoji sportska dvorana. Sport se odvija, uglavnom, u sklopu školskih dvorana za tjelesni odgoj, koje ne mogu odgovoriti zahtjevima profesionalnog bavljenja i praćenja sporta.

Sportska dvorana koja treba naći svoje mjesto u Bosanskom Petrovcu treba biti višefunkcionalna, jer će trebati pružiti uslove za odvijanje različitih aktivnosti i manifestacija, koje mogu imati i zabavni karakter, a kada to Dom kulture ne može pružiti.

U sekundarnom centru je potrebno uspostaviti osnovni vid kulturnog sadržaja, kroz multifunkcionalnu dvoranu, koja može biti i mjesto susreta, zabave, rada, manjih poslovnih kapaciteta sa odgovarajućom namjenom, a koja će na taj način moći samu sebe i finansirati. Posebno je zanimljivo razmišljati o takvim objektima u smislu susreta generacija i socijalne inkluzije, jer je prema studijama koje su provedene, izražen nedostatak prostora u kojem će se susretati stariji članovi zajednice. Ako bi se uspostavio model dnevnog korištenja različitih dobnih skupina, onda bi ovakav objekat mogao raditi u punom kapacitetu i biti mjestom susreta stanovnika koji gravitiraju sekundarnom centru, a možda i šire. Sekundarni centar

treba imati i druge sadržaje, kao što su mali zanatski centar, otvorene površine za javne manifestacije itd., a što se treba definisati i kroz detaljnu provedbenu dokumentaciju.

Primjetno je da osim u Bosanskom Petrovcu, Bravskom i Krnjeuši, ambulante nisu uspostavljene u ostalim naseljima. Neka naselja su i preko 15 km udaljena od ambulante, a imajući u vidu da se radi o stanovništvu koje ima tendenciju starenja, te da su potrebe za zdravstvenom zaštitom u tom slučaju vrlo izražene, ambulante se trebaju uspostaviti i u drugim naseljima, za što se lokacija treba tražiti u okviru tercijarnih centara. Rad ambulante treba biti prilagođen potrebama.

Tercijarni centri, kao što je već rečeno, trebaju preuzeti funkciju nosioca savremenog ruralnog razvoja. Pri tome je potrebno iskoristiti prednosti predočene u analizi i ocjeni stanja koje trebaju postati temeljem razvoja, kao što su očuvan okoliš, ogroman potencijal za formiranje sportsko-rekreacionih i turističkih sadržaja, tradicionalan oblik života i velike kapacitete neiskorištenih stambenih objekata u ruralnom području općine. Naravno, ne smije se zanemariti ni nezaobilazan doprinos poljoprivredne proizvodnje u savremenom ruralnom životu. Pri tome treba imati na umu da nagibi, usitnjen posjed i velike nadmorske visine predstavljaju realne prepreke razvoju. Stoga je neophodno, istu usmjeriti ka intenzivnoj varijanti u područjima u kojima je to primjereno, te korištenju prikladnih kultura. U prvoj fazi naglasak treba staviti na povećanje poljoprivredne proizvodnje na postojećim kvalitetnim zemljištima i zaštitu istih od devastacije i trajnog otuđivanja iz poljoprivrede, te je intenzivirati primjenom savremenih tehnologija, a posebno gnojidbe, mehanizacije i hidrotehničkih mjera popravka tla.

Stočarstvo je zasigurno vrlo primamljiva grana poljoprivrede, koja svoj realan razvoj može tražiti u ovom pretežno livadskom i pašnjacima bogatom kraju. Kada se radi o većim nadmorskim visinama općine, prioritet treba dati proizvodnji stočne hrane. Proizvodnju mesa i mlijeka zasnovati na jednogodišnjim i višegodišnjim krmnim kulturama: stočnoj grahorici, stočnom grašku, kelju, repici i sl., te revitalizirati prirodne livade i pašnjake. Na zaravnjenim brdsko-planinskim područjima iznad 600 m.n.v. moguća je vrlo uspješna proizvodnja sjemenskog krompira, naročito na smeđim zemljištima. Potrebno je izvršiti pasminsku rejonizaciju goveda prema nadmorskoj visini. Proizvodnju voća zadržati i podsticati sanaciju autohtonih sorti, a proizvodne kapacitete pratiti sa rashladnim i prerađivačkim kapacitetima.

Prema Izvještaju o humanom razvoju za BiH, polovina ruralnih domaćinstava se malo ili nimalo bave poljoprivredom, a većina ima tek povrtni vrt.

36% ruralnih domaćinstava BiH ima „mala gospodarstva” i time zadovoljava značajan udio svojih potreba za hranom, ali generiraju vrlo malo novčanih prihoda. Oko 13% domaćinstava mogu se smatrati poljoprivrednim dobrima na kojima ljudi imaju puno zaposlenje ili im je to dodatna djelatnost i proizvode značajne količine za prodaju, no čak i ona više od ¼ svojih prihoda ostvaruju van poljoprivrede.

Manje od 1% domaćinstava moglo bi se klasificirati kao „komercijalne farme” i mogle bi biti predmetom mjera za unaprijeđenje poljoprivredne proizvodnje, a koje osiguravaju strana, nepovratna sredstva.

Ova statistika je poražavajuća, ako se zna da je naša zemlja većinski ruralna zemlja, a u Bosanskom Petrovcu, kao ruralnom kraju, ne može se očekivati da su ovi procenti nešto viši.

Temeljito izmjenom načina korištenja zemljišta i samog shvatanja stanovništva, koje svoje snage treba vratiti „na zemlju”, odnosno, opet naučiti živjeti i to kvalitetno živjeti od te iste zemlje, može se planirati razvoj ovog većinskog ruralnog kraja.

Sigurno je da je šumarstvo osnova razvoja Bosanskog Petrovca, kao što je i do sada to bio slučaj, ali se moraju stvoriti uslovi za preradu i obradu drveta. O obrazovnoj komponenti je već bilo govora, ali kada se radna snaga kvalifikuje, bit će potrebno otvoriti nova radna mjesta u drvoprerađivačkoj industriji, tj., otvoriti proizvodne pogone, a Bosanski Petrovac mora sebe ustoličiti u ovom dijelu BiH kao nosioca drvne industrije, jer je to njegov najveći potencijal.

Što se privrednih kapaciteta tiče, oni se zadržavaju koncentrisani uz primarni centar, te se planiraju na već definisanim poslovno – privrednim zonama, koje su uspostavljene u općini, kao što su Gorinčani i Kolunić. Također, u sekundarnom centru Krnjeuša se preporučuje formiranje poslovno – privredne zone manjeg kapaciteta, na već definisanom zemljištu te namjene. Pri formiranju privrednih zona, naglasak se stavlja na korištenje brownfielda, koji se u planskom periodu moraju opremiti savremenim infrastrukturnim sistemima, te im se treba osigurati jednostavna veza transportnim koridorima. Pri tome se u privrednim zonama u sklopu užeg gradskog područja prednost mora dati poslovnim i čistim proizvodnim procesima, dok se industrijski kapaciteti trebaju zadržati u privrednim zonama van užeg urbanog područja.

Vrlo je zanimljiva činjenica da su u općini prisutna nalazišta metaličnih sirovina, tj., boksita, koja nisu niti dovoljno ispitana, niti se u ovom trenutku eksploatišu. Osim eksploatacije dolomita, Bosanski Petrovac oskudjeva iskorištenjem svojih mineralnih sirovina. U planskom periodu se trebaju ispitati mogućnosti i ekonomska isplativost eksploatacije, te stvoriti i mogućnosti za razvoj ekstraktivne industrije.

Zimski turizam na Oštrelju treba biti infrastrukturno obnovljen, opremljen novim sadržajima, a za što je urađen i detaljni provedbeni dokument. Module finansiranja treba tražiti u partnerstvu javnog i privatnog sektora. Zimski turizam osim na Oštrelju je izgledan i na Grmeču, ali i na drugim brdovitim padinama, gdje se mogu postavljati manje vučnice, sanjkališta, a što će biti prilagođeno mlađoj populaciji. Prednost jačanja zimskog turizma treba se tražiti u relativnoj blizini kontinentalne Hrvatske, ali i dalmatinskog zaleđa.

4.2. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA INFRASTRUKTURNIH SISTEMA

4.2.1. SAOBRAĆAJ

Javno preduzeće JP Ceste Federacije BiH su 2013-2014 godine investirale izradu "STUDIJE KATEGORIZACIJE CESTA F BiH" koja je urađena i za koju je donesena odluka Vlade FBiH o njenom usvajanju. U navedenoj Studiji je došlo do određenih izmjena ranga saobraćajnica u općini Bosanski Petrovac, a iste su date tabelarna u postojećem stanju. Uglavnom su zadržani postojeći magistralni i regionalni pravci uz izmjene reda saobraćajnice.

Magistralna cesta I-reda oznake M-103 (stara oznaka M-5) Državna granica – Izačić – Bihać – Ripač – Vrtoče – Bosanski Petrovac – Ključ – granica entiteta – Jajce, je osnovna saobraćajnica koja povezuje općinu Bosanski Petrovac odnosno Kanton sa ostalim dijelom Federacije BiH, dijelom RS-a, a omogućava izlaz iz BiH preko graničnog prelaza Izačić u Hrvatsku te izlaz na koridor Vc u području Zeničko – dobojskog kantona. Dužina ove saobraćajnice unutar općine Bosanski Petrovac iznosi cca 47,7km. Geometrijski elementi i stanje ove saobraćajnice su većim dijelom zadovoljavajući. Prostornim planom višeg reda planira se rekonstrukcija dijela ove saobraćajnice od Vrtoča prema granici sa općinom Bihać. Ova rekonstrukcija planirana je sa ciljem dodavanja traka za spora vozila na usponima kako bi se poboljšalo odvijanje saobraćaja, te izbjeglo formiranje kolona. Također, kao potreba se nameće izgradnja servisnih saobraćajnica u dijelu prolaza kroz naselje Vrtoče i u dijelu raskršća Bosanski Petrovac – Drvar, kako bi se izbjegla česta nelegalna priključenja na magistralnoj cesti. Iako je trasa projektovana za brzinu $V_r=80\text{km/h}$ na trasi imamo ograničenja čak i do 40km/h , što za ovaj rang saobraćajnice nije preporučljivo. Umjesto da se na ovim dijelovima trasa rekonstruiše i prave se rješenja koja trasi vraćaju projektovanu brzinu, na trasi se redaju uređaji za ograničenja brzine kojima se utiče na kvalitet i vrijeme putovanja, a pješacima se ne nudi kvalitetno rješenje.

Magistralna cesta I-reda oznake M-104 (M14.2, M16.1 i M15) Bosanski Petrovac – Drvar – Bosansko Grahovo – Donji Kazani – Priluka – Livno – Šuica, također je značajna saobraćajnica za Bosanski Petrovac obzirom da omogućava izlaz prema Kantonu 10 i Hercegovачko – neretvanskom kantonu. Prostornim planom višeg reda predviđena je rekonstrukcija ove saobraćajnice tako da se obezbijede elementi saobraćajnice koji zadovoljavaju rang magistralne ceste I-reda. Ovom rekonstrukcijom predviđeno je da se poboljšaju horizontalni i vertikalni elementi trase, a u cilju poboljšanja sigurnosti saobraćaja kao i povećanja nivoa usluge same saobraćajnice.

Magistralna cesta II reda oznake M-202 (M14, M 14.2 i R 408b) povezuje općinu Bosanski Petrovac sa općinom Bosanska Krupa, te dalje prema Bužimu i Velikoj Kladaši. Na dijelu od Vrtoča do Krnjeuše "STUDIJOM KATEGORIZACIJE CESTA F BiH" predviđeno je da se postojeća regionalna cesta uz prethodnu rekonstrukciju pretvori u magistralnu saobraćajnicu II reda, i ista bi ostala takva sve do izgradnje trase prema prijedlogu iz Prostornog plana Federacije BiH. Naime Prostornim planom Federacije BiH predviđeno je izmještanje dijela ove saobraćajnice od Vrtoča do Krnjeuše u dužini cca 8,5km.

Regionalna cesta I reda R107 (R408b) Vrtoče – Kulen Vakuf – državna granica je važan pravac koji omogućava vezu općine sa općinom Kulen Vakuf, te dalje prema državnoj granici sa Hrvatskom. Neophodno je elemente postojećeg regionalnog puta uskladiti sa elementima zahtjevanim rangom saobraćajnice I reda. Ukupna dužina ovog puta kroz općinu Bosanski Petrovac je cca 9,3km.

Regionalna cesta II reda R1051 (R410) Pasjak – Potoci – granica entiteta i granica entiteta – Gornje Bravsko ukupne dužine kroz općinu iznosi cca 2,9km. Ovom saobraćajnicom ostvarena je veza sa entitetom RS-a.

Regionalna cesta II reda R168 (R407) Lušci Palanka – Krnja Jela – Bosanski Petrovac povezuje naselja unutar općine i to naselja Dobro Selo, Krnja Jela, Lušci Palanka, te dalje omogućava vezu na magistralne ceste prema Bosanskoj Krupi i Sanskom Mostu.

Regionalna cesta II reda R169(M 14.2) Bosanski Petrovac – Krnjeuša dužine cca 21,4km. Novom kategorizacijom magistralni pravac M14.2 na ovom dijelu je prekategoriisan u regionalnu cestu. Ova saobraćajnica je važna za razvoj i povezivanje naselja unutar općine. Prvenstveno se odnosi na naselja Rašinovac, Suvaja, Vođenice, Brestovac koja se nalaze na ovom pravcu između centralnog dijela Bosanskog Petrovca i Krnjeuša.

Lokalne saobraćajnice uglavnom povezuju naseljena mjesta unutar općine. U ukupnoj putnoj mreži zastupljene su cca 47,45 % sa ukupnom dužinom od 115,65 km. Potrebno je da se ove saobraćajnice u potpunosti modernizuju, odnosno da se uradi završni sloj od asfalta i riješi adekvatno vanjska odvodnja ovih saobraćajnica. Nekategorisane saobraćajnice unutar granica općine uglavnom služe kao prilazne saobraćajnice do određenih lokacija, objekata itd. Ako se u daljnoj analizi ukaže potreba da se neka od ovih saobraćajnica proglasi lokalnim pravcem, izrađivač će u koordinaciji sa nosiocem pripreme plana u narednoj fazi dati preporuke.

U nastavku dat je opis veza između novouspostavljenih centara unutar općine Bosanski Petrovac. Uglavnom su veze kreirane na način da su tercijarni centri povezani lokalnim ili regionalnim pravcima sa sekundarnim centrima, dok su sekundarni centri povezani regionalnim i magistralnim pravcima sa primarnim centrom. U nastavku dat je opis veza centara unutar općine Bosanski Petrovac.

Primarni centar "Bosanski Petrovac" smješten je neposredno uz raskršće putnih pravaca M 103 Državna granica – Izačić – Bihać – Ripač – Vrtoče – Bosanski Petrovac – Ključ – granica entiteta – Jajce i M 104 Bosanski Petrovac – Drvar – Bosansko Grahovo – Donji Kazani – Priluka – Livno – Šuica. Uglavnim svi centri unutar općine teže ka primarnom centru.

Sekundarni centar "Krnjeuša" preko magistralne ceste II reda M-202 do Vrtoča, te dalje preko magistralne ceste M-103 povezan je sa primarnim centrom. Pored ove veze postoji i veza regionalnim putem R169 Bosanski Petrovac – Krnjeuša. Iz ovoga se može zaključiti da su ova dva centra dobro povezana kategorisanim saobraćajnicama ranga regionalne i magistralne ceste.

Tercijarni centar "Vrtoče" je bliže sekundarnom centru "Krnjeuša" dok su ostali sekundarni centri bliže primarnom centru "Bosanski Petrovac"

Tercijarni centri "Jasenovac" , "Kolunić" i "Vrtoče" nalaze se uz magistralne pravce kojima su međusobno povezani, a takođe i veza sa sekundarnim i primarnim centrima je preko ovih saobraćajnica.

Tercijarni centri "Smoljani" , "Bukovača" i "Bjelaj" uglavnom su lokalnim saobraćajnicama povezani na regionalne i magistralne pravce kojima se dalje dolazi do sekundarnog i primarnog centra.

Veza tercijarnih centara "Jasenovac" i "Smoljana" uglavnom je iz Jasenovca preko magistralne ceste do Bosanskog Petrovca, te dalje regionalnom cestom Bosanski Petrovac – Krnja Jela i dijelom lokalnom

saobraćajnicom. Kako bi se skratila veza između ova dva centra predlaže se da se lokalne saobraćajnica koja ide od Jasenovca do Janjile produži sve do Smoljane, odnosno, da se dio nekategorisane ceste od Janjile preko Kapljuha do Smoljane rekonstruiše, tako da zadovoljava rang lokalne ceste. Ovom vezom bi se ova dva centra bolje povezala, te bi se značajno smanjila dužina putovanja.

Iz prethodno navedenog može se konstatovati da su veze centara na zadovoljavajućem nivou.

4.2.2. VODOVOD I TRETMAN OTPADNIH VODA

Plansko razmatranje poglavlja oslanja se na Studiju vodosnabdjevanja općine Bosanski Petrovac i prijedloge poboljšanja sistema vodosnabdjevanja u okviru tog dokumenta.

Problemi u vodosnabdjevanju, osim nepokrivenosti cjelokupnog područja organizovanim vodovodnim sistemom, ogledaju se i u velikim gubicima u samoj mreži.

Predviđaju se osnovne aktivnosti u cilju poboljšanja trenutnog stanja, i to:

- Zamjena dionica cjevovoda sa najvećim gubicima,
- Otklanjanje uskih grla u sistemu izgradnjom novih i zamjenom cjevovoda profila manjeg od 80 mm,
- Rekonstrukcija distributivne vodovodne mreže u naseljima Dževar – Dobro Selo, Revenik, Bahrići, Ulica 29.novembra i naselju Ploče,
- **Proširenje sistema vodosnabdjevanja.**

Planirani obuhvat vodovodnog sistema bi uključio naselja koja su trenutno u gradskom vodovodnom sistemu:

- Gradska zona Bosanski Petrovac,
- Rašinovac
- Suvaja (dio)
- Medeno Polje
- Bjelajski Vaganac
- Kolunić
- Bara
- Revenik

Potom naselja koja se nalaze na transportnom cjevovodu:

- Klenovac
- Bravsko
- Smoljana

A uključio bi naselja koja sada imaju drugi vid vodosnabdjevanja (lokalni vodovodi, bunari):

- Kapljuh
- Bjelaj
- Krnjeuša
- Vrtoče
- Vođenica

- Industrijska zona Gorinčani

4.2.2.1. BILANS POTREBNIH KOLIČINA VODE

Studija vodosnabdjevanja računa sa realnom procjenom broja stanovnika, koja govori da do kraja planskog perioda, a to je za taj dokument 2030.g., u Bosanskom Petrovcu živi 8 618 stanovnika, što je povećanje od 0,5% godišnje, u odnosu na početnu godinu i demografske podatke koji su bili dostupni u trenutku izrade Studije.

Iako ovaj Plan računa sa nešto manjim brojem stanovnika, njih 8 117 do 2033.godine, bilans potreba i dimenzioniranje sistema će se ovdje usvojiti prema predloženom scenariju.

Opis	Broj stanovnika				
	2015	2020	2025	2030	2035
Broj stanovnika u obuhvatu sistema	7997	8199	8406	8618	8836
Broj stanovnika uključenih u sistem	6797	7379	7986	8618	8836
Prosječna specifična potrošnja vode stanovništva (l/st/dan)	140	160	180	190	200
Procenat priključenosti stanovništva (%)	85	90	95	100	100
Prosječna potrošnja vode stanovništva (l/st)	11,01	13,66	16,64	18,95	20,45
Učešće privrede u potrošnji vode (%)	17	20	25	30	35
Ukupna prosječna potrošnja vode stanovništvo+privreda (l/s)	12,89	16,40	20,80	24,64	27,61
Specifična potrošnja stanovništvo+privreda (l/st/dan)	163,80	192,0	225,0	247,0	270,0
Ukupna dnevna prosječna potrošnja vode stanovništvo + privreda (m ³ /dan)	1113	1417	1797	2129	2386
Ukupna mjesečna potrošnja vode stanovništvo+privreda (m ³ /mjesec)	33866	43093	54652	64748	72564
Ukupna prosječna godišnja potrošnja vode stanovništvo+privreda (m ³ /god)	406 397	517 121	655 820	776 973	870 769
Koeficijent dnevne neravnomjernosti potrošnje stanovništva	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50
Maksimalna dnevna potrošnja vode stanovništva (l/s)	16,52	20,50	24,96	28,43	30,68
Koeficijent dnevne neravnomjernosti privrede	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25

Opis	Broj stanovnika				
	2015	2020	2025	2030	2035
Maksimalna dnevna potrošnja vode privrede (l/s)	2,34	3,42	5,20	7,11	8,95
Ukupna maksimalna dnevna potrošnja vode stanovništvo+privreda (l/s)	18,86	23,91	30,15	35,54	39,63
Ukupni prosječni gubici vode u sistemu (%)	25	25	20	20	20
Ukupno potrebne prosječne dnevne količine vode s gubicima (l/s)	17,18	21,86	25,99	30,80	34,51
Ukupno potrebne prosječne mjesečne količine vode sa gubicima (m ³ /mjesec)	45 155	57 458	68 315	80 935	90 705
Specifična potrošnja stanovništvo+privreda sa gubicima (l/st/dan)	218,40	256,0	281,25	308,75	337,50
Ukupno potrebne maksimalne dnevne količine vode sa gubicima (l/s)	25,15	31,88	37,69	44,42	49,54

TABELA 132 – BILANS POTREBNIH KOLIČINA VODE

Prema datim podacima, do 2035.godine specifična potrošnja će biti 200 l/st/dan. Da bi se osigurale dovoljne količine vode, planira se uključenje dodatnih količina vode gravitaciono sa izvorišta Skakavac na postojeći sistem, a kako bi se smanjilo vrijeme pumpanja vode sa izvorišta Sanica.

Također, potrebno je izgraditi distributivnu mrežu prema ostalim naseljima općine.

Izvorište Skakavac

Izvorište Skakavac, prema istraživanjima koja su vršena za potrebe izrade studijske dokumentacije, a koja se u cjelosti koristi u ovom segmentu obrade Plana, može osigurati 350 m³/dan vode, a u vrijeme minimalne izdašnosti. Količine raspoložive vode veoma variraju u zavisnosti od količina padavina i dužih sušnih ili kišnih razdoblja. Ipak, i ta minimalna količina vode je dovoljna za osiguranje pitke vode za 400 domaćinstava.

U slučaju uključivanja dodatnih količina vode sa izvorišta Skakavac, unatoč činjenici da je danas prisutan višak rezervoarskog prostora na nivou općine, bit će potrebno izgraditi još jedan rezervoar na koti cca 720 m.n.v., a prije naselja Suvaja.

Također, potrebno je izgraditi i transportni cjevovod DN 110 mm, dužine cca l = 8000 m, od kaptažnog objekta Skakavac do rezervoara Suvaja, sa 2 – 3 rasteretne komore, obzirom na visinske razlike izvorišta i budućeg rezervoara.

Od rezervoara Skakavac do postojećeg cjevovoda DN 110 mm, koji ide ka naselju Medeno Polje, potrebno je izgraditi distributivni cjevovod DN 110 mm, dužine l = 400 m.

Razvoj distributivne mreže

Razvoj distributivne mreže se planira i u poslovnoj zoni Gorinčani, a prema izrađenoj projektnoj dokumentaciji.

Vodovodni sistem zaseoka u mjesnoj zajednici Krnjeuša, koji se odnosi na zaseoke Selište, Tabučki Do, te Zapoljak, a koja nemaju obezbijeđeno vodosnabdjevanje za svojih 200 –ak stanovnika, koji se uglavnom bave poljoprivredom, trebao bi se osloniti na moguće izvore vodosnabdjevanja Šljivinovac u Mrakića Dolini i izvor Salati, a sa kojeg se nekada dovodila tehnološka voda za obližnju tvornicu.

Kao što je napomenuto, planirani vodovodni sistem se proširuje na naselja koja se nalaze na transportnom cjevovodu (Klenovac, Bravsko, Smoljana), ali i na naselja koja trenutno svoje potrebe za vodom zadovoljavaju putem lokalnih vodovoda (Kapljuh, Bjelaj, Krnjeuša, Vrtoče, Vođenica).

Odvođenje otpadnih voda

Pokrivenost kanalizacionom mrežom se u cjelosti odnosi na urbano područje Bosanskog Petrovca, u kojem postoji ili je u toku izgradnja kanalizacionog sistema, sa postrojenjem za tretman otpadnih voda.

U odnosu na postojeći sistem i nivo izgrađenosti mreže, projektom se predviđa nova fekalna kanalizaciona mreža u centralnom i istočnom dijelu urbanog područja, s tim što je u centralnom dijelu postojeća mješovita kanalizaciona mreža pretvorena u oborinsku kanalizacionu mrežu, uz predviđenu rekonstrukciju glavnog oborinskog kanala $\Phi 1000$, od utoka u potok Japagu, do postojećeg profila $\Phi 400$.

Zapadni dio urbanog područja je u trenutku izrade projektna dokumentacije imao zadovoljavajuću kanalizacionu infrastrukturu, a koja može podnijeti opterećenje očekivano u planskom periodu.

Lokacija uređaja za tretman otpadnih voda je utvrđena Urbanističkim planom Bosanski Petrovac i nalazi se uz vodotok Japaga, na jugozapadnom dijelu granice urbanog područja Bosanski Petrovac. Izgradnja sistema kanalizacije sa postrojenjem za prečišćavanje je u toku.

Druga naselja općine odvođenje otpadnih voda rješavaju uglavnom putem vodopropusnih septičkih jama. Ovakav način dispozicije otpadnih voda nije povoljan, te se u planskom periodu trebaju graditi vodonepropusne septičke dvokomorne jame, izrađene od savremenih materijala i tehnologijom koja u što je većoj mjeri štiti od zagađenja okoliša i prirodnih resursa.

U naselju Krnjeuša, obzirom na trenutni broj, ali i očekivani razvoj naselja, u planskom ili postplanskom periodu, treba računati sa potrebom izgradnje kanalizacionog sistema sa postrojenjem za tretman otpadnih voda.

4.2.3. ENERGETIKA

PLAN RAZVOJA POTROŠNJE

Kako će izgledati elektroenergetski sistem u budućnosti, ponajprije zavisi o razvoju buduće potrošnje i mogućnosti zadovoljenja iste vlastitim izvorima. Takođe, budućnost EES određuje i starteško opredjeljenje udjela vlastitog sistema u otvorenom energetskom tržištu neposrednog i šireg okruženja.

U proteklom periodu prisutan je blagi porast potrošnje električne energije. Prema predviđanjima JP EP BiH u narednom periodu se planira sa porastom potrošnje od 4 % viši scenario i 2 % niži scenario.

PJD Bosanski Petrovac	Period									
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
(MWh)	27.350	28.170	29.016	29.886	30.783	31.706	32.657	33.637	34.646	35.685
% (viši scenario)	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
% (niži scenario)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

TABELA 133 – PREGLED POTROŠNJE ELEKTRIČNE ENERGIJE ZA PLANIRANI PERIOD DO 2024.GODINE

PLAN RAZVOJA PROIZVODNJE

Strateškim planom i programom razvoja energetskog sektora FBiH, period do 2020. godine sa projekcijom u periodu 2020 – 2030. godine su date mogućnosti razvoja elektroenergetskog sektora kao podloga za donošenje strateških odluka uz opredjeljenje:

- Samodostatnost vlastitih izvora u zadovoljenju sopstvene potrošnje i udjela vlastitog elektroenergetskog sistema u otvorenom tržištu neposrednog i šireg okruženja.

Istim dokumentom na području općine Bosanski Petrovac nisu planirani novi proizvodni kapaciteti.

Obzirom da je Zakonom o koncesijama definisano da "Vlada Federacije odlučuje o dodjeli koncesija za izgradnju energetskih objekata snage više od 5 MW" dok je za objekte manje snage od navedenog nadležan je kanton/županija odnosno općina, Općina Bosanski Petrovac je, slijedom svoje nadležnosti, izdala/u procesu izdavanja koncesije za izgradnju solarnih elektrana:

Red. broj	Naziv	Instalisana snaga	Planirana proizvodnja MWh
1.	SE " SUPERMARIO"	997,92 kW	
2.	"SE ALFA SOLAR"	997,92 kW	
3.	"SE BETA SOLAR"	997,92 kW	
4.	"SE GAMA SOLAR"	997,92 kW	
5.	"SE LAMBDA SOLAR"	997,92 kW	

TABELA 134 – SOLARNE ELEKTRANE

Stoga je neophodno, projekcijom prostornog plana, predvidjeti proizvodne objekte iz obnovljivih izvora električne energije za koje je općina izdala ili je u fazi izdavanja koncesija/saglasnosti.

Ispitivanje mogućnosti korištenja vjetra u proizvodnji električne energije na prostoru Općine Bosanski Petrovac u junu 2008 godine počela je kompanija Greta & Green Energy na tri različite lokacije sa ciljem pronalaženja jedne perspektivne lokacije za prvi vjetroпарк. Najbolji rezultati su dobijeni na području Lupina sa preliminarnim podacima o mogućem vjetroparku instalisane snage od 20 do 30 MW. Također, Općinski razvojni tim je identifikovao slijedeće dokumente i okolnosti u vezi sa implementacijom plana ekonomskog razvoja:

U sektoru energetike, vršena su ispitivanja mogućnosti proizvodnje vjetroenergije i dvije lokacije u opštini Bosanski Petrovac su se pokazale kao opravdane za eksploataciju.

Za realizaciju plana ekonomskog razvoja Strategijom razvoja općine definisana su 34 projekta i mjere i grupisani u 5 programa pri čemu je Programom 5 predviđeno poboljšanje energetske efikasnosti i finalizacija ispitivanja potencijala za proizvodnju energije iz vjetra i sunčeve energije.

Radi potpunijih podataka i pronalaženja najpovoljnijih lokacija za izgradnju vjetroparkova neophodna je izrada Studije čiji izlaz bi rezultirao lokacijama za izgradnju VE kao i tehno-ekonomsku analizu isplativosti njihove izgradnje. Ista Studija bi trebala da obuhvati i mogućnosti i lokacije za izgradnju solarnih elektrana.

PLAN RAZVOJA PRENOSNE I DISTRIBUTIVNE MREŽE

Na osnovu prognoza rasta bruto potrošnje datih Indikativnim planom razvoja proizvodnje očekivan je značajan porast potrošnje električne energije na području općine Bosanski Petrovac što zahtjeva i značajan razvoj prvenstveno distributivne mreže. Takođe, izgradnja novih proizvodnih objekata će zahtijevati dogradnju, pojačanje i rekonstrukciju prenosne i distributivne mreže. Imajući u vidu navedeno, plan razvoja mora da uključiti:

- planirani nivo porasta opterećenja unutar razmatranog vremenskog razdoblja,
- potrebne vodove za priključak novih elektrana na elektroenergetski sistem,
- otklanjanje uočenih problema u mreži utvrđenih analizom postojećeg stanja.

U postojećoj TS 110/x kV Bosanski Petrovac planirati ugradnju drugog transformatora koji omogućava 100% rezervu napajanja i prelazak na 20 kV napon. Rekonstrukcijom srednjenaponskog postrojenja povećati broj SN izlaza što će omogućiti priključenje novih korisnika.

Takođe, neophodna je rekonstrukcija dalekovoda 110 kV obzirom na vrijeme izgradnje i starost dalekovoda.

Razvoj distributivne mreže planirati tako da se uvede dvostepena transformacija i korištenje naponskog nivoa 20 kV čime će se smanjiti i padovi napona i gubici električne energije pri čemu zamjena treba ići postepeno. Kod rekonstrukcije i izgradnje distributivne mreže 10 kV, koristiti opremu sa stepenom izolacije 24 kV sa preklopivim transformatorima u TS 10(20) /0,4 kV. Vodove 10(20) kV treba graditi na betonskim i čelično-rešetkastim stubovima. Umjesto nadzemnih vodova 35 kV i 10(20) kV, u urbaniziranim područjima treba koristiti kablovske vodove 35 kV i 20 kV. Radi povećanja sigurnosti napajanja potrebno je vršiti povezivanje srednjenaponske mreža na širem području općine. Postavljanje srednjenaponskih (zračnih ili podzemnih) vodova, kao i potrebnih trafostanica utvrđenih ovim Prostornim Planom, obavljat će se u skladu sa posebnim uslovima Elektroprivrede BiH.

ENERGETSKA EFIKASNOST

Energetska efikasnost je svakako jedan od najintenzivnijih energetske trendova u svijetu, a naročito u Evropi. Najčešće mjere koje se preduzimaju u cilju smanjenja gubitaka energije i povećanja energetske efikasnosti su:

- zamjena neobnovljivih energenata obnovljivim (npr.:Uvođenje korištenja biomase u sistemu grijanja),
- zamjena energetske neefikasne potrošača efikasnim,
- izolacija prostora koji se grije (poboljšanje energetske karakteristika),
- zamjena dotrajale stolarije,
- ugradnja mjernih (pametna brojila) i regulacionih uređaja za potrošače energije,
- uvođenje tarifnih sistema od strane distributera koji će podsticati štednju energije i sl.

Neke od mjera energetske efikasnosti koje se sprovode u Unsko – sanskom kantonu:

- Poboljšanje energetske karakteristika Kulturnog centra,

- Uvođenje korištenja biomase u sistemu grijanja, koji opslužuje zgrade Kulturnog centra, Muzeja AVNOJ-a i Umjetničke škole,
- U Bosanskoj Krupi provodi se projekat energetske efikasnosti Doma zdravlja,
- Projekat energetska efikasnost zgrade Općine Cazin,
- Projekat energetska efikasnost zgrade bivšeg Higijenskog zavoda u Bihaću,
- Projekat energetska efikasnost srednje mješovite škole u Bosanskom Petrovcu.

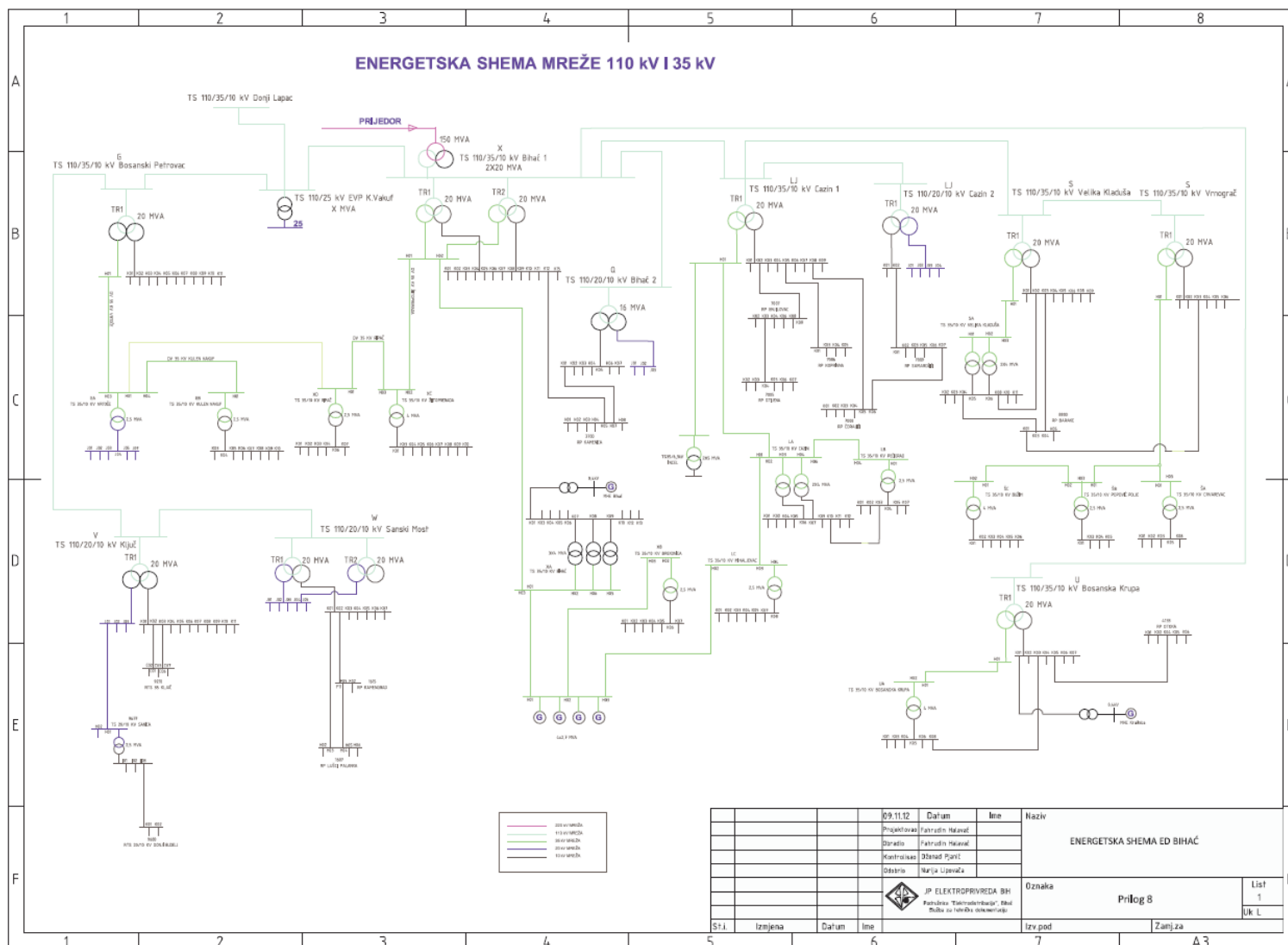

TABELA 135 – ENERGETSKA SHEMA

4.2.3.1. TOPLIFIKACIJA

Postojeće kapacitete daljinskog grijanja potrebno je ispitati posebnom Studijom toplifikacije Bosanskog Petrovca, odnosno, analizirati mogućnosti njihove rekonstrukcije i uključenja u sistem centralnog zagrijavanja domaćinstava i poslovnih subjekata na nivou urbanog područja Bosanskog Petrovca.

U Bosanskom Petrovcu će i dalje biti vrlo izražena upotreba krutog goriva u zagrijavanju, posebno drveta, kojim ovaj kraj obiluje. Međutim, potrebno je u većoj mjeri upotrebljavati ložišta na pelet, jer se radi o ekonomski i ekološki isplativijem načinu zagrijavanja, a otpadna drvena građa, koja bi inače bila neiskorištena, može naći svoju široku upotrebu.

Prema planovima višeg reda, u blizini urbanog područja grada prolazi trasa budućeg plinovoda. Ovo je posebno interesantno sa aspekta uvođenja plina kao energenta u proizvodno – poslovne zone koje se smještaju u neposrednoj blizini magistralnog pravca i budućeg plinovoda.

Plinifikacija grada Bosanskog Petrovca, treba biti ispitana posebnom studijom.

Naselja koja će se nalaziti uz trasu plinovoda, također trebaju biti obrađena tim dokumentom, kojim će se utvrditi isplativost i potreba za njihovim uključenjem u sistem plinifikacije.

4.2.4. UPRAVLJANJE OTPADOM

Regionalna deponija otpada će uključiti u sistem i otpad sa područja Bosanskog Petrovca. Sadašnja općinska deponija Vaganac po uspostavljanju sistema treba biti sanirana i zatvorena.

„U okviru projekta „Integriranog upravljanja otpadom za Unsko – sanski kanton” realiziranog između Regionalne deponije „US REG-DEP” d.o.o. Bihać i Vlade Češke Republike, češka firma „GEOtest Brno” a.s. uradila je projekat sanacije i zatvaranja 9 odlagališta otpada, među kojima je i deponija „Vaganac“ (Općina Bosanski Petrovac).

Naime, sa konceptom regionalnog zbrinjavanja otpada i razvojnim projektom upravljanja čvrstim otpadom koji se provodi na području cijele Bosne i Hercegovine, predviđena je jedna sanitarna regionalna deponija/centar za upravljanje otpadom za područje Unsko – sanskog kantona i Općine Drvar. U tom smislu sa izgradnjom i funkcioniranjem regionalnog centra za upravljanje otpadom, neophodno je da se urade najprije sanacije i zatvaranja, a potom i odgovarajući monitoring postojećih općinskih odlagališta otpada.⁸¹

U sklopu Plana upravljanja otpadom Unsko – sanskog kantona, razmatrane su lokacije za pretovarne stanice u sistemu regionalnog upravljanja otpadom, a deponija Vaganac u Bosanskom Petrovcu je svakako jedna od lokacija koja je izgledna za tu ulogu.

Vrlo je interesantan i trenutno aktuelan tretman mulja koji nastaje prilikom prečišćavanja otpadnih voda. Naime, u Bosanskom Petrovcu su u toku aktivnosti na izgradnji tog postrojenja, a nusprodukt će biti i spomenuti mulj.

⁸¹ Plan upravljanja otpadom USK –a, str.99

Obzirom da je pitanje odlaganja mulja jedno od ključnih, te samo prečišćavanje otpadnih voda nema smisla ako se ne riješi i pitanje odlaganja materijala koji nastaju u procesu, deponija Vaganac, odnosno, u budućnosti sanirana deponija Vaganac, koja će trebati i svoju rekultivaciju, može biti jedna od lokacija na kojima će se odlagati ovaj mulj. Mulj koji nastaje procesom prečišćavanja, može imati visokovrijedne nutritivne vrijednosti, koje pomažu gnojenju tla i imaju dobre rezultate u poljoprivredi. Obzirom da je deponija Vaganac danas područje visoke kontaminacije, tako se ovaj mulj može iskoristiti da se što brže tlo rekultivira i smanje negativni uticaji po okoliš.

Kao varijanta, može se tražiti i posebna lokacija za deponovanje mulja, koji bi se onda koristio u poljoprivrednoj proizvodnji, a koja svakako treba biti naglašena i razvijana u općini Bosanski Petrovac.

4.3. OSNOVNA KONCEPCIJA RAZVOJA PRIRODNOG I KULTURNO – ISTORIJSKOG NASLIJEĐA

Prostorni planom višeg reda, dijelovi planine Grmeč suplanirani kao zaštićeno područje od posebnog značaja za Federaciju BiH, još uvijek neutvrđene kategorizacije prema IUCN kategorizaciji, a što će se izvršiti u narednim fazama implementacije plana, te izrade potrebne studijske, stratejske i razvojne dokumentacije. Površina zaštićenog područja Grmeča, koja ulazi u općinu Bosanski Petrovac, iznosi P = 23475 ha.

Prednost proglašenja Grmeča zaštićenim područjem će biti osjetne i za sam razvoj Bosanskog Petrovca, jer će se turistički potencijali unutar općine moći inkorporirati u prateću ponudu zaštićenog područja. ovdje se prvenstveno misli na smještajne i ugostiteljske kapacitete.

Veoma dobar primjer saradnje i međusobnog nadopunjavanja sadržaja, je dat kroz Nacionalni park Triglavsko jezero u Republici Sloveniji. Naime, uslovi ograničenog korištenja i boravka unutar samog nacionalnog parka, a zbog visokog stepena zaštite prirode, nadomjestilo se kroz jačanje kapaciteta sela okolne regije Bohinja i Kranjske gore. Relativno male udaljenosti naselja izvan nacionalnog parka, do potpune divljine Julijanskih Alpi, pruža posjetiocu blagodeti oba resursa – udobnosti turističkog naselja i ljepota, netaknute prirode triglavskog masiva.

Kako će plan posebnog obilježja dati namjenu, utvrditi zone i režime korištenja i zaštite prostora Grmeča, kao što je slučaj i sa planom koji je u završnoj fazi, a radi se za područje Nacionalnog parka Una, koji svojim veoma malim dijelom ulazi i u općinu Bosanski Petrovac, na ovom planu ostaje da jača kapacitete naselja izvan granica Grmeča, ali u skladu sa potrebama i očekivanim razvojem zaštićenog područja, kako bi suštinski i sadržajno činili jednu neodvojivu cjelinu.

Tako se u kontaktnim zonama svakako trebaju jačati smještajni i ugostiteljski kapaciteti, te vršiti edukacija stanovništva kako bi bili spremni pružati usluge vezane za turizam. To su svakako naselja Klenovac, Smoljana, Krnja Jela, Skakavac, Krnjeuša, Risovac.

Prirodni potencijal za razvoj zimskog turizma je već odavno prepoznat na Oštrelju, gdje su prije više decenija izgrađeni kapaciteti, kako smještajno – ugostiteljski, tako i sportsko – rekreativni.

Međutim, ratna razaranja, ali i kasniji neuspjeli pokušaji da se obnovi turizam na Oštrelju, doveli su do stanja u kojem ovaj potencijal općine Bosanski Petrovac je u vrlo lošem stanju. Pozitivno je što su

urađeni određeni napori na izradi planske dokumentacije (Regulacioni plan), ali njegova provedba je spora.

Kako se Bosanski Petrovac i u planu višeg reda, karakterište kao grad/općina šuma i zimskog turizma, to se javni i privatni sektor treba vrlo ozbiljno baviti pitanjima uspostavljanja modernog skijališta na Oštrelju, ali i iznalaženja drugih lokacija na kojima se može razvijati zimski turizam.

Lokacije koje su pogodne sa istraživanje mogućnosti uspostavljanja kapaciteta zimskog turizma nalaze se i na planini Grmeč, što će biti predmetom posebnog plana, ali i na obroncima Osječenice i Srnetice, a što se treba naknadno utvrditi.

Osim već zaštićenih predjela, kao što su Mečina pećina (Spomenik prirode od 1970.g.), Budina jama (Spomenik prirode od 1970.g.), prašume Lom na planini Klekovači, te Nacionalnog parka Una, u planskom periodu se predlaže zaštita:

- Pećine Ledenice,
- Dvostruke pećine,
- Ledenjačke pećine,
- Prašumskog rezervata na planini Osječenici,
- Vodopada Skakavac,
- Kraških reljefnih formi vrtača i uvala na širem području Bosanskog Petrovca.

Spomenik prirode - Grmeč

Prostorni plan Federacije BiH između ostalog predviđa izdvajanje dijela Grmeča kao Spomenika prirode na ukupnoj površini od 66343,63 ha, od čega teritoriji općine Bosanski Petrovac pripada 23474,97 ha. Od ukupne površine Spomenika prirode Grmeč, koji se nalazi na području općine Bosanski Petrovac, šumama i šumskom zemljištu pripada ukupno 17446,29 ha ili 74,32% površine Spomenika prirode Grmeč koji se nalazi na teritoriji općine.

Površine šuma i šumskog zemljišta koje se nalaze na području planiranog Spomenika prirode Grmeč, prikazane su u Tabeli XXX.

Redni broj	Šira kategorija	Naziv GJ	Odjeljenja/odsjeci	Površine (ha)
1	1000	Grmeč - Krnjeuša	15a, 16a, 17a, 18, 19, 20/1a, 20/2a, 21, 22/1, 22/2a, 23, 24, 26a, 28a, 28b, 29/1a, 29/2, 30a, 31, 32, 33/1, 33/2a, 34a, 35a, 36a, 37a, 40a, 41a, 43a, 42/1a, 42/2a, 42/2b, 43b, 44, 45, 46, 47a, 48/1a, 48/2, 49a, 49b, 50a, 50b, 51a, 51b, 52a, 55a, 56/1a, 56/1b, 56/2a, 56/2b, 56/2c, 57a, 59/2, 63b, 58a, 59/1, 60a, 60b, 61, 62a, 62b, 63a, 64a, 64b, 65, 66/1, 66/2, 67, 68a, 68b, 69a, 70, 71/1, 71/2, 72a, 73, 74, 75/1a, 75/2, 76, 77a, 79/1, 79/2, 80, 81/1a, 81/2, 82a, 83a, 84, 85, 86, 87, 88, 89a, 90, 91, 92/1, 92/2, 93a, 94, 95, 96, 97/1, 97/2, 98, 99, 101, 100/1, 100/2, 102/1, 102/2, 103/1a, 104/1a, 104/2a, 105/1, 105/2a, 106a, 106b, 107	6009,32
2	3000	Grmeč - Krnjeuša	40b, 40c, 42/1b, 42/1c, 42/2c, 51c, 53a, 53b, 53c, 53d, 53e, 53f, 53g, 53h, 53i, 53j, 53k, 53l, 54a, 55b, 55d,	130,71

Redni broj	Šira kategorija	Naziv GJ	Odjeljenja/odsjeci	Površine (ha)
			56/1c, 56/1d, 56/2d, 56/2e, 56/2f, 56/2g, 103/2a, 114a,	
3	4000	Grmeč - Krnjeuša	1a, 2a, 2b, 3/1a, 3/2a, 3/2b, 3/2c, 4a, 4b, 5a, 5b, 5c, 5d, 5e, 6a, 6b, 7a, 7b, 8a, 8b, 9a, 9b, 10a, 10b, 10c, 11a, 11b, 12a, 13a, 13b, 14a, 15b, 17b, 36b, 36c, 38a, 38b, 39a, 39b, 40d, 40e, 40f, 41b, 47b, 48/1b, 51d, 52b, 53m, 54b, 55e, 55f, 55g, 103/2b, 103/2c, 113b, 114b, 114c, 115a, 115b, 115d,	1724,91
4	5000	Grmeč - Krnjeuša	2c, 6c, 10d, 10e, 10f, 36d, 41d, 41e, 103/2d, 103/2e, 103/2f, 103/2g, 104/1b, 104/1c, 104/1d, 105/2b, 106d, 115e	88,91
5	6000	Grmeč - Krnjeuša	1c, 1d, 1e, 2d, 2e, 2f, 2g, 3/1b, 3/1c, 3/1d, 3/1e, 3/2d, 6d, 7c, 7d, 8c, 8d, 10g, 10h, 11c, 11d, 11e, 11f, 12b, 12c, 12d, 12e, 12f, 12g, 12h, 12i, 14b, 14c, 14d, 15c, 15d, 16b, 16c, 17c, 17d, 17e, 17f, 17g, 20/1b, 20/2b, 20/2c, 29/1b, 29/1c, 29/1d, 29/1e, 30b, 30c, 30d, 33/2b, 34b, 34c, 35b, 35c, 36e, 36f, 37b, 38c, 38d, 38e, 38f, 39c, 40g, 40h, 40i, 40j, 40k, 41c, 47c, 47d, 47e, 53n, 54c, 55h, 58b, 83b, 103/1b, 103/1c, 103/1d, 103/2h, 103/2i, 103/2j, 104/1e, 104/1f, 104/2b, 104/2c, 104/2d, 105/2c, 105/2d, 105/2e, 106c, 106e, 106f, 113f, 114d, 114e, 114f, 114g, 114h, 114i, 114j, 114k	423,11
6	7000	Grmeč - Krnjeuša	54d, 57b, 57c, 58c, 68c, 68d, 69b, 72b, 75/1b, 75/1c, 81/1b, 81/1c, 82b, 89b, 93b, 103/1e, 103/1f, 104/1g, 104/1h, 104/1i, 104/2e, 105/2f, 106g	40,75
7	8000	Grmeč - Krnjeuša	2u1, 2u2, 3/1u, 5u2, 9u2, 10u2, 13u1, 20/2u, 36u, 38u1, 38u2, 38u3, 38u4, 39u1, 39u2, 39u3, 39u4, 40u, 47u, 48/1u, 55u, 113u1	80,58
8	1000	Grmeč - Bosanski Petrovac	9b, 22a, 23a, 24a, 25, 30a, 30b, 31a, 31b, 32a, 32b, 33a, 33b, 34a, 34b, 35a, 35b, 35c, 36a, 36b, 36c, 37a, 37b, 37c, 38a, 38b, 39a, 40a, 41a, 41b, 42, 43a, 44, 45a, 46a, 46b, 47a, 47b, 47c, 48a, 48b, 48c, 49a, 49b, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59a, 59b, 59c, 60a, 60b, 60c, 61a, 61b, 62/1a, 62/1b, 62/2, 63a, 63b, 63c, 63d, 64a, 64b, 64c, 64d, 64e, 65a, 65b, 65c, 65d, 66, 67a, 67b, 68/1, 68/2a, 68/2b, 69a, 70a, 70b, 71a, 71b, 72a, 72b, 72c, 72d, 73a, 73b, 73c, 74a, 74b, 75a, 76b, 76d, 77a, 77b, 78a, 78b, 78c, 79/1a, 79/1b, 79/1c, 79/2a, 79/2b, 79/2c, 79/2d, 80a, 80b, 81a, 81b, 81c, 81d, 81e, 82a, 82b, 82c, 82d, 82e, 82f, 83a, 83b, 83c, 83d, 83e, 84a, 84b, 84c, 84d, 85a, 85b, 86a, 86b, 86c, 87a, 87b, 88a, 88b, 88c, 88d, 88e, 89a, 89b, 89c, 90a, 90b, 91a, 91b, 92a, 92b, 93a, 93b, 94a, 94c, 95a, 95b, 95c, 95d, 96b, 96c, 97b, 98b, 99a, 99b, 100, 101/1a, 101/1b, 101/2, 102a, 102b, 102c, 103c, 103d, 104a, 106a, 107a, 108a, 108b, 108c, 109a, 109b, 110a, 110b, 110c, 111a, 111b, 111c, 112, 113, 114, 115, 116b, 117c, 117d, 118, 119b, 120a, 120b, 121a, 122, 123a, 123b, 124a, 124b, 125a, 125b, 126/1a, 126/1b, 126/1c, 126/2a, 126/2b, 127a, 127b, 127c, 128a, 137a, 137b, 138a, 138b, 139a, 140, 141b, 141c, 142a, 142b, 143a, 143b, 144a, 145, 146/1, 146/2, 147a, 148a, 148b, 149a, 149b, 149c, 150a, 150b,	7309,43

Redni broj	Šira kategorija	Naziv GJ	Odjeljenja/odsjeci	Površine (ha)
			151a, 152a, 152b, 153a, 153b, 154a, 154b, 155a, 155b, 155c, 156a, 156b, 157b, 158a, 159, 160, 161, 162a, 162b, 163, 164, 165a, 165b, 165c, 166, 167b, 168a, 169, 170a, 171a, 172, 173a, 173b, 174a, 174b, 174c, 175a, 175b, 176a, 176b, 176c, 177a, 177b, 177c, 178a, 178b, 178c, 179a, 179b, 180a, 180b, 180c, 181a, 182a, 182b, 182c, 183a	
9	3000	Grmeč - Bosanski Petrovac	4/2a, 5a, 9a, 10b, 14a, 17a, 21a, 22b, 22c, 38c, 45b, 47d	59,71
10	4000	Grmeč - Bosanski Petrovac	1f, 1l, 2a, 3a, 3b, 4/1, 4/2b, 5b, 5c, 7, 8a, 8b, 9b, 9c, 10c, 11a, 12, 13a, 13b, 14b, 14c, 17b, 18a, 18b, 19a, 19b, 20a, 20b, 21b, 21c, 22d, 23b, 24b, 28a, 29c, 29d, 30c, 31c, 104b, 105a, 106b, 106c, 170b, 182d	1277,35
11	5000	Grmeč - Bosanski Petrovac	11b, 22e, 38d, 85c, 85d, 106d, 107b, 107c, 108d, 167c, 168b, 168c	91,68
12	6000	Grmeč - Bosanski Petrovac	5f, 8c, 9d, 20c, 21d, 21e, 28g, 28h, 28j, 29h, 32c, 39b, 45c, 45e, 84e, 84f, 85e, 85f, 103f, 103g, 104d, 105b, 105c, 106e, 106f, 107d, 108e, 109c, 109d, 110d, 127d, 164b, 168d, 170c, 182e	86,41
13	7000	Grmeč - Bosanski Petrovac	21f, 37d, 41c, 43b, 47e, 49c, 49d, 61c, 62/1c, 81f, 84g, 85i, 108f, 125c, 126/1d, 139b, 144b, 147b, 151b, 166b, 170d, 171b, 176f, 176g, 176h, 177d, 178d, 179c, 179d, 179e, 181b, 181c, 183b	88,29
14	8000	Grmeč - Bosanski Petrovac	4/2u, 28u2, 28u3, 37u, 39u2, 85u, 101/2u, 103u1, 104u2, 107u1, 110u, 111u, 128u, 167u1, 168u	35,14
UKUPNO				17446.3

TABELA 136 - PREGLED POVRŠINA ŠUMA I ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA (PO ŠIRIM KATEGORIJAMA) KOJE SE NALAZE NA PODRUČJU PLANIRANOG SPOMENIKA PRIRODE GRMEČ

Prašuma Crni Vrh

Prašuma Crni Vrh se prostire na površini od 188,30 ha i obuhvata visoke šume bukve i jele sa smrčom. Sva površina je u kategoriji visokih šuma. Prema uređivačkoj podjeli obuhvata četiri odjela u gospodarskoj jedinici «Grmeč Bosanski Petrovac».

Objekat prašume Crni Vrh se nalazi na masivu Grmeča, odnosno na njegovom najvišem vrhu 1606 m. Od Bosanskog Petrovca je udaljen oko 22 km u pravcu sjeveroistoka.

Pregled površina odjela koji ulaze u sastav Prašume Crni Vrh

Redni broj	Šumsko odjeljenje	Odsjek	Površina (ha)
1	145		75
2	146/2	01	18,3
3	146/2	02	25
4	158		40,2
5	159		29,8
UKUPNO			188,30

Zaštićeno područje: izletišta, bazen, vodotok i vodopad Skakavac

Zaštićeno područje izletišta, bazen, vodotok i vodopad Skakavac nalazi se sjeverno od grada Bosanski Petrovac, na području gospodarske jedinice «Grmeč – Bosanski Petrovac», u blizini sela Skakavac, Kneževići i Đakovići. Obuhvata dijelove odjela 43, 44, 45, 46 i 47, ukupne površine 28,88 ha. Prostire se na nadmorskoj visini između 884 m i 988 m.

Redni broj	Odjeljenje	odsjek	Gazdinska klasa	Površina (ha)
1	43	a	1211	3.17
2	44		1211	12.33
3	45	a	1211	3.12
4	45	d	6203	0.76
5	46	a	1211	0.42
6	46	b	1210	0.23
7	47	a	1211	8.12
8	47	b	1210	0.73
UKUPNO				28.88

TABELA 137 – PREGLEDNA TABELA ŠUMA I ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA KOJE SE NALAZE NA PODRUČJU SKAKAVCA

Plan gazdovanja šumama u cijem sastavu je Zaštićeno područje izletišta, bazen, vodotok i vodopad Skakavac

Unutar odjela u čijem sastavu se nalazi Zaštićeno područje izletišta, bazen, vodotok i vodopad Skakavac planira se poseban sistem gazdovanja i tehnologije rada bez upotrebe teške mehanizacije. Na području zaštićene zone, u neposrednoj blizini bazena, vodotoka i vodopada planiraju se samo sanitarne sječe.

Planinarske staze**Planinarska staza Vrh Osječnica**

Planinarska staza vrh Osječnica nalazi se jugozapadno od grada Bosanski Petrovac na području gospodarske jedinice «Osječnica - Bosanski Petrovac» odjel 36 i 35/2. Dužina planinarske staze je cca 1820 m.

Planinarska staza Crni Vrh

Planinarska staza Crni Vrh nalazi se sjeveroistočno od grada Bosanski Petrovac na masivu Grmeč. Staza se proteže kroz odjele 139, 140, 142 i 145 gospodarske jedinice «Grmeč – Bosanski Petrovac». Dužina planinarske staze je cca 1850 m.

Zaštita i usmjereno korištenje prirodnog dobra je neizostavno u današnjem turizmu, a Bosanskom Petrovcu se pruža šansa da pokaže jedinstvene potencijale u tom segmentu.

Kulturno – istorijsko naslijeđe

Kulturno – istorijsko naslijeđe, kao osnov razvoja istorijskog turizma, u Bosanskom Petrovcu se treba osloniti na već zaštićeno, nacionalno kulturno – istorijsko blago, ali i ono koje još uvijek ne uživa taj vid zaštite ili pak ima lokalni značaj.

To su svakako:

- Spomen biblioteka Skender Kulenović
- Aerodrom Medeno Polje (spomenik)
- Hram sv.apostola Pavla, katedralni hram, crkva izgrađena 1890.godine, sjedište Bihačko – petrovačke eparhije
- Spomenik „22 narodna heroja“ ispred općine Bosanski Petrovac
- Partizansko groblje iz II svjetskog rata
- Spomen top žrtvama fašizma iz II svjetskog rata, Vrtoče, na putu Bosanski Petrovac – Bihać
- Trg šehida u gradu Bosanskom Petrovcu
- Spomen muzej Jovan Bijelić
- Šehidsko mezarje kod biblioteke Skender Kulenović
- Gradska džamija Bosanski Petrovac
- Srednja džamija
- Rimsko nalazište Bijela Crkva (crkvina), Busije
- Rimsko nalazište Bukovača 1, Bukovača
- Rimsko nalazište Ciglana (Brdo), Bara – Gornja Bara
- Rimsko nalazište Gradina 2, Smoljana
- Rimsko nalazište Manastirište (grčka crkvina), Cimeše
- Rimsko nalazište Crkvina, Krnjeuša
- Rimsko nalazište Drenovac, Vođenica
- Rimsko nalazište Gradina, Bjelajski Vaganac
- Rimsko nalazište Gradina – Crkvina, Vrtoče
- Rimsko nalazište Smoljana 3, Smoljana
- Rimsko nalazište Crkvina Vočara, Janjila
- Rimsko nalazište Grad, Risovača, Smoljana
- Rimsko nalazište Gradina, Kolunić – Revenik
- Rimsko nalazište Liščjak Mala Gradina, Krnjeuša
- Rimsko nalazište Visoki (Crkvina), Bravsko - Jasenovac
- Srednjovjekovna nekropola od 9 stećaka (8 ploča i jedna sljemenjak), Vrtoče
- Gradina – srednjovjekovna utvrda Bravsko polje, Bosanski Petrovac
- Srednjovjekovna nekropola od 50 stećaka (ploča), Kolunić
- Krnjeuša – utvrda i naselje, Bosanski Petrovac
- Čovka – srednjovjekovna utvrda
- Latinski vrh – utvrda, Bravsko polje
- Lisičijak – srednjovjekovna utvrda
- Komunalno preduzeće – austrougarski period
- Cisterne za sakupljanje oborinskih voda, Gorinčani
- Crkva sv.Petra Apostola

- Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Krnjeuša, Vrtoče
- Titova kuća
- Zgrada doma kulture u kojoj je održana I konferencija AFŽ –a

Prvenstveno je potrebno izvršiti detaljno snimanje ovih nalazišta i objekata, a potom i valorizaciju stanja u kojem se oni trenutno nalaze.

Odlučujuću ulogu u promociji kulturno – istorijskog naslijeđa ima i njegova prezentacija široj javnosti, te održavanje različitih manifestacija i događaja u sklopu tih objekata ili u ime samog naslijeđa, a što će pomoći i u konačnici njegovom očuvanju.

TABELE:

<i>Tabela 1 – krajnje koordinate</i>	16
<i>tabela 2 – udaljenost općinskog centra od naselja i gradova u regiji i šire</i>	17
<i>tabela 3 – organizacija mjesnih zajednica i naseljenih mjesta</i>	18
<i>Tabela 4 – hipsometrijska struktura</i>	19
<i>Tabela 5 – seizmika</i>	22
<i>tabela 6 – karakteristike izvorišta Smoljana</i>	27
<i>Tabela 7 – srednje mjesečne i godišnje temperature</i>	28
<i>Tabela 8 – apsolutne maksimalne temperature</i>	28
<i>Tabela 9 – apsolutne minimalne temperature</i>	29
<i>Tabela 10 – srednje godišnje vrijednosti klimatskih pojava</i>	29
<i>Tabela 11 – prosječne mjesečne i godišnje padavine po općinama</i>	29
<i>Tabela 12 – mjesečne i godišnje maksimalne visine snijega (cm)</i>	30
<i>Tabela 13 – srednja mjesečna i godišnja relativna vlažnost zraka (%)</i>	30
<i>Tabela 14 – paprati</i>	33
<i>Tabela 15 – staništa i zajednice</i>	33
<i>Tabela 16 – sisari</i>	35
<i>Tabela 17 – specifični pejzaži</i>	36
<i>tabela 18 – namjena površina</i>	38
<i>tabela 19 – agrozone poljoprivrednog zemljišta</i>	39
<i>Tabela 20 – kategorije zemljišta i vlasnička struktura</i>	39
<i>Tabela 21 – pedološka klasifikacija</i>	40
<i>tabela 22 – šumsko – gospodarska područja</i>	45
<i>tabela 23 – pregled odjela</i>	46
<i>tabela 24 – pregled odjela</i>	46
<i>tabela 25 – pregled površina po širim kategorijama</i>	49
<i>tabela 26 – pregled drvne zalihe</i>	49
<i>tabela 27 – drvna masa etata</i>	51
<i>tabela 28 – vodozaštitna zona I</i>	51
<i>tabela 29 – vodozaštitna zona II</i>	51
<i>tabela 30 – vodozaštitna zona III</i>	52
<i>tabela 31 – ukupno vodozaštitne zone</i>	52
<i>tabela 32 – šregled površina unutar prašume Lom</i>	53
<i>tabela 33 – pregled površina unutar NP Una</i>	54
<i>Tabela 34 – eksploatacione površine</i>	58
<i>tabela 35 – hidrografska mreža</i>	59
<i>tabela 36 – tipovi izvorišta</i>	60
<i>tabela 37 - zaštitne zone izvorišta smoljana</i>	60
<i>tabela 38 - zaštitne zone izvorišta sanica</i>	61
<i>tabela 39 – struktura BDP –a po godinama</i>	62
<i>Tabela 40 – registrirana preduzeća</i>	63
<i>tabela 41 – registrirani poslovni subjekti prema vrsti djelatnosti</i>	63
<i>tabela 42 – zastupljenost registriranih djelatnosti</i>	64

tabela 43 – poslovne zone	64
tabela 44 – stepen zaposlenosti 2013.godine	65
tabela 45 – stepen nezaposlenosti 2013.godine	66
tabela 46 – odnos nezaposlenih osoba prema stepenu obrazovanja i spolu	66
tabela 47 – prosječne plate u općini	66
tabela 48 – odnos zaposlenih i penzionera u općini	66
Tabela 49 – izdate okolinske dozvole za eksploataciju sirovina	67
tabela 50 – planirane i ostvarene sječe u 2013/13.godini	68
tabela 51 – planirani obim sječa u 2014.godini	68
Tabela 52 – privredni subjekti drveno-prerađivačke industrije	68
Tabela 53 privredni subjekti kemijske industrije	69
Tabela 54 – privredni subjekti građevinske industrije i građevinarstva	69
tabela 55 – pregled trgovina, zanatskih i ugostiteljskih radnji	70
tabela 56 – vanjskotrgovinska razmjena u općini Bosanski Petrovac u 2013.godini	70
tabela 57 – vanjskotrgovinska razmjena	71
tabela 58 – uvoz i izvoz	71
tabela 59 – veličina poljoprivrednih posjeda	72
tabela 60 – klasifikacija poljoprivrednog zemljišta	73
tabela 61 – upotrebna vrijednost zemljišta	74
Tabela 62 – zastupljene kulture u ratarstvu	75
Tabela 63 – zastupljene kulture u voćarstvu	76
Tabela 64 – najzastupljenije životinjske vrste	77
Tabela 65 – proizvodnja mlijeka, vune, jaja i meda	77
Tabela 66 – preduzeća u peradarstvu	78
Tabela 67 – potencijali općine za razvoj poljoprivrede	78
Tabela 68 – broj stanovnika i starosna struktura u različitim vremenskim periodima	79
Tabela 69 – gustina naseljenosti	79
tabela 70 – starosna struktura u procentima	80
Tabela 71 – pokazatelji starenja stanovništva	80
Tabela 72 – stopa rasta prema starosnim grupama	80
Tabela 73 – vitalni indeks stanovništva	81
Tabela 74 – migracije	81
Tabela 75 – imigracije	81
Tabela 76 – emigracije	82
Tabela 77 – procjena broja stanovnika u naseljenim mjestima	82
tabela 78 – domaćinstva	84
tabela 79 – klasifikacija naselja	85
Tabela 80 – tipologija naselja	86
tabela 81 – stanovništvo u mjesnim zajednicama	87
tabela 82 – stanje stambenog fonda općine	88
tabela 83 – potrebe za rekonstrukcijom objekata	89
tabela 84 – izgradnja stambenih objekata poslije 1991.g.	92
tabela 85 – spratnosti objekata i njihova zastupljenost u ukupnom građevinskom fondu	94

tabela 86 – izgrađeni stambeni fond nakon 1991. godine	94
tabela 87 – broj upisane djece u predškolsku obrazovnu ustanovu	96
tabela 88 – starosna struktura djece predškolskog uzrasta	97
tabela 89 – pregled stanja i broja učenika osnovnih škola	98
tabela 90 – pregled stanja i korisnika objekta srednje škole	99
tabela 91 – kapacitet doma zdravlja bosanski petrovac	100
tabela 92 – struktura raseljenih osoba u općini Bosanski Petrovac 2012.godine	102
tabela 93 – povratak stanovnika srpske nacionalnosti u periodu 2001 – 2012.godine	102
tabela 94 – sakralni objekti	107
Tabela 95 - institucionalne organizacije javnih komunalnih preduzeća	108
tabela 96 – divlja odlagališta otpada u općini Bosanski Petrovac	109
Tabela 97 – korisnici zbrinjavanja komunalnog i njemu sličnog otpada po općinama	109
tabela 98 – produkcija otpada	109
tabela 99 – prikaz saobraćajnih pravaca višeg reda	111
tabela 100 – dužina putnih pravaca na 1000 stanovnika	112
tabela 101 – prikaz autobuskih linija	112
tabela 102 – broj i vrsta priključaka	114
tabela 103 – osnovne karakteristike vrela Smoljana	115
tabela 104 – osnovne karakteristike vrela Sanica	115
tabela 105 – karakteristike cjevovoda distributivne mreže	117
tabela 106 – odnos proizvodnje i potrošnje vode u 2011.godini	118
tabela 107 – sadašnje potrebe i proizvedene količine vode u glavnom sistemu vodosnabdjevanja	119
tabela 108 – bilans voda	119
tabela 109 – bilans rezervoarskog prostora	119
tabela 110 – hidrantska mreža	120
tabela 111 – količine otpadnih voda	121
tabela 112 – potrošnja električne energije PJD Bosanski Petrovac 2005 – 2011.godina	121
tabela 113 – pregled broja kupaca po kategorijama potrošnje (zaključno sa majem 2012.godine)	122
tabela 114 – prenosna i distributivna mreža	122
tabela 115 – transformatorske stanice 110/x kV na području PJD Bosanski Petrovac	123
tabela 116 – transformatorske stanice 35/10(20) kV na području PJD Bosanski Petrovac	123
tabela 117 – dužine SN mreže	123
tabela 118 – transformatorske stanice broj	124
tabela 119 – distributivni gubici	124
Tabela 120 - pregled statusa, vrste i broja dobara kulturnog naslijeđa sa područja općine Bosanski Petrovac, zaključno sa 15. septembar 2014.godine	134
tabela 121 – potencijal za razvoj turizma na bazi prirodne i kulturno – istorijske baštine	141
tabela 122 – registar privrednih subjekata prema izdatim okolinskim dozvolama	144
Tabela 123 – granične vrijednosti kvaliteta zraka	145
Tabela 124 - procjena kontaminiranosti kantona minama i drugim NUS-a	148
tabela 125 – prijedlog izgradnje saobraćajne infrastrukture	149
tabela 126 – prolazak infrastrukturnih sistema kroz zaštićena područja	149
tabela 127 – planirana izgradnja elektroenergetske infrastrukture	151

<i>tabela 128 – značajniji zemljotresi na području Unsko – sanskog kantona</i>	154
<i>tabela 129 – šumske površine ugrožene od požara</i>	156
<i>tabela 130 – građevine s potencijalnom opasnošću za izbijanje požara</i>	156
<i>tabela 131 – SWOT analiza u prostornom kontekstu</i>	174
<i>tabela 132 – bilans potrebnih količina vode</i>	184
<i>tabela 133 – pregled potrošnje električne energije za planirani period do 2024.godine</i>	186
<i>tabela 134 – solarne elektrane</i>	186
<i>tabela 135 – energetska shema</i>	189
<i>tabela 136 - pregled površina šuma i šumskog zemljišta (po širim kategorijama) koje se nalaze na području planiranog Spomenika Prirode Grmeč</i>	194
<i>tabela 137 – pregledna tabela šuma i šumskog zemljišta koje se nalaze na području Skakavca</i>	195

LITERATURA:

- Assessment Bosnia and Herzegovina: Support for Improvement in Governance and Management
- Akcijski plan zaštite gornjeg toka rijeke Une
- Akcioni plan jačanja socijalne zaštite i inkluzije djece i odraslih u općini Bosanski Petrovac za 2013-2014. godinu
- Best Practices in Rural and Small Town Economic Development
- Budućnost ruralnog društva
- Children in an Urban World – UNICEF
- Crvene liste i Crvene knjige u sklopu zaštite prirode
- Diverzitet vrsta
- Elaborat o zaštiti zemljišta
- Gender akcioni plan BiH
- Geologija Una – Sana paleozoika
- Geološke i karstološke karakteristike Bosanske Krajine
- Gorski pejzaži BiH
- Kategorizacija zaštićenih područja u BiH
- Koopenova podjela klime i hrvatsko nazivlje
- LEAP općine Bosanski Petrovac
- Makroekonomski pokazatelji po kantonima 2013.godine, Federalni zavod za programiranje razvoja
- Master plan i studija izvodivosti odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda na području općine Bihać
- Master plan razvoja turizma NP Una
- Mediteranski pejzaži BiH
- Metodologija za integralno planiranje lokalnog razvoja – MIPRO
- Migracije stanovništva u BiH (2010 – 2012. godine)
- Pejzaži kraških polja BiH
- Plan upravljanja otpadom Unsko – sanskog kantona – Nacrt
- Plan zaštite i spašavanja Unsko – sanskog kantona
- Podzemne pitke, mineralne, termalne i termomineralne vode Unsko – sanskog kantona
- Poslovni inkubatori kao generatori razvoja poduzetništva, stručni rad, Sandra Bošnjak
- Pregled biodiverziteta, geodiverziteta i prirodnog naslijeđa u BiH
- Procjena ugroženosti od požara
- Procjena ugroženosti Unsko – sanskog kantona od prirodnih i drugih nesreća
- Program razvoja KUCZ za period 2012 – 2020. godine
- Program razvoja zaštite i spašavanja Unsko – sanskog kantona za period 2012 – 2020. godine
- Prostorni plan Federacije BiH – Prijedlog plana
- Prostorni plan NP Una – Prijedlog plana
- Prostorni plan Republike Bosne i Hercegovine

- Reliktno – refugijalni pejzaži BiH
- Ruralni razvoj u BiH: Mit ili stvarnost
- Ruralni razvoj u Hrvatskoj
- Savremene tendencije u turizmu, hotelijerstvu i gastronomiji 2006. godine
- Socio – ekonomska analiza Unsko – sanskog kantona
- Strategija razvoja obrazovanja Unsko – sanskog kantona
- Strategija razvoja općine Bosanski Petrovac 2011- 2015. godine
- Strategija razvoja Unsko – sanskog kantona
- Strategija ruralnog razvoja regije Una – Sana
- Strategija socio – ekonomskog razvoja Unsko – sanskog kantona
- Strategija upravljanja vodama FBiH 2010 – 2022. godine
- Strategija zapošljavanja u BiH 2010 – 2014. godine
- Strategija zaštite okoliša FBiH 2008 – 2018. godine
- Strateški razvojni plan za vode i okolišnu sanitaciju
- Studija hidroenergetskog iskorištenja malih vodotoka općine Sanski Most
- Studija hidroenergetskog iskorištenja malih vodotoka Unsko – sanskog kantona
- Studija izvodljivosti NP Una
- Studija izvodljivosti i Dodatak studiji izvodljivosti za Regionalnu sanitarnu deponiju Unsko – sanskog kantona – regija Bihać
- Studija vodosnabdijevanja općine Bosanski Petrovac
- Tactical Urbanism Using „Pattern Language“ Toolkits
- The Knowledge – Based Economy and the Triple – Helix Model
- Unsko – sanski kanton u brojkama
- Zaštita prirode –Stanje i međunarodni standardi u BiH
- Zbornik sažetaka Trećeg kongresa geografa BiH
- Značaj izgradnje sanitarne deponije u regiji Bihaća
- http://en.wikipedia.org/wiki/Smart_city
- http://www.ericsson.com/hr/etk/revija/Br_1_2008/digitalni_grad.pdf<http://www.hakom.hr/default.aspx?id=1385>